

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

ปริญญา

ประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม
สับปะรด พ.ศ. 2510-2538

The Social Changes in Prachuap Khiri Khan due to Pineapple Industrialization
Development from 2510-2538 BC

นามผู้วิจัย นางสาวสุภาพิศ โตใหญ่

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(อาจารย์กนิษฐา ชิตช่วง, อ.ค.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์พวงเพชร สุรัตน์กุล, อ.ม.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์อรนัลดา ชินศรี, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์พรภิรมณ์ เขียงกุล, M.S.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สืบสันทิ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนา
อุตสาหกรรมสับปะรด พ.ศ. 2510-2538

The Social Changes in Prachuap Khiri Khan due to Pineapple Industrialization
Development from 2510-2538 BC

โดย

นางสาวสุภาพิศ โตใหญ่

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สุภาพิศ โตใหญ่ 2553: การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด พ.ศ.2510-2538 ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์กนิษฐา ชิตช่วง, อ.ค. 186 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์นโยบายของรัฐต่อการผลิตสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2) วิเคราะห์ผลกระทบจากการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ระหว่าง พ.ศ. 2510-2538 ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิต และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด

ผลการวิจัยพบว่า การปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงแรก การดำเนินวิถีชีวิตบนพื้นฐานการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานหลังจากภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ถึงฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2510-2524) นายทุนเอกชนที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐ เข้ามาตั้งโรงงานแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถึง 3 โรงงาน ซึ่งลักษณะการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนและการผลิตได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อการดำรงชีพมาเป็นเพื่อการค้า การเปลี่ยนแปลงช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 เป็นช่วงของการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต แต่ผลผลิตที่เกษตรกรได้รับลดลง เกษตรกรรายย่อยจำเป็นต้องกู้ยืมเงินลงทุนและซื้อสารเคมีในการเพิ่มผลผลิตมากขึ้น แต่ผลที่เกษตรกรได้รับจากการลงทุนคือภาวะผลผลิตล้นตลาด โรงงานตั้งราคาซื้อผลผลิตต่ำ เกษตรกรมีหนี้สินล้นตัว การเปลี่ยนแปลงช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงที่เกษตรกรรายย่อยลดพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดลง หลังจากขาดทุนอย่างหนักจนถึงขั้นสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินให้กับนายทุน เลิกอาชีพทำไร่สับปะรด และให้ความสำคัญกับการปลูกพืชแบบผสมผสาน เช่น มะนาว กลั้ว ฯลฯ ทดแทนการปลูกสับปะรด นำรายได้มาชำระหนี้สินและใช้จ่ายในการดำรงชีวิตต่อไป

Supapis Toyai 2010: The Social Changes in Prachuap Khiri Khan due to Pineapple Industrialization Development from 2510-2538 BC. Master of Arts (History), Major Field: History, Department of History. Thesis Advisor: Mr. Kanitha Chitchang, D.A. 186 pages.

This research aimed at 1) analyzing government policies about producing pineapples in Prachuap Khiri Khan Province, 2) analyzing the impact of growing pineapples in Prachuap Khiri Khan Province between 2510-2538 BC that affected changes in the lifestyle and economic conditions of pineapple farmers.

The results showed that growing pineapples in Prachuap Khiri Khan changed the lifestyle and economic conditions of pineapple farmers in three phases: the first was the living based on growing pineapples to send to the factory after the government had policies to promote industrial development following a plan of the National Economic and Social Development No. 2 to No. 4 (2510-2524 BC), private entrepreneurs received investment from the government to promote three pineapple processing factories in Prachuap Khiri Khan. Life of the people growing pineapples had changed from a subsistence living to commercial purposes. Changes during the second period between 2525-2535 BC was a rapid expansion of the range of pineapple plantations and without boundaries. Productivity decreased. Small farmers needed loans for investments and to buy chemicals to increase productivity. However, this resulted in an oversupply of pineapples. Factories set lower purchase prices than the cost of production. The farmers became overflowed in debt. Changes during the year of 2536-2538 BC was the third phase, the small farmers reduced the pineapple plantations after a loss of ownership of land. They stopped pineapple cultivation and focused on mixed cropping such as lemon, pineapple, banana cultivation, etc. for paying their debts and living expenses.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร. กนิษฐา จิตช่วง และรศ.พวงเพชร สุรัตน์วิกุล ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำประเด็น แนวความคิด ตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนรับฟังปัญหาด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง ผู้วิจัยจะน้อมรำลึกถึงพระคุณของอาจารย์ตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อรนัลดา ชินศรี และ รศ.ดร.พรรณี บัวเล็ก ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการร่วม และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ซึ่งได้ให้คำแนะนำและข้อวิจารณ์ต่างๆ ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ ที่กรุณาเป็นธุระเรื่องจดหมายขอข้อมูล สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานเกษตรอำเภอบางสะพาน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และทุกหน่วยงาน ที่ได้เอื้อย่นามไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่รวมถึงพี่น้องทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะนางสาว ชมภู โตใหญ่ นางสาวเยียนโตใหญ่ ตลอดจนพี่ๆทุกคน และบาทหลวงวีระ เชนผาสุก ที่คอยให้ความห่วงใยและกำลังใจ ตลอดจนสนับสนุนผู้วิจัยในด้านการศึกษามาโดยตลอด และขอกราบรำลึกถึงคุณบิดาผู้ล่วงลับที่ทำให้ผู้วิจัยมีความมานะอดทน และเพียรพยายามมาตั้งแต่วัยเด็ก จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาในวันนี้

สุดท้ายขอขอบคุณนางสาวแสงดาว ถิ่นหารวงษ์ และเพื่อนร่วมรุ่นทั้ง 7 คน ผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานทุกคน ที่คอยห่วงใยให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาตลอดจนเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา โดยเฉพาะขอขอบคุณคุณคุณโชติพัฒน์ พรหมโชติ ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจและคอยช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีตั้งแต่แรกสอบเข้าเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

สุภาพิศ โตใหญ่

พฤษภาคม 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
วิธีการวิจัย	6
ขอบเขตการวิจัย	6
นิยามคำศัพท์	7
การตรวจเอกสาร	9
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และนโยบายรัฐต่อการส่งเสริมการปลูกสับปะรด	11
ประวัติความเป็นมาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	11
สภาพทางภูมิศาสตร์	16
ที่ตั้งและอาณาเขต	16
ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการปลูกสับปะรด	17
นโยบายของรัฐต่อการส่งเสริมการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	22
สรุป	28
บทที่ 3 การลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดอันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลนโยบายของภาครัฐต่อการลงทุนตั้งโรงงานสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	29
มาตรการส่งเสริมการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	29
การเข้ามาลงทุนของบริษัทเอกชนตามนโยบายของรัฐ	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
นโยบายของการต่อการลงทุนตั้งโรงงานหลังภาวะสับประรดล้มตลาด	45
มาตรการรับซื้อสับประรดของโรงงาน	59
การตลาด	60
ภาวะความผันผวนของตลาดโลกที่มีผลต่อการปลูกสับประรด	62
ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการอุตสาหกรรมสับประรด	64
สรุป	67
บทที่ 4 ผลกระทบทางสังคมของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน	68
สภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวหัวหินก่อนภาครัฐส่งเสริม	
ให้ปลูกสับประรดส่งโรงงาน (ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524)	70
(ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535)	
การดำเนินวิถีชีวิตตามวิถีการผลิตแบบใหม่	76
การผลิตสับประรดแบบเกษตรอินทรีย์	
(ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538)	89
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกร	
ผู้ปลูกสับประรดในอำเภอหัวหิน	89
ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับเกษตรกรรายย่อย	109
เป็นผู้เช่าที่ดินจากนายทุน(ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2536-2538)	112
ภาวะหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกสับประรดรายย่อย	118
การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรหลังความล้มเหลว	
จากการปลูกสับประรดเพื่อการค้า	126
แนวทางการแก้ไขปัญหาจากเกษตรกรรายย่อย	139
สาเหตุที่ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาการค้าสับประรดตกต่ำ	
ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	140
นโยบายภาครัฐและแนวทางการแก้ไขปัญหา	141
มาตรการช่วยเหลือของรัฐแก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประรด	143
สรุป	148

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	155
ผลการวิจัย	155
ปัญหาและข้อจำกัดในการศึกษา	159
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสับประรด	159
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	160
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	162
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	186

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	โรงงานแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เป็นสมาชิก ในสมาคมหรือองค์กรต่างๆ	34
3.2	สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ประกอบการส่งออกสับปะรดกระป๋องรายสำคัญ ของจังหวัด	36
3.3	ส่วนแบ่งการตลาดของทั้ง 3 บริษัท	40
3.4	โครงสร้างต้นทุนการผลิตสับปะรดกระป๋องของประเทศไทย	47
3.5	ความต้องการสับปะรดปี 2515-2520	53
4.1	ต้นทุนการผลิตสับปะรดของไทย พ.ศ.2527-2531	79
4.2	จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามการใช้ปุ๋ยและชนิดของปุ๋ย และขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น	82
4.3	อัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2516-2525	102
4.4	ประชากรในแต่ละภาคที่ย้ายภูมิลำเนาเข้ามาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2513	104
4.5	เนื้อที่ปลูกสับปะรดและการจ่ายเงินกู้แก่ลูกค้า ธกส. เป็นรายปี	125
4.6	จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตรที่มีหนี้สินเพื่อการเกษตรและจำนวนเงิน ที่เป็นหนี้ จำแนกตามแหล่งเงินกู้และขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น	147

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
3.1	วิธีการตลาดสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	52
4.1	ศาลเจ้าที่ในไร่สับปะรดตามความเชื่อของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	75
4.2	การปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกสับปะรดช่วงราคาผลผลิตตกต่ำ	134
4.3	สภาพไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เกษตรกรทิ้งร้าง ไม่ให้เกิดการดูแลบำรุงรักษา	137

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจังหวัดแรกที่มีการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นอันดับ 1 ของประเทศไทย และเป็นแหล่งเพาะปลูกสับปะรดที่สำคัญของประเทศไทยที่พัฒนาสับปะรดให้เป็นสินค้าเกษตรที่พึ่งพิงการส่งออกในรูปแบบของสับปะรดแปรรูปที่มีปริมาณการซื้อขายในตลาดโลกสูง และสามารถนำรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนต่างก็ให้ความสนใจในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพิ่มขึ้น ซึ่งการให้ความสำคัญกับการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและมุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมโดยอาศัยสับปะรดเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตและแปรรูปเพื่อการส่งออก ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้มีราคาสูงขึ้น สามารถดึงดูดเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยได้มากขึ้น ทั้งนี้ผลผลิตสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องประสบปัญหาราคาสับปะรดตกต่ำเนื่องจากปริมาณผลผลิตที่ล้นตลาดโลก ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับความเดือดร้อนอย่างมากจากรายได้ที่ตกต่ำ ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานแปรรูปสับปะรด ส่งผลกระทบต่อผู้ส่งออกโดยรวมของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในที่สุด

ช่วงปี พ.ศ. 2510-2524 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาต่างๆ ที่ขยายตัวเข้ามาสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องขนาดใหญ่ขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นแห่งแรกของประเทศ เมื่อนำผลผลิตทางการเกษตรมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูป จะทำให้ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีศักยภาพในการผลิตค่อนข้างสูง อันเนื่องมาจากความเหมาะสมทางทางภูมิศาสตร์เพราะมีสภาพพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำสามารถปลูกสับปะรดได้ดีมากกว่าพืชชนิดอื่น สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายของรัฐในการส่งเสริมและควบคุมการผลิตสับปะรด สับปะรดจึงกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดภายนอก เช่น ตลาดสหรัฐอเมริกา ต้องการ

ผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรดจากประเทศไทยในปริมาณมาก เนื่องจากรสชาติสับปะรดกระป๋องที่ส่งมาจากประเทศไทยเป็นที่ถูกปากของคนอเมริกา และราคาไม่แพงมาก ส่งผลให้สับปะรดแปรรูปของไทยมีชื่อเสียงในระดับโลกจนมียอดสั่งซื้อกลับมายังโรงงานจำนวนมาก นับแต่นั้นมาสับปะรดกลายเป็นสินค้าเกษตรที่นำเงินตราระหว่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มูลค่าหลายร้อยล้านบาทต่อปี ครั้นเมื่อความต้องการของต่างประเทศในสินค้าประเภทนี้มีมากขึ้น “...ทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจาก 24,000 ไร่ ในปีพ.ศ.2512...” (หน่วยวิจัยธุรกิจการเกษตร, มปป) “...เป็น 345,800 ไร่ ในปีพ.ศ. 2522...” (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2541) ซึ่งมีผลให้ผู้ประกอบการตัดสินใจมาตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปใกล้แหล่งวัตถุดิบเพื่อลดค่าขนส่งวัตถุดิบและรักษาคุณภาพของสับปะรดที่เห็นวัตถุดิบที่เน่าเสียได้ง่าย การผลิตสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังมีต้นทุนในการผลิตและอัตราค่าจ้างแรงงานต่ำกว่ากรุงเทพมหานคร อีกทั้งสามารถหาแรงงานได้ง่ายจากในพื้นที่และจากจังหวัดใกล้เคียง เป็นผลให้ในปี พ.ศ. 2524 คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ได้มีมติเห็นชอบในหลักการกำหนดเขตการผลิตสับปะรด โดยกำหนดให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นเขตเศรษฐกิจสำหรับสับปะรดส่งโรงงานนับแต่นั้นเป็นต้นมา

ช่วงปี พ.ศ. 2525-2535 ด้วยเหตุผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ขยายตัวเข้ามามีบทบาทในวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตั้งแต่เริ่มมีการวางพื้นฐานโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทั้งสาขาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนหนทาง และโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อปูทางให้เกิดการผลิตแผนใหม่ นั่นคือ การปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานเพียงชนิดเดียว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจภายในจังหวัด จากสังคมเกษตรกรที่ปลูกพืชแบบผสมผสานเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาชีพของเกษตรกรภายในจังหวัด จากที่เคยผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารและสับปะรดเพื่อบริโภคเพียงพอยังชีพ โดยการปลูกสับปะรดเป็นพืชแซมในไร่หรือในร่องสวน มาสู่ระบบการผลิตสับปะรดเป็นอาชีพหลักและเพื่อการค้า เป้าหมายเพื่อส่งป้อนให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็ว รวมทั้งใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัย เช่น การใช้รถไถปรับพื้นที่เพาะปลูก ใช้เครื่องพ่นยา และการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากในการเพิ่มผลผลิตเพื่อมุ่งหวังผลผลิตที่มากขึ้นด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการแบ่งเขตการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร ซึ่งจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ถูกแบ่งให้อยู่ในเขตอุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อจูงใจให้นักลงทุนไปตั้งโรงงาน ในจังหวัดเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ก่อให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์มากขึ้นตามลำดับ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมการเกษตร ในการสร้างงาน สร้างรายได้ และรวมถึงเกษตรกรได้รับผลพวงจากการพัฒนาอุตสาหกรรม การแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่เข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท เกษตรกรที่ปลูกสับปะรดส่งโรงงานมี ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรมีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคงจากการทำไร่สับปะรด และเป็นช่วงสูงสุด ของการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกษตรกรต่างพากันขยาย พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มมากขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัด เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่กู้ยืมเงินมา ลงทุนทำไร่สับปะรดโดยใช้เอกสารสิทธิ์ในที่ดินของตนเองเป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ และเช่าที่ดินจากนายทุนเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดออกไปให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครั้นต่อมาเมื่อสับปะรดที่ปลูกมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ มีการ ผลิตและปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เพิ่มขึ้นมากเกินความต้องการของโรงงานทำให้ ราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายได้ลดลง ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ผู้ใช้แรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ตัวเจ้าของโรงงานและผู้ร่วมทุนในอุตสาหกรรมแปรรูป สับปะรดเสมอมา ราคาซื้อขายสับปะรดถูกกำหนดโดยโรงงานแปรรูปสับปะรดซึ่งเป็นผู้กำหนด ราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกร โดยโรงงานจะอาศัยการกำหนดราคารับซื้อสับปะรดที่แตกต่างกัน ในแต่ละวันโดยพิจารณาจากยอดสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ ถ้าสินค้าในสต็อกของโรงงานมีมาก ราคารับซื้อสับปะรดหน้าโรงงานจะถูกลง แต่ถ้าสินค้าในสต็อกของโรงงานเหลือน้อยยอดสั่งซื้อ จากต่างประเทศมีมาก ทางโรงงานจะกำหนดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในราคาสูงขึ้น เป็นเท่าตัว ส่วนพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรโดยตรงจะเอาราคาที่กำหนดจาก โรงงานเป็นเกณฑ์เพื่อตัดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรลงถึงครึ่งหนึ่งของราคาจริงที่รับซื้อจาก หน้าโรงงาน ผลคือเกษตรกรไม่มีอำนาจที่จะกำหนดราคาขายผลผลิตที่ตนสร้างขึ้นมา อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้าที่ตนจำเป็นต้องซื้อในการดำรงชีพและใช้ในการเพาะปลูก สับปะรด เกษตรกรจึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบเมื่อราคาสับปะรดตกต่ำลงเนื่องจากผลผลิตล้นตลาด ในแต่ละปี

ช่วงปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงเวลาที่ราคาสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตกต่ำมาก ที่สุดช่วงเวลานึง เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ทางการค้า กับประเทศไทยอย่างใกล้ชิดในฐานะผู้สั่งซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรดจากประเทศไทยมากที่สุด

ประเทศหนึ่ง กล่าวหาว่าประเทศไทยทำการทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋อง ส่งผลให้ประเทศสหรัฐอเมริกาทำการเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดจากผู้ประกอบการแปรรูปสับปะรดของไทย ในปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ปัญหาการค้าระหว่างประเทศนับเป็นปัญหาที่มีผลต่อภาคอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบไปยังการระบายสับปะรดจากภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากตลาดต่างประเทศเป็นตลาดหลักในการระบายสินค้าดังกล่าว มีผลให้โรงงานอุตสาหกรรมรับซื้อสับปะรดสดจากเกษตรกรน้อยลง เนื่องจากต้องจำหน่ายสับปะรดกระป๋องที่เหลือค้างอยู่ในสต็อกสินค้าของโรงงานให้หมดก่อน ราคาสับปะรดที่โรงงานรับซื้อในปี 2537-2538 จึงมีราคาต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ปล่อยให้ผลผลิตเน่าเสียเต็มไร่ เพราะไม่คุ้มทุนกับการจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในช่วงเวลาดังกล่าวจึงต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการขาดทุน เหตุการณ์ในครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะมีเกษตรกรรายใหญ่ยังคงทำการเพาะปลูกสับปะรดอยู่มาก แต่ก็มีเกษตรกรรายย่อยบางส่วนที่ละทิ้งไม่ดูแลเอาใจใส่กับสับปะรดที่เหลืออยู่ส่งผลให้สับปะรดจำนวนมากถูกละเลยไม่ได้รับการดูแลแต่อย่างใด เกษตรกรบางรายเลิกปลูกสับปะรดไปในที่สุดหันไปปลูกมะม่วง ปลูกพืชผักสวนผสม และประกอบอาชีพในงานบริการด้านอื่นๆ เพื่อหารายได้มาทดแทนการปลูกสับปะรด เกษตรกรส่วนหนึ่งก็ผันตัวเองไปเป็นผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด เพราะการทำงานในโรงงานมีรายได้ที่แน่นอนกว่าการปลูกสับปะรดที่มีราคาขึ้นลงไปตามจำนวนผลผลิตและความต้องการวัตถุดิบของโรงงานในแต่ละปี ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาใช้แรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งในส่วน of ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าวจะมีผลต่อการเพิ่มปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตามมา รวมทั้งก่อให้เกิดภาวะค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย

การขยายตัวทางอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีการผลิต ปัญหาหนี้สินอันเนื่องมาจากราคารับซื้อผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาด และสภาพสังคมที่เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้นซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม การกระจายความเจริญและการกระจายรายได้เข้าสู่ส่วนภูมิภาคของรัฐบาลไทย ซึ่งเข้ามาพร้อมกับการขยายตัวของเส้นทางการคมนาคมทางบก ได้แก่ ทางรถไฟและทางรถยนต์ จัดว่ามีความสำคัญต่อธุรกิจเกษตรประเภทสับปะรดเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความสำคัญต่อทั้งเกษตรกรและโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด เนื่องจากสับปะรดเป็นวัตถุดิบที่เน่าเสียได้ง่ายและสูญเสียน้ำหนักในกระบวนการแปรรูปค่อนข้างมาก และโรงงานอุตสาหกรรมในการ

ลำเลียงผลผลิตจากไร่มายังโรงงาน และขนส่งสินค้าแปรรูปสับปะรดจากโรงงานไปยังท่าเทียบเรือ เพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ สาเหตุปัจจัยหลักของปัญหาดังกล่าว น่าจะมาจากเกษตรกรที่ไม่มีทักษะ (skill) ในการประกอบอาชีพอื่น ได้ดีกว่าการทำไร่สับปะรด ไม่สามารถดำรงชีพได้ท่ามกลาง ความล้มเหลวของระบบผลิตแบบเชิงเดี่ยวที่อาศัยรายได้จากการปลูกสับปะรดเพียงรายได้เดียว เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องก้มหน้าเผชิญกับปัญหาและความทุกข์ยากจากราคาผลผลิต และหนี้สินจากต้นทุนการผลิตอันเป็นผลพวงจากการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานแปรรูป สับปะรดเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นเกษตรกรจึงเห็น โอกาสที่จะให้บุตรหลานได้มีโอกาสได้เรียน หนังสือเพื่อนำความรู้เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาลำบากนี้ในอนาคต ปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำๆ เหล่านี้หาก ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงประเด็นในอนาคตจะกลายเป็นปมปัญหาหลักสู่การล่มสลายของ อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. วิเคราะห์นโยบายของรัฐต่อการผลิตสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. วิเคราะห์ผลกระทบจากการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ระหว่าง พ.ศ. 2510-2538 ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิต และสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ผู้ปลูกสับปะรด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เกิดชุดของคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดและแรงงานผลิตสับปะรดกระป๋องในเขต จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ระหว่าง พ.ศ. 2510-2538 อันสืบเนื่องมาจากนโยบายของรัฐไปผลักดันให้ สับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจ

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) กับ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จากเกษตรกรและผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง เพื่อวิเคราะห์หาข้อเท็จจริงและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่างๆ จากแหล่งข้อมูลต่อไปนี้ คือ

1. หลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ เอกสารทางราชการ รายงานของกระทรวง ทบวง กรม และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
2. เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทาง วิชาการ และสิ่งพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆในประเทศไทย เช่น สำนักงานสถิติ การเกษตร สำนักงานสถิติแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยต่างๆ หอสมุดกระทรวงต่างๆ หอสมุด ประชาชนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น

ขอบเขตการวิจัย

ในการทำการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด พ.ศ. 2510-2538 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ศึกษาสภาพสังคมโดยรวมของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะอำเภอหัวหิน เนื่องจากเป็นอำเภอที่เกษตรกรมีอาชีพปลูกสับปะรดส่ง โรงงานมากเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด กระป๋องขนาดใหญ่เป็นอันดับ 1 ของประเทศ ตั้งอยู่ในอำเภอหัวหินจำนวน 1 โรงงาน ซึ่งเป็น โรงงานร่วมทุนระหว่างไทยและต่างประเทศ ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาลไทย และ เป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่มีกำลังการผลิตรวมกันมากกว่ากำลังการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม แปรรูปสับปะรดกระป๋องของจังหวัดอื่น

2. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปสับปะรดกระป๋องขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายตัวของพื้นที่ในการเพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่แตกต่างไปจากช่วงก่อน พ.ศ. 2510 และที่เลือกจบในปีพ.ศ. 2538 เพราะเป็นปีที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดได้รับผลกระทบจากมาตรการเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดจากประเทศสหรัฐอเมริกา เกษตรกรขาดทุนอย่างหนักเนื่องจากไม่สามารถแบกรับภาระต้นทุนในการผลิตและค่าจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยวสับปะรดได้ทั้งหมด อันเป็นผลกระทบจากโรงงานแปรรูปสับปะรดรับซื้อสับปะรดผลสดจากเกษตรกรน้อยลงและให้ราคาต่ำ

3. ขอบเขตการศึกษาเน้นศึกษาด้านสังคม เศรษฐกิจ เป็นหลัก เพราะการพัฒนาอุตสาหกรรม แปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ อย่างชัดเจน ทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกร การศึกษาของบุตรหลาน การขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดจากการบุกเบิกพื้นที่ป่าไม้และการเช่าช่วงที่ดินจากนายทุน การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิต เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ อาชีพ รายได้ และภาวะหนี้สินของเกษตรกรอย่างชัดเจน

นิยามคำศัพท์

เมืองประจวบคีรีขันธ์ หมายถึง เมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย เมืองนารังหรือเมืองบางนางรม เมืองคลองวาฬ เมืองกุย

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หมายถึง การยกฐานะเมืองประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปี พ.ศ.2476 ประกอบด้วย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด

อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด หมายถึง อุตสาหกรรมแปรรูปที่ใช้สับปะรด เป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูป โดยผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการแปรรูปแล้วจะอยู่ในรูปสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสับปะรด ได้แก่ น้ำสับปะรด สับปะรดแช่แข็ง สับปะรดอบแห้งและฟรุ๊ตค็อกเทล

โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด หมายถึง หน่วยผลิตและองค์การอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตสับปะรดที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้รับอนุญาตประกอบการจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้ประกอบการ หมายถึง เจ้าของหรือผู้จัดการหรือตัวแทนองค์การ ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินกิจการ และบริหารโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ทำการผลิตสับปะรดและมีที่พักอาศัยในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สับปะรด หมายถึง สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวีย (*Ananas comosus* (L) Merr.) เป็นสับปะรดสายสายพันธุ์หลักที่ใช้ในการแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรด

ต้นทุนในการผลิต หมายถึง ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดในการผลิตสับปะรดของเกษตรกร

การผลิตสับปะรด หมายถึง กระบวนการดำเนินการผลิตสับปะรด ประกอบด้วย การเตรียมพื้นที่ปลูก การคัณห่อพันธุ์ ระบบการปลูก การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมีควบคุมและกำจัดวัชพืช การใช้สารเคมีบังคับดอก การควบคุมผล การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด

เช่าช่วงที่ดิน หมายถึง การที่ผู้เช่าเอาที่ดินที่ตนเช่าไปให้ผู้อื่นเช่าอีกทอดหนึ่ง

เช่าที่ดิน หมายถึง เข้าใช้ทรัพย์สิน เช่น ที่ดิน ของผู้อื่นชั่วคราว โดยให้ค่าเช่า

การตรวจเอกสาร

การศึกษาประเด็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด พ.ศ. 2510-2538 จากการสำรวจวิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่างๆ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ประเภทนี้ยังไม่มีผู้ใดทำได้ ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านอื่นได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาครั้งนี้มีดังนี้

ประเภทที่ 1 กลุ่มงานวิจัยที่กล่าวถึงสับปะรดในฐานะพืชเศรษฐกิจสำหรับการเพาะปลูกเพื่อส่งออก ได้แก่ งานของ Bartholomew, Paull and Rohrbach (2003) เรื่อง The Pineapple : botany production, and Uses ได้กล่าวถึงการค้าและการผลิตสับปะรดในตลาดโลกที่บริษัทผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องรายใหญ่ของโลกต่างพากันขยายบริษัทสาขาออกไปสู่ประเทศต่างๆ ซึ่งบริษัทสาขาเหล่านี้ได้เข้ามากระตุ้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกระบวนการผลิตสับปะรดในประเทศไทย และมีการผลิตที่ใช้เทคโนโลยีที่สูง มีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำ ทำให้เกิดการแข่งขันในกระบวนการผลิตและการตลาดทั้ง 2 ประเภท ระหว่างสับปะรดกระป๋องและสับปะรดสดจากประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องมาจากที่สวาวยได้ลดการผลิตสับปะรดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการผลิตและการแข่งขันระหว่างประเทศไทยและประเทศฟิลิปปินส์เพิ่มมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การแข่งขันที่เกิดขึ้นจึงมีผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียงต่อมา

Donner (1978) เรื่อง The Five Faces of Thailand: An Economic Geography ซึ่งเขียนเรื่องของเมืองไทยในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และผู้คนในทุกภูมิภาคของประเทศไทย สำหรับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ Wolf Donner ได้ให้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดไว้ว่าเป็นพืชพื้นเมืองที่มีความสำคัญและมีมากกว่าพืชพื้นเมืองชนิดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน เช่น แตงโม และกล้วย โดยสับปะรดมีพื้นที่ปลูกและจำนวนผลผลิตที่เก็บได้ 76.4 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ และ 82.4 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตที่เก็บได้มาจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพียงจังหวัดเดียวเท่านั้น เนื่องจากการส่งเสริมการปลูกสับปะรดจากโรงงานสับปะรดกระป๋อง ทำให้เกษตรกรเติบโตจากอาชีพการปลูกสับปะรดและประสบความสำเร็จอย่างดี และสับปะรดยังได้เปรียบพืชชนิดอื่นๆ ในพื้นที่เนื่องจากมีการปลูกอยู่ทั่วทุกพื้นที่ 10,000 ตารางเมตร ซึ่งเป็นการปลูกมากกว่าพืชพื้นเมืองชนิด

อื่นๆ งานนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต่อการพัฒนาอาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรในช่วงเวลาต่อมาได้เป็นอย่างดี

Ngodup (1994) เรื่อง Problems and Prospects of Pineapple Production and Canning Industry in Prachuab Khiri Khan Province, Thailand ได้ศึกษาปัญหาและความมุ่งหวังของการปลูกสับปะรดและอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปลูกสับปะรดในพื้นที่ดอนและพื้นที่บริเวณเชิงเขา เพราะสามารถระบายน้ำได้ดี การปลูกสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2510 เป็นการปลูกสับปะรดเพื่อจำหน่ายสำหรับการบริโภคผลสดเพียงอย่างเดียว แต่ในปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตสับปะรดกระป๋องส่งออกมากเป็นอันดับหนึ่งของโลก โดยมีส่วนแบ่งทางการตลาดสับปะรดกระป๋องของโลกถึง 50 เปอร์เซ็นต์ ทำให้เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เปลี่ยนแปลงจากวิธีการปลูกสับปะรดแบบดั้งเดิม มาใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกสับปะรดมากขึ้น แตกต่างจากที่มีการใช้โดยทั่วไปในปริมาณปกติ 50-100 กก./ไร่ โดยมีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณที่สูงเฉลี่ย 196 กก./ไร่ โดยส่วนมากใช้ในอัตรา 100-200 กก./ไร่ เป็นอัตราที่มากเกินไปจนทำให้เกิดความจำเป็นที่จำเป็นต้องมีการลงทุนที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพิ่มมากขึ้น

Samson (1980) เรื่อง Tropical Fruits ได้วิเคราะห์ถึงการผลิตสับปะรดที่ลดลงในฮาวาย ระหว่าง ค.ศ. 1972-1976 ทำให้ปี ค.ศ. 1975 บริษัทผลิตสับปะรดรายใหญ่ 2 บริษัทในสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจขยายการลงทุนในประเทศไต้หวัน ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย งานนี้สะท้อนให้เห็นว่า อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดเป็นอย่างมาก การขยายการลงทุนออกสู่ประเทศที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำจะทำให้ผู้ลงทุนได้เปรียบในการแข่งขัน และการขยายตัวของอุตสาหกรรมสับปะรดเข้ามาสู่ประเทศไทยมีผลให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตลอดมา

ประเภทที่ 2 กลุ่มงานวิจัยที่กล่าวถึงสับปะรดในฐานะพืชเศรษฐกิจและการแปรรูปสับปะรดเพื่อการส่งออก ได้แก่ งานวิจัยของประเสริฐ จันวิไชย (2546) เรื่อง สภาพการผลิตสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ เน้นคุณภาพในกระบวนการผลิตสับปะรดสดจากไร่ ตลอดจนวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้อง

กับการผลิตสับปะรดสดของเกษตรกรอย่างชัดเจน กล่าวถึงสภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดอย่างกว้างๆ

พรเทพ อำนรรณกิตติกุล (2546) เรื่อง การวิเคราะห์การตอบสนองอุปทานสับปะรดในประเทศไทย ให้ความสำคัญกับการขายสับปะรดให้ตลาดโรงงาน ทำให้ราคาสับปะรดที่เกษตรกรได้รับขึ้นอยู่กับกำลังการผลิตของโรงงานในแต่ละวัน เมื่อผลผลิตออกมามากราคารสับปะรดที่เกษตรกรได้รับก็จะต่ำตามไปด้วย เมื่อผลผลิตน้อยราคารสับปะรดก็จะสูงขึ้น งานวิจัยนี้เน้นให้เห็นถึงอิทธิพลของราคารสับปะรดที่มีต่อการขยายพื้นที่เพาะปลูก การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตอย่างละเอียดครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดที่สำคัญของประเทศทั้ง 15 จังหวัด

มุกดาวรรณ แสนนามวงษ์ (2546) เรื่อง การวิเคราะห์พฤติกรรมการณ์เคลื่อนไหวราคารสับปะรดไทย ให้ความสำคัญด้านราคารสับปะรดสดและช่องทางการตลาดระหว่างตลาดสับปะรดโรงงานและตลาดสับปะรดบริโภคสด ที่มีความเคลื่อนไหวแตกต่างกันมากตามจำนวนผลผลิตแต่ละปีอย่างละเอียด

กู่ศักดิ์ จันทราช (2528) เรื่อง การกำหนดราคารสับปะรดที่โรงงานรับซื้อจากเกษตรกรภาคตะวันออก เน้นศึกษาเฉพาะต้นทุนในการผลิตสับปะรดกระป๋องของโรงงานกับต้นทุนในการเพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกร ใน 2 จังหวัด 4 อำเภออย่างละเอียด ของเกษตรกรในอำเภอต่างๆ ในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง ทำให้รับรู้ต้นทุนในการผลิตสับปะรดในอำเภอตัวอย่างสามารถเห็นความแตกต่างของต้นทุนในการผลิตสับปะรดของอำเภอต่างๆ ที่อาจมีต้นทุนการผลิตมากน้อยต่างกัน

อำนวย แสงโนรี และ ศิณีย์ สังข์ศรี (2525) เรื่องอุปทานการส่งออกและอุปสงค์การนำเข้าสับปะรดกระป๋องของไทย เน้นวิเคราะห์ด้านการผลิตภายในประเทศ และการขายตลาดต่างประเทศ ให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้าอย่างละเอียด จึงสามารถเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงรายได้ที่มาจากมูลค่าการส่งออกสับปะรดแปรรูปอย่างละเอียด และรับรู้ถึงความไม่แน่นอนของราคารสับปะรดภายในประเทศ

ประเภทที่ 3 กลุ่มงานวิจัยที่เน้นวิเคราะห์สภาพทางการเมืองของไทย และความสัมพันธ์กับต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อการผลิตสับปะรดกระป๋อง ได้แก่ จารุทัศน์ พุฒคำ (2548) เรื่อง ผลของมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของต่างประเทศต่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย เน้นวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากการตอบโต้การทุ่มตลาดที่ทำให้ส่วนแบ่งทางการตลาดสับปะรดกระป๋องของไทยที่ส่งไปขายยังประเทศสหรัฐอเมริกาลดลง เป็นผลให้ฟิลิปปินส์เป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ไปสหรัฐอเมริกาแทนประเทศไทย งานวิจัยนี้ศึกษาด้านการตลาดและการส่งออกที่มีผลกระทบต่อการประกอบการสับปะรดกระป๋องของไทยอย่างละเอียด

สมบัติ ทรงโถม (2540) เรื่อง การผลิตสับปะรดของเกษตรกร ภายใต้ระบบตลาดข้อตกลง ในจังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ. 2538 ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายของภาครัฐในการให้ความร่วมมือกับโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดอย่างชัดเจน เน้นการปรับปรุงคุณภาพการผลิตสับปะรด ความแตกต่างระหว่างรายได้ของเกษตรกรรายย่อยกับเกษตรกรรายใหญ่ที่เป็นสมาชิกของโรงงานที่มีความได้เปรียบเสียเปรียบในรายได้อย่างชัดเจน

จากผลงานวิจัยทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าผลงานวิจัยทั้งหมดมีวัตถุประสงค์เน้นการศึกษาสับปะรดในด้านเศรษฐกิจและการส่งออกสับปะรดแปรรูป การใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต และการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาด้านสังคมหรือเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างชัดเจน ด้านการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต แรงงาน การศึกษา ภาวะหนี้สิน และการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากทำไร่สับปะรดเป็นการทำเกษตรแบบผสมผสานมากขึ้น ก่อนที่รัฐส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินครั้งนี้ เกิดจากความสัมพันธ์ที่ผิดพลาดระหว่างนโยบายของรัฐ นายทุน และ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงานที่ดำเนินวิถีการผลิตเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว เมื่อการส่งออกสับปะรดแปรรูปของไทยได้รับผลกระทบจากการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยต้องประสบปัญหาภาวะขาดทุนอย่างหนักจากการขายสับปะรดให้แก่โรงงานในราคาต่ำ เกษตรกรไม่มีเงินเพียงพอที่จะชำระหนี้สินที่เกษตรกรกู้ยืมเงินมาจากนายทุนเพื่อขยายการลงทุนทำไร่สับปะรด และในที่สุดเกษตรกรรายย่อยบางรายถึงกับต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ตนเองมีอยู่เพียงเล็กน้อยให้กับนายทุนในท้องถิ่น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน ผู้วิจัยจึงสนใจ ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผ่านแง่มุมชีวิตของ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน อันเป็นการเปิดประเด็นใหม่ในการศึกษา วิเคราะห์ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงมิติหนึ่งของวิถีชีวิตเกษตรกรรายย่อยที่ถูกครอบงำอยู่ภายใต้ระบบ เศรษฐกิจเพื่อการค้าอันมีผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด ซึ่งได้ถูกเปลี่ยนแปลงทั้งด้าน ราคาสินค้าการผลิต รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในครัวเรือน การเคลื่อนย้าย แรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม การถือครองที่ดิน และการมีหนี้สินของเกษตรกร รายย่อย ระหว่างปีพ.ศ. 2510-2538 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของเกษตรกร ชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินมากที่สุดช่วงเวลานี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกร ชาวไร่สับปะรดช่วงนี้เด่นชัดในฐานะที่สับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจ ที่มีความสำคัญในแง่ของสินค้า ส่งออกที่สำคัญของประเทศ และอำเภอหัวหินซึ่งเป็นอำเภอที่มีชื่อเสียงเรื่องปลูกสับปะรดเพื่อส่ง โรงงานมากที่สุดอำเภอหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป สับปะรดขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ซึ่งสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนโยบาย ของรัฐ นายทุน และเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิต และเศรษฐกิจ ของเกษตรกรภายในอำเภอหัวหินได้อย่างชัดเจน และ หากทำการศึกษาอย่างละเอียดแล้วเชื่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน น่าจะเป็นประโยชน์แก่ภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ในด้านต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดทั่วประเทศจะ ได้รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของพวกเขา และยังสามารถนำมาเป็นพื้นฐาน ในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมท้องถิ่นได้อีกด้วย

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และนโยบายรัฐ ต่อการส่งเสริมการปลูกสับปะรด

ประวัติความเป็นมาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เดิมเป็นดินแดนที่มีชื่อว่า “เมืองนารัง” หรือ “เมืองบางนางรม” จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบในสมัยอยุธยา คือ ร่องรอยของชุมชนโบราณ เช่น เมืองปราณ เมืองกุย เมืองคลองวาฬ เมืองบางสะพาน ซึ่งสอดคล้องกับชื่อและตำแหน่งของเมืองโบราณที่ปรากฏอยู่บนแผนที่โบราณสมัยอยุธยา

แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้มีการฟื้นฟูการปกครองขึ้นมาใหม่ หลังจาก กรุงอยุธยาประกาศอิสรภาพจากพม่า ...เมืองปราณ เมืองกุย อยู่ในอาณาเขตของหัวเมืองชั้นในของอยุธยา มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหัวเมืองจัตวาและอยู่ภายใต้การปกครองของราชธานี โดยมีขุนนางจากส่วนกลางมาปกครองที่เรียกว่า “ผู้รั้งเมือง” และให้ขึ้นตรงต่อเมืองหลวง... (ควอริช, 2527: 96)

ในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชามีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองทำให้เมืองนารัง (เมืองบางนางรม หรือ เมืองประจวบคีรีขันธ์) ...เมืองปราณ เมืองกุย เมืองคลองวาฬ เมืองบางสะพาน และเมืองบางสะพานน้อย ซึ่งเป็นหัวเมืองปักษ์ใต้ของกรุงศรีอยุธยา... (อนันต์, 2544 : 186,188) ...โอนไปอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายกลาโหม... (ควอริช, 2527 : 92)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ทางการมีความพยายามในการสร้างความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นการป้องกันการรุกรานของกองทัพพม่า โดยการตั้งชุมชนและเมืองต่างๆ ขึ้นมาใหม่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีการแบ่งหัวเมืองปักษ์ใต้ฝั่งตะวันตก อาทิ ...เมืองคลองวาฬ เมืองกุย เมืองปราณ ให้อยู่ในความดูแลของกรมพระกลาโหม... (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2545 : 6) ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดเกล้าฯให้ตั้งเมืองบางนางรมขึ้นมาใหม่ที่บริเวณปากคลองบางนางรม แต่ด้วย

สภาพพื้นที่ที่ไม่อุดมสมบูรณ์จึงย้ายเมืองไปตั้งอยู่ที่เมืองกุยเพราะเคยเป็นเมืองเก่าและมีชุมชนตั้งอยู่หนาแน่น พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่า แต่คงใช้ชื่อเมืองบางนางรมอยู่เช่นเดิม

เมืองประจวบคีรีขันธ์ได้ปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2398 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯให้รวมเมืองบางนางรม เมืองคลองวาฬ เมืองกุย เข้าด้วยกันเป็นเมืองใหม่ชื่อว่า **“เมืองประจวบคีรีขันธ์”** หมายถึง เมืองอันเป็นที่สวเหมาะของหมู่ขุนเขา ตามลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คู่กับเมืองเกาะกง ซึ่งพระราชทานนามว่า **“เมืองประจันคีรีเขต”**

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศอยู่ในภาวะคับขันจากการล่าอาณานิคมจาประเทศมหาอำนาจ เป็นผลให้มีการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ...เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์และเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก เพื่อเป็นการดึงอำนาจทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเข้ามาสู่ส่วนกลางเพื่อให้การปกครองมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม... (การดี มหาพันธ์, 2524: 63) สำหรับส่วน ...ภูมิภาคได้ทรงจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด รองลงไปได้แก่จังหวัด ภายในจังหวัดแบ่งเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านตามลำดับ... (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2545: 111) หลังการปฏิรูปการปกครอง เมืองประจวบคีรีขันธ์และเมืองปราณบุรีถูกยุบลงเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองเพชรบุรี สังกัดมณฑลราชบุรี ส่วนเมืองกำเนิดคนพลุกถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นอยู่กับเมืองชุมพร แต่ยังคงตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมืองกุยบุรีจนกระทั่ง พ.ศ. 2441 จึงย้ายที่ว่าการมาอยู่ที่เกาะหลัก ต่อมาในปี พ.ศ.2449 ทรงโปรดเกล้าให้รวมเมืองทั้งสามเข้าด้วยกันเรียกว่า **...“เมืองปราณบุรี”** มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นจัตวาขึ้นกับมณฑลราชบุรี เนื่องจากเมืองทั้งสามมีพลเมืองไม่มากและอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครอง คือ เมืองเพชรบุรี และเมืองชุมพร ประกอบกับบริเวณเมืองดังกล่าวนี้มีผู้ร้ายชุกชุม... (สจข.,ร.ศ.113 : ม-ร.5ม/6 เรื่องขอพระบรม ราชานุญาตยกเมืองประจวบคีรีขันธ์ แลเมืองปราณบุรีเป็นเมืองขึ้นเมืองเพชรบุรี) ทั้งนี้เพื่อต้องการดูแลหัวเมืองต่างๆ ให้ง่ายขึ้นและเป็นกลยุทธิ์ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับประเทศ ตลอดจน ...ต้องการรักษาบ้านเมืองให้ปลอดภัยจากการคุกคามของชาติตะวันตกที่ถูกลัทธิจักรวรรดินิยมคุกคามอย่างหนัก จนต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส และนำไปสู่การสูญเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงบริเวณตรงข้ามกับหลวงพระบาง รวมทั้งจำปาศักดิ์ และมโนพรให้แก่ฝรั่งเศสใน พ.ศ.2447... (จิราภรณ์ สถาปนะ

วรรณะ, 2523 : 140-143) ต่อมาเสียมเขมรส่วนในได้แก่ ...พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้แก่ฝรั่งเศสใน พ.ศ.2449 และเสียดินแดนให้แก่อังกฤษใน พ.ศ.2452... (การดี มหาจันทร์, 2524 : 6)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เมืองปราณบุรีได้เปลี่ยนชื่อกลับมาเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ตามเดิมใน พ.ศ.2458 ประกอบด้วย ...อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอปราณบุรี และอำเภอกำเนินคนพคุณเปลี่ยนเป็นอำเภอบางสะพาน ส่วนกิ่งอำเภอหัวหินไม่มีการเปลี่ยนแปลง... (สจข., 2459 : ก-ร.6ม/4 เรื่องประกาศใช้ชื่ออำเภอที่เปลี่ยนใหม่ให้ตรงกับชื่อตำบลที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ บัญชีรายชื่ออำเภอที่ขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อใหม่ มณฑลราชบุรี)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 มีการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้นใหม่ ใน พ.ศ. 2476 เมืองประจวบคีรีขันธ์ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และกิ่งอำเภอบางสะพานน้อย

สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางใต้สุดของภาคกลางทางด้านทิศตะวันตก ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศใต้ตามเส้นทางแผ่นดินสายเอเชียหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 323 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟสายใต้ประมาณ 318 กิโลเมตร ได้ชื่อว่าเป็นเอวของประเทศไทยเพราะตั้งอยู่ตรงส่วนที่แคบที่สุดระหว่างเทือกเขาตะนาวศรีกับอ่าวไทย อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12 องศา 31 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 9 ลิปดาตะวันออก ถึง 100 องศา 1 ลิปดาตะวันออก ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 212 กิโลเมตร และชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 224.8 กิโลเมตร ...มีเนื้อที่ทั้งหมด 6,367.62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,979,762.50 ไร่ มีพื้นที่ป่าไม้ 787,657 ไร่ เนื้อที่ทางการเกษตร 1,200,994 ไร่ ที่เหลือเป็นเนื้อที่ไม่จำแนก 1,991,111 ไร่... (ศูนย์สถิติการเกษตร, 2542 : 252) ประกอบด้วย 7 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด และมีอาณาเขตติดต่อจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตอำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง และอำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
 ทิศใต้ ติดต่อกับเขตอำเภอประจักษ์ และอำเภอท่ายาง จังหวัดชุมพร
 ทิศตะวันออก ติดทะเลในอ่าวไทย
 ทิศตะวันตก ติดเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับสหภาพ
 เมียนมาร์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการปลูกสับปะรด

พื้นที่โดยทั่วไปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตก ซึ่งเป็น
 เทือกเขาตะนาวศรีสู่ด้านตะวันออกซึ่งเป็นอ่าวไทย และมีเทือกเขาและภูเขากระจัดกระจายไปทั่ว
 บริเวณส่วนกลางของพื้นที่และบริเวณชายฝั่งทะเล ...ลักษณะของดินเป็นดินร่วนปนทราย ดินปน
 ลูกกรัง มีการระบายน้ำดี... (คำภู สท้านไศรภพ, 2539: 7) พื้นดินส่วนใหญ่ไม่สามารถปลูกพืชชนิด
 อื่นที่ทนความแล้งได้ดี แต่สามารถปลูกสับปะรดได้ดีเพราะสับปะรดเป็นพืชที่ทนต่อความแห้งแล้ง
 ได้ดี ปลูกง่าย ผลตอบแทนสูง สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกษตรกรที่
 อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดในบริเวณ ...อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี กิ่งอำเภอสามร้อย
 ยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืช
 ไร่ อ้อย แตงโม ไม้ผล ไม้ยืนต้น และสับปะรด เนื่องจากสับปะรดชอบอากาศค่อนข้างร้อนในตอน
 กลางวัน... (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) และ ไอน้ำในอากาศ
 ค่อนข้างสูง ดังนั้นความชื้นจึงเป็นตัวกำหนดสำคัญในการเพาะปลูกสับปะรด สับปะรดจึงสามารถ
 เติบโตได้ดี สับปะรดถึงแม้จะเป็นพืชทนแล้ง แต่จะอยู่ได้ระยะเวลาหนึ่ง ถ้ามีช่วงแล้งยาวนาน
 เกินไปสับปะรดจะแสดงอาการเหี่ยวเฉา ใบแดง ใบตก และอาจแห้งตายในที่สุด ดังนั้นสภาพอากาศ
 และปริมาณน้ำฝนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นตัวชี้วัดผลผลิตที่เกษตรกรจะได้รับจากการ
 เพาะปลูกสับปะรด

ถึงแม้ว่าสับปะรดเป็นพืชที่ทนต่อสภาพความแห้งแล้งได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง จึงไม่
 จำเป็นต้องใช้น้ำในการเพาะปลูกมากนัก ดังนั้นการเพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 ส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพาน้ำค้างและน้ำฝนในการผลิต ผลผลิตที่ได้จึงขึ้นอยู่กับปริมาณฝนที่ตกในแต่ละ
 ปีมากกว่าการอาศัยน้ำจากแหล่งธรรมชาติที่ตื้นเขิน ...ยกเว้นในกรณีที่บางปีฝนไม่ตกตามฤดูกาล
 และเกิดความแล้งอย่างมากเกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่มีพื้นที่เพาะปลูกใกล้บริเวณแหล่งน้ำตาม
 ธรรมชาติบางส่วนมีความจำเป็นต้องนำน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติที่มี 251 สาย... (ประเวศ, 2543: 26)

มาใช้ประโยชน์ทางเกษตรกรรมได้บ้างเพียงเล็กน้อยโดยใช้รถกระบะบรรทุกน้ำจากแหล่งน้ำที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ เพื่อขนย้ายน้ำไปยังพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดโดยเกษตรกรจะรดน้ำให้แก่สับปะรดในฤดูแล้งเดือนละประมาณ 1-2 ครั้ง ขึ้นอยู่กับสภาพความแห้งแล้งของอากาศและข้อจำกัดในการใช้น้ำเนื่องจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ตื้นเขินไม่เพียงพอต่อการเกษตรกรรมและการอุปโภคบริโภคภายในจังหวัด สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกสับปะรดที่ห่างไกลจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติและไม่มีพาหนะในการขนย้ายน้ำจากแหล่งน้ำมาใช้ในการทำไร่สับปะรดเกษตรกรจะแก้ไขปัญหาเบื้องต้นโดยใช้หญ้าสดและฟางข้าวมาพันรอบลูกสับปะรดเพื่อลดการถูกแดดเผา เป็นการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นไม่ให้ผลผลิตได้รับความเสียหายจากแสงแดดในฤดูแล้งและป้องกันผลผลิตที่ได้ไม่ให้มีลักษณะแคะแกร็นจนไม่สามารถนำไปขายได้

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้ทุกอำเภอที่อยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีอาชีพทำการเพาะปลูกพืชไร่เป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำไร่สับปะรดมากกว่าอาชีพอื่น สับปะรดจึงเป็นผลผลิตของเกษตรกรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศซึ่งทำรายได้ให้แก่เกษตรกรและจังหวัดปีหนึ่งเป็นจำนวนมากจนกระทั่งสับปะรดกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่นและผู้ที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมาก และเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นจำนวนมาก

เนื่องจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีความเหมาะสมกับการปลูกสับปะรดมากที่สุด สับปะรดที่ปลูกอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และประเทศไทยนั้น สันนิษฐานมีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาได้นำเข้ามาปลูกในประเทศไทยเมื่อสมัยกรุงศรีอยุธยาโดยพ่อค้าชาวโปรตุเกสที่เข้ามาติดต่อค้าขายในประเทศไทยเป็นผู้นำเข้ามาและปลูกไว้เพื่อบริโภคสด ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกสับปะรดปนกับพืชชนิดอื่นๆที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดูแลรักษา เช่น ฝ้าย กล้วย ข้าวโพด มะพร้าว แสมระหว่างคันสับปะรดและปลูกกันไม่มาก แต่ในปัจจุบันมีการปลูกสับปะรดกันแพร่หลายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย โดยส่วนมาก ...พันธุ์ที่ปลูกกันอยู่ทั่วไปในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 3 สายพันธุ์ อันประกอบด้วย 1) พันธุ์พื้นเมืองหรือพันธุ์อินทรีชนิด 2) พันธุ์ภูเก็ต หรือพันธุ์สวี หรือพันธุ์สิงคโปร์ 3) พันธุ์ปัตตาเวีย หรือ กัลกัตตา... (ชงชัย จารุพัฒน์, 2530: 24) ดังนี้

พันธุ์พื้นเมืองหรือพันธุ์อินทรีชิต เป็นพันธุ์สับปะรดที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย สันนิษฐานว่าเป็นพันธุ์ที่แพร่กระจายเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่มาจากการติดต่อค้าขายในสมัยอยุธยา พันธุ์อินทรีชิตจัดว่าเป็นสับปะรดที่อยู่ในกลุ่ม Spanish โดยมีขนาดของต้นและผลขนาดกลาง ใบบางกว่าพันธุ์ปัตตาเวีย ขอบใบมีหนามแหลมรูปโค้งงอ ผลมีรูปร่างกลม น้ำหนักเฉลี่ยผลประมาณ 1-1.5 กิโลกรัม ลักษณะเนื้อมีสีเหลืองจาง รสหวานและมีปริมาณเส้นใยสูง แก่นผลเหนียว คุณภาพของเนื้อไม่ค่อยดีนัก มีการเพาะปลูกมากบริเวณอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

พันธุ์ภูเก็ต หรือพันธุ์สวี หรือพันธุ์สิงคโปร์ เป็นสับปะรดที่แพร่กระจายเข้ามาจากเมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย โดยเจ้าเมืองหลังสวนซื้อพระจรรยาธิราชโกศกร เป็นผู้นำเข้ามาแจกจ่ายให้ประชาชนในพื้นที่อำเภอหลังสวน และอำเภอสวี จังหวัดชุมพรนำไปปลูก แต่เนื่องจากอำเภอหลังสวนเป็นพื้นที่เพาะปลูกพืชอื่นต้นและสวนผลไม้จำนวนมาก สับปะรดจึงเจริญเติบโตได้ไม่ดีเพราะมีต้นไม้ใหญ่บดบังแสงในการเจริญเติบโตแต่กลับแตกหน่อออกไปมาก ทำให้ชาวสวนมองว่าเป็นวัชพืชมากกว่าพืชเศรษฐกิจ สับปะรดจึงถูกทำลายเป็นจำนวนมาก ในขณะที่สับปะรดที่นำไปขยายพันธุ์ในอำเภอสวีกลับเจริญเติบโตได้ดี เนื่องจากดินที่ไม่อุดมสมบูรณ์ในการปลูกผลไม้ แต่จะปลูกมะพร้าวได้ดีกว่า ชาวบ้านจึงทดลองนำสับปะรดไปปลูกแซมในสวนมะพร้าว ซึ่งให้แสงแดดดีและเป็นที่ยอมรับปลูกจนถึงปัจจุบัน

สำหรับสับปะรดที่ปลูกใน ...จังหวัดภูเก็ตสันนิษฐานว่ามาจากแหล่งเดียวกับจังหวัดชุมพร โดยเจ้าเมืองภูเก็ตซื้อพระยารัษฎานุประดิษฐมหิศรภักดี ปลูกกันมากบริเวณพื้นที่อำเภอถลาง และอำเภอกระบุรีจังหวัดภูเก็ต โดยสับปะรดพันธุ์นี้จัดอยู่ในกลุ่มสายพันธุ์ Queen มีขนาดลำต้นและผลเล็กกว่าทุกกลุ่ม ใบมีสีอ่อนแถบสีชมพูบริเวณก้านใบ ขอบใบมีหนามเรียงชิดติดกันตลอดความยาวของใบ ผลมีขนาดน้ำหนักประมาณ 1 กิโลกรัม รูปร่างแบบทรงกระบอก ตาค่อนข้างนูนเปลือกหนา เมื่อสุกเนื้อจะกรอบสีเหลืองรสหวาน มีเส้นใยน้อยมีกลิ่นหอม และแกนอ่อน... (ธงชัย จารุพัฒน์, 2530: 25)

...พันธุ์ปัตตาเวีย หรือ กัลกัตา ปัจจุบันเป็นสับปะรดพันธุ์ที่ปลูกมากที่สุดในประเทศ เชื่อว่ามีแหล่งกำเนิดบริเวณลุ่มน้ำอเมซอนในประเทศบราซิล... (Loison-Cobot, 1992 อ้างใน จินดารัฐ, 2541 : 89) โดยมีการนำเข้ามาสู่ประเทศไทย 2 สายทาง

สายทางแรก ...เข้ามาจากประเทศอินโดนีเซียโดยผ่านเข้ามาทางใต้ของประเทศไทย คือ เกาะหมาก หรือเกาะปีนัง (ปัจจุบันอยู่ในประเทศมาเลเซีย) ในปี พ.ศ.2456 ได้มีแขกปาตาน้นำเรือ ลินค้ำ (เรือใบแข็ง) มาที่คลองปราณบุรี เพื่อซื้อวัวไปขาย และพักอาศัยอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่ทอง อิ่มทั่ว หมู่ที่ 5 ตำบลปราณบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นผู้ดูแลหมู่บ้านในเมือง ปราณบุรีช่วง พ.ศ. 2456 มีตำแหน่งเทียบเท่ากับผู้ใหญ่บ้านปัจจุบัน ซึ่งต่อมาพ่อค้าแขกปาตานกลุ่ม นี้มาทำการค้าที่เมืองปราณและนำสับปะรดมาฝาก 3 ผล หน่อสับปะรดอีก 1 หน่อ ผู้ใหญ่ทองจึง ปลุกไฉ่ข้างบ้าน ใช้เวลา 15 เดือน สับปะรดก็ออกผล มีรสหวาน ผลโต จึงขยายและรักษาพันธุ์ สับปะรดไว้อย่างดี หลังจากนั้น 7-8 ปี สับปะรดพันธุ์ดังกล่าวได้แพร่ขยายไปยังชาวบ้านทั่วไป... (จุมพล อิ่มทั่ว, 2544: 30) จากนั้นแพร่กระจายออกไปยังจังหวัดใกล้เคียงในเวลาต่อมา ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี อุทัยธานี และลำปาง เป็นต้นและมีการขยายการปลูกสับปะรด ไปหลายจังหวัด เรียกว่า “สับปะรดปราณ” โดยใช้ปลูกในคร้วเรือน แทนพันธุ์ดั้งเดิม คือ พันธุ์ อินทรชิตที่ปลูกไว้บริเวณในคร้วเรือน ในปัจจุบันเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นิยมปลูก สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียหรือพันธุ์ศรีราชา (Smooth Cayenne) โดยใช้ระบบปลูกถี่มากถึงร้อยละ 96.88 ของเนื้อที่เพาะปลูกในจังหวัด เนื่องจากเป็นสับปะรดที่มีคุณภาพเหมาะสมในการบริโภคสด กล่าวคือ มีผลขนาดใหญ่ ตาดี มีเนื้อเหลืองละเอียด รสหวานน้ำ และนิยมใช้เป็นวัตถุดิบป้อน โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง

สายที่สอง เชื่อว่ามีผู้นำมาจากประเทศอินเดีย โดยนำไปปลูกที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และต่อมาได้แพร่กระจายไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นต้น ซึ่งแหล่ง ปลูกสับปะรดทั้งสองเป็นแหล่งปลูกที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับ 1 และ 2 ประเทศตามลำดับ แต่เนื่องจาก รูปแบบการตลาดของทั้งสองแห่งแตกต่างกัน ทำให้สับปะรดศรีราชาเป็นชื่อที่ผู้บริโภคผลสด ในประเทศคุ้นเคยมากกว่าสับปะรดปราณบุรี เพราะสับปะรดในเขตภาคตะวันออกนำไปแปรรูป น้อยกว่าการขายผลสด ทำให้สับปะรดศรีราชาติดตลาดบริโภคผลสดมากกว่า ในขณะที่เขตปลูก สับปะรดในภาคตะวันตกโดยเฉพาะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มุ่งผลิตเพื่อการแปรรูป ในภาคอุตสาหกรรมมากกว่าบริโภคผลสด แต่เมื่อรูปแบบการค้าเปลี่ยนไป คือการขายสับปะรด ผลสดจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากขึ้น ทำให้สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียจากทั้งสองแห่งดังกล่าวมัก เรียกชื่อทางการค้าเดียวกันว่า “สับปะรดศรีราชา” เนื่องจากผู้บริโภคคุ้นเคยกับชื่อนี้มากกว่า

สับปะรดทั้ง 3 สายพันธุ์ที่ปลูกอยู่ในประเทศไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนในชนบทมาอย่างยาวนานในฐานะผลไม้ที่มีไว้รับประทานในครัวเรือนจนเป็นที่รู้จักของคนไทยและนำมาสู่การปลูกสับปะรดกันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย โดยมีการเพาะปลูกมากกว่า 90 ปี ซึ่งในระยะแรกเป็นการเพาะปลูกเพื่อบริโภคและขายผลสด ต่อมาได้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นและได้มีการนำสับปะรดมาแปรรูปอย่างง่าย ๆ ภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนกระทั่งมีนักนักลงทุนที่มองเห็นช่องทางทางเศรษฐกิจที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากความขึ้นชอบของรสชาติสับปะรดและง่ายต่อการบริโภคสำหรับลูกค้าต่างประเทศที่ไม่สามารถผลิตสับปะรดผลสดได้ภายในประเทศของตนเอง ได้จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขึ้นแห่งแรกในประเทศไทย ที่อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งจังหวัดใกล้เคียงและส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียเพียงสายพันธุ์ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่มีความเหมาะสมสำหรับการใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปเพื่อการส่งออก เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐพากันขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม ... สับปะรด เป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี แต่ช่วงที่เหมาะสมสำหรับการปลูกคือช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน-เดือนพฤษภาคม การปลูกแต่ละครั้งสามารถเก็บผลได้ 3 รุ่น... (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2545:1-2) และส่งเสริมให้สับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจหลักอันดับหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจุบันสับปะรดเป็นพืชอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของประเทศไทย ...มีเนื้อที่ปลูกประมาณ 1 ล้านไร่ ผลผลิตประมาณ 2 ล้านตัน แหล่งที่มีการปลูกสับปะรดโรงงานที่สำคัญ 13 จังหวัด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี ชลบุรี ระยอง ตราด อุทัยธานี ลำปาง หนองคาย นครพนม และจังหวัดชุมพร ผลผลิตส่งเข้าโรงงานปีละ 1.5 ล้านตัน บริโภคสด 5-7 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 4,500 ล้านบาท ในภาคอุตสาหกรรมปัจจุบันมีโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 17 โรงงาน ผลผลิตที่แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ สามารถส่งออกมีมูลค่าปีละ 10,000 ล้านบาท ประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลิตสับปะรดสด สับปะรดกระป๋องรายใหญ่ที่สุดของโลก และส่งออกรายใหญ่ที่สุดของโลกเช่นเดียวกัน สินค้าสับปะรดกระป๋องของไทยมีส่วนแบ่งในตลาดโลกถึงร้อยละ 50-60 เปอร์เซนต์ ศักยภาพการผลิตของไทยมีสูงมากสามารถขยายการผลิตในตลาดโลกได้ทั้งหมด ขณะเดียวกันแนวโน้มของตลาดมีความต้องการสับปะรดเพิ่มขึ้นร้อยละ 3-4 เปอร์เซนต์ต่อปี... (กาญจนา ไตรภพ, 2539: 7)

จากปัจจัยดังกล่าวทำให้เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เริ่มปลูกสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียเพียงสายพันธุ์เดียวแทนที่สับปะรดพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมที่ชื่อว่าพันธุ์อินทรีทองอย่างเต็มรูปแบบโดยใช้วิธีการไถกลบสับปะรดสายพันธุ์ดังกล่าวจนปัจจุบันไม่หลงเหลือสับปะรดพันธุ์อินทรีทองไว้ให้คนรุ่นหลังในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ลิ้มลองในรสชาติความอร่อยที่เป็นเอกลักษณ์ของสับปะรดพันธุ์พื้นเมือง หรืออนุรักษ์สายพันธุ์สับปะรดดั้งเดิมไว้เพื่อทำการศึกษาพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ให้เป็นที่ยอมรับของตลาดบริโภคผลสดในอนาคตอีกต่อไป

นโยบายของรัฐต่อการส่งเสริมการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

นโยบายของรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีความเติบโตทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ จะเห็นได้จากหน่วยงานของภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ คือ สำนักงานส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ประกอบกับมีมาตรการกระตุ้นให้มีการลงทุนโดยให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่ผู้ลงทุน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้น โดยแต่ละแผนจะมีระยะเวลา 5 ปี ยกเว้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 มีระยะเวลา 6 ปี การกำหนดนโยบายต่างๆ ของภาครัฐมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขยายตัวและเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องและการขยายพื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐที่เข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในช่วงเวลาที่สำคัญๆ ใน 3 ช่วงเวลาดังต่อไปนี้

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาต่างๆ ที่ขยายตัวเข้ามาสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล ดังนี้

พ.ศ. 2504-2509 ภาครัฐเข้ามาปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมสายกรุงเทพมหานคร นครปฐม ชุมพร เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางหลัก ที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อต้องการสร้างเส้นทางไว้รองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่จะขยายตัวเข้ามาสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในอนาคต

พ.ศ. 2510-2514 ภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเฉพาะพื้นที่บริเวณตั้งแต่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จนถึง อำเภอปราณบุรีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, 2510 : 85) ได้มีการสร้างเขื่อนปราณบุรี (กรมชลประทาน, 2545 : 41) เพื่อรองรับการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค

แต่เนื่องจากผู้ประกอบการภายในประเทศ ยังขาดประสบการณ์ด้านการผลิตสินค้าครั้งละมากๆ จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตและบุคลากรประเภทช่างที่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเหล่านั้นจากต่างประเทศ โดยบุคลากรกลุ่มแรกที่เข้ามาดำเนินการในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารของประเทศ ได้แก่ ทีมงานจากประเทศไต้หวันและญี่ปุ่น จากการศึกษพบว่าผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดกระป๋องแห่งแรกในประเทศไทย ก็เป็นนักลงทุนจากต่างชาติ ที่ได้นำเทคโนโลยีการผลิต และบุคลากรจากต่างประเทศเข้ามาในช่วงก่อตั้งโรงงาน โดยบริษัทอุตสาหกรรมสัตว์ประดกระป๋องไทย จำกัด นับว่าเป็นบริษัทข้ามชาติแห่งแรกที่เข้ามาดำเนินการกิจการอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในประเทศไทยและในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

แต่เนื่องจากความไม่พร้อมในด้านปัจจัยการผลิตในช่วงแรกของการบุกเบิกอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในประเทศไทยทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ได้แก่ ความไม่สม่ำเสมอด้านวัตถุดิบ แรงงาน ปัญหาการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคมขนส่ง ทำให้ผู้ประกอบการช่วงแรกต้องลดความเสี่ยงของปัจจัยดังกล่าว ด้วยการนำเทคโนโลยีการผลิต และบุคลากรจากต่างประเทศไต้หวัน ส่วนความไม่สม่ำเสมอของวัตถุดิบนั้น ทางโรงงานลดปัญหาความเสี่ยงด้วยการเพาะปลูกสัตว์ประดในระบบเกษตรแบบมีพันธะสัญญากับเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงการที่โรงงานมีพื้นที่เพาะปลูกในส่วนของโรงงานเองด้วย

พ.ศ.2515-2519 รัฐได้ให้การสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานแปรรูปสัตว์ประดกระป๋องในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะเห็นว่ามีความพร้อมทางด้านวัตถุดิบ ประกอบกับเป็นแหล่งเพาะปลูกสัตว์ประดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยรัฐมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องและผลไม้กระป๋องให้มีศักยภาพส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

แต่เนื่องจากประเทศไทยยังขาดประสบการณ์ในการผลิตครั้งละมากๆ ประกอบกับการลดค่าเงินดอลลาร์ในปี 2514 และเกิดวิกฤตน้ำมันโลกในปี 2516 ทำให้ระบบการเงินโลกผันผวนและเศรษฐกิจโลกตกต่ำซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมของไทย โดยทำให้ผู้ผลิตสินค้าต้องประสบปัญหาการส่งออก จึงเป็นช่วงที่ผู้ประกอบการเริ่มหามาตรการหรือดำเนินกลยุทธ์การแข่งขันด้วยการปรับโครงสร้างและเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้สามารถปรับปรุงคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐานมากขึ้นตามความต้องการของลูกค้าหรือประเทศคู่ค้า

โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่ก่อตั้งขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตามนโยบายสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง คือ บริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งก่อตั้งในปี 2516 มีการย้ายที่ตั้งโรงงานจากตำบลเจ็ดเสมียน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ภายใต้ชื่อบริษัทจดทะเบียนบริษัทไอร์แลนด์แคนนิ่ง จำกัด แต่เนื่องจากปัญหาด้านเทคโนโลยีการขนส่งและการสื่อสาร ทำให้โรงงานประสบปัญหาการเคลื่อนย้ายวัตถุดิบ เนื่องจากพื้นที่ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ของกิจการโรงงานนั้นอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกิดปัญหาวัตถุดิบบอบช้ำระหว่างทางขนส่ง ทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานการส่งออกและขายได้ราคาถูก

สำหรับปัญหาเรื่องทำเลที่ตั้งของบริษัทไอร์แลนด์แคนนิ่ง จำกัด ประเด็นนี้ มีสาเหตุมาจากการผู้ประกอบการเป็นนักลงทุนจากต่างชาติที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ดีพอ การตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจึงมิได้คำนึงถึงเทคโนโลยีในการขนส่ง เนื่องจากลักษณะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดของประเทศไทยนั้นไม่ได้เป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งตลาดภายในประเทศ แต่เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นการส่งออกไปยังต่างประเทศ ฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้องตั้งโรงงานอยู่ใกล้ตลาดหรือเมือง แต่ควรอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบมากที่สุด เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งและเป็นการรักษาความสดใหม่ของวัตถุดิบ เพราะสับปะรดเป็นวัตถุดิบที่เน่าเสียได้ง่าย และสูญเสียน้ำหนักในกระบวนการผลิตค่อนข้างมาก

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้บริษัทไอร์แลนด์แคนนิ่ง จำกัด ต้องปิดกิจการโรงงานในช่วงปีแรก ที่ดำเนินกิจการที่จังหวัดราชบุรีแล้วย้ายที่ตั้งโรงงานมายังจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภายใต้ชื่อบริษัทจดทะเบียนใหม่เป็นบริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด และนับเป็นบริษัทข้ามชาติแห่งที่ 2 ที่เข้ามาดำเนินกิจการอุตสาหกรรม แปรรูปสับปะรดในประเทศไทยและในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พ.ศ. 2520-2524 เนื่องจากอุตสาหกรรมผลไม้กระป๋องเพื่อการส่งออกขยายตัวอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนมีนโยบายให้สิทธิประโยชน์ในการลดหย่อนหรือได้รับการยกเว้นภาษีอากรวัตถุดิบแก่ผู้ลงทุน ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผลไม้กระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างยิ่ง เพราะสับปะรดสามารถพัฒนาเป็นสินค้าแปรรูปที่สำคัญในการส่งออก มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดก่อตั้งขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถึง 2 บริษัทด้วยกัน คือ บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัทสามร้อยยอด จำกัด ซึ่งก่อตั้งในปี 2521 เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดย่อม ในช่วงแรกเริ่มดำเนินการ และในปัจจุบันโรงงานทั้ง 2 แห่งได้ขยายกิจการเป็นโรงงานขนาดใหญ่และขนาดกลางตามลำดับ

จากนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มาก และเป็นช่วงที่ผู้ประกอบการกิจการอุตสาหกรรมในประเทศไทยเริ่มมีประสบการณ์บริหารจัดการระบบการผลิตมากขึ้น ทำให้ภาพรวมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดภายในประเทศเป็นไปในลักษณะพุ่งทะยานขึ้น... ในปี 2523 อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องได้กลายเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ 1 ใน 15 รายการที่มีสัดส่วนการส่งออก ร้อยละ 2.5 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด... (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543 : 55) โรงงานแปรรูปสับปะรดทั้ง 2 โรงงาน มีรูปแบบการลงทุนในลักษณะร่วมทุนระหว่างนักลงทุนชาวไทยในท้องถิ่นกับนักลงทุนชาวไต้หวัน เนื่องจากต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีและประสบการณ์การดำเนินการกิจการอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2525-2535 เป็นช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็วเพื่อรองรับการขาดแคลนวัตถุดิบของโรงงาน

พ.ศ. 2525-2529 เน้นการดำเนินนโยบายการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตก เน้นปรับปรุงประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมสับปะรดและน้ำตาล พื้นที่ปลูกการประมง สวนมะพร้าว และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ภาคตะวันตก จึงได้รับการพัฒนาและปรับปรุงด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันตก และเป็นช่วงที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตเศรษฐกิจก้าวหน้า ซึ่งเป็นพื้นที่มีการปลูกสับปะรดและมีบทบาทต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้และการจ้างงาน อีกทั้งสับปะรดเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ผลิตนำมาใช้ในการผลิตสูงถึงร้อยละ 80 ของผลผลิตในประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก นำมาสู่การขยายของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง

เพื่อเป็นการปรับปรุงและฟื้นฟูประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง ภาครัฐได้จัดให้มีศูนย์บริการแนะนำวิชาการแก่ผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้สับปะรดที่เกษตรกรผลิตมีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปเป็นวัตถุดิบในการแปรรูป โดยดำเนินการในบริเวณอำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดเพื่อที่จะได้กำหนดเขตการส่งผลิตผลจากเกษตรกรให้สอดคล้องกับแหล่งที่ตั้งของโรงงานแปรรูปสับปะรด กำลังการผลิต และความต้องการวัตถุดิบของโรงงาน โดยโรงงานสับปะรดกระป๋องที่ตั้งอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์รัฐกำหนดให้ต้องใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการผลิต โดยภาครัฐจะเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการลดภาษีนำเข้าแก่โรงงาน และควบคุมปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีผลต่อการทำสวน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และแหล่งน้ำที่อยู่บริเวณใกล้เคียงโรงงาน นอกจากนี้ ยังจัดให้มีองค์กรทางการเกษตร เช่น สหกรณ์สมาคมชาวไร่สับปะรด ฯลฯ เพื่อให้เกษตรกร เจ้าของโรงงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินการกำหนดผลผลิต นโยบายราคา การวางแผนการตลาด สับปะรด และอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเพื่อการส่งออก จากนั้นนโยบายของรัฐดังกล่าวปรากฏว่า พ.ศ.2525-2529 มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดก่อตั้งขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2 บริษัท คือ บริษัทผลไม้กระป๋องประจวบ จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัดอุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี

พ.ศ.2530-2535 เป็นช่วงเวลาที่ภาครัฐเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้โรงงานสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เป็นช่วงที่มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดมาตั้งขึ้นในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากที่สุดกว่าทุกช่วงที่ผ่านมา โดยโรงงานที่ก่อตั้งขึ้นในช่วงนี้มีทั้งสิ้น 6 โรงงาน แบ่งเป็นโรงงานขนาดกลาง 2 โรงงาน ได้แก่ บริษัทผลไม้กระป๋องสยาม (1988) จำกัด บริษัทเจริญฟู๊ดส์อุตสาหกรรม จำกัด และโรงงานขนาดเล็ก 4 โรงงาน ได้แก่ บริษัทปราณบุรีสับปะรดกระป๋อง จำกัด บริษัทสับปะรดปราณบุรี (ประเทศไทย) จำกัด บริษัทพีที ฟู๊ดแอสเตนดาร์ดอินดัสตรี จำกัด และบริษัทพี แอนด์ เอฟ ปราณบุรีอุตสาหกรรม จำกัด

สาเหตุที่มีโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดเกิดขึ้นมากในช่วงนี้ เป็นผลต่อเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาประเทศและสภาพเศรษฐกิจขาขึ้นของประเทศ ในช่วงนี้ภาครัฐมีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมีการปรับการวางแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมรายสาขามาเป็นลักษณะแผนงานรวม ทั้งนี้เพื่อขยายการส่งออก

สาเหตุของการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์เศรษฐกิจโลกอยู่ในภาวะที่ราคาน้ำมันโลกอยู่ในระดับที่ต่ำ อัตราการค้าระหว่างประเทศจึงสูงขึ้นด้วย ประกอบกับผู้ประกอบการมีประสบการณ์มากขึ้น รวมถึงการนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จากยุโรปและอเมริกาเข้ามาช่วยผลิตสินค้า ทำให้สินค้าอาหารจากประเทศไทยเป็นที่ยอมรับจากลูกค้าต่างประเทศมากขึ้น ทำให้สินค้าไทยมีตลาดที่แน่นอน

ช่วงที่ 3 พ.ศ. 2535-2538 เป็นช่วงเติบโตอย่างต่อเนื่องของอุตสาหกรรมและผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์ประรด ประกอบกับรัฐมีนโยบายให้ประเทศไทยเป็นประตูเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก โดยริเริ่มการตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน และเปิดเสรีทางการเงิน ส่งผลให้ภาคการลงทุนระหว่างประเทศและแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ประเทศไทย

ในช่วงนี้มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประรดก่อตั้งขึ้นใหม่ทั้งสิ้น 6 โรงงาน โดยแบ่งเป็นโรงงานขนาดกลาง 3 แห่ง ได้แก่ บริษัทปราณบุรีโฮเตอิล จำกัด บริษัทบุญวิทย์ผลไม้กระป๋อง จำกัด และบริษัทสามร้อยยอด จำกัด สำหรับโรงงานขนาดเล็กมีทั้งสิ้น 3 โรงงาน ได้แก่ บริษัทเทกิงอุตสาหกรรม จำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัดมงคลกิจอุตสาหกรรม และห้างหุ้นส่วนจำกัดอุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี เป็นช่วงที่อุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมการผลิตอื่นๆ ก้าวสู่การแข่งขันบนเวทีโลกอย่างเต็มตัว รูปแบบการค้าระหว่างประเทศในช่วงนี้เปลี่ยนไปจากเดิมมีการแข่งขันที่รุนแรงทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก ส่งผลให้กิจการอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของตลาด รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรการกำหนดมาตรฐานสินค้าที่เข้มข้นขึ้น เช่น ความปลอดภัยในอาหาร ผลิตภัณฑ์ที่ถูกสุขอนามัยโดยมีขั้นตอนการผลิตที่สะอาดและปลอดภัย มาตรฐานสากล การดูแลสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และยังเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงด้านราคาสัตว์ประรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ตกต่ำมากที่สุดช่วงเวลาหนึ่งที่มีผลให้เกษตรกรผู้ปลูกสัตว์ประรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้รับความเดือดร้อน เป็นหนี้สินจากการลงทุนทำไร่วัตถุสัตว์ประรด จนมีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคารับซื้อสัตว์ประรด สุดท้ายรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกรโดยการชดเชยราคารับซื้อสัตว์ประรดให้เกษตรกร ราคาที่เกษตรกรได้รับจากรัฐบาลไม่เพียงพอกับต้นทุนการผลิตที่เกษตรกรได้สูญเสียไปกับการปลูกสัตว์ประรดในครั้งนั้น เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินส่วนใหญ่ตัดสินใจเลิกปลูกสัตว์ประรดส่งโรงงานและจบบทเรียนแห่งความพ่ายแพ้และสูญเสียจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวลงในที่สุด และเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการปลูกพืชแบบผสมผสานเพื่อหารายได้มาทดแทนหนี้สินที่พอกพูนติดตัวเกษตรกรมาจนถึงทุกวันนี้

สรุป

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดในภาคตะวันตกที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่ประเภทที่ทนต่อความแห้งแล้งได้ดี เช่น สับปะรด เป็นต้น ในบริเวณพื้นที่ตอนบนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตั้งแต่อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี ถึงอำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ทำให้บริเวณดังกล่าวมีการเพาะปลูกสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียเป็นจำนวนมากจากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่รัฐบาลเข้าไปส่งเสริมให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในพื้นที่ดังกล่าวจนแทบจะเรียกได้ว่าตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันและขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานเป็นอาชีพหลัก จนสับปะรดได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมทั้งเป็นแหล่งเพาะปลูกสับปะรดและเป็นแหล่งวัตถุดิบที่ใช้แปรรูปที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ

บทที่ 3

การลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดอันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐ นโยบายของภาครัฐต่อการลงทุนตั้งโรงงานสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนประกอบด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนประกอบอาชีพทำไร่ ทำสวน นับแต่อดีตเรื่อยมา

จนกระทั่งรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ นโยบายของรัฐจึงมีอิทธิพลที่ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน การสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานเข้ามาสู่ชนบท ที่สำคัญมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด และการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดตามมาเพื่อรองรับความต้องการวัตถุดิบในการแปรรูปสับปะรดของโรงงานที่เพิ่มมากขึ้น

มาตรการส่งเสริมการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้แบ่งเขตการส่งเสริมการลงทุนตามปัจจัยทางเศรษฐกิจโดยใช้รายได้และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของแต่ละจังหวัดเป็นเกณฑ์ ...จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็น 1 ใน 58 จังหวัด ของการลงทุนในเขต 3 ซึ่งเป็นพื้นที่ขาดแคลนสับปะรด โดยส่งเสริมให้เป็นเขตพื้นที่การลงทุนภาคเกษตรกรรมที่เน้นการส่งเสริมให้ผู้ลงทุนในอุตสาหกรรมสินค้าเกษตรได้รับสิทธิประโยชน์... (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2546 : 8-10) จากการส่งเสริมการลงทุน ดังนี้ (เดือนจิตร รักษ์รอย, 2539: 46-47)

1. ผู้ลงทุนได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร อุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้

2. ผู้ประกอบการจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นระยะเวลา 8 ปี และผู้ที่ได้รับการส่งเสริมโครงการที่มีขนาดการลงทุน ตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป (ไม่รวมทุนหมุนเวียนและค่าที่ดิน) จะต้องดำเนินการให้ได้ใบรับรองคุณภาพมาตรฐาน ISO 9002 ภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่เปิดดำเนินการ หากไม่สามารถทำได้จะถูกเพิกถอนสิทธิประโยชน์การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 1 ปี

3. ผู้ลงทุนที่ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบ หรือวัสดุจำเป็นสำหรับการผลิตเพื่อการส่งออก 5 ปี

นอกจากนี้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังเป็น 1 ใน 40 จังหวัด ที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร และอื่นๆ เพิ่มเติม

1. สำหรับโครงการที่ตั้งสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรม หรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม ให้ได้รับสิทธิประโยชน์ ผู้ลงทุนจะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิที่ได้จากการลงทุนในอัตราร้อยละ 50 ของอัตราปกติ เป็นระยะเวลา 5 ปี นับจากวันที่พ้นกำหนดการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล นอกจากนี้ผู้ลงทุนจะได้รับอนุญาตให้หักค่าขนส่งค่าไฟฟ้า และค่าประปา 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี

2. ผู้ลงทุนที่มีสถานประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม จะได้รับอนุญาตให้หักเงินค่าติดตั้ง หรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ร้อยละ 25 ของเงินที่ลงทุน โดยผู้ได้รับการส่งเสริมสามารถเลือกหักกำไรสุทธิของปีใดปีหนึ่ง หรือหลายปีก็ได้ ในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่มีรายได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริม

มาตรการส่งเสริมการลงทุนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมาก เป็นผลให้ทั้งบริษัทของไทย และบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในกิจการอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นจำนวนมาก ในทางกลับกันการส่งเสริมการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเกษตรจะมีผลกระทบต่อนักลงทุนไทยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมากเนื่องจากนักลงทุนต่างชาติมีความเชี่ยวชาญด้านการตลาดต่างประเทศ มีความชำนาญด้านการบริหาร และมีเงินลงทุนด้านการผลิตสูงประกอบกับการได้รับสิทธิประโยชน์ด้านการลงทุนจากภาครัฐยังสนับสนุนให้กลุ่มทุนข้ามชาติเหล่านี้มีความแข็งแกร่งและมีอำนาจผูกขาดการผลิต

สับปะรดแปรรูปในไทยรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย ที่นักลงทุนไทยไม่อาจแข่งขันทั้งด้านการตลาด การผลิต การแข่งขันทรัพยากรการผลิตกับโรงงานแปรรูปขนาดใหญ่เหล่านี้ได้

การเข้ามาลงทุนของบริษัทเอกชนตามนโยบายของรัฐ

อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น หากนับช่วงเวลาตั้งแต่การเข้ามาลงทุนของเอกชนในธุรกิจนี้ครั้งแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนถึงปัจจุบัน คือ พ.ศ. 2538 นั้น พบว่า ตั้งแต่แรกเริ่มของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดนี้ มีการขยายตัวในทางบวกมาโดยตลอด โดยสังเกตได้จากจำนวนโรงงานที่เพิ่มขึ้นตามนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐบาลที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2525 ถึงปี พ.ศ. 2535 ...สับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรด มีสัดส่วนการส่งออกเป็นอันดับ 1 คือ มีอัตราส่วนเกินร้อยละ 60 ของมูลค่าการส่งออกผลไม้แปรรูปทั้งหมด... (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543: 32)

หากพิจารณารูปแบบการดำเนินงานและการลงทุนตั้งโรงงานแปรรูปสับปะรดแล้ว พบว่า อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้นมีรูปแบบการลงทุนที่แตกต่างจากอุตสาหกรรมการผลิตประเภทอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทแรกของประเทศไทยที่มีรูปแบบการลงทุนข้ามชาติ และเป็นอุตสาหกรรมระดับโลกของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เน้นพัฒนาภายใต้กรอบการลงทุนในระบบทุนนิยมที่เป็นผลมาจากความต้องการบริโภคสับปะรดแปรรูปจากต่างประเทศ

กลุ่มนักลงทุนกลุ่มแรก ที่เข้ามาบุกเบิกธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 และ 3 (พ.ศ. 2510-2519) นั้น เป็นกลุ่มบริษัทข้ามชาติ ที่มีนักลงทุนเป็นชาวต่างประเทศ คือนักลงทุนจากไต้หวันและบริษัทข้ามชาติของประเทศอเมริกา ซึ่งสร้างบรรยากาศการลงทุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้เปลี่ยนไป โดยนักลงทุนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาทในการระดมทุนจากต่างประเทศเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมผลิตสับปะรดแปรรูปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรม การเกษตรของไทยเจริญเติบโตขึ้น เนื่องจากสินค้าทุนได้รับการยกเว้น หรือลดหย่อนอากรขาเข้า ประกอบกับการมีแรงงานราคาถูก ทำให้ผู้ผลิตหันมาลงทุนในอุตสาหกรรมเกษตรมากขึ้น ในช่วง เวลาเดียวกันภาคอุตสาหกรรมการเกษตรที่ได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ จากการส่งเสริมการลงทุนของ รัฐบาลอย่างมาก ภายใต้นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า (Import Substitute Industries) ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 11.8 เปอร์เซ็นต์ต่อปี (สุพจน์ เอื้ออภิญญ์, 2540: 62) สาเหตุที่ ทำให้ภาคเกษตรกรรมขยายตัว ระหว่าง พ.ศ.2510-2519 เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวเกษตรกรใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีการปรับโครงสร้างการผลิตโดยมีเป้าหมายเพื่อขายผลผลิตให้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมทั้ง 3 โรงงานโดยตรง เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากขึ้น ไปพร้อมกับการขยายตัวของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมื่อพิจารณาจากขนาดของกิจการในช่วงแรกของการบุกเบิกโรงงานแปรรูปสับปะรดใน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น พบว่า โรงงานที่เข้ามาบุกเบิกดำเนินการในช่วงแผนการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2-4 (พ.ศ.2515-2524) มีโรงงานเข้ามาดำเนินการทั้งสิ้น 3 แห่ง แต่หลังจากช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 จนถึงปัจจุบันตั้งแต่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2538) เป็นต้นมา รูปแบบการลงทุนใน อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเปลี่ยนไปจากช่วงแรก คือ โรงงานที่เปิดกิจการในช่วงนี้เกือบทั้งหมด เป็นกลุ่มโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก มีโรงงานขนาดใหญ่ก่อตั้งขึ้นเพียงแห่งเดียว คือ บริษัท ผลไม้กระป๋องประจวบ จำกัด

จากนโยบายการพัฒนาด้านการเกษตรของรัฐบาล ส่งผลให้ปัจจุบันมีบริษัทผู้ผลิตสับปะรด กระป๋องเพื่อการส่งออกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งหมด 16 ราย ซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมผู้ผลิต อาหารสำเร็จรูป สมาชิกสภาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดแห่งประเทศไทย จึงจะสามารถส่งออก สับปะรดกระป๋องได้ (ตารางที่ 3.1) การที่ผู้ประกอบการคนเดียว มีสถานภาพเป็นสมาชิก ในองค์การหรือสมาคมต่างๆ ช่วยให้ผู้ประกอบการมีสถานะทางสังคมที่ซับซ้อน เช่น ผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด มีฐานะเป็นกรรมการและที่ปรึกษาและเหรียญกษาปณ์ รวมถึง บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นเลขานุการสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป และรอง ประธานสมาคมของกลุ่มผู้ประกอบการแปรรูปสับปะรด ซึ่งมีฐานะเป็นสมาชิกถาวรนั้น ส่งผลให้ ผู้ประกอบการมีสถานะทางสังคมดังกล่าว มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็วว่า เนื่องจากมีโอกาสได้พบปะกับตัวแทนองค์กรอื่นอยู่เสมอ ซึ่งมีผลต่อโอกาสที่ดีด้านข้อมูลข่าวสารที่

เป็นประโยชน์ทางธุรกิจ และมีโอกาสที่ดีกว่าทำให้สามารถตัดสินใจดำเนินการหรือวางแผนองค์การได้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจการค้าในปัจจุบัน ซึ่งการมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นสมาชิกองค์การเหล่านี้ มีผลต่อปริมาณและโอกาสที่ดีในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่นอกเหนือจากข้อมูลจากสิ่งตีพิมพ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ (Internet) โดยเฉพาะข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจดำเนินธุรกิจ

มาตรการส่งเสริมการลงทุนเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในประเทศไทย ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (B.O.I.) เพื่อให้มีการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคควบคู่ไปกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มาตรการส่งเสริมการลงทุน จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมาก เป็นผลให้บริษัทของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรที่ใช้วัตถุดิบจากสับปะรด ในปัจจุบันจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีบริษัทแปรรูปสับปะรดกระป๋องถึง 16 โรงงาน จากโรงงานทั้งหมด 17 แห่ง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจากโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องทั่วประเทศทั้งหมด 28 โรงงาน โรงงานสับปะรดแปรรูปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นแหล่งรองรับผลผลิตสับปะรดที่สำคัญที่สุดของจังหวัด

ในปี พ.ศ. 2510-2524 มีผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องรายใหญ่ 3 รายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อาทิ บริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด เป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง รองลงมาคือ บริษัทสับปะรดไทย จำกัด และบริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด โดยมีสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ประกอบการทั้ง 3 บริษัท (ตารางที่ 3.2) โดยมีรายละเอียดของบริษัทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในด้านการส่งออกสับปะรดกระป๋องไปขายยังต่างประเทศ หากนับช่วงเวลาตั้งแต่การเข้ามาครั้งแรกของธุรกิจแปรรูปสับปะรดกระป๋องเพื่อการส่งออก ตั้งแต่ พ.ศ.2510 จนถึงปัจจุบัน คือ พ.ศ. 2538 นั้น พบว่าตั้งแต่แรกเริ่มกิจการของธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง มีการขยายตัวทางบวกมาโดยตลอด โดยสังเกตได้จากจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่เพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในปัจจุบันสับปะรดกระป๋องมี...สัดส่วนการส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลก คือ อัตราส่วนร้อยละ 60 ของมูลค่าการส่งออกผลไม้แปรรูปทั้งหมด... (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543: 25)

หากพิจารณารูปแบบการดำเนินงานและการลงทุนแล้ว พบว่าอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวิวัฒนาการที่แตกต่างจากอุตสาหกรรมการผลิตประเภทอื่น ทั้งนี้เพราะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทแรกของประเทศไทยที่มีรูปแบบการลงทุนข้ามชาติ และเป็นอุตสาหกรรมระดับโลกของประเทศไทยตั้งแต่เริ่มการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.1 โรงงานแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เป็นสมาชิกในสมาคมหรือองค์กรต่างๆ

สมาชิกสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป จำนวน 8 ราย	สมาชิกสภาอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 17 ราย	สมาชิกสภาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดแห่งประเทศไทย จำนวน 17 ราย
1.บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด	1.บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด	1.บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด
2.บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด	2.บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด	2.บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด
3.บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน)	3.บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน)	3.บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน)
4.บริษัทสามร้อยยอด จำกัด	4.บริษัทสามร้อยยอด จำกัด	4.บริษัทสามร้อยยอด จำกัด
5.บริษัทปราณบุรีโฮเตอิล จำกัด	5.บริษัทปราณบุรีโฮเตอิล จำกัด	5.บริษัทปราณบุรีโฮเตอิล จำกัด
6.บริษัทกุยบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด	6.บริษัทกุยบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด	6.บริษัทกุยบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด
7.บริษัทเจริญฟูดอุตสาหกรรม จำกัด	7.บริษัทเจริญฟูดอุตสาหกรรม จำกัด	7.บริษัทเจริญฟูดอุตสาหกรรม จำกัด
8.บริษัทผลไม้กระป๋องสยาม จำกัด	8.บริษัทผลไม้กระป๋องสยาม จำกัด	8.บริษัทผลไม้กระป๋องสยาม จำกัด
	9.บริษัทผลไม้กระป๋องประจวบ จำกัด	9.บริษัทผลไม้กระป๋องประจวบ จำกัด
	10.บริษัทปราณบุรีสับปะรดกระป๋อง จำกัด	10.บริษัทปราณบุรีสับปะรดกระป๋อง จำกัด

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

สมาชิกสมาคมผู้ผลิตอาหาร สำเร็จรูป จำนวน 8 ราย	สมาชิกสภาอุตสาหกรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 17 ราย	สมาชิกสภาอุตสาหกรรมแปรรูป สับปะรดแห่งประเทศไทย จำนวน 17 ราย
	11.บริษัทสับปะรดปราณบุรี (ประเทศไทย) จำกัด	11.บริษัทสับปะรดปราณบุรี (ประเทศไทย) จำกัด
	12.ห้างหุ้นส่วนจำกัดมงคลกิจ อุตสาหกรรม	12.ห้างหุ้นส่วนจำกัดมงคลกิจ อุตสาหกรรม
	13.ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี	13.ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี
	14.บริษัทเชิงอุตสาหกรรม จำกัด	14.บริษัทเชิงอุตสาหกรรม จำกัด
	15.บริษัทพี ที ฟู้ดส์แสดนคาร์ด อินดัสตรี จำกัด	15.บริษัทพี ที ฟู้ดส์แสดน คาร์ด อินดัสตรี จำกัด
	16.บริษัทพี แอนด์ เอฟ ปราณ บุรีอุตสาหกรรม จำกัด	16.บริษัทพี แอนด์ เอฟ ปราณ บุรีอุตสาหกรรม จำกัด
	17.บริษัทเนเชอร์ฟรุต จำกัด	17.บริษัทเนเชอร์ฟรุต จำกัด
รวม 8 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.06	รวม 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 100	รวม 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ที่มา: การลงสำรวจภาคสนาม (2550)

ตารางที่ 3.1 อธิบายให้ทราบถึงการทำธุรกิจเพื่อการส่งออกสับปะรดกระป๋องจำเป็นต้องสร้างกลุ่มผู้ส่งออกในสินค้าประเภทเดียวกันให้เกิดความเข้มแข็งจะมีอำนาจในการต่อรองในตลาดภายในและภายนอกได้ การเป็นสมาชิกสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป สมาชิกสภาอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และสมาชิกสภาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดแห่งประเทศไทยจะมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็วเนื่องจากมีโอกาสได้พบปะกับตัวแทนองค์กรอื่นอยู่เสมอ ซึ่งมีผลต่อโอกาสที่ดีด้านข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทางธุรกิจ และมีโอกาสที่ดีกว่าทำให้สามารถ

ตัดสินใจดำเนินการหรือวางแผนองค์การได้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจการค้าในปัจจุบัน

ตารางที่ 3.2 สัดส่วนการถือหุ้นของผู้ประกอบการส่งออกสับปะรดกระป๋องรายสำคัญของจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์

บริษัท	สัดส่วนการ ส่งออก (ร้อยละ)	คนไทย			คนต่างชาติ		
		จำนวน (คน)	จำนวนหุ้น (พันหุ้น)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน (คน)	จำนวน (หุ้น)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1. บริษัทโคส ไทยแลนด์ จำกัด	100.00	39	589	8	2	7,062	92
2. บริษัท สับปะรดไทย จำกัด (มหาชน)	100.00	223	14,770	98	19	230	2
3. บริษัท อุตสาหกรรม สับปะรด กระป๋องไทย จำกัด	100.00	7	494	62	2	306	38

ที่มา: กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ (ม.ป.ป.)

ตารางที่ 3.2 แสดงให้เห็นถึงกลุ่มนักลงทุนกลุ่มแรกที่เข้ามาบุกเบิกกิจการอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในช่วงแรกของการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เป็นกลุ่มบริษัทข้ามชาติของอเมริกา ซึ่งสร้างบรรยากาศการลงทุนในประเทศไทยให้เปลี่ยนไป โดยนักลงทุนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทในการระดมทุนจากต่างประเทศสู่ภาคอุตสาหกรรมการผลิตของไทย การบุกเบิกกิจการในช่วงแรกเป็นกิจการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เข้ามาดำเนินการทั้งสิ้น 3 โรงงาน โดยแบ่งการดำเนินงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ดังนี้

ช่วงแรกเป็นช่วงของการบุกเบิก ระหว่าง พ.ศ. 2510-2524 ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2-4 จำนวน 3 โรงงาน

ปี พ.ศ. 2510 เป็นปีที่เริ่มต้นก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขึ้นแห่งแรกของประเทศไทย ชื่อบริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด เป็นการสร้างโรงงานขึ้นมาเพื่อรองรับผลผลิตส่วนเกินที่ชาวไร่ปลูกเพื่อขายในตลาดบริโภคผลสด ในบางฤดูหรือบางปี สับปะรดจะออกผลผลิตมามากเกินปริมาณความต้องการบริโภคผลสด บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด เริ่มจดทะเบียนบริษัทในปี พ.ศ. 2505 ตั้งอยู่ที่ 11/13 หมู่ 2 ตำบลเขาน้อย อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่เพาะปลูกสำปะรดที่สำคัญของประเทศไทย ต่อมาทางบริษัทได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (B.O.I) ...เงินลงทุนช่วงแรกเป็นของคนไทยทั้งหมด ด้วยเงินทุนจดทะเบียนเริ่มต้นเพียง 50,000 พันบาท¹ ทรัพย์สิน 136,396 บาท... (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2520: ไม่มีเลขหน้า) แต่เนื่องจากผู้ประกอบการภายในประเทศยังขาดประสบการณ์ในการผลิตสินค้าครั้งละมากๆ ในมาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้ผู้ประกอบการต้องนำเทคโนโลยีการผลิตและบุคคลากรประเภทช่างที่ใช้ทักษะในเทคโนโลยีเหล่านั้นมาจากต่างประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ.2515 ทางบริษัทได้ร่วมทุนกับบริษัท Mitsubishi Corporation ของญี่ปุ่น ถือหุ้นโดยคนไทยร้อยละ 51 เปอร์เซนต์ ถือหุ้นโดยชาวญี่ปุ่นร้อยละ 49 เปอร์เซนต์(บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด,มปป:ไม่มีเลขหน้า) ด้วยการขยายการลงทุนเพิ่มขึ้น120 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม .2551. การขยายทุน.สืบค้นที่ <http://www.oie.go.th/industrystatus2/37.pdf>.) และ...286 ล้านบาท... (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2524 : 3) ตามลำดับ นับว่าเป็นบริษัทข้ามชาติแห่งแรกที่เข้ามาดำเนินกิจการอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องแห่งแรกในประเทศไทย เพื่อต้องการขยายตลาดสับปะรดกระป๋องในตลาดโลกให้กว้างมากขึ้น ทั้งในประเทศญี่ปุ่น ยุโรป และสหรัฐอเมริกา ทำให้กำลังการผลิตสับปะรดกระป๋องของโรงงานได้ขยายออกไปเรื่อยๆ จาก 2.5 ล้านหีบ เพิ่มขึ้นเป็น 3 ล้านหีบ (Ngodup, 1994 : 13) ใน3 ปีแรกเพื่อรองรับการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของตลาดต่างประเทศทั้งในยุโรปและเอเชียที่มีความต้องการสับปะรดในรูปอาหารสำเร็จรูปในปริมาณไม่จำกัด อีกทั้งทั่วโลกยอมรับในรสชาติและคุณภาพสับปะรดกระป๋องของประเทศไทย

¹ 50,000 พันบาท อ้างอิงตามต้นฉบับเดิม

แต่เนื่องจากความไม่พร้อมในด้านปัจจัยการผลิตในช่วงแรกของการบุกเบิกอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ตามมา ได้แก่ ความไม่สม่ำเสมอด้านวัตถุดิบ แรงงาน ปัญหาการติดต่อสื่อสาร และการคมนาคมขนส่ง ทำให้ผู้ประกอบการช่วงแรกต้องลดความเสี่ยงด้วยการนำเทคโนโลยีการผลิตและบุคคลากรจากประเทศญี่ปุ่น ส่วนกรณีความไม่สม่ำเสมอของวัตถุดิบนั้นทางบริษัทได้รับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่มาเป็นวัตถุดิบ นอกจากนี้ทางโรงงานลดความเสี่ยงด้านผลผลิตด้วยการส่งเสริมการเพาะปลูกในระบบเกษตรแบบมีพันธะสัญญากับเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมถึงการที่โรงงานมีพื้นที่เพาะปลูกของตนเองด้วย โดยสินค้าที่ผลิตได้จะส่งขายต่างประเทศโดยใช้ตราสินค้า เช่น Thaipine , Tpc เป็นต้น

พ.ศ.2514 บริษัทไอร์แลนด์ แคนนิ่ง จำกัด เป็นบริษัทอเมริกันที่ร่วมทุนกับกลุ่มนักธุรกิจไทยกับกลุ่มบริษัท Dole ของสหรัฐอเมริกา มีโรงงานตั้งอยู่ที่จังหวัดราชบุรี แต่เนื่องจากปัญหาด้านเทคโนโลยีการขนส่งและสื่อสาร ทำให้โรงงานประสบปัญหาการเคลื่อนย้ายวัตถุดิบ เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดภายในจังหวัดราชบุรีมีจำนวนไม่มาก ประกอบกับพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในส่วนของการกิจการโรงงานเองนั้น อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกิดปัญหาวัตถุดิบบอบช้ำระหว่างทางขนส่ง ทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานการส่งออก และขายได้ราคาถูก บริษัทไอร์แลนด์ แคนนิ่ง จำกัดจดทะเบียนบริษัทในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2510 และ ...ได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนครั้งแรกเมื่อ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2510 ด้วยเงินทุนจดทะเบียนเริ่มต้น 1,500 พันบาท ทรัพย์สิน 293,199 บาท... (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2520 : ไม่มีเลขหน้า)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้บริษัทไอร์แลนด์ แคนนิ่ง จำกัด ต้องปิดกิจการโรงงานในช่วงปีแรกที่เปิดดำเนินการผลิตที่จังหวัดราชบุรี แล้วย้ายที่ตั้งโรงงานมายัง 180 หมู่ 4 ต.หนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปี พ.ศ. 2516 ภายใต้ชื่อบริษัทจดทะเบียนใหม่เป็นบริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด เป็นสาขาบริษัทในเครือของบริษัท คลาสซิค แอนด์ คูก (Castle and Cooke, Inc.) (หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์, ม.ป.ป.) ...ด้วยเงินทุนจดทะเบียน 191,385,000 ล้านบาท สัดส่วนการถือหุ้นโดยคนไทย 39 คน จำนวน 588,500 หุ้น คิดเป็นมูลค่า 58,850,000 บาท (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.9) ถือหุ้นโดยชาวอเมริกัน 2 คน จำนวน 7,061,500 หุ้น คิดเป็นมูลค่า 706,150,000 บาท (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 92.31) รวมทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 765,000,000 บาท... (บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน), 2551) การขยายทุนสืบค้นที่ <http://www.dole.co.th>

ปัจจุบันปี 2538 บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด มีไร่สับปะรดเป็นของตนเองถึง 20,000 ไร่ (บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน), 2538) การขยายโรงงาน สืบค้นที่ <http://www.dole.co.th> และได้ขยายโรงงานเพิ่มอีก 1 แห่ง ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพรในปี พ.ศ.2535 เหตุผลที่เลือกตั้งโรงงานแห่งที่สองที่จังหวัดชุมพร เนื่องจากการขยายสายการผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย ทำให้ต้องการวัตถุดิบหลายประเภท ซึ่งพื้นที่เพาะปลูกบริเวณภาคใต้ของประเทศไทยมีศักยภาพในการหาวัตถุดิบมาป้อนเข้าสู่โรงงานได้ตลอดฤดูการผลิต ประกอบกับพื้นที่จังหวัดชุมพรและบริเวณตอนล่างของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ส่งผลให้โรงงานได้รับวัตถุดิบที่เพียงพอต่อการแปรรูปได้ตลอดทั้งปี

การผลิตของบริษัทจะเน้นการผลิตที่มีคุณภาพและได้ตรงตามมาตรฐานของบริษัท แม้ในสหรัฐอเมริกา การจัดจำหน่ายของบริษัทจะเน้นการส่งออกไปประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้เครื่องหมายการค้า Dole ซึ่งเป็นเครื่องหมายการค้าของบริษัทเอง นับได้ว่าเป็นโรงงานผลิตสับปะรดแห่งที่สองในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีกำลังการผลิต 3.6 ล้านหีบ (อานวย แสงโนรี และ ศิณีย์ สังข์ศรี, 2525: 36)

ปี พ.ศ. 2521 ได้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นโรงงานที่ 3 คือ บริษัทสับปะรดไทย จำกัด ตั้งอยู่ที่ 212 หมู่ 4 ตำบลอ่าวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้รับอนุมัติบัตรส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (B.O.I) เมื่อพฤษภาคม พ.ศ.2519 เริ่มเปิดดำเนินการผลิตในปี 2521 ประกอบธุรกิจเป็นผู้ผลิตและส่งออกสับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรด การลงทุนเริ่มแรกเจ้าของกิจการเป็นนักธุรกิจไทย ด้วยเงินทุนจดทะเบียนเริ่มต้นเพียง 10 ล้านบาท ทรัพย์สิน 23,000 บาท (บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด(มหาชน), 2551) ประวัติการลงทุนของบริษัท. สืบค้นที่ <http://www.bangkaen.com>) ...ต่อมาได้ขยายการลงทุนเพิ่ม 172,700,000 โดยมีสัดส่วนผู้ถือหุ้นเป็นคนไทย 233 คน ถือหุ้น 14,769,852 หุ้น คิดเป็นมูลค่า 147,698,520 บาท (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98) ประกอบด้วยผู้ถือหุ้นชาวไทยร้อยละ 60 เปอร์เซนต์ และร่วมทุนกับนักลงทุนชาวไต้หวันจำนวน 12 คน ถือหุ้นจำนวน 230,148 หุ้น คิดเป็นมูลค่า 2,301,480 บาท (คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2) ชาวไต้หวันถือหุ้นร้อยละ 40 เปอร์เซนต์ ทำการผลิตในปีแรกได้ถึง 10,000 ตัน โดยทางบริษัทรับซื้อวัตถุดิบจากชาวไร่ 100 เปอร์เซนต์ ปัจจุบันมีเงินทุนทั้งหมด 620 ล้านบาท... (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2545: ไม่มีเลขหน้า)

การจัดจำหน่ายสับปะรดกระป๋องส่วนใหญ่ส่งไปขายในตลาดต่างประเทศ โดยใช้ฉลากของลูกค้าในการจัดจำหน่ายประมาณร้อยละ 95 เช่น Libby, Royalty, Geisha, Classic, GFS และ Eldorado ส่วนการจัดจำหน่ายภายใต้เครื่องหมายการค้าของบริษัทเองได้แก่ Tipco, Tropic, Garden และ Monsoon และเป็นบริษัทแรกที่ได้รับการรับรองระบบคุณภาพมาตรฐานสากล ISO 9002 จากสำนักงานผลิตภัณฑ์มาตรฐานอุตสาหกรรม และจากสถาบัน RWTUV ของประเทศเยอรมัน

ความต้องการวัตถุดิบของโรงงานที่เพิ่มขึ้นทุกปีเป็นผลให้เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดจากเดิมกระจุกตัวอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดเพชรบุรี ประกอบกับช่วงเวลานั้นมีการอพยพประชากรจากจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อจับจองพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดกันมากขึ้น

สำหรับผู้ผลิตรายใหญ่ทั้ง 3 บริษัทในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงถึงร้อยละ 32 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 ส่วนแบ่งการตลาดของทั้ง 3 บริษัท

บริษัท	ส่วนแบ่งการตลาด (ร้อยละ)
1. บริษัทโคโลไทยแลนด์ จำกัด	14
2. บริษัทสับปะรดไทย จำกัด (มหาชน)	9.5
3. บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด	8.9
รวม	32

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (2545)

จากตารางที่ 3.3 แสดงรายชื่อผู้ผลิตและผู้ส่งออกสับปะรดแปรรูปรายใหญ่ของประเทศ ที่มีฐานการผลิตในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดสูงถึงร้อยละ 32 ของผลิตภัณฑ์สินค้าแปรรูปเกษตรของประเทศไทย

การพัฒนาอุตสาหกรรมช่วงหลัง ระหว่าง พ.ศ. 2525-2538 เป็นช่วงของการขยายตัวของ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-7 จำนวน 11 โรงงาน ดังนี้

ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5-7 เป็นต้นมานั้น พบว่า กิจกรรม ลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นธุรกิจขนาดกลางและเล็กเท่านั้น อาทิ บริษัทผลไม้ กระป๋องประจวบ จำกัด บริษัทสามร้อยยอด จำกัด และห้างหุ้นส่วนจำกัดอุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี บริษัทกฤษณบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด บริษัทผลไม้กระป๋องสยาม (1998) จำกัด บริษัทเจริญฟู๊ดส์ อุตสาหกรรม จำกัด บริษัทปราณบุรีสับปะรดกระป๋อง จำกัด บริษัทสับปะรดปราณบุรี (ประเทศไทย) จำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด มงคลกิจอุตสาหกรรม ห้างหุ้นส่วนจำกัด อุตสาหกรรมผลไม้ปราณบุรี บริษัทเถลิงอุตสาหกรรม จำกัด บริษัทพีที ฟู๊ดส์แสดนคาร์ด อินดัสตรี จำกัด บริษัทพี แอนด์ เอฟ ปราณบุรีอุตสาหกรรม จำกัด และบริษัทปราณบุรีโฮเตอิล จำกัด การลงทุนช่วงนี้เป็นโรงงานขนาดเล็ก โดยมีผู้ประกอบการเป็นนักลงทุนในท้องถิ่น โดยรูปแบบการลงทุนเป็นลักษณะบริษัทจดทะเบียน และห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งในช่วงแรกของการเปิดกิจการมีนักลงทุนเป็นคนในท้องถิ่นทั้งสิ้น โดยมีการลงทุนในลักษณะของการเป็นเจ้าของกิจการเพียงคนเดียว ไม่ได้มีการร่วมทุนหรือการระดมทุน ในลักษณะขายหุ้น ภายหลังการเปิดดำเนินการ นักลงทุนในโรงงานขนาดกลางและเล็กบางแห่ง ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารที่มีความเป็นสากลมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบการค้ามีการแข่งขันกันอย่าง รุนแรง โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการในลักษณะครอบครัวมาเป็นการจ้างผู้บริหาร ซึ่งเป็นลูกจ้างในองค์กร ในส่วนของการระดมทุนในกิจการอุตสาหกรรมก็เปลี่ยนไป คือ จาก การลงทุนในลักษณะเจ้าของกิจการคนเดียว เปลี่ยนเป็นการลงทุนแบบร่วมกิจการระหว่างธุรกิจ อุตสาหกรรมด้วยกัน เช่น กรณีการร่วมกิจการระหว่างบริษัทกฤษณบุรีผลไม้กระป๋อง จำกัด และ บริษัทดัมมิลล์ จำกัด หรือการระดมทุนในลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนในลักษณะบุคคลต่อบุคคล เช่น กรณีเจ้าของกิจการหรือนักลงทุนของบริษัทสามร้อยยอด จำกัด เข้าถือหุ้นใหญ่ในบริษัทปราณบุรี สับปะรดกระป๋อง จำกัด เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากขนาดของกิจการในช่วงแรกของการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า โรงงานที่เข้ามาบุกเบิกกิจการในช่วงแรกเป็นกิจการอุตสาหกรรม ขนาดใหญ่ โดยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2-4 มีโรงงานขนาดใหญ่และ ขนาดกลางเข้ามาดำเนินการทั้งสิ้น 3 บริษัท เมื่อพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการ ที่มาของแหล่งทุน ดังกล่าว และรูปแบบการลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง พบว่า ช่วงแรกของ

การลงทุนมีลักษณะเป็นองค์การขนาดใหญ่ มีนักลงทุนเป็นชาวต่างชาติ เช่น บริษัทอุตสาหกรรม สับปะรดกระป๋องไทย จำกัด รวมทั้งมีรูปแบบการระดมทุนในรูปบริษัทจดทะเบียนข้ามชาติ เช่น บริษัทโตไทยแลนด์ จำกัด ซึ่งเข้ามาดำเนินกิจการในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

ในขณะที่การพัฒนาอุตสาหกรรมช่วงหลังตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมาจนถึงปี พ.ศ. 2538 รูปแบบการลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเปลี่ยนไปจากช่วงแรก คือ โรงงานที่เปิดกิจการช่วงนี้ เกือบทั้งหมดเป็นกลุ่มโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก มีโรงงานขนาดใหญ่ก่อตั้งขึ้นเพียงแห่งเดียวคือ บริษัทผลไม้กระป๋องประจวบ จำกัด และ นักลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องขนาดเล็กทั้ง 8 แห่ง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เคยมีประสบการณ์การทำงานในโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องมาก่อน หรือเคยเป็นเกษตรกร ผู้ปลูกสับปะรดและอ้อยรายใหญ่ขายส่งโรงงานมาก่อน ในขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการ ในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขนาดกลาง มีความหลากหลายด้านภูมิหลัง เนื่องจากลักษณะ การลงทุนมีทั้งแบบเจ้าของคนเดียว และแบบร่วมกิจการ

โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดทุกโรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์หลังจากได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ต้องปฏิบัติตามนโยบาย ความปลอดภัยด้านการผลิตอย่างเคร่งครัด เนื่องจากอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์เป็นอุตสาหกรรมระดับโลกที่มีการแข่งขันสูงในตลาดโลก ทำให้ผู้ประกอบการ หรือนักลงทุนต้องปรับตัวท่ามกลางกระแสความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าของถูกค่าน ในต่างประเทศ และเพื่อให้สับปะรดแปรรูปของไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก โดยรัฐบาลได้ กำหนดนโยบายต่างๆ ที่ต่างประเทศเชื่อถือในการผลิตมาบังคับใช้กับโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยยึดถือการผลิตให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลหลักๆ ใน 3 มาตรฐาน ดังนี้

1) นโยบายกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง (มอก.)

รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญของการกำหนดมาตรฐานสับปะรดกระป๋อง เพื่อให้เกิด ประโยชน์แก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค การตลาดในประเทศและต่างประเทศ ทำให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจ

ในคุณภาพสินค้า เพราะเป็นสินค้าที่มีมาตรฐานกำหนดแล้วยังก่อให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคที่ได้บริโภคสับปะรดกระป๋องที่มีคุณค่าคุ้มค่าเงินที่เสียไป

สำหรับโรงงานสับปะรดกระป๋องที่ผลิตสับปะรดกระป๋องให้ตรงตามมาตรฐานอุตสาหกรรมของรณัฐนั้น ย่อมช่วยประหยัดเวลา ทรัพยากรในการผลิต และยังช่วยลดต้นทุนในการผลิตให้แก่โรงงานด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการยกระดับการผลิต เพราะถ้าผลิตไม่ได้มาตรฐานก็ไม่สามารถผลิตต่อไปได้ โรงงานสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทุกโรงงานจำเป็นต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์สับปะรดแปรรูปของโรงงานให้ได้ตามมาตรฐานที่รัฐบาลกำหนด เพราะเมื่อผลิตภัณฑ์มีมาตรฐานย่อมเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของตลาดบริโภคสับปะรดกระป๋องในต่างประเทศ

เพื่อให้อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทยเป็นที่ยอมรับและสามารถแข่งขันกับต่างชาติ เช่นเดียวกับการผลิตสินค้าเกษตรอื่นๆ กล่าวคือ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพดีตรงตามมาตรฐานที่กำหนด ผลผลิตสูง คุ้มค่า คงทน และกระบวนการผลิตต้องปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรที่เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรกรรม และไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมโดยมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมจะถูกนำมาใช้ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตจากไร่สับปะรด การผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมจนถึงมือผู้บริโภค

2) นโยบายการกำหนดมาตรฐานอาหารสินค้าระหว่างประเทศ หรือ โคเด็กซ์

มาตรฐานอาหารสินค้าระหว่างประเทศ หรือ โคเด็กซ์ มีหน่วยงานสำคัญ คือ สำนักงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ หรือ โคเด็กซ์ (CODEX Alimentarius) เป็นระบบมาตรฐานสากลที่หน่วยงาน FAO และ WTO ร่วมสนับสนุนโดยมีกรมการค้ากลาง เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานมาตรฐานสินค้าในประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิกของโครงการมาตรฐานอาหารของ FAO และ WTO ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นบรรทัดฐานในการกำหนดมาตรฐานและการปฏิบัติในประเทศที่เป็นสมาชิก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย เกณฑ์มาตรฐานสินค้าอาหาร CODEX ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ผลิตภัณฑ์ วัตถุดิบที่ต้องการ สุขอนามัย การเก็บเกี่ยว การผลิตวัตถุดิบ การขนส่ง ข้อกำหนดเกี่ยวกับแผนผังของโรงงาน เครื่องมือและเครื่องใช้สอย ขั้นตอนการปฏิบัติการผลิตและข้อกำหนดด้านสุขลักษณะของการปฏิบัติรวมทั้งเกณฑ์การตรวจสอบมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ภายใต้กระบวนการควบคุมการผลิตที่เรียกว่า HACCP (The Hazard

Analysis Critical Control Point System) ที่เน้นการควบคุมและตรวจสอบอย่างระมัดระวัง ในกระบวนการผลิต ในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมา

3) นโยบายการกำหนดมาตรฐาน ISO (International Organization for Standardization)

มาตรฐาน ISO เป็นองค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยมาตรฐานที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ ส่งเสริมความร่วมมือ และกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมให้อยู่ในระดับที่ทั่วโลกยอมรับ สำหรับมาตรฐาน ISO ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมีอยู่ด้วยกัน 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ISO 9000 หรือมาตรฐานการจัดระบบคุณภาพในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เกณฑ์ในการทดสอบคุณภาพตามมาตรฐาน ISO 9000 จะครอบคลุมตั้งแต่มาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต การติดตั้ง การบริการ การตรวจสอบ และการทดสอบขั้นสุดท้ายรวมถึงมาตรฐานระบบการบริหารงานด้วย

มาตรฐาน ISO 14000 หรือมาตรฐานด้านการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Management System : EMS) ถูกจัดทำขึ้นเพื่อปรับการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมให้เท่าเทียมกัน ในระหว่างประเทศที่ดำเนินธุรกิจต่อกัน เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ISO 14000 มีแนวคิด 2 ประการ คือ จะไม่ปล่อยของเสียไปสู่สิ่งแวดล้อม และจะไม่ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมของโลกอย่างฟุ่มเฟือย การใช้มาตรฐานทางการค้าในด้านสุขอนามัยและมาตรฐานสินค้าของประเทศผู้นำเข้ากับการส่งออกสับประรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น พบว่าระบบมาตรฐาน ISO 14000 ถูกนำไปใช้ในบริษัทผู้ผลิตสับประรดแปรรูปขนาดเล็กและขนาดกลาง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สรุป เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอุตสาหกรรมระดับโลก ที่มีการแข่งขันสูงในตลาดโลก ทำให้ผู้ประกอบการหรือนักลงทุนต้องปรับตัวด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตของตนเองให้เป็นไปตามนโยบายของภาครัฐ อาทิ มอก. โลเด็กซ์ และ มาตรฐาน ISO เพื่อให้สินค้าที่ผ่านการผลิตจากโรงงานแปรรูปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ตามมาตรฐานสากลให้เป็นที่ยอมรับของตลาดสับประรดในต่างประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีการค้าโลก

นโยบายของรัฐต่อการลงทุนตั้งโรงงานหลังภาวะสับประรดล้มตลาด

จากนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมสับประรดของรัฐบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510-2524 นำมาสู่การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมสับแปรรูปสับประรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้ง 3 โรงงาน ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนผลิตสับประรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งสิ้น 3 บริษัท ...มีกำลังการผลิตรวมกัน 12.8 ล้านหีบ ต่อปี... (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2520 : ไม่มีเลขหน้า) ...ต้องใช้สับประรดเป็นวัตถุดิบ 330,000 ล้านตัน (สับประรด 1 ตัน ผลิตได้ 25 หีบ)... (กองนโยบายที่ดินและแผนงานกรมพัฒนาที่ดิน, 2524: 26) มีเงินลงทุนรวมกันทั้งสิ้น 670 ล้านบาท... (อานวย แสงโนรี และ ศิณีย์ สังข์ศรี, 2525: 3) ...ใช้แรงงานไทยประมาณ 14,236 คน (Ngodup, 1994 : 24) อุตสาหกรรมสับประรดกระป๋องจึงเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานในการผลิตมากประเภทหนึ่ง โดยโรงงานทั้ง 3 โรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ใช้สับประรดสดในพื้นที่ถึงร้อยละ 70 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตทั้งหมดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์... (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.: 61) ...มีมูลค่าการผลิตประมาณ 2,039-8,274.3 กว่าล้านบาท... (สยามออนไลน์, 2528 , 2535: 591) การผลิตได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และไม่เพียงแต่ผลิตขึ้นเพื่อทดแทนการนำเข้าเพื่อส่งเงินตราต่างประเทศเท่านั้น ...ยังสามารถผลิตออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ถึงร้อยละ 90 ของผลิตภัณฑ์รายได้อาหารกระป๋อง... (สถาปัตย์ ปรีดา, 2518 : 1) นักอุตสาหกรรมพากันไปลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประรดกระป๋องในท้องที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นการตั้งโรงงานอยู่ในเขตเดียวกัน ทั้งนี้เป็นเพราะนักลงทุนต้องการตั้งโรงงานอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบซึ่งกระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไปตามสภาพพื้นที่เพาะปลูกสับประรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่ละโรงงานจัดอยู่ในโรงงานขนาดใหญ่ใช้เงินลงทุนไปมาก และต้องการใช้สับประรดเป็นวัตถุดิบจำนวนมาก

หลังจากผู้ลงทุนตัดสินใจตั้งโรงงานแล้วพบว่าการปลูกสับประรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นการ...ปลูกสับประรดเพื่อการบริโภคผลสดและขายในตลาดเท่านั้น... (ณัชคารา วินิจวุฒิวงศ์, 2545: 7) คุณภาพของสับประรดที่เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ปลูกกันมานั้น เป็นการปลูกสับประรดที่มีคุณภาพในการรับประทานผลสด ซึ่งชาวไร่ปลูกแล้วปล่อยให้ผลเองตามธรรมชาติ...และผลผลิตที่ได้เกษตรกรก็ยังคงขายสับประรดส่วนใหญ่ในรูปของการรับประทานผลสดถึง 80 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจากได้ราคาดีกว่าขายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรม สับประรดที่เหลือจากการขายให้ตลาดบริโภคผลสดจึงจะนำไปขายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมเพียง 20 เปอร์เซ็นต์... (สถาปัตย์ ปรีดา, 2518: 7) เท่านั้น เมื่อเกิดปัญหาเช่นนี้ ทางโรงงานอุตสาหกรรมสับประรดแปรรูปกระป๋องและ

ตารางที่ 3.4 โครงสร้างต้นทุนการผลิตสับปะรดกระป๋องของประเทศไทย

รายการค่าใช้จ่าย	สัดส่วนของต้นทุนการผลิต(ร้อยละ)
1. วัตถุดิบในประเทศ	69.50
วัตถุดิบ	56.29
สับปะรดสด	54.07
น้ำตาลและกรดมะนาว	2.22
ค่าใช้จ่ายในการผลิต	8.8
แรงงาน	5.5
พลังงาน	0.11
กระป๋อง บรรจุภัณฑ์ และฉลาก	3.14
อื่นๆ (ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร)	4.41
2. วัตถุดิบจากต่างประเทศ	30.50
กระป๋อง	23.40
บรรจุภัณฑ์ และฉลาก	5.00
พลังงาน (น้ำมัน)	2.10

ที่มา:สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป (2545)

ตารางที่ 3.4 แสดงต้นทุนการผลิตสับปะรดแปรรูปของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งหมด โดยต้นทุนการผลิตนี้ทางโรงงานจะนำไปใช้ในการตั้งราคาซื้อขายผลผลิตจากเกษตรกรและราคาสับปะรดแปรรูปที่ส่งไปขายยังต่างประเทศต่างประเทศ

การปรับโครงสร้างการผลิตสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ระหว่าง พ.ศ.2510-2527 จากการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและขายในตลาดบริโภคผลสดมาเป็น การผลิตเพื่อการค้า การปรับโครงสร้างการผลิตดังกล่าวของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา คือ ภาวะสับปะรดล้นตลาด ราคาผลผลิตตกต่ำปีต่อปี หมุนเวียนสับเปลี่ยน เป็นวัฏจักรที่ไม่สามารถแก้ไขให้หมดไปได้ถึงแม้รัฐบาลจะออกนโยบายระงับการพิจารณาคำขอ อนุญาตตั้งหรือขยายโรงงานสับปะรดกระป๋อง เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้ระงับการให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตสับปะรด กระป๋อง และสับปะรดแช่แข็งไว้ชั่วคราว และในปีเดียวกันกระทรวงอุตสาหกรรมก็มีนโยบายระงับ การอนุญาตให้ตั้งและขยายโรงงานประเภทนี้ไว้แล้ว เพราะเกรงจะทำให้โรงงานอุตสาหกรรม สับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขาดแคลนวัตถุดิบ เนื่องจากเห็นว่ากำลังการผลิตของ

อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีอยู่ในขณะนั้นสามารถสนองความต้องการของตลาด และยังรองรับวัตถุดิบที่มีความผันผวนอยู่ในขณะนั้นได้อย่างน้อยประมาณ 5-6 ปี แต่ทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีหนังสือร้องเรียนให้ทบทวนมติดังกล่าว เนื่องเกษตรกรประสบปัญหาสับปะรดล้นตลาดตลอดช่วง ...พ.ศ. 2521-2527 ซึ่งเป็นช่วงระงับการอนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรด... (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2528: 24) ...จากการยื่นหนังสือร้องเรียนให้ทบทวนมติดังกล่าว เป็นผลสำเร็จเมื่อ เดือนพฤศจิกายน 2527 ทางกระทรวงอุตสาหกรรมได้อนุญาตให้ลงทุนตั้งโรงงานผลิตสับปะรดแช่แข็งเพื่อการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ... (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2528: 22)

ถึงแม้ว่า กระทรวงอุตสาหกรรมจะไม่ตั้งระงับการอนุญาตให้ตั้งและขยายโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตามคำเรียกร้องของเกษตรกรและในนายทุนในปี 2527 เพื่อต้องการให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อรองรับผลผลิตสับปะรดที่ล้นตลาดมาตั้งแต่มีคำสั่งให้ระงับการขออนุญาตตั้งหรือขยายโรงงานสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์แล้วก็ตาม เกษตรกรก็ยังคงขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มมากขึ้น ผลคือ ถึงแม้ว่าจะมีโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากขึ้นเพียงใด ก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจะไม่ผลิผลสับปะรดออกสู่ตลาดจนเกินความต้องการของโรงงานและก่อให้เกิดปัญหาเดือดร้อนกับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดอีก

หลังจากภาครัฐมีนโยบายระงับการอนุญาตให้ตั้งและขยายโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์แล้วได้ดำเนินนโยบายการกำหนดเขตเศรษฐกิจสำหรับสับปะรดส่งโรงงานการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดส่งโรงงานใน ...จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จาก 35,925 ไร่ ในปี 2511... (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2516: 170) ... เป็น 488,932 ไร่ ในปี 2523... (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2525 : 25) เข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณพื้นที่อำเภอกุยบุรีและตำบลห้วยสัตว์ใหญ่อำเภอหัวหินเป็นจำนวนมาก จากการสัมภาษณ์เกษตรกร² ในพื้นที่ป่าสงวนที่ถูกบุกรุกดังกล่าวได้เล่าให้ฟังถึงปัญหาการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดในช่วงเวลาดังกล่าว “... ช่วงที่มีการตั้งโรงงานใหม่ๆมีเจ้าหน้าที่ทางวิชาการของโรงงานได้เข้ามาให้คำแนะนำและส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดขายให้กับโรงงาน โดยโรงงานเป็นผู้สนับสนุนปัจจัยการผลิตทั้งหมด และเสนอให้ราคาสูงถึงกิโลกรัมละ 2.50 บาท มีเกษตรกรส่วนหนึ่งรับเสนอของบริษัทและ

² หมายถึงเกษตรกรที่ไม่ประสงค์จะออกนามเนื่องจากไม่ต้องการให้เกิดผลกระทบตามมาภายหลัง

ทำการเพาะปลูกสับปะรดในพื้นที่ของตนเอง เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวโรงงานได้นำรถมารับซื้อถึงไร่ สับปะรดในราคารับซื้อหน้าโรงงาน เกษตรกรกลุ่มนี้ได้รับเงินจากการขายสับปะรดสูงเป็นแสน บาทเลยทีเดียว บางคนได้ 800,000 - 900,000 บาท มีเงินใช้จ่ายใช้สอยมากพอที่จะขยายพื้นที่ เพาะเพาะปลูกสับปะรดเข้าไปในเขตป่าสงวนซึ่งในขณะนั้นเป็นเพียงพื้นที่ป่าไม้ที่ยังไม่ได้ กำหนดให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติแต่อย่างใด ส่วนใหญ่ก็เป็นเกษตรกรรายแรกๆ ที่เข้าไปทำการเพาะปลูกสับปะรด ต่อมายกฐานะเป็นเกษตรกรรายใหญ่และมีพื้นที่เพาะปลูก สับปะรดเป็นตั้งแต่ 100 ไร่ ขึ้นไป และมีที่ดินสำหรับให้คนอื่นเช่าทำไร่สับปะรดอีกเป็นจำนวนมาก ...” การขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างต่อเนื่องในครั้งนั้นเป็นผลพวงให้เกิดภาวะสับปะรดล้น ตลาดในปี 2521 เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เลิกปลูกสับปะรดชั่วคราว หันไปปลูกอ้อยและผลไม้ยืนต้นกันมากขึ้น จึงเกิดการขาดแคลนสับปะรดในปีต่อมา ทำให้ราคา สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีแนวโน้มสูงขึ้น เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด กลับมาปลูกสับปะรดกันเป็นจำนวนมาก ภาวะสับปะรดล้นตลาดจึงเกิดขึ้นใน ...ปี 2523 ราคารับ ซื้อสับปะรดหน้าโรงงานอยู่ที่ 1.32 บาท และลดลงเหลือเพียง 1.01 บาท ในปี 2524... (ศูนย์สถิติ การเกษตร, 2527 : 98) จากการศึกษาพบว่า การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดส่งโรงงานมี ปริมาณสูงมากกว่าการส่งออกสับปะรดกระป๋องไทยในต่างประเทศ

ดังนั้นเพื่อเป็นการดำเนินการควบคุมการปลูกสับปะรดส่งโรงงานของเกษตรกรผู้ปลูก สับปะรดให้อยู่ในระดับที่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงานและตลาดบริโภคสด ...ทางรัฐบาล ได้ประกาศกำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสับปะรดส่งโรงงานขึ้น เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2524 ตามแหล่งการเพาะปลูกสับปะรดและแหล่งที่ตั้งของโรงงานผลิตสับปะรดกระป๋อง สามารถแบ่งได้ เป็น 3 เขต คือ

เขตที่ 1 เขตที่มีสับปะรดเกินความต้องการของโรงงาน ได้แก่ เขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี ซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 60 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งประเทศ และปริมาณ การผลิตเฉลี่ยร้อยละ 70 ของผลผลิตทั้งประเทศ เขตนี้มีโรงงานสับปะรดตั้งอยู่ถึง 5 โรงงาน แม้จะมี โรงงานตั้งอยู่มากแต่ผลิตผลสับปะรดในเขตนี้มักจะเกินความต้องการ ทำให้มีการร้องเรียนราคา สับปะรดตกต่ำอยู่เสมอ

เขตที่ 2 เขตที่มีการผลิตยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของโรงงาน และสับปะรดเป็นที่นิยมสำหรับการบริโภคสด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง ในเขตนี้มีโรงงานสับปะรดตั้งอยู่ 2 โรงงาน

เขตที่ 3 เขตที่มีการขาดแคลนสับปะรดป้อนโรงงานอย่างรุนแรง ได้แก่ จังหวัดลำปาง ซึ่งต้องซื้อสับปะรดจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และเพชรบุรีมาใช้อยู่เสมอ เขตนี้มีโรงงานตั้งอยู่ 1 โรงงาน แต่ปัจจุบันได้หยุดดำเนินการผลิตแล้วตั้งแต่ปี 2524... (ส่วนการเกษตรฝ่ายวิชาการและวางแผนธนาคารกรุงไทย, 2527 : 624)

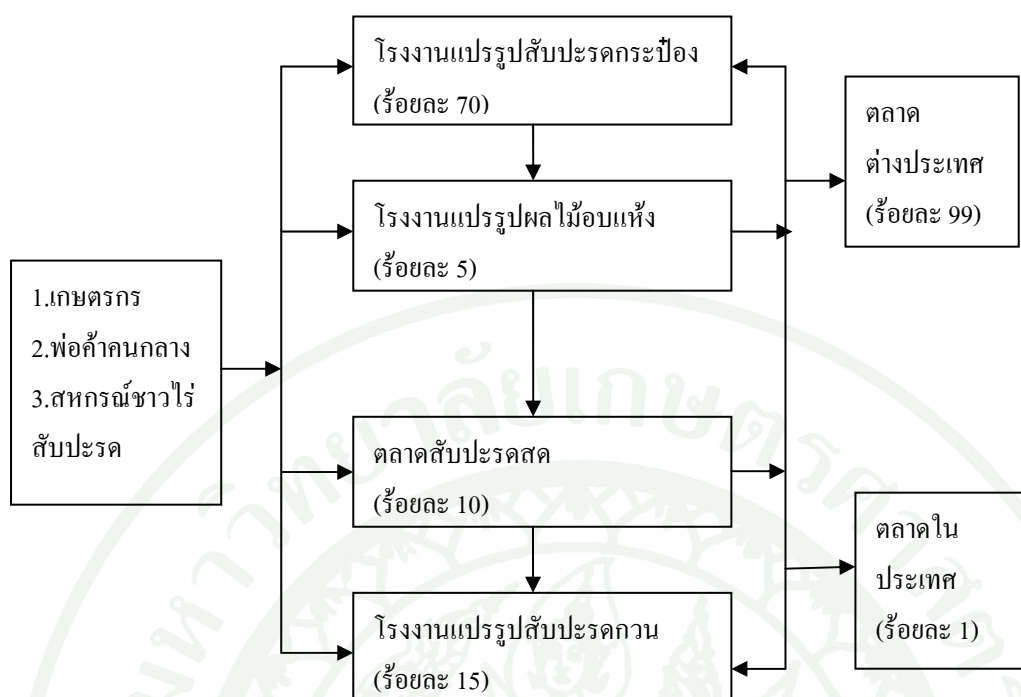
...ในปี 2531-2532 สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ร่วมกับบริษัทเมย์ แอนด์ เบเกอร์ จำกัด ได้จัดให้มีการแข่งขันการประกวดผลผลิตการปลูกสับปะรดแบบแถวคู่ และผลผลิตสับปะรดต่อ ผลการตัดสินการประกวดผู้ชนะได้รับผลผลิตเฉลี่ย 87.50 ตันต่อไร่ ผลการดำเนินงานดังกล่าวระยะเวลาต่อมาเกษตรกรได้ปลูกสับปะรดแถวคู่เพิ่มขึ้น... (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) การเพิ่มขึ้นสำหรับการปลูกสับปะรดแถวคู่เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ซึ่งก่อนการเข้ามาดูแลการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานของหน่วยงานภาครัฐ มีเพียงฝ่ายโรงงานที่เข้ามาดูแลและสอนเทคนิคการปลูกสับปะรดแถวคู่แทนการปลูกสับปะรดแถวเดี่ยวของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพียงฝ่ายเดียว ทางโรงงานจึงไม่สามารถแนะนำเกษตรกรได้ทั่วถึงผลผลิตที่โรงงานได้รับจากเกษตรกรส่วนใหญ่จึงเป็นสับปะรดผลใหญ่ มีรสหวานฉ่ำ ไม่เหมาะสมแก่การแปรรูป โรงงานจึงขาดแคลนวัตถุดิบอยู่เสมอ แต่เมื่อหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เรื่องการปลูกสับปะรดมากขึ้น และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ในช่วงเวลานั้นสับปะรดยังทำความพอใจให้กับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดมากกว่าพืชชนิดอื่นๆ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การเก็บเกี่ยวสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สามารถทำได้เกือบตลอดทั้งปี โดยมีช่วงเก็บเกี่ยว 2 ช่วง คือ ช่วงปลายพฤศจิกายน-มกราคม ซึ่งเป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว เป็นช่วงที่สับปะรดเป็นที่ต้องการของตลาดและมีราคาแพง เนื่องจากเป็นช่วงที่มีผลผลิตน้อย สำหรับช่วงที่สองของการเก็บเกี่ยว คือ ช่วงเดือนเมษายน- ต้นเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นผลผลิตที่เก็บเกี่ยวในช่วงฤดูร้อน ผลผลิตในช่วงนี้จะออกมามากและทำให้มีราคาถูกลงเนื่องจากผลผลิตมากเกินไป การผลิตของโรงงานแปรรูปสับปะรดโดยทั่วไปเกษตรกรจะนำผลผลิตออกสู่ตลาดใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) ส่งผลผลิตเข้าสู่โรงงานโดยตรง ซึ่งลักษณะนี้จะพบได้ในกรณีที่เป็นเกษตรกรรายใหญ่
- 2) ส่งผ่านพ่อค้าคนกลางหรือแพรวรับซื้อสับปะรด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีพาหนะขนส่งเข้าโรงงานด้วยตนเอง
- 3) ส่งผ่านสถาบันเกษตรกร หรือสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของเกษตรกร อาทิ สหกรณ์การเกษตรหัวหิน จำกัด สหกรณ์การเกษตรหนองพลับ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปราณบุรี จำกัด สหกรณ์การเกษตรปราณบุรี จำกัด สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดสามร้อยยอด จำกัด สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดบ้านลำโหร่ง จำกัด กลุ่มทำไร่สับปะรดตำบลอ่าวน้อย จำกัด และสหกรณ์นิคมบางสะพาน จำกัด เป็นต้น

สับปะรดที่เก็บเกี่ยวได้นั้น ที่มีคุณภาพดีประมาณร้อยละ 70 ถูกนำไปแปรรูปทั้งการบรรจุกระป๋อง รวมถึงการอบแห้ง ขณะที่สับปะรดผลสดคุณภาพดีร้อยละ 10 จะนำไปขายในตลาดบริโภคผลสด และตามแผงขายสับปะรดข้างทางซึ่งเป็นตลาดของฝากที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อีกร้อยละ 15 เป็นสับปะรดที่ไม่ได้คุณภาพ ไม่เหมาะสมกับการแปรรูป เช่น แก่รีน ลูกเล็ก หรือสุกมากเกินไป จะนำไปทำเป็นสับปะรดกวน (ภาพที่ 3.1)

ในจำนวนอุตสาหกรรมทั้งหมดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอันดับสูงในกลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารและเครื่องดื่ม คือ โรงงานแปรรูปสับปะรด นับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งปัจจุบันโรงงานแปรรูปอุตสาหกรรมประเภทนี้มีถึง 17 แห่ง และความต้องการวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตารางที่ 3.5) สับปะรดจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการขยายตัวและทำกันอย่างจริงจัง โดยผลผลิตส่วนใหญ่ส่งเข้าโรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น สับปะรดกระป๋อง น้ำสับปะรด สับปะรดกวน สับปะรดอบแห้ง เป็นต้น ส่งจำหน่ายทั้งในตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ และเกิดการขยายตัวของผลผลิตอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา จนเกิดข้อพิพาทระหว่างเกษตรกรกับ โรงงานอุตสาหกรรม จนรัฐบาลต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาอยู่เสมอ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขได้สำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากขาดความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างโรงงานและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพที่ 3.1 วิธีการตลาดสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ที่มา: สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี (2544)

จากภาพที่ 3.1 อธิบายถึงสับปะรดที่เก็บเกี่ยวได้นั้น จะมีคุณภาพดีประมาณ ร้อยละ 70 ซึ่งถูกนำไปแปรรูปทั้งการบรรจุกระป๋อง รวมถึงการอบอบแห้ง ขณะที่สับปะรดที่เหลือร้อยละ 10 จะนำไปวางขายในรูปแบบสับปะรดบริโภคสด ตามแผงขายสับปะรดข้างทางซึ่งเป็นตลาดของฝากที่สำคัญของสินค้าเกษตรประเภทนี้ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 15 มักเป็นสับปะรดที่ไม่ได้คุณภาพที่จะแปรรูปข้างต้น เช่น ลูกเล็ก ลูกแกร็น หรือสุกเกินไป จะนำไปแปรรูปเป็นสับปะรดกวน

ตารางที่ 3.5 ความต้องการสับประคปี 2515-2520

(หน่วย: ตัน)

ปี	ใช้ในโรงงาน	บริโภคในประเทศ	ส่งออกอื่นๆ	รวม
2515	44,550	527,465	-	527,485
2516	49,500	809,993	-	809,993
2517	132,182	980,410	-	980,410
2518	137,250	941,229	-	941,229
2519	202,500	976,793	15,583	976,793
2520	333,000	1,002,892	208,552	1,012,892
อัตรา เพิ่ม	41%	11%	-	17%

ที่มา: กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2528)

จากตารางที่ 3.5 จากสถิติ พบว่าในปี 2515 โรงงานมีความต้องการสับประคผลสดเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเพิ่มมากขึ้นถึง 44,550 ตัน หลังจากนั้น 5 ปี พบว่าปริมาณความต้องการสับประคแปรรูปจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นถึง 41 เปอร์เซ็นต์ และใช้วัตถุดิบในการแปรรูปเพิ่มสูงขึ้นถึง 333,000 ตัน ในปี 2520

โดยรัฐได้พยายามลดพื้นที่เพาะปลูกสับประคส่งโรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรผู้ปลูกสับประคบางส่วนหันไปเลี้ยงโคนม ด้วยพบว่าพื้นที่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เหมาะสมแก่การทำให้เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เพื่อควบคุมการผลิตสับประคส่งโรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประคกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อช่วยให้ราคาผลผลิตสับประคในจังหวัดมีเสถียรภาพขึ้น อีกทั้งกำหนดให้เกษตรกรผู้ปลูกสับประคในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เข้าแจ้งจดทะเบียนเป็นผู้เพาะปลูกสับประค จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดพบว่า “...การแจ้งจดทะเบียนผู้ปลูกสับประค จะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรผู้ปลูกสับประคเท่าที่ควรเนื่องจากเกษตรกรที่มีไร่สับประคเกิน 8 ไร่ ต้องทำการจดทะเบียนเพื่อคำนวณรายได้เพื่อเสียภาษี ทำให้ผู้ปลูกสับประคในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มาจดทะเบียนกันน้อย และแจ้งพื้นที่เพาะปลูก

ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะไม่อยากจะเสียภาษีเงินได้ให้แก่สำนักงานสรรพากรจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์...” (กัญญา, อายุ 49 ปี : สัมภาษณ์) เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาค้นหาทะเบียนผู้ปลูก สับปะรดของเกษตรกรยังไม่สามารถจูงใจให้เกษตรกรปฏิบัติตามการของภาครัฐได้ ดังนั้น ...ภาครัฐ จึงได้ออกนโยบายแผนพัฒนาสับปะรดปี 2537-2540 ในปี พ.ศ. 2536 ในวงเงิน 217,034,100 บาท... (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2527 : คำนำ) ตลอดระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมาสับปะรดประสบปัญหา ด้านการผลิตและการตลาดมาโดยตลอด การแก้ไขปัญหาในระยะแรกเป็นเพียงการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าเท่านั้นต่อมาก็จะเกิดปัญหาเดิมๆ คือ ผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำเรื่อยมา ...แผนพัฒนา สับปะรดฉบับนี้จึงเป็นแผนพัฒนาที่ได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐ ภาคเอกชน คือ โรงงาน อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง และตัวแทนจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการแก้ไขปัญหาสับปะรดอย่างเป็นระบบ โดยให้กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ดำเนินการตาม แผนงาน 3 แผนงาน... (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537: 1-2) ที่นำมาใช้กับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

แผนแรก เป็นแผนงานจัดระบบการผลิตการตลาด

เป็นการเชื่อมโยงการผลิตกับการตลาดเพื่อให้เกิดข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนา อุตสาหกรรมสับปะรด โดยคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดขึ้นมรรงค์ให้เกษตรกรขึ้น ทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดเพื่อควบคุมปริมาณการผลิต การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า เป็นการเปิด ช่องทางให้เกษตรกรสามารถการใช้สิทธิ์ในการรับบริการด้านต่างๆจากรัฐ และโรงงานส่งเสริม การจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดจากเกษตรกรที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ศึกษาวิเคราะห์ สำรวจภาวะการผลิต การตลาดวางแผน กำหนดแนวทางในการดำเนินงานในระดับส่วนกลาง ภาค อำเภอ และจังหวัด ร่วมกับกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดและเอกชน

แผนที่ 2 แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี

เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรปี ละ 2,500 คน จัดทำแปลงสาธิตการปลูกสับปะรดที่ถูกหลักวิชาการในพื้นที่ปลูกสับปะรด 150 ตำบลๆละ 1ไร่ ปีละ 150 แปลงเพื่อให้เกษตรกรได้ศึกษาถึงวิธีการปลูกสับปะรดที่เหมาะสมโดยการ เรียนรู้จากแปลงสาธิต นำระบบชลประทานเข้ามาใช้ในพื้นที่ 80 ไร่ ตลอดจนส่งเสริม การบำรุงรักษาสับปะรดต่อ ปีละ 1,000 ไร่ และจัดงานสาธิตเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

ในพื้นที่ 25 อำเภอ 150 ตำบล ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร

แผนที่ 3 หน่วยงานสนับสนุนการผลิต การตลาดและเทคโนโลยี

ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อลดปัญหาสารไนเตรตกค้างในสับปะรด ให้บริการชุมชนเพื่อป้องกันโรคแก่สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกสับปะรด ให้ความรู้ทางวิชาการโดยจัดสัมมนาแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด ตลอดจนสนับสนุนอัตราค่าจ้าง ครัวเรือนขนส่งภายใต้แผนงานจัดระบบการผลิตและเทคโนโลยีให้เกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดไว้กับสำนักงานเกษตรจังหวัด จัดเจ้าหน้าที่เข้ามาติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

สำหรับผู้ที่มาขึ้นทะเบียนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดโรงงานไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัดจะได้รับสิทธิพิเศษสำหรับเกษตรกรที่มาจดทะเบียนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดส่งโรงงาน ได้แก่

1. สามารถรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงานจากรายชื่อผู้ปลูกสับปะรดที่ขึ้นทะเบียนไว้กับจังหวัดแล้ว
2. จะได้รับกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน โดยเก็บจากค่าธรรมเนียมการส่งออก ตั้งเป็นกองทุนสำหรับการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน
3. เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ยุติธรรมและได้กำไรพอสมควรและสม่ำเสมอ
4. เกษตรกรสามารถเร่งรัดเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นและลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำสุดได้
5. เกษตรกรมีความมั่นใจในเรื่องตลาดและราคา
6. เกษตรกรจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการและปัจจัยการผลิตจากหน่วยงานของรัฐ

การจดทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดตามแผนพัฒนาสับปะรดปี 2537-2540 มีความจำเป็นต้องดำเนินงานเป็นขั้นตอนโดยมีเป้าหมายผู้ปลูกสับปะรดในพื้นที่ทั้ง 13 จังหวัด ที่เป็นแหล่งปลูกสับปะรด และมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ ประกอบด้วย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี ลำปาง กาญจนบุรี ราชบุรี ตรด ฉะเชิงเทรา อุทัยธานี หนองคาย นครพนม และชุมพร ตั้งแต่มีแผนพัฒนาสับปะรดหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดำเนินการตามแผนพัฒนาสับปะรดเสมอมา โดยกลุ่มสมาชิกผู้ปลูกสับปะรดกลุ่มต่างๆ จะได้รับความรู้เกี่ยวกับสับปะรดมากขึ้น เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีโอกาสได้เข้าร่วมอบรมตามแผนพัฒนาสับปะรดเท่าที่ควร เพราะยังยึดติดกับวัฒนธรรมการปลูกสับปะรดแบบเดิมๆ อยู่นั่นเอง

สาเหตุที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดไม่ไปขอจดทะเบียนแจ้งจำนวนพื้นที่เพาะปลูก หรือแจ้งไม่ตรงกับความเป็นจริง เนื่องจาก ...เมื่อไปแจ้งแล้วเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดต้องเสียภาษีให้กับสรรพากร ทั้งภาษีบำรุงท้องที่ และภาษีรายได้ส่วนบุคคลซึ่งจะประเมินตามปริมาณผลผลิตต่อไร่ ในปริมาณที่ชาวไร่ไม่เต็มใจที่จะจ่ายเงิน ซึ่งภาษีรายได้นี้ทางกรมสรรพากรจะไปประเมินเอากับเกษตรกรถึงในไร่ หรือเก็บจากชาวไร่เมื่อนำสับปะรดไปขายให้กับทางโรงงานแล้ว โดยเรียกเก็บภาษีตามสัดส่วนที่ได้ประเมินภาษีไว้แล้ว... (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2528: 22) จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทำให้มาตรการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานต่อไป ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์เท่าที่ควร มิฉะนั้นจะเกิดผลเสียต่อเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด คือ การผลิตออกมาเกินความต้องการของตลาดและขายได้ในราคาต่ำ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์ต้องประสบกับการขาดทุนอยู่เช่นเดิม ...เนื่องจากต้นทุนในการผลิตค่อนข้างสูงคือประมาณไร่ละ 5,231 บาท ต่อไร่ต่อฤดูการผลิต... (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2532: 13) และมีแนวโน้มต้นทุนการผลิตจะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในทุกฤดูกาลผลิต

ปัญหาการผลิตสับปะรดออกมาชนกันจึงมีมาก เพราะเกษตรกรรายย่อยขาดการวางแผนการผลิตที่ดี อีกทั้งยังไม่สามารถรับรู้ถึงแผนการผลิตของกลุ่มเกษตรกรกลุ่มต่างๆ ได้ การไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรของของพื้นที่อำเภอที่ตนสังกัดอยู่จึงขาดการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์สับปะรดในปีนั้นๆ จากหน่วยงานส่งเสริมการเกษตรเกษตรกรรายย่อยจึงไม่สามารถคาดเดาผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดในปีการผลิตปีต่างๆ ได้เลยถึงแม้ว่าทางภาครัฐจะมีแผนในกาพัฒนาการปลูกสับปะรดแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมไม่ให้เกษตรกรปลูกสับปะรดมากเกินไปกว่าความต้องการของโรงงานได้เลย อาจเป็นเพราะเกษตรกร

เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของสำนักงานเกษตร จังหวัดและอำเภอ ยังคงปฏิบัติงานไปคนละทิศทาง ซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างกัน คือ โรงงานจะคำนึงถึงต้นทุนการผลิต กำลังการผลิต และกำลังซื้อ หรือความต้องการสับปะรดแปรรูป ในตลาดโลก เกษตรกรก็คำนึงถึงผลกำไรที่จะได้รับการขายสับปะรด และนำเงินที่ได้มาชำระหนี้สินที่มีอยู่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเองก็หมดหนทางในการส่งเสริมเกษตรกรให้ปฏิบัติตาม แผนพัฒนาสับปะรดได้เนื่องจากเกษตรกรไม่ให้ข้อมูลที่เป็นจริงในการปลูกสับปะรดกับเจ้าหน้าที่ มากนัก เนื่องจากกลัวผลกระทบที่อาจตามมาภายหลัง เช่น การเก็บภาษีรายได้ เป็นต้น ถึงแม้ว่า แผนพัฒนาสับปะรดจะมีประโยชน์กับทุกฝ่ายก็ตาม

การควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่เป็นผลเนื่องจาก ... ในปี 2525 ราคาสับปะรดโรงงานสูงถึงกิโลกรัมละ 2.50 บาท มีเนื้อที่เพาะปลูก 277,355 ไร่ และเพิ่มขึ้น เป็น 325,320 ไร่ ในปี 2526 ทำให้ราคารับซื้อสับปะรดหน้าโรงงานลดลงเหลือเพียง 1.70 บาท... (หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ, 2528: 22) เมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิต จากการศึกษาพบว่า จำนวน พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กับระดับราคารับซื้อของ โรงงานมีความสัมพันธ์กัน การควบคุมพื้นที่เพาะปลูกจึงไม่สามารถใช้ได้ผล เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ไป ขอดจดทะเบียนกับหน่วยงานควบคุมพื้นที่ของจังหวัด ทำให้หน่วยงานของราชการและโรงงาน ไม่สามารถที่จะคำนวณผลผลิตที่จะออกมาในแต่ละปีได้

ปัญหาสับปะรดล้นตลาด ราคาตกต่ำ จะบรรเทาลงได้ขึ้นอยู่กับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด แล้ว ที่ต้องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและโรงงานอุตสาหกรรม ต้องมีความรับผิดชอบต่อ ส่วนรวมในการผลิต ไม่เห็นแก่แรงจูงใจจากราคาสับปะรดในตลาดบริโภคผลสด หรือจากโรงงาน สับปะรดแช่แข็งที่ไม่คัดคุณภาพสับปะรด จนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของโรงงานอุตสาหกรรม สับปะรดกระป๋อง ที่มีข้อตกลงในการรับซื้อตามมาตรฐาน เกษตรกรต้องรวมตัวกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการผลิตสับปะรดออกมาไม่ให้ตรงกัน ก็จะสามารแก้ไขปัญหาวาสะสับปะรดล้นตลาดได้บ้าง

เกษตรกรที่รวมตัวกันทุกรายจะเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดไว้กับหน่วยงานภาครัฐ และการเป็นสมาชิกจะได้รับประโยชน์ที่ได้รับจากการขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดโรงงาน มีดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2537: 7)

1) **ภาครัฐ** เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางแผน และควบคุมปริมาณการผลิตให้เกิดความสมดุลกับตลาด ได้ข้อมูลพื้นฐานต่างๆใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องและแก้ไขปัญหาตามนโยบายและสามารถระดมกำลัง และงบประมาณต่างๆในการพัฒนาทั้งการส่งเสริมและวิจัยสับปะรดโรงงาน ลงไปในพื้นที่ได้ถูกต้องและถึงตัวเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดโรงงานอย่างแท้จริง

2) **เกษตรกร** จะได้รับการบริการจากภาครัฐ ในการเชื่อมโยงเข้ากับภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดระบบที่ดีแก่อุตสาหกรรมสับปะรดเพื่อเกษตรกรลดความเสี่ยงในการผลิตลง โดยเฉพาะการเพิ่มผลผลิตต่อไร่และปรับปรุงคุณภาพ และจะได้รับการพิจารณาช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและบริการต่างๆ แก่เกษตรกรผู้เพาะปลูกสับปะรดโรงงาน

3) **โรงงานผลิตสับปะรดกระป๋อง** สามารถวางแผนการผลิตการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดระบบอุตสาหกรรมสับปะรดที่ดีแล้วโรงงานก็จะมีวัตถุดิบป้อนโรงงานที่แน่นอนไม่ต้องแย่งวัตถุดิบกัน ซึ่งในอดีตมีการแย่งวัตถุดิบกัน จนราคาสับปะรดขยับสูงมาก ซึ่งเป็นเรื่องอันตรายจากวงการสับปะรดอย่างยิ่ง เสถียรภาพของธุรกิจสับปะรดก็จะมีความมั่นคง กล่าวคือ จะสามารถรักษาความเป็นผู้ผลิตและส่งออกรายใหญ่ที่สุดของโลกได้ต่อไปไม่น้อยกว่า 10 ปี

การจัดหาวัตถุดิบในการแปรรูปสับปะรดและมาตรการรับซื้อสับปะรดของโรงงาน

การจัดหาวัตถุดิบในการแปรรูปสับปะรดกระป๋องของโรงงานมี 3 วิธี คือ
(มณีรัตน์ พรสวัสดิ์, 2546: 37)

1) **โรงงานผู้ผลิตจะทำการผลิตวัตถุดิบเอง** โดยจะทำการปลูกสับปะรดในพื้นที่ของตนเอง เพื่อป้องกันสับปะรดขาดแคลน และสามารถควบคุมการผลิตได้ตามต้องการ แต่จะมีต้นทุนค่อนข้างสูง ผู้ผลิตจึงมักหาซื้อวัตถุดิบจากแหล่งอื่นด้วย

2) โรงงานผู้ผลิตจะหาซื้อวัตถุดิบจากเกษตรกรทั่วไป ซึ่งจะนำผลผลิตมาขายหน้าโรงงาน หรือเข้าไปรับซื้อถึงไร่ โดยจะมีการกำหนดราคารับซื้อในแต่ละวัน วิธีนี้จะทำให้ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบและมีเงื่อนไขในการรับซื้อมากนัก เพียงแต่ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานให้ได้ตามต้องการ

3) โรงงานผู้ผลิตมีการทำสัญญากับเกษตรกร (Contract Farming) ซึ่งผู้ผลิตจะมีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าในแต่ละปี ต้องมีการระบุปริมาณและราคาไว้ด้วย และทางโรงงานจะคอยให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมทางด้านวิชาการต่างๆ วิธีนี้จะช่วยให้ทางโรงงานมีปริมาณสับปะรดที่แน่นอนได้มาตรฐานตามต้องการ และสามารถควบคุมปริมาณการปลูกสับปะรดสดได้ การทำสัญญาในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากมากมักจะเกิดปัญหาขึ้นทั้งในด้านของเกษตรกรและโรงงานเอง เช่น การไม่ปฏิบัติตามสัญญา คือ เกษตรกรแอบนำสับปะรดไปขายให้ผู้ผลิตรายอื่นเมื่อสับปะรดมีราคาสูงกว่าราคาที่ทำสัญญาไว้ หรือโรงงานไม่ยอมรับซื้อในราคาที่ทำสัญญา เมื่อสับปะรดในท้องตลาดมีปริมาณมากและราคาถูก

มาตรการรับซื้อสับปะรดของโรงงาน

ทางบริษัทจะมีวิธีตรวจสอบคุณภาพสับปะรดจากเกษตรกร ตามระเบียบปฏิบัติที่ทางสมาคมอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องกำหนดไว้ โดยทางสมาคมฯได้กำหนดมาตรฐานการรับซื้อสับปะรดสดจากเกษตรกร โดยทุกโรงงานจะใช้มาตรฐานเดียวกันหมดในการตรวจสอบคุณภาพสับปะรดก่อนการรับซื้อ สับปะรดต้องมีคุณภาพและขนาดตามที่ต้องการไม่สุกมากเกินไป ส่วนใหญ่แล้วขนาดที่โรงงานต้องการซื้อ...มีอยู่ 4 ขนาด คือ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4, 5, 5.5, 6, 6.5 และมากกว่า 6.5 นิ้ว แต่ที่นิยมมากคือขนาด เส้นผ่าศูนย์กลาง 4 และ 5.5 นิ้ว มีน้ำหนักผลประมาณ 1-2.5 กิโลกรัม และคัดเลือกความสุขของผลคือไม่ให้อ่อนเกินไปหรือสุกเกินไป ความสุกที่นิยมมากคือ สุก 2-3 ตา หรือสุกประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ของผลสับปะรด (เอกวุฒิ, 2521 : 49)

ทางโรงงานจะมีวิธีรับซื้อสับปะรดสดแตกต่างกันออกไป ตามช่วงที่สับปะรดออกมามาก และช่วงที่ขาดแคลน คือ (พิชญ ภูมิจิตร, 2547: 27)

1) ช่วงที่มีสับปะรดในตลาดมาก คือ ประมาณเดือนเมษายน – พฤษภาคม และ ธันวาคม – มกราคม จะเป็นช่วงที่มีสับปะรดออกมามากเกินความต้องการ โรงงานจะกำหนดรับซื้อในแต่ละวัน

หรือกำหนดจำนวนรับซื้อแก่เกษตรกรและพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้โรงงานยังเคร่งครัดกับเรื่องคุณภาพของสับปะรดให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด หากไม่ตรงตามมาตรฐาน โรงงานจะไม่รับซื้อ ซึ่งในช่วงนี้สับปะรดมาก เกษตรกรหรือพ่อค้าคนกลางไม่มีอำนาจในการต่อรอง

2) ช่วงที่สับปะรดขาดแคลน ซึ่งเป็นช่วงนอกฤดูกาลของสับปะรดโรงงานจะใช้วิธีการรับซื้อโดยเน้นให้ได้วัตถุดิบมากที่สุด โดยโรงงานจะตั้งราคารับซื้อไว้สูง เกษตรกรกล่าวว่า “... โรงงานทั้ง 3 ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จะปลูกสับปะรดเพื่อป้อนโรงงานเอง...” (บรรจง บัวล้อม, 2550)

การตลาด

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการปลูกสับปะรดมากกว่า 80 ปี และมีโรงงานผลิตสับปะรดกระป๋องเกิดขึ้นในจังหวัดมา 40 ปี ในระยะแรกเป็นการปลูกเพื่อขายผลสด ต่อมาได้ขยายตัวและทำกันอย่างจริงจัง เพราะมีสภาพดินที่เหมาะสม ในปี 2535 มีมูลค่าการผลิต ประมาณ 8,274.3 ล้านบาท (สยามออนไลน์, 2535-2537: 781) สับปะรดที่เก็บเกี่ยวได้จะมีคุณภาพดี ประมาณร้อยละ 80-85 จะส่งเข้าโรงงานแปรรูปสับปะรดในจังหวัดเกือบทั้งหมด และที่เหลือจะขายผลสดให้กับผู้ที่สัญจรไปมาผ่านจังหวัด และมีการส่งออกต่างประเทศบ้างเล็กน้อย ส่วนที่มีคุณภาพต่ำ ร้อยละ 15-20 จะเข้าโรงงานสับปะรดกวน (ประเสริฐ จันวิไลชัย, 2545: 2)

ความต้องการบริโภคสับปะรดสดมีทั้งในและต่างประเทศ ตลาดภายในประเทศนิยมบริโภคสับปะรดสดเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีเพียงเล็กน้อยร้อยละ 8-10 ของปริมาณการผลิตทั้งหมดของสับปะรดกระป๋องส่วนใหญ่จะขายให้แก่ โรงแรมใหญ่ๆ ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น เป็นส่วนที่จะสามารถขยายตลาดสับปะรดกระป๋องในประเทศให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2527: 19) ในขณะที่ตลาดต่างประเทศนิยมบริโภคสับปะรดกระป๋องจึงเกิดตลาดขึ้น 2 ตลาด คือ

1) ตลาดสับปะรดโรงงาน

ตลาดสับปะรดโรงงานทำการรับซื้อสับปะรดสดจากเกษตรกร และมีอิทธิพลในการกำหนดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรแต่เพียงผู้เดียว โดยเกษตรกรนำผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้วส่งให้กับโรงงานโดยผ่านช่องทางการตลาด 3 ช่องทาง คือ

ช่องทางแรก เกษตรกรจะเป็นผู้นำผลผลิตมาส่งให้กับโรงงานโดยตรง จะเป็นเกษตรกรรายใหญ่ มีผลผลิตมาก ต้องรับภาระในค่าขนส่งเองทั้งหมด โดยจะได้ราคาตามที่โรงงานกำหนดไว้หน้าโรงงาน แต่จะไม่ได้รับเงินในทันทีที่ต้องรอ 2-3 วัน

ช่องทางที่ 2 เกษตรกรจะจัดส่งผลผลิตให้กับโรงงานโดยผ่านผู้รวบรวมในท้องถิ่น หรือพ่อค้าคนกลางเป็นที่มารับซื้อถึงในไร่ และทำการจัดส่งให้กับโรงงานเอง เกษตรกรจะได้ราคาต่ำกว่าโรงงานเล็กน้อย แต่ได้รับความสะดวกรวดเร็วจากการขายผลผลิต จะเป็นเกษตรกรรายย่อย มีผลผลิตน้อยละไม่มีพาหนะขนส่ง

ช่องทางที่ 3 เกษตรกรจัดส่งผลผลิตให้กับโรงงานโดยผ่านกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ การเกษตรในพื้นที่ที่เกษตรกรสังกัดเป็นสมาชิกอยู่ โดยทางโรงงานจะมีโควตาให้กับสหกรณ์ การเกษตรให้จัดหาผลผลิตให้ ซึ่งทางสหกรณ์จะแบ่งโควตาให้กับสมาชิกแต่ละคนเมื่อสมาชิกได้จัดส่งผลผลิตแล้ว จะต้องแจ้งให้ทางโรงงานทราบว่าจัดส่งให้ในนามของใคร เพื่อที่โรงงานจะได้จ่ายเงินกลับไปยังสหกรณ์นั้นๆตามปริมาณผลผลิตที่จัดส่งมาไว้ในแต่ละวัน

2) ตลาดสับปะรดบริโภคสด หรือ ตลาดในกรุงเทพมหานคร

สับปะรดที่จัดส่งสำหรับตลาดบริโภคสด ส่วนใหญ่จะมีขนาดผลใหญ่และมีจุกมีก้านติดมาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสับปะรดให้สดได้ระยะเวลานานขึ้น ตลาดระดับนี้จะทำหน้าที่เป็นตลาดส่งออกส่งออกสับปะรดสด และเป็นตลาดขายส่งสับปะรดไปยังตลาดอื่นๆที่ขาดแคลนในประเทศ ตลาดกลางจะมีอิทธิพลในการกำหนดราคาสับปะรดผลสด โดยการซื้อขายสับปะรดแต่ละครั้งจะมีปริมาณมาก จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เคยนำผลผลิตไปขายในตลาดกรุงเทพฯ กล่าวถึงวิธีการรับซื้อสับปะรดจากแม่ค้าว่า “การนำสับปะรดไปขายที่กรุงเทพฯต้องใช้สับปะรดใส่รถกระบะบรรทุกเต็มคัน ความจุประมาณคันละ 1 คันถึงคันครึ่ง เมื่อไปถึงตลาดจะขายให้แม่ค้า โดยเราเป็นผู้กำหนดราคาขายให้แม่ค้าที่มาซื้อ ราคาเต็มคันรถกระบะในขณะนั้นประมาณ 8,000 บาทแต่ถ้ามีพ่อค้าแม่ค้ารายใดให้ราคามากกว่าก็จะขายให้รายนั้น เพราะชื่อเสียงและรสชาติของสับปะรดที่มาจากจังหวัดประจวบเป็นที่ต้องการของตลาด เจ้าของสับปะรดสามารถตั้งราคาขายเองได้เลยเพราะมีผู้ซื้อจำนวนมากต้องการสับปะรดจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์” (บรรจง บัวล้อม, 2550)

ภาวะความผันผวนของตลาดโลกที่มีผลต่อการปลูกสับปะรด

สับปะรดก็ยังเป็นพืชที่การพัฒนาทั้งทางด้านเกษตรกรรมและด้านอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ความต้องการสับปะรดกระป๋องในต่างประเทศจึงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะประเทศผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องชั้นนำบางแห่งได้ลดปริมาณการผลิตลง หรือยุติกิจการชั่วคราวเนื่องจากสับปะรดกระป๋องในฮาวายเริ่มจะมีการผลิตลดลง เพราะมีต้นทุนการผลิตสูง ประเทศคู่แข่งในการผลิตสับปะรดกระป๋องรายสำคัญของไทย ได้แก่ แอฟริกา สหรัฐอเมริกา (ฮาวาย) ใต้หวัน ฟิlippินส์ และไต้หวัน เริ่มประสบปัญหาอย่างหนักจากการขาดแคลนวัตถุดิบป้อนโรงงาน ค่าจ้างแรงงาน และการใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์อย่างอื่น และการบริษัทย เช่น บริษัทผลิตอาหารกระป๋องรายใหญ่ของฮาวาย คือ เคล มอนเต้ ในฮอน โน ลู ดู ได้ปิดกิจการลง จึงเป็นโอกาสดีของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทยที่จะสามารถส่งสับปะรดออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มากขึ้น จนกระทั่งในปัจจุบันประเทศไทยครอบครองความเป็นเจ้าตลาดใน ...ปี พ.ศ.2510 ประเทศไทยส่งออกสับปะรดกระป๋องไปขายยังต่างประเทศประมาณ 1,452 ตัน มูลค่า 5,829 พันบาท (อานวย แสงโนรี และ ศิณีย์ สังข์ศรี, 2525: 46) และในปี 2537 ประเทศไทยส่งออกสับปะรดกระป๋อง 707,260 ตัน มูลค่า 6,608,089 พันบาท... (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2539: 82) จากการศึกษาพบว่า สับปะรดกระป๋องส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ถูกส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

การผลิตสับปะรดส่งโรงงานได้ขยายตัวตามการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ ความต้องการภายในประเทศยังมีน้อย การขยายตัวของตลาดต่างประเทศจึงมีอิทธิพลต่อการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างยิ่ง และการกำหนดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างมาก สับปะรดกระป๋องของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องของโลก ในปี 2521 ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตอันดับ 3 ของโลก และเป็นผู้ส่งออกอันดับ 2 ของโลก (ประเจิด สินทรัพย์, 2525: 8) และในปีถัดมาประเทศไทยเป็นผู้ผลิตอันดับ 2 ของโลก และเป็นผู้ส่งออกอันดับ 1 ของโลก ในปี 2527 จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องอันดับ 1 ของโลก (สมชาย ประภาวัต, 2532: 4) สาเหตุที่ประเทศไทยสามารถเลื่อนอันดับจากประเทศผู้ส่งออกที่ไม่มีใครรู้จักมาเป็นอันดับ 1 ของโลก เพราะสับปะรดไทยมีคุณภาพดี และต้นทุนการผลิตไม่สูงเกินไปสามารถที่จะนำไปขายแข่งกับตลาดต่างประเทศได้ แต่ในขณะเดียวกันการขยายตัวของการผลิตสับปะรดเพื่อส่งโรงงานมีปริมาณสูง

มากกว่าการส่งออกสับปะรดกระป๋องมากเนื่องจากการจำกัดการนำเข้าของประเทศผู้นำเข้า และการขยายตัวในตลาดต่างประเทศที่ยังไม่มีมากในช่วงแรกๆ ในขณะที่ภาวะการตลาดมีความผันผวนมากจากความเสี่ยงของปัจจัยภายนอก ได้แก่

1) ปริมาณวัตถุดิบขาดแคลน

การขาดแคลนวัตถุดิบเป็นผลกระทบต่อโรงงานมากที่สุดแม้ว่าทุกโรงงานจะมีการประเมินปริมาณวัตถุดิบในแต่ละปีแล้วก็ตาม ไม่สามารถคาดการณ์ผลผลิตได้อย่างแม่นยำเนื่องจากมีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดที่ตรวจสอบ เนื่องจากเกษตรกรไม่กรอกข้อมูลไร่สับปะรดตามความเป็นจริง ประกอบกับการไหลของวัตถุดิบที่ไร้ขอบเขตและยากต่อการควบคุม ทำให้เกิดปัญหาการกระจายวัตถุดิบที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งเป็นความเสี่ยงสูงสุดของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2) ปัญหาภาวะความผันผวนของตลาดโลก

เนื่องจากอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตส่งออกไปยังทั่วโลก ทำให้ผู้ประกอบการและเกษตรกรต้องประสบปัญหาความเสี่ยงอันเนื่องมาจากภาวะความผันผวนของตลาดโลก ส่งผลกระทบต่อโรงงานและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงานอย่างมาก เนื่องจากโรงงานไม่สามารถประเมินสภาพการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองระหว่างประเทศได้ทำให้โรงงานและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดต้องเผชิญกับภาวะความเสี่ยงภายนอกซึ่งเป็นเรื่องที่เหนือการควบคุม และเมื่อเกิดปัญหาจากความเสี่ยงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดและเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3) ปัญหาด้านวัตถุดิบที่ไม่มีคุณภาพ

เป็นปัญหาที่อยู่เหนือการควบคุมเกษตรกรและโรงงาน เนื่องจากวัตถุดิบเป็นผลผลิตขึ้นต้นถ้าเกษตรกรไม่ดำเนินการเพาะปลูกตามหลักการเพาะปลูกที่ดี วัตถุดิบที่ไหลเข้าสู่โรงงานในช่วงฤดูกาลผลิตจะไม่ได้คุณภาพที่โรงงานกำหนด ซึ่งหากเกิดขึ้นในช่วงที่โรงงานมีใบสั่งซื้อสินค้าในปริมาณมาก จะทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบตามมา

4) ปัญหามาตรฐานสากล

อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตและจำหน่ายไปยังทั่วโลก สินค้าที่ผลิตได้จึงจำเป็นต้องได้รับการยอมรับและรับรองจากองค์การระหว่างประเทศก่อนจึงจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มลูกค้า โดยเฉพาะการตรวจสอบมาตรฐานการผลิตภายในโรงงาน ซึ่งเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานสากลนั้น มีองค์การระหว่างประเทศเป็นผู้กำหนดระดับมาตรฐานการผลิต โดยคณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศ (Codex) ซึ่งสินค้าประเภทอาหารเป็นสินค้าเป็นสินค้าที่ต้องได้รับการรับรองด้านความปลอดภัยที่สูง เช่น ISO 9002, ISO14,00, GMP และ HACCP เป็นต้น

บทบาทการค้าระหว่างประเทศมาตรฐานสากลเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจที่ประเทศคู่ค้าเป็นผู้กำหนด ส่งผลให้ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องตัดสินใจดำเนินธุรกิจท่ามกลางความไม่แน่นอนของมาตรฐานสากลใหม่ๆที่ประเทศคู่ค้ากำหนด เนื่องจากแต่ละประเทศมีการกำหนดมาตรฐานที่ไม่เท่ากัน และบ่อยครั้งที่มีการกำหนดมาตรฐานสูงเกินระดับที่องค์การสากลตั้งไว้ ทำให้ผู้ประกอบการต้องเลือกตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นไปได้เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ หรือเพื่อต้องการให้สินค้าที่ผลิตได้เป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ

ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการอุตสาหกรรมสับปะรด

1) การกีดกันจากประเทศคู่ค้า

สับปะรดกระป๋องเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาการส่งออกเป็นหลัก รูปแบบการค้าเสรีระหว่างประเทศมีการปรับเปลี่ยนบทบาทการค้าอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศที่อ้างสิทธิการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศคู่ค้า ซึ่งสามารถเลือกกระทำกับประเทศใดก็ได้ไม่ถือว่าเป็นการกีดกันทางการค้า หากเห็นว่ารูปแบบการค้าระหว่างประเทศผู้ส่งออกสินค้าไม่เป็นธรรมกับสินค้าภายในประเทศของตน เช่น การขายสินค้าต่ำกว่าทุน เป็นต้น

เหตุผลดังกล่าว ทำให้ประเทศคู่ค้าสามารถเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดในอัตราสูงได้ โดยไม่มีความผิดฐานกีดกันทางการค้า ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการดังกล่าวกับผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นมา ส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องทุกขนาดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับผลกระทบจากมาตรการดังกล่าว รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่ดำเนินการหลังปี พ.ศ.2538 หรือหลังที่มาตรการดังกล่าวมีผลบังคับใช้ ซึ่งอุตสาหกรรมที่ก่อตั้งใหม่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการทุ่มตลาดตามที่ประเทศสหรัฐอเมริกากล่าวอ้างก็ตาม

2) ด้านภาษี

ภาษียมีผลกระทบต่อโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากอัตราภาษีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในประเทศคู่ค้า เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องไม่สามารถควบคุมได้ เนื่องจากผู้ประกอบการไม่สามารถรับรู้ถึงการปรับเปลี่ยนพิกัดอัตราภาษีขาเข้าที่สูงขึ้น เมื่อส่งสินค้าไปยังต่างประเทศในอัตราราคาซื้อขายล่วงหน้าที่มีการตกลงราคากันก่อนแล้ว แต่เมื่อสินค้าไปถึงประเทศของผู้สั่งซื้อกลับต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อคู่ค้าทั้งสองฝ่าย

3) ความล่าช้าในการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐ

ถึงแม้อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเป็นอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนการส่งออกเป็นอันดับ 1 ในบรรดาผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปชนิดอื่นๆ แต่ก็ยังเป็นอุตสาหกรรมประเภทเดียวที่ภาครัฐให้การช่วยเหลือล่าช้าที่สุด และไม่มีความจริงจังกับการแก้ไขปัญหาเท่ากับอุตสาหกรรมประเภทอื่น เช่น อุตสาหกรรมการผลิตมันสำปะหลัง หรืออุตสาหกรรมน้ำตาลทราย เป็นต้น ที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือเป็นอุตสาหกรรมแรกๆ การที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลืออุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องล่าช้า ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องแก้ไขปัญหาและเผชิญกับภาวะความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจแต่เพียงลำพัง

4) มาตรการส่งเสริมการลงทุน

การส่งเสริมการลงทุนจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการลงทุนของนักลงทุนของไทย ในภาคอุตสาหกรรมเกษตร โดยเฉพาะนักลงทุนที่มาจากต่างประเทศ จะมีความรู้ความชำนาญ ในด้านการเกษตรสมัยใหม่ โดยจะเข้ามาปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและการตลาดในภาคเกษตรของ ไทย จากผู้ผลิตรายย่อยที่มีการแข่งขันกันสูงมาสู่การผลิตรายใหญ่ และเป็นบริษัทผู้ค้าสับปะรด แปรรูปกระป๋องขนาดใหญ่เพียงไม่กี่รายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ

5) การให้สิทธิพิเศษต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ใหม่

การให้สิทธิพิเศษต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ใหม่ จะดึงดูดให้นักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามา หากินจากทรัพยากรอันเป็นวัตถุดิบที่มีมูลค่าของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เช่น สับปะรด ในขณะที่ ผู้ประกอบการไทยที่ทำการผลิตสับปะรดแปรรูปกระป๋อง ต้องการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ปรับปรุงคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร แต่การปล่อยให้ นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนใน อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กันมากๆ โดยที่รัฐยังมิได้ส่งเสริม ให้อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เข้มแข็งก่อน กิจการเหล่านี้จะ ตกอยู่ในมือของนักลงทุนต่างชาติ เพราะประสิทธิภาพการผลิตสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ พอดีคนกลาง ผู้ประกอบการของไทยยังห่างไกลประสิทธิภาพการผลิตของบริษัท ต่างชาติที่มีการผลิตและการบริหารงานแบบเบ็ดเสร็จ ครอบคลุมกิจการทุกด้านตั้งแต่ การวิจัยพันธุ์ สับปะรด ยา อาหาร เทคนิคการผลิต และการตลาดทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศของ โรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่มีชาวต่างชาติเป็นผู้ร่วมทุน

การส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516- 2538 เป็นสิ่งที่ กระตุ้นให้นักลงทุนที่มีต้นทุนการผลิตไม่มากแต่สามารถสร้างโรงงานได้ถ้ารัฐบาลให้ความ ช่วยเหลือด้านสิทธิประโยชน์ เช่น การยกเว้นภาษีเครื่องจักร การลดหย่อนอากรขาเข้ากิ่งหนึ่งและ ยกเว้นภาษีการค้า และการยกเว้นอากรขาเข้า เป็นต้น ข้อเสนอของรัฐบาลจึงเป็นสิ่งจูงใจให้นัก ลงทุนทั้งในพื้นที่และต่างจังหวัดเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในลักษณะ โรงงานแปรรูปสับปะรดขนาดกลางและขนาดเล็กถึง 9 โรงงาน

6) กำไรที่ได้จากวัตถุดิบในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กำไรที่ได้จากวัตถุดิบในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะถูกโอนไปยังต่างประเทศทั้งโดยวิธีถูกกฎหมาย และวิธีอื่น ๆ มีเพียงส่วนน้อยที่ถูกส่งกลับมามลงทุนภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการสร้างปัญหาการขาดดุลการชำระเงินในระยะยาว

หากเปิดโอกาสให้บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากๆ ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังอยู่ในภาวะตั้งตัวไม่ติด คือ ยังมีรายได้จากการผลิตสับปะรดส่งโรงงานแล้ว ทุนต่างชาติเหล่านี้จะเข้าครอบงำอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ง่ายขึ้น เพราะความได้เปรียบในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความรู้ความสามารถในการผลิตสมัยใหม่ และกลยุทธ์ที่ใช้ในระบบตลาด ระบบสัญญาผูกมัด เช่น การจ้างเกษตรกรทำไร่สับปะรดให้กับโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋อง หรือระบบการประกันราคาพืชผลของเกษตรกรในกรณีที่ทางบริษัททำสัญญาซื้อขายสับปะรดล่วงหน้าแต่ให้ราคาที่ต่ำกว่าราคาจริงในฤดูกาลผลิตที่ผลผลิตขาดแคลน และระบบโควตาที่ให้กับเกษตรกร ตลอดจนความสามารถในการแสวงหาตลาดใหม่ๆ ในต่างประเทศที่เหนือกว่านักลงทุนไทย

การสนับสนุนให้ชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ทำให้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ภายในประเทศมากขึ้น เหตุผลที่บริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพราะสามารถจ้างแรงงานได้ในราคาถูก หาแรงงานได้ง่าย มีทรัพยากรและวัตถุดิบราคาถูกป้อนโรงงาน ตลอดจนได้รับสิทธิพิเศษในเรื่องการยกเว้นภาษี และลดหย่อนภาษี แต่เมื่อผลประโยชน์ที่ชาวต่างชาติได้รับจากการลงทุนในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์หมดไปในอนาคต ทุนต่างชาติเหล่านี้ อาจทำการโยกย้ายทุนและกิจการไปยังประเทศอื่น

สรุป

การผลิตสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีการขยายตัวอย่างมากในช่วงปี พ.ศ. 2511-2520 หลังจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวอัตราการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะผันผวนขึ้นลงตามภาวะเศรษฐกิจสับปะรดกระป๋องของโลก ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องจะใช้เป็นตัวกำหนดบรรทัด

ฐานการกำหนดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความไม่มีเสถียรภาพทั้งด้านราคารับซื้อสับปะรดและปริมาณพื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าส่วนหนึ่งเกิดจากนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องที่มีมากในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้เกิดความต้องการผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมากจนเกินกำลังการผลิตของโรงงาน นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดและปริมาณผลผลิตล้มตลาคในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จนเกิดปัญหาการขาดสับปะรดตกต่ำเกษตรกรรายย่อยบางส่วนเลิกอาชีพปลูกสับปะรดหันไปประกอบอาชีพรับจ้างและปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกสับปะรดในปี พ.ศ.2538

บทที่ 4

ผลกระทบทางสังคมของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน

ในบทนี้เป็นการกล่าวถึงผลกระทบทางสังคมของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินซึ่งเป็นพื้นที่หลักที่ใช้สำหรับการวิจัย เนื่องจากอำเภอหัวหินเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีชื่อเสียงเรื่องการปลูกสับปะรดส่งโรงงาน และมีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากที่สุดเมื่อเทียบกับอำเภอปราณบุรี กิ่งอำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ และเป็นอำเภอเดียวที่มีผลผลิตมากที่สุดเพื่อส่งขายให้กับโรงงานแปรรูปสับปะรดที่มีอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้ง 17 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริษัทโคสไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นโรงงานแปรรูปสับปะรดขนาดใหญ่ตั้งอยู่บริเวณ ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน ถือเป็นโรงงานหลักที่เกษตรกรในอำเภอหัวหินนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับโรงงานแห่งนี้มากกว่าโรงงานทั้ง 17 แห่ง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการสำรวจพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในปี พ.ศ. 2526 พบว่าจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดสูงถึง 325,320 ไร่ (ศูนย์สถิติการเกษตร, 2528 : 121) พื้นที่ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนบนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหินมากที่สุดถึง 157,158 ไร่ กิ่งอำเภอสามร้อยยอด 151,920 ไร่ อำเภอปราณบุรี 120,773 ไร่ อำเภอกุยบุรี 74,635 ไร่ อำเภอเมือง 71,302 ไร่ นอกจากนั้นกระจายในอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอทับสะแก 2,792 ไร่ อำเภอบางสะพาน 25,162 ไร่ อำเภอบางสะพานน้อย 8,730 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกสับปะรดทั้งสิ้น 612,472 ไร่... (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, มปป : ไม่มีเลขหน้า) และใน ปี พ.ศ. 2536 มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ประมาณ 600,899 ไร่ อำเภอหัวหินมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดถึง 192,425 ไร่ รองลงมา ได้แก่ กิ่งอำเภอสามร้อยยอด มีพื้นที่ 134,977 ไร่ และอำเภอปราณบุรี 111,203 ไร่ นอกนั้นกระจายอยู่ในอำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์... (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2546: 14) ทำให้จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มมากขึ้นทุกปีตามความต้องการวัตถุดิบของโรงงาน และเกษตรกรรายย่อยได้รับผลกระทบอย่างชัดเจนจากการปลูกสับปะรดส่งโรงงานแปรรูปสับปะรดอันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐที่กล่าวในบทที่ 2 และบทที่ 3 เมื่อพิจารณาจากใช้พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดทั้งหมดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหินมีความเหมาะสมมากที่สุดในฐานะตัวแทนของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้ามากที่สุดอำเภอหนึ่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหินเป็นหลัก โดยทำการศึกษาผลกระทบทางสังคมของเกษตรกรราย

ย่อยในอำเภอหัวหิน ในประเด็นที่สำคัญหลักๆ ดังนี้ 1) สภาพวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวหัวหินก่อน ภาครัฐส่งเสริมให้ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน 2) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิต ของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหิน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับเกษตรกรรายย่อย 4) ภาวะหนี้สินของเกษตรกรชาวไร่สับปะรด 5) การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตหลังความ ล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า 6) แนวทางการแก้ไขปัญหาสับปะรดช่วงราคาผลผลิต ตกต่ำ ที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูก สับปะรดในอำเภอหัวหินใน 3 ช่วงเวลาใหญ่ๆ ที่สำคัญดังหัวข้อต่อไปนี้

สภาพการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวอำเภอหัวหินและการส่งเสริมจากภาครัฐให้ชาวบ้าน ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน

จากการศึกษาพบว่า สภาพการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวอำเภอหัวหินและ การส่งเสริมจากภาครัฐให้ชาวบ้านปลูกสับปะรดส่งโรงงาน เกิดการเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิต ของเกษตรกรรายย่อย แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญๆ ได้แก่ ช่วงแรก ศึกษาวิถีการผลิตแบบเก่า ช่วงที่ 2 ศึกษาวิถีการผลิตแบบใหม่ และช่วงที่ 3 ศึกษาการใช้เกษตรอินทรีย์ในการเพิ่มผลผลิต ดังต่อไปนี้

ช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของ ชาวอำเภอหัวหินก่อนภาครัฐส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกสับปะรดส่งโรงงานอย่างจริงจัง ช่วงเวลา ดังกล่าวนี้นี้เป็นช่วงที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินยังคงใช้ วิธีการผลิตแบบเก่า ที่ไม่ สามารถเข้าถึงการส่งเสริมและการบริการทางวิชาการด้านการปลูกสับปะรดที่ถูกต้องจากหน่วยงาน ของรัฐและจากฝ่ายวิชาการของโรงงานแปรรูปสับปะรดอย่างทั่วถึง

วิธีการผลิตแบบเก่า เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรยังคงยึดถือการผลิตแบบผสมผสาน โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเชื่อว่าสามารถบันดาลให้ ผลผลิตออกดอกออกงาม ติดลูกติดผล โดยนำพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อดังกล่าวมาใช้ร่วมกับ ขั้นตอนการเพาะปลูกพืช ลักษณะของวิธีการผลิตแบบเก่าจะพบในช่วงการดำเนินวิถีชีวิตแบบ ดั้งเดิมของชาวอำเภอหัวหินก่อน พ.ศ.2510 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอหัวหินขณะนั้น ประกอบอาชีพที่มีความแตกต่างหลากหลายกันไปตามลักษณะของพื้นที่ ส่วนใหญ่การทำไร่ถือเป็น อาชีพหลักของประชาชนในอำเภอหัวหินอีกอาชีพหนึ่งมาตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ. 2538 การทำไร่จะ

มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนของที่ดินที่แต่ละครอบครัวมีอยู่ในครอบครอง ในสมัยก่อนการทำไร่ของประชาชนในอำเภอหัวหินและอำเภอใกล้เคียงส่วนใหญ่จะทำไร่แดงโมในบริเวณที่ราบใกล้ภูเขา หรือบริเวณหลังเขา เนื่องจากมีลักษณะดินที่เหมาะสมแก่การปลูกแดงโม จะเห็นว่าการปลูกแดงโมอยู่ทั่วทุกพื้นที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพราะปรากฏหลักฐานในรายงานตรวจราชการของเมืองปราณบุรีในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงการปลูกแดงโมอยู่ทั่วไปทุกพื้นที่ แต่พื้นที่ปลูกแดงโมหรือผลผลิตที่ได้มีน้อย (สจข,ร.ศ.115 : มร.5ม/29/2 เรื่องพระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมือง ปราณบุรี) ระบบการผลิตของเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงมีพื้นฐานการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง คือ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักโดยทำการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ผลผลิตที่ได้พอค้าคนกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีนจะนำส่งเข้ากรุงเทพฯ แต่การขายในพื้นที่จะเป็นพ่อค้าภายในพื้นที่เป็นผู้ขายเอง ส่วนการปลูกสับปะรดไม่มีปรากฏในรายงานตรวจราชการของพระอินทราธิบาล ร.ศ.115 ที่เกี่ยวข้องกับการทำไร่สับปะรดในเมืองประจวบคีรีขันธ์และเมืองปราณบุรี แต่มีหลักฐานปรากฏว่าในสมัยอยุธยามีการปลูกสับปะรดอยู่ทั่วไป ที่ปรากฏในงานเขียนของศุภรางค์ ดังนี้

สับปะรดเป็นผลไม้ที่ทำได้โดยทั่วไปในราชอาณาจักรสยาม ต้นสับปะรดมีผลอยู่ยอดก้านซึ่งสูงไม่ถึงฟุตครึ่ง และมีใบยาวๆ อยู่รอบๆ ผลสับปะรดขึ้นชูอยู่บนก้าน และมีใบอยู่โดยรอบรูปร่างมันคล้ายกับลูกสนลูกโต มีผิวเล็ก (ฟรังซัวส์ อังรี ศุภรางค์ , 2529: 144-145)

จะเห็นได้ว่าจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการปลูกสับปะรดมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว แต่สับปะรดที่ปลูกคงเป็นพันธุ์พื้นเมืองที่มีผลขนาดเล็กและคุณภาพต่ำ รสเปรี้ยว ที่มีการปลูกอยู่ทั่วไปตามที่ปรากฏในงานเขียนของศุภรางค์ การเพาะปลูกมีการขยายตัวอย่างช้าๆ เพราะยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนหน่อพันธุ์สับปะรดจึงหายากและมีราคาแพง ผลผลิตที่ได้นำไปใช้บริโภคภายในท้องถิ่น และใช้แลกเปลี่ยนสินค้า

จากการสำรวจสำมะโนการเกษตรระหว่าง ปี พ.ศ. 2494-2495 พบว่า มีการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 1,728 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ม.ป.ป.: 139-140) จะเห็นได้ว่าในขณะนั้นพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดยังมีไม่มากประกอบกับราคาผลผลิตอาจยังไม่เป็นที่สนใจให้เกษตรกรปลูก ทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดน้อย วิธีการปลูกสับปะรดเป็นแบบดั้งเดิมอาศัยน้ำฝนและความชื้นจากน้ำค้างในการผลิต ขาดระบบการชลประทานและการช่วยเหลือจากรัฐด้านวิชาการและช่องทางทางการตลาด

ดังนั้นรูปแบบการดำเนินวิถีการผลิตของชาวหัวหินช่วงแรกของการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงาน ของสมาชิกในครัวเรือน (Food security) เป็นการผลิตเพื่อสร้างรากฐานการผลิตที่มั่นคง และมีความยั่งยืน (Sustainability) ในระบบการทำการเกษตรแบบผสมผสานของเกษตรกรในอำเภอหัวหินก่อนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว รูปแบบการผลิตเพื่อยังชีพที่พบในอำเภอหัวหินในช่วงนี้ มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดไว้ในไร่ในสวนเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนและเพื่อขายในกรณีที่เหลือจากการบริโภค การปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารได้ทั้งปีช่วยให้เกษตรกรในอำเภอหัวหินลดต้นทุนจากการซื้ออาหารจากภายนอกเข้ามาสู่ครัวเรือน เป็นการลดรายจ่ายที่เป็นตัวเงินของเกษตรกร โดยเกษตรกรรายหนึ่งได้กล่าวถึงสภาพสังคมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในขณะนั้นว่า “ในสมัยนั้นยังใช้ระบบการพึ่งพาแบบเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างครอบครัวและเพื่อนบ้าน ทั้งการพึ่งพาแรงงานในลักษณะของการเอาแรงทำไร่ทำสวนและเก็บเกี่ยวผลผลิต การขอยืมหน่อพันธุ์สับปะรดระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้าน พึ่งพาระบบคมนาคมขนส่งในการนำผลผลิตไปขายในเมือง จึงเป็นระบบการผลิตที่ไม่มีการลงทุนในแง่ของตัวเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง เงินที่หามาได้แทบไม่ได้ใช้จ่ายในการหาซื้ออาหารและการลงทุนทำไร่ที่ไม่ต้องใช้เงินซื้อเมล็ดพันธุ์พืช หน่อพันธุ์สับปะรดสามารถหักเอามาจากไร่แล้วนำไปปลูกได้เลย และยังไม่มีการนำสารเคมีเข้ามาใช้ในการผลิต ระบบการผลิตเป็นการปลูกพืชแบบผสมผสานระหว่างพืชไร่กับพืชชนิดอื่น เช่น สับปะรด ฝ้าย ข้าวโพด แตงโม มันสำปะหลัง อ้อย มะพร้าว มะม่วง กระท้อน พริก มะเขือ ฯลฯ” (จันท์ โตใหญ่, 2550)³ เกษตรกรสามารถหมุนเวียนรายได้จากการขายผลผลิตที่ปลูกไว้ในไร่ในสวนได้ตลอดทั้งปี การดำเนินวิถีชีวิตนั้นปราศจากการเป็นหนี้สิน

ประการที่ 2 มีการปลูกพืชที่มีความสูงแตกต่างกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ที่ดิน การปลูกพืชมากกว่าหนึ่งชนิดของเกษตรกรไว้ในไร่ในสวน ซึ่งเป็นวิธีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานในการทำเกษตรของชาวบ้าน ทำให้มีการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกพืชชนิดหมุนเวียนติดต่อกันตลอดทั้งปีและมีการใช้แร่ธาตุในดินอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำให้ดินเสีย เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่เพาะปลูก การปลูกพืชหลายชนิดยังทำให้พืชสามารถเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในการควบคุมแมลงศัตรูพืชและวัชพืชได้ การปลูกพืชหลายชนิดและเลี้ยงสัตว์สามารถใช้ประโยชน์จากมูลสัตว์และเศษพืชเป็นปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การปลูกพืชหลายๆ ชนิดยังเป็นการใช้ระบบการผลิตกระจายความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตร

³ จันท์ โตใหญ่ อายุ 69 ปี เป็นอายุขณะที่สัมภาษณ์ในปี พ.ศ. 2552

ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ และความเสี่ยงด้านศัตรูพืชทำให้บรรเทาความสูญเสียของเกษตรกร ในกรณีที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาปัจจัยการผลิตสูง หรือเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น เกิดอุทกภัย โรคระบาดจากพืช เป็นต้น การปลูกไม้ผลและไม้ใช้สอยทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ถือว่า เป็นการดึงเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในอำเภอหัวหินมาใช้ในการผลิตอย่างเต็มที่ ก่อนที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้จะหายไปพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประรดในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์

ประการที่ 3 มีการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตพื้นฐานภายในพื้นที่ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิตเป็นเครื่องมือแบบพื้นๆ ในการทำไร่ที่ใช้กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อาทิ จอบ เสียม มีดพร้า พืชที่ได้จะเติบโตโดยธรรมชาติจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลวัว หมู และนกค่างคั่ว ที่อาศัยอยู่ในท้องไร่ของชาวบ้าน ใช้วิธีการปลูกแบบธรรมชาติที่อาศัยเพียงน้ำฝนและความชื้นจาก น้ำค้างในการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรายจ่ายที่เป็นตัวเงิน ลักษณะเช่นนี้ทำให้ระบบ การผลิตของเกษตรกรในอำเภอหัวหินมีเสถียรภาพทางการผลิตมากขึ้น ในที่นี้หมายถึง พืชสามารถ ให้ผลผลิตอย่างสม่ำเสมอ เป็นระบบการผลิตที่ช่วยลดปัญหาที่ยากจะคาดเดาได้ อาทิเช่น ปัญหาดิน เสียว ดินจืด ปัญหาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของปัจจัยการผลิต ปัญหาหนี้สิน ซึ่งชาวบ้านในอำเภอ หัวหินไม่เคยประสบกับปัญหาเหล่านี้มาก่อนที่รัฐจะมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อการค้า

วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมหรือการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในไร่ สวน ครัวเรือน หรือ ชุมชนในอำเภอหัวหิน เป็นวิธีการผลิตที่หาได้ง่ายและมีราคาถูกเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ การใช้น้ำฝนในการผลิต การควบคุมวัชพืชและแมลงศัตรูพืชด้วยแรงงานคนและวิธีชีวภาพ การใช้เครื่องมือทางการเกษตรที่มีอยู่ในชุมชน โดยใช้แรงงานภายในครัวเรือน การใช้เงินลงทุนทำ การผลิตจากภายในครอบครัวผลกำไรที่ชาวบ้านได้รับหลังจากการขายผลผลิตคือกำไรที่กลับคืนสู่ ครัวเรือน วิธีการผลิตดังกล่าวเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการไร่ สวน ตลอดจนนำความ เชื่อถือศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านในอำเภอหัวหินนับถือนำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทาง จิตใจในเรื่องของพิธีกรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทำไร่ทำสวน ซึ่งชาวบ้านเชื่อถือเป็น พิธีกรรมที่สามารถลดบันดาลให้ผลผลิตในไร่ออกดอกออกผลได้โดยไม่เกิดความเสียหาย ในระหว่างให้ผลผลิต เช่น **พิธีไหว้พระจันทร์** ซึ่งเป็นพิธีกรรมของชาวดำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอ หัวหิน เป็นพิธีที่สักการะเทพเจ้าที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพันธุ์ธัญญาหารและน้ำ รูปแบบของ พิธีกรรมแบ่งเป็นสองช่วงเวลาคือ ไหว้ประจำเดือนจะไหว้ในวันขึ้น 14-15 ค่ำ และแรม 14-15 ค่ำ

ส่วนการไหว้ประจำปี จะไหว้ในวันขึ้น 14-15 ค่ำ ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม และระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม โดยผู้ทำพิธีจะเป็นผู้กำหนดความพร้อมของการทำพิธีไหว้พระจันทร์ โดยพิธีกรรมจะเริ่มหลังการเก็บเกี่ยวเสร็จ หรือเริ่มลงมือปลูกพืช ในระหว่างทำพิธีจะถือศีลห้าด้วย พิธีไหว้พระจันทร์เกิดขึ้นจากความเชื่อของเกษตรกรที่เชื่อว่า การทำพิธีกรรมนี้จะช่วยให้ผลผลิตของชาวบ้านไม่ได้รับความเสียหาย ถึงแม้บางปีจะเกิดปัญหาก็อย่างหนักพืชผลของชาวบ้านที่ผ่านพิธีกรรมนี้สามารถรอดพ้นจากความเสียหายที่เกิดขึ้นในปีนั้นได้

นอกจากชาวบ้านจะนับถือศาสนาและพิธีไหว้พระจันทร์ที่ครอบครัวยึดถือกันมาแล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีสาวเทวดาอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของคนท้องถิ่นด้วย โดยในไร่สับปะรดของเกษตรกรมักจะมีศาลปลูกประจำแบบศาลคู่และศาลเดี่ยว ส่วนใหญ่จะเป็นศาลไม้เกือบจะทุกไร่ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรเรื่องศาลเจ้าที่ในไร่สับปะรดพบว่า “ชาวไร่จะให้ความนับถือโดยเชื่อว่าจะเป็นที่ตั้งสถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าทาง ชาวบ้านจะทำพิธีเช่นไหว้ ในช่วงเริ่มปลูกสับปะรด หลังเก็บเกี่ยวผลผลิต และจะไหว้ครั้งใหญ่ในวันสารทไทยและวันตรุษจีน โดยมีความเชื่อว่าศาลเจ้าที่ (ภาพที่ 4.1) จะคอยปกป้องรักษาไร่สับปะรดให้ออกงามและให้ผลผลิตดี ไม่มีโรคภัยมาเบียดเบียน” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550) ศาลเจ้าเหล่านี้ส่วนใหญ่จะปลูกในพื้นที่ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของชาวไร่ แต่ถ้าเป็นกรรมสิทธิ์เช่าก็จะใช้วิธีจุดธูปบอกเจ้าที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ได้สร้างศาลให้และจะทำพิธีเช่นไหว้กลางแจ้งแทน ความเชื่อเหล่านี้มีความผสมกลมกลืนกับการใช้วิถีชีวิตของเกษตรกรในอำเภอหัวหินเป็นอย่างมาก สาเหตุที่ชาวบ้านเชื่อเช่นนี้เป็นเพราะชาวบ้านปลูกพืชตามวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษที่ไม่สามารถเข้าถึงหลักความรู้ทางวิชาการจากภาครัฐและจากฝ่ายวิชาการของโรงงานแปรรูปสับปะรดได้ สิ่งที่ชาวบ้านทำได้อคือการนำเอาความเชื่อที่สืบทอดกันอย่างยาวนานมาใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในทุกเรื่องทั้งด้านการผลิต การดำรงชีพ ก็จะดึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้สึกสบายใจ และสามารถคลบคลาดได้เป็นอย่างดีที่ชาวบ้านเชื่อถือว่าสามารถช่วยเหลือชาวบ้านจากภยันตรายต่างๆ ได้นั่นเอง

การทำไร่สับปะรดในช่วงเวลานี้ก็มีปลูกอยู่บ้างแต่จะเป็นการปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมากกว่าจะเป็นผลผลิตสำคัญของท้องถิ่น เกษตรกรเล่าว่า “การทำไร่สับปะรดในสมัยก่อนมักจะทำกันตามที่ลาด โดยจะทำการถางป่าให้โล่งเตียนปล่อยไว้สักระยะรอจนไม้แห้งแล้วจุดไฟเผา วิธีการทำเช่นนี้มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ ประการแรก คือ เป็นการเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ประการที่สอง เมื่อจุดไฟเผาแล้วจะถูกลามเข้าไปในเขตป่าทำให้ได้พื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น เพราะ

เมื่อสมัยก่อนนั้นการจับจองที่ดินทำได้โดยการถากถางเอาเอง” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550) จากการสัมภาษณ์พบว่า การทำไร่ของประชาชนในอำเภอหัวหินสมัยก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินจะทำกันบนพื้นที่เดิม แต่หากที่ดินของตนเองไม่มีเขตแดนที่ติดต่อกับคนอื่น ก็จะทำการบุกรุกถากป่าเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ขนาดของพื้นที่ดินของตนเองขยายใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ เกษตรกรเล่าถึงวิถีชีวิตช่วงหนึ่งว่า “เมื่อถึงเวลาเพาะปลูกพืชก็จะปลูกบนพื้นที่ใหม่ก่อนเพื่อแสดงอาณาเขต การทำไร่ในช่วงเวลานี้จะมีการถากป่าและเผาป่าให้โล่งเตียนแล้ว การปลูกสับปะรดจะไม่มีการเตรียมดินเหมือนในปัจจุบัน จะใช้จอบขุดเป็นหลุมแล้วปลูกสับปะรดลงไป วิธีการเกษตรถ้าหากปลูกในปริมาณน้อยก็จะใช้แรงงานคนในครอบครัวและเครือญาติ ถ้าหากปลูกพืชในปริมาณมากก็จะใช้วิธีการเอาแรงกัน ลักษณะของการเอาแรงทำไร่จะจับกันเป็นคู่ คนหนึ่งเดินหน้า อีกคนหนึ่งเดินตามหลัง คนข้างหน้าจะเป็นคนขุด โดยจะขุดไม่ลึกมากนักเพียงลงจอบหนึ่งหรือสองครั้ง คนข้างหลังจะเป็นคนปลูกสับปะรด หรือปลูกพืชพันธุ์ชนิดอื่นที่ต้องการลงในหลุมแล้วใช้เท้าเขี่ยดินกลบพร้อมกับให้ดินที่หลุมแน่นหนึ่งครั้ง” (จันท์ โคใหญ่, 2550)

ภาพที่ 4.1 ศาลเจ้าที่ในไร่สับปะรดตามความเชื่อของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ที่มา: การลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม (2550)

ภาพที่ 4.1 ชาลเจ้าที่เกษตรให้ความเคารพนับถือว่าสามารถคุ้มครองให้สับปะรดออกดอกออกผลผลิตดี ไม่มีปัญหาโรคร้ายที่จะทำให้สับปะรดเสียหาย

สรุป การการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านในอำเภอหัวหินช่วงแรกของการปลูกสับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจ ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยในระบบการผลิตวิถีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายโดยปราศจากหนี้สิน การดำรงชีวิตยังคงนำเอาความเชื่อถือศรัทธาในสิ่งศักดิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตในทุกด้าน ถือเป็นการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสืบทอดกันมาผ่านความเชื่อถือให้อยู่คู่กับสังคมเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมของชาวอำเภอหัวหิน

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 การดำเนินวิถีชีวิตตามวิธีการผลิตแบบใหม่

การคมนาคมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่นำวิธีการผลิตแบบใหม่มาสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อการคมนาคมทางบกทั้งทางรถไฟ และทางรถยนต์ตัดผ่านเข้ามาในอำเภอหัวหิน ทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้นประชาชนสามารถนำผลผลิตออกไปสู่ตลาดได้สะดวกสบายยิ่งขึ้น และสามารถติดต่อไปมาได้ทุกหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และทุกฤดูกาลทั้งในอำเภอหัวหิน ภายในจังหวัด และต่างจังหวัดเป็นช่วงที่เกษตรกรจากจังหวัดเพชรบุรีและจากจังหวัดชลบุรีได้อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในอำเภอหัวหินมากขึ้นเพื่อจับจองพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ทำสวนผลไม้ เริ่มแรกของจับจองพื้นที่ทำไร่สับปะรด เกษตรกรในปลูกสร้างบ้านในลักษณะมีสภาพแข็งแรง สามารถกันแดด กันลม และสามารถป้องกันสัตว์ร้ายได้ ชาวบ้านที่อพยพเข้าไปจับจองที่ดินในที่ห่างไกลออกไป จะสร้างที่พักชั่วคราวพอสบายอยู่ได้เท่านั้น เมื่อทำไร่สับปะรดได้ระยะหนึ่ง จึงเริ่มปลูกสร้างบ้านเรือนให้แข็งแรงต่อไป พร้อมทั้งไปขอเลขที่บ้านจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของท้องที่

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนำมาสู่การพัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหิน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินด้วย กล่าวคือ ก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดจะเกิดขึ้นในอำเภอหัวหิน เกษตรกรมีรูปแบบการทำเกษตรกรรมแบบผสมผสานเป็นหลัก ภายหลังการเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหิน เกษตรกรเริ่มเปลี่ยนแบบแผนการผลิตจากเดิมที่เคยทำไร่สวนผสม มีการปลูกสับปะรดแซมในไร่ ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่เสี่ยงตัวเองมาโดยตลอด เปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว นั่นคือ การปลูกสับปะรดเพื่อการค้า

เพียงอย่างเดียวเพื่อสนองความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์

การดำเนินวิถีชีวิตตามวิถีการผลิตแบบใหม่ของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอ
หัวหิน ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 ซึ่งมีลักษณะการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตเพื่อการดำรง
ชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบริษัทโคโลไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน) เข้ามา
เปิดดำเนินการในอำเภอหัวหิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ลักษณะการปลูกสับปะรด
เพื่อการค้าจึงได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนทั้งอำเภอหัวหิน จนกระทั่งพัฒนามาเป็นพื้นฐานทาง
เศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในที่สุด

วิถีการผลิตแบบใหม่เริ่มเข้ามาสู่ประชาชนในอำเภอหัวหิน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากนโยบาย
ของภาครัฐต่อการส่งเสริมอุตสาหกรรม และการส่งเสริมด้านการพัฒนาระบบการเกษตรที่มี
ในพื้นที่ ทำให้ประชาชนในอำเภอหัวหินได้รับการสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร
เช่น การใช้สารเคมีในการเพิ่มผลผลิต การใช้รถไถเข้ามาปรับพื้นที่ก่อนการปลูกสับปะรด เกษตรกร
ได้เปลี่ยนแปลงฐานการผลิตสับปะรดผลสดจากที่เคยปลูกสับปะรดในระยะแรกในลักษณะ
การปลูกพืชแบบผสมผสาน มาเป็นการปลูกสับปะรดเพียงชนิดเดียวเพื่อตอบสนองต่อ
ความต้องการสับปะรดกระป๋องของต่างประเทศ ส่งผลให้สับปะรดพันธุ์พื้นเมือง พืชสวนครัว
หลากหลายชนิดที่ปลูกอยู่เต็มพื้นที่ไร่ สวน ถูกไถกลบลงอย่างสิ้นเชิง ไม่หลงเหลือพืชที่มีความสำคัญ
ต่อปากท้องของเกษตรกร พื้นที่ทุกตารางเมตรเต็มไปด้วยสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียที่เจ้าหน้าที่ฝ่าย
วิชาการของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง และเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการเกษตรของ
สำนักงานเกษตรอำเภอ และเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์แนะนำให้เกษตรกรในพื้นที่ปลูก
สับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียส่งขายให้กับโรงงานแปรรูปสับปะรด ซึ่งในขณะนั้นโรงงานแปรรูป
สับปะรดในอำเภอหัวหินกำลังขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตเป็นอย่างมาก และราคาที่เกษตรกร
ได้รับจากการขายผลผลิตให้โรงงานแปรรูปสับปะรดมีรายได้ดีกว่าการขายผัก ผลไม้ พืชสวนครัว
และสับปะรดพันธุ์ดั้งเดิมในท้องถิ่น

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา เกษตรกรในอำเภอหัวหินปลูกสับปะรดพันธุ์
ปัตตาเวียในลักษณะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงชนิดเดียว ทำให้รูปแบบการเพาะปลูกพืชแบบ
ผสมผสานเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยปลูก พริก จิง ข่า ตะไคร้ ไม้ผล หลากหลายชนิดที่มีอยู่เต็มไร่
เต็มสวน ถูกไถกลบเป็นปุยให้กับพื้นดินเพื่อนำที่ดินที่มีอยู่ทั้งหมดมาใช้ปลูกสับปะรดเพื่อส่ง

โรงงานเพียงอย่างเดียว วิธีการปลูกสับปะรดที่เป็นพืชเพียงชนิดเดียวของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน เป็นการทำลายพืชผักสวนครัวของเกษตรกรทำให้รูปแบบการใช้วิถีชีวิตแบบการพึ่งพิงเศรษฐกิจแบบพอเพียงได้หมดไปจากสังคมเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างสิ้นเชิง พื้นที่ทั้งหมดที่เกษตรกรมีกลายเป็นไร่สับปะรดเพียงอย่างเดียวที่เป็นแหล่งหาเลี้ยงชีพ พืชพันธุ์ที่ชาวไร่เคยปลูกไว้รับประทานเองได้สูญหายไปพร้อมๆ กับการเข้ามาของสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียที่เปลี่ยนพื้นที่การผลิตทางการเกษตรที่เคยอุดมสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่หล่อเลี้ยงชีวิตของเกษตรกรให้มีความสุขสบายตามวิถีการผลิตที่ไม่ต้องลงทุนในการผลิตและมีเก็บมีกินอยู่ตลอดเวลา การปลูกสับปะรดเพียงชนิดเดียวของเกษตรกรในอำเภอ หัวหินเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความมั่นคงทางรากฐานทางสังคมของเกษตรกรที่เคยมีอยู่เริ่มคลอนแคลน การใช้ระบบเงินตราเริ่มเข้ามาสู่ครอบครัวเกษตรกรอย่างรวดเร็ว เริ่มจากการเพิ่มค่าใช้จ่ายในครัวเรือนขึ้นพื้นฐานด้านอาหารที่ต้องซื้อพืชผักสวนครัวจากตลาดมาใช้ประกอบอาหาร เนื่องจากพืชผักสวนครัวที่เคยมีในท้องไร่ท้องสวนไม่หลงเหลือให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดนำไปใช้ประโยชน์ในครัวเรือนได้อีกต่อไป

วิธีการเพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอหัวหินก่อนปี 2531 ยังคงใช้วิธีการปลูกแบบดั้งเดิม คือปลูกสับปะรดแบบแถวเดี่ยวซึ่งผลผลิตที่ได้จะมีความเหมาะสมกับการบริโภคผลสดเท่านั้น ไม่เหมาะสมกับการนำไปแปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรมที่เน้นการปลูกสับปะรดแถวคู่ ซึ่งเป็นการผลิตแผนใหม่ที่ทำให้จำนวนผลผลิตมากขึ้น มีลักษณะการปลูกสับปะรดแบบ 2 แถวติดกัน การปลูกสับปะรดในลักษณะนี้จะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและขนาดผลสับปะรดตรงตามความต้องการของโรงงานแปรรูปสับปะรด แต่เกษตรกรเข้าใจว่าการปลูกสับปะรดที่มีลักษณะผลใหญ่จะมีน้ำหนักมาก เมื่อนำไปขายที่โรงงานราคาจะสูงกว่าสับปะรดผลเล็กๆ ที่โรงงานกำหนดว่าเป็นขนาดมาตรฐานที่เหมาะสมกับการนำมาเป็นวัตถุดิบแปรรูป ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างมากจากการไม่รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการปลูกสับปะรดส่งโรงงาน เมื่อนำผลผลิตไปขายให้โรงงานแปรรูปสับปะรดจะถูกกดราคารับซื้อจากโรงงานทันที ถึงแม้ทางโรงงานจะแนะนำวิธีการปลูกสับปะรดให้เกษตรกรที่มาขายผลผลิตให้ให้โรงงานแล้วก็ตาม แต่เกษตรกรในอำเภอหัวหินยังคงมีรูปแบบการเพาะปลูกแบบการใช้ความเคยชิน คือทำการปลูกแบบวิธีเดิมๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีกทำให้เกิดปัญหาต้นทุนที่ค่อนข้างสูงตามมา (ตารางที่ 4.1) จากปัญหาดังกล่าวสำนักงานเกษตรอำเภอหัวหินจำเป็นต้องเข้ามาให้ความรู้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดอย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา

ตารางที่ 4.1 ต้นทุนการผลิตสับปะรดของไทย พ.ศ.2527-2531

ปี	ต้นทุนผันแปร (บาท/ไร่)	ต้นทุนคงที่ (บาท/ไร่)	ต้นทุนทั้งหมด (บาท/ไร่)	ต้นทุนต่อ กิโลกรัม (บาท)
2527	3,860.08	342.78	4,202.86	1.10
2528	3,978.32	331.35	4,231.74	1.12
2529	4,641.57	324.52	4,944.04	1.33
2530	5,206.31	338.43	5,400.74	1.41
2531	5,310.70	352.76	5,662.96	1.42

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2536)

จากตารางที่ 4.1 พบว่า การใช้ความเชื่อส่วนตัวและความเคยชินในการปลูกสับปะรดรูปแบบเดิมๆทำให้เกษตรกรต้องสูญเสียต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น เนื่องจากผลผลิตที่เกษตรกรได้รับมีลักษณะและคุณภาพที่ไม่เป็นที่ต้องการของโรงงานแปรรูปสับปะรด การลงทุนทั้งหมดที่เกษตรกรทุ่มเทให้กับการดูแลรักษาสับปะรดให้มีผลใหญ่ไม่สามารถช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2527 ราคาต้นทุนการผลิตของเกษตรกรอยู่ที่ 4,202.86 บาทต่อไร่ และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งในปี 2531 ต้นทุนการผลิตของเกษตรกรสูงถึง 5,662.96 บาทต่อไร่

ต่อมาเกษตรกรได้รับคำแนะนำด้านวิชาการจากเจ้าหน้าที่วิชาการเกษตรของโรงงานแปรรูปสับปะรดและสำนักงานเกษตรอำเภอหัวหินให้ปลูกสับปะรด โดยใช้การผลิตแบบเกษตรแผนใหม่ คือ ลงทุนเพิ่มด้านเทคโนโลยีการผลิต รูปแบบการปลูกสับปะรดได้เปลี่ยนแปลงไปมาก มีการเตรียมดินก่อน โดยการจ้างรถไถแปรพื้นที่ โดยจะทำการไถ 2 ขั้นตอน คือ การไถหยาบและการไถแปร เพื่อให้ดินละเอียดง่ายขึ้นต่อการปลูกสับปะรด เนื่องจากการปลูกสับปะรดสร้างรายได้ดีให้กับประชาชนในอำเภอหัวหินเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตเกษตรกรจำเป็นต้องใช้พื้นที่ที่ผ่านการไถเพื่อสะดวกต่อการปลูกที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้น นอกนี้เกษตรกรยังนำปุ๋ยและสารเคมีมาใช้ร่วมกับการปลูกสับปะรดเพื่อเร่งผลผลิตสับปะรดให้มีปริมาณเพิ่มขึ้น และมีการขุดหนองพื้นที่ด้วยน้ำยามาเชื่อกันเพื่อให้หนองพื้นที่ปลูกมีความคงทน และสามารถต้านทานโรคและเชื้อราที่อาจเกิดขึ้นกับต้นสับปะรดจนนำไปสู่การล้มตายของต้นสับปะรดของเกษตรกร ปัจจุบันนี้เข้ามาผลักดันให้วิถีการผลิตที่อยู่อย่างพอเพียงเริ่มขยายใหญ่ขึ้น จากการผลิตเพื่อพออยู่พอกิน เป็นเน้นมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพียงชนิดเดียว นั่นคือ การปลูกสับปะรดเพื่อส่งขายให้โรงงานเพิ่มมากขึ้น มีการใช้สารเคมี แรงงาน และ

ทุนเพิ่มมากขึ้น ระบบเงินตราเริ่มเข้ามาครอบงำวิถีชีวิตของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินอย่างชัดเจน ระบบพึ่งพิงแรงงานจากเครือข่ายได้สูญหายไปกับวิธีการผลิตแบบใหม่นั้นคือการผลิตสับปะรดเพื่อการค้า

เมื่อเกษตรกรในอำเภอหัวหินเน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งหมายถึงเกษตรกรมีพื้นที่เพาะปลูกพืชต่อครัวเรือน เกษตรกรจะใช้พื้นที่ทั้งหมดปลูกสับปะรดเพียงอย่างเดียว และมีการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้นทุกปี จึงส่งผลให้เกษตรกรต้องลงทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากคุณภาพของดินที่มีการปลูกพืชเพียงชนิดเดียวโดยใช้สารเคมีและมีการปักปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมักเวียนทำให้คุณภาพของดินต่ำลงทุกปี มีสารเคมีตกค้าง การปลูกสับปะรดเพียงอย่างเดียวทุกๆ ปีทำให้สารเคมีในดินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ผลผลิตก็มีปริมาณลดลงเกษตรกรจึงจำเป็นต้องเพิ่มการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพิ่มขึ้นทุกปี การเพิ่มทุนในการผลิตที่มากขึ้นจึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มขึ้น เพราะต้นทุนการผลิตสูง ทั้งนี้เกษตรกรยังประสบปัญหาาราคาผลผลิตตกต่ำและไม่แน่นอน เนื่องเป็นการทำการเกษตรแบบต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขาย นอกจากนี้ยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่กดราคาผลผลิต ทำให้ผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหินยากจนเนื่องจากไม่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อรวบรวมผลผลิตแล้วนำไปจำหน่ายกันเอง ไม่มีการช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และไม่มีอำนาจในการต่อรองราคาจากผู้รับซื้อผลผลิตทั้งจากโรงงานแปรรูปสับปะรดและจากพ่อค้าคนกลาง

วิธีการผลิตแบบใหม่จะมีต้นทุนในการผลิตสูงและมีความผสมกลมกลืนกับการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรในปัจจุบันที่ทำการเกษตรเพื่อการค้าเป็นอย่างมาก ได้แก่ การใช้น้ำในระบบชลประทานในช่วง ฤดูแล้ง การใช้ปุ๋ยเคมีช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดิน การควบคุมวัชพืชและแมลงศัตรูพืชโดยใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การใช้รถไถปรับพื้นที่ทางการเกษตร การจ้างแรงงานในการผลิต การกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อใช้เป็นต้นทุนในการผลิต ผลกำไรที่ได้จะไหลออกจากครอบครัวไปในลักษณะของดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องจ่ายเงินซื้อ เกษตรกรจำเป็นต้องเพิ่มการผลิตและขายผลผลิตที่ได้เพื่อนำเงินมาซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด ดังนั้นการใช้วิธีการผลิตแบบใหม่ของเกษตรกรในอำเภอหัวหินเป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตพื้นฐานระยะยาว นั่นคือ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยที่มีที่ดินและทุนจำกัดไม่สามารถควบคุมหรือลดความไม่แน่นอนของปัจจัยการผลิตได้ และไม่มีเงินทุนสำรองในกรณีที่เกิดการคาดการณ์กำไรผิดพลาดเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยต้องเสี่ยงกับการได้กำไรหรือขาดทุนทุกๆ ปี อันเป็นผลมาจากการคาดการณ์ราคาสับปะรดผิดพลาดติดต่อกันบ่อยๆ ส่งผลต่อการมีหนี้สินของเกษตรกร

ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกสับปะรดเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว คือ การปลูกพืชแบบผสมผสานเกษตรกรต้องหาดตลาดเอง ได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่าน้อย ดังนั้นเมื่อมีทางเลือกที่ดีกว่าเกษตรกรจึงเปลี่ยนมาปลูกสับปะรดแทนพืชไร่ชนิดอื่นๆ ประกอบกับพื้นที่ในอำเภอหัวหินมีความเหมาะสมกับการปลูกสับปะรด จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เลิกทำการเกษตรแบบผสมผสานหันมาทำไร่สับปะรดในเชิงพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบเนื่องจากผลตอบแทนจากการทำไร่สับปะรดช่วงแรกๆ มีรายได้คุ้มกับการลงทุน ทำให้ชาวไร่สับปะรดส่วนใหญ่มีฐานะดี สับปะรดจึงเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกพืชแบบผสมผสาน เป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหมดทั้งอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในเวลาต่อมา ความต้องการรายได้ที่มากขึ้นเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรต้องแสวงหาความรู้จากการปลูกสับปะรดให้ได้ผลผลิตและคุณภาพตามที่โรงงานต้องการ โดยผ่านความช่วยเหลือทางวิชาการจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการของโรงงานแปรรูปสับปะรด และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอหัวหิน ในการให้คำแนะนำเรื่องการปลูกสับปะรดที่ถูกวิธีให้กับเกษตรกรในอำเภอหัวหิน การได้รับความรู้เรื่องการปลูกสับปะรดจากนักวิชาการที่เข้ามาส่งเสริมการปลูกสับปะรด คือเหตุผลหนึ่งที่ทำให้อเภอหัวหินเป็นผู้นำด้านการปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนถึงปี พ.ศ. 2537

การนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาปราบศัตรูพืช เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากสำหรับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหิน โดยผ่านการแนะนำจากโรงงานแปรรูปสับปะรด พ่อค้าคนกลาง และหน่วยงานจากภาครัฐในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ดังที่กล่าวถึงข้างต้น การใช้ปุ๋ยเคมีเหล่านี้จะช่วยให้ผลรวดเร็วแต่มีอันตรายต่อสภาวะแวดล้อมรวมไปถึงคนและสัตว์ เกษตรกรที่เคยใช้สารเคมีทำไร่สับปะรดกล่าวว่า “...การใช้สารเคมีเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายเนื่องจากผลผลิตที่ได้ในช่วงหลังๆ ไม่ค่อยดีทั้งนี้เกิดจากดินขาดความอุดมสมบูรณ์ หรือที่ชาวไร่สับปะรดเรียกว่า “ดินจืด” จึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในอดีตการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืชยังไม่แพร่หลายเนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านยากจนไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อปุ๋ยและสารเคมีมาใช้...” (วน, อายุ 72 ปี: สัมภาษณ์) ในขณะที่เกษตรกรหันไปปลูกสับปะรดกันมากนั้น ก็เริ่มมีการนำปุ๋ยเคมีเข้ามาแนะนำให้เกษตรกรใช้ในลักษณะของการนำเอาไปใช้ก่อนเมื่อขายผลผลิตได้ก็มาจ่ายเงินคน ผู้นำเข้ามาเผยแพร่ก็คือเกษตรกรอำเภอ แต่เมื่อเริ่มใช้สารเคมีทั้งยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ย (ตารางที่ 4.2) ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อรา แก๊สหยอดสับปะรด หรือการใช้ปุ๋ยเคมีสูตรต่างๆ ทั้งเร่งลูก เร่งใบ ปุ๋ยทางใบ ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งสารเคมีมาโดยตลอด ผลสุดท้ายทำให้ดินเสื่อมสภาพ เพราะสารเคมีทำลายล้างสรรพสัตว์ทั้งหลาย ทำให้ดินเสีย ดินจืด ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ เป็นผลให้เกษตรกรต้องเร่งผลผลิตโดยการใส่ปุ๋ยในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นกว่าปกติในทุกๆ ปี ต้นทุนการผลิตจึงเพิ่มสูงขึ้นไปเป็นเงาตามตัว ในขณะที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย

ไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตของตนเองได้ คือ อยู่ภายใต้กลไกการตลาดที่มีพ่อค้าคนกลางและโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นผู้ควบคุม

ถึงแม้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหินไม่สามารถกำหนดราคารับซื้อสับปะรดด้วยตนเองได้ แต่เกษตรกรยังคงให้ความสำคัญกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวกันมากขึ้น ทำให้ความหลากหลายของพันธุ์พืชน้อยลงความอุดมสมบูรณ์ของดินหมดไป ราคาผลผลิตเริ่มตกต่ำเป็นอย่างมาก ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดต้องแสวงหาปุ๋ยเคมีมาเพิ่มผลผลิต ประกอบกับทางโรงงานและภาครัฐต่างส่งเสริมทุกวิถีทางที่จะให้เกษตรกรปลูกสับปะรดกันมากๆ เพื่อที่จะสามารถเพิ่มผลผลิตให้มากที่สุด ปุ๋ยและสารเคมีจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในการทำไร่สับปะรด ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการปลูกสับปะรดที่สูงขึ้นและยังใช้สารเคมีมากขึ้นเท่าใด วัชพืชและแมลงศัตรูพืชทั้งหลายก็เริ่มพัฒนาตนเองให้มีความต้านทานต่อสารเคมีมากขึ้นเท่านั้น ปริมาณการใช้สารเคมีก็ต้องเพิ่มขึ้น และในที่สุดก็ถึงจุดที่ถ้าไม่ใช้สารเคมีจะไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร

ตารางที่ 4.2 จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามการใช้ปุ๋ยและชนิดของปุ๋ย และขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น

ขนาดเนื้อที่ ถือครอง ทั้งสิ้น (ไร่)	รวมทั้งสิ้น	ผู้ถือครองที่ ไม่ใช้ปุ๋ย	ผู้ถือครองที่ใช้ปุ๋ย			
			รวม	ชนิดของปุ๋ย		
				ปุ๋ยเคมี	ปุ๋ยอินทรีย์	ปุ๋ยเคมีและ ปุ๋ยอินทรีย์
รวม	38,812	13,449	25,363	16,007	2,347	7,009
ต่ำกว่า 2	511	247	264	58	188	18
2-5	7,164	3,089	4,075	2,543	426	1,106
6-9	4,325	1,975	2,350	1,370	282	698
10-19	11,058	4,141	6,917	4,252	665	2,000
20-39	9,874	2,875	6,999	4,523	541	1,935
40-59	3,170	758	2,412	1,677	153	582
60-139	2,198	333	1,865	1,208	79	578
140 ขึ้นไป	512	31	481	376	13	92

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2536)

จากตารางที่ 4.2 พบว่า หลังการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และมุ่งหวังรายได้โดยไม่ใส่ใจถึงต้นทุนที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรคาดหวังว่าผลผลิตที่ขายได้จะมีจำนวนมากกว่าเงินที่สูญเสียไปกับการซื้อปุ๋ยเคมีที่เพิ่มขึ้นมากถึง 16,007 ต้นในแต่ละปี แต่ยังมีเกษตรกรส่วนน้อยที่ต้องการให้พื้นที่เพาะปลูกสลับประดได้รับผลกระทบน้อยที่สุดจากภาวะดินจืด ผลผลิตมีคุณภาพคุณภาพและหวังที่จะลดต้นทุนการผลิตให้มากที่สุดเกษตรกรกลุ่มนี้จะใช้ปุ๋ยอินทรีย์และบางครั้งจะใช้ปุ๋ยเคมีร่วมด้วยในการทำไร่สลับประด

ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงที่เกษตรกรเริ่มให้ความสำคัญกับการใช้การผลิตสลับประดแบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

การเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิตสลับประดในอำเภอหัวหินมีผลทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตสลับประดในอำเภอหัวหิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตแบบใหม่หรือการผลิตที่นำสารเคมีเข้ามาใช้ในการผลิตที่ผ่านมา มุ่งเน้นการปลูกสลับประดเพื่อส่งโรงงานแปรรูปสลับประดเป็นหลัก มิได้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การใช้ปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้กับดินในการเร่งอัตราการเจริญเติบโตของพืช การใช้สารเคมีควบคุมและกำจัดศัตรูพืช การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดโรค แมลงและศัตรูพืช ก่อให้เกิดสารพิษปนเปื้อนอยู่ในบริเวณทั่วไปในพื้นที่ปลูกสลับประดของเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารเคมีส่วนใหญ่จะสลายค่อนข้างช้าและคงสภาพอยู่พื้นดินเป็นระยะเวลายาวนาน และสารเคมียังมีผลให้ดินเสื่อมโทรมลง ศัตรูพืชหลายชนิดมีการดื้อต่อการใช้สารเคมีและสามารถปรับตัวให้มีชีวิตอยู่รอดได้ ตัวเกษตรกรผู้ปลูกสลับประดได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมี ตลอดจนสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกษตรกรรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากต้นทุนการผลิตจึงให้ความสำคัญกับการนำเกษตรอินทรีย์เข้ามาใช้ในการปลูกสลับประดในอำเภอหัวหินเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอำเภอหัวหินในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2536-2538) เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอหัวหินได้นำวิธีการทำเกษตรดีที่เหมาะสมมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกรทดลองใช้เกษตรอินทรีย์แทนการใช้สารเคมี เกษตรอินทรีย์เป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม รวมถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ด้วย สลับประดที่ปลูกโดยใช้เกษตรอินทรีย์จะเป็นผลผลิตที่มีคุณภาพความปลอดภัยต่อการบริโภค ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดต้นทุนการผลิต และลดการสูญเสียเงินจากการซื้อสารเคมีจากพ่อค้าคนกลางในอำเภอหัวหิน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายย่อยรายหนึ่ง

กล่าวถึงการไ้เกษตรอินทรีย์ในการผลิตสับปะรดในอำเภอหัวหินตอนหนึ่งว่า “...มีการการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสดในไร่สับปะรดระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นต้นมา เป็นการนำร่องปลูกสับปะรดโดยใช้เกษตรอินทรีย์ด้วยตัวเอง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิตในเบื้องต้นที่นำเกษตรอินทรีย์มาใช้ปลูกสับปะรดพบว่าปัญหาผลผลิตลดลงในปีแรก และค่อยๆปรับตัวขึ้นในปีถัดไป...” (บรรจง บัวล้อม, 2550)⁴ สำหรับสาเหตุของปัญหาการผลิตสับปะรดของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2538 จนต้องเปลี่ยนมาใช้เกษตรอินทรีย์ในการปลูกสับปะรด ได้แก่ ปัญหาผลผลิตต่ำ ปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของผลสับปะรด การเกิดสับปะรดผลแกน และปัญหาการกระจายปริมาณการผลิตไม่สม่ำเสมอ เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการไ้เกษตรอินทรีย์ทำไร่สับปะรดว่า “...การปลูกสับปะรดให้มีคุณภาพต้องเน้นที่หลักการปรับปรุงบำรุงดิน เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช แต่ในขณะที่เดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของสับปะรด หลักการเกษตรอินทรีย์นี้เป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของผู้ปลูกสับปะรดในหัวหินด้วย...” (ราพรรณ ผงโนนแดง, 2552) เกษตรอินทรีย์จึง เป็นการทำการเกษตรที่เลียนแบบธรรมชาติ เป็นการทำการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีใดๆ หัวใจของการทำการเกษตรอินทรีย์อยู่ที่ดิน กระบวนการปรับปรุงดินที่ตายแล้วคืนสู่ดินมีชีวิต จะไม่มีความยากลำบากใดๆ เลยต่อเกษตรกรรายย่อยที่มีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะเปลี่ยนจากเกษตรกรรมอันมีดมน มาสู่เกษตรกรรมที่รุ่งเรือง ก้าวหน้า และมีสุขภาพพลานามัย หรือคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพ ทำให้การเปลี่ยนแปลงตามปกติ เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดด เมื่อปฏิบัติไปได้สักระยะหนึ่งเมื่อดินได้ถูกปรับสภาพแล้ว ผลผลิตของเกษตรอินทรีย์จะผิดไปจากเกษตรกรรมแบบใช้เคมีโดยสิ้นเชิง คือ สับปะรดมีรสชาติอร่อย เก็บไว้ได้นาน น้ำหนักดี ไร้สารพิษ ปราศจากอันตรายต่อชีวิตผู้ผลิต และผู้บริโภค เมื่อดินถูกปรับสภาพจะทำให้ผลผลิตตกตลอดปี เศรษฐกิจดีกว่าเก่า ปัญหาโรคแมลงศัตรูพืชจะลดลง เพราะจุลินทรีย์จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน ภูมิต้านทานธรรมชาติ

เกษตรกรผู้เปลี่ยนมาใช้วิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ได้ให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “...การใช้เกษตรอินทรีย์ในไร่สับปะรดจะให้ความสำคัญกับการ อนุรักษ์ฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และจะไม่ใช้สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น เช่น ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และยาปราบศัตรูพืช มีการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด มีการป้องกันศัตรูพืช โดยใช้สารสกัดธรรมชาติ เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้ ยาสูบ

⁴ บรรจง บัวล้อม อายุ 55 ปี เป็นอายุขณะที่สัมภาษณ์ในปี พ.ศ. 2552

โล่ดิน และพืชสมุนไพรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังนั้น วิธีการเกษตรอินทรีย์ จึงมิใช่เกษตรกรรมของคนขี้เกียจ ปล่อยให้ไปไปตามยถากรรม ต้องมีความมานะพยายาม ขยัน เอาใจใส่ อดทน ประหยัด ส่งเสริมการเกษตรผสมผสาน และไร่ สวนผสม เพื่อเพิ่มผลผลิตสูงขึ้น...” (นฤมล ศรีสด, 2550)⁵ ซึ่งแตกต่างอย่างมากจากระบบเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉพาะพืชที่ปลูก ให้ความสนใจเฉพาะแต่ผลผลิตของพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่ได้จากการปลูกสลับประดโดยใช้สารเคมี

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เกษตรกรที่ใช้เกษตรอินทรีย์ในการผลิตจึงปฏิเสธการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและปุ๋ยเคมี เนื่องจากสารเคมีการเกษตรเหล่านี้มีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ทำให้เกษตรอินทรีย์แตกต่างอย่างสำคัญจากการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีแบบปล่อยปะละเลย นอกจากนี้ การผลิตสลับประดโดยใช้ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ยังคงให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ผลิตและชุมชนท้องถิ่น เกษตรกรรายย่อยที่ใช้เกษตรอินทรีย์มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องเรียนรู้ในการคิดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิธีการผลิตที่พึงพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของเกษตรกรในอำเภอหัวหิน

แต่ในขณะเดียวกัน เกษตรอินทรีย์ก็ไม่ได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้า เพราะตระหนักว่าครอบครัวเกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาการจำหน่ายผลผลิตให้กับโรงงานแปรรูปสลับประด เพื่อเป็นรายได้ในการดำรงชีพ แต่การปลูกสลับประดโดยใช้เกษตรอินทรีย์ยังให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ปลูกสลับประดในอำเภอหัวหินที่มุ่งหวังที่จะสร้างความมั่นคงในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกร ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้ระบบการปลูกสลับประดเพื่อการค้าที่นับวันพื้นที่การปลูกสลับประดในอำเภอหัวหินจะลดน้อยลง จึงเป็นวิธีการผลิตเพื่อทำการเกษตรให้บรรลุเป้าหมายของการลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกสลับประดรายย่อยในอำเภอหัวหิน และได้รับการตอบรับจากเกษตรกรเป็นอย่างดี แต่ก็ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก แต่ในอนาคตน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับเกษตรกรเพราะมีราคาถูกและปลอดภัยต่อคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญภาครัฐและโรงงานต้องทำการส่งเสริมให้

⁵ นฤมล ศรีสด อายุ 66 ปี เป็นอาชุนะที่สัมภาษณ์ในปี พ.ศ. 2552

เกษตรกรใช้วิธีการผลิตสับปะรดโดยใช้เกษตรกรอินทรีย์แทนที่ใช้สารเคมีให้มากขึ้นเพื่อเป็นที่ยอมรับและสินค้ามีคุณภาพสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหิน

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหิน ในหัวข้อหลักๆที่สำคัญ ได้แก่ ภาวะการตื่นสับปะรดและการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด การเปลี่ยนแปลงระบบเครือข่ายและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ภาวะการตื่นสับปะรดและการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 เป็นการศึกษาการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้เป็นช่วงที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน มีการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดไม่เพียงพอกับความต้องการวัตถุดิบของโรงงาน

การดำเนินการผลิตในช่วงปีแรกปี พ.ศ. 2510-2524 ที่เริ่มมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเปิดกิจการ พบว่า มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นเฉพาะในพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดตั้งอยู่ คือ ...ในเขตอำเภอปราณบุรี ในเวลาต่อมามีการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในบริเวณใกล้เคียงทั้งในเขตอำเภอหัวหิน อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่ขยายพื้นที่เพาะปลูกไปทางทิศตะวันตก ตามเทือกเขาตะนาวศรี จนทำให้อำเภอหัวหินเป็นอำเภอที่มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากที่สุดในประจวบคีรีขันธ์และเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากที่สุดในอันดับหนึ่งของประเทศไทย... (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524 : 34) การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงของไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผันผวนตามปริมาณความต้องการสับปะรดกระป๋องของตลาดของโลก โรงงานผู้ผลิตสับปะรดกระป๋อง และตามราคาที่ได้รับในแต่ละช่วงปี ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

จากสถิติพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์พบว่าใน ปี พ.ศ. 2510 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่เพาะปลูกสับปะรด 98,142 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2516: 13) ภายหลังจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง ในปี 2513 พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ 198,842 ไร่ และเพิ่มเป็น 223,484 ไร่ ในปี 2522 (ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2525 : 22) การปลูกสับปะรดของเกษตรกรจึงมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากที่ชาวไร่ปลูกเพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายในตลาดผู้บริโภค เป็นการปลูกเพื่อป้อนโรงงานมากขึ้น และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินในการเพาะปลูกเองร้อยละ 90 ของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์ รายได้จากการทำไร่สับปะรดเป็นแรงจูงใจให้เกิดการบุกเบิกพื้นที่ป่าไม้ ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างรวดเร็วเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการสับปะรดกระป๋องของต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น 61,445 ตัน ในปี พ.ศ. 2519 และเพิ่มสูงขึ้นเป็น 88,092 ตัน ในปี พ.ศ. 2520 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2515: 15) และมีแนวโน้มความต้องการสับปะรดกระป๋องเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากสับปะรดแปรรูปกระป๋องเป็นอาหารกระป๋องสำเร็จรูปที่นิยมบริโภคกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ซึ่งมีปริมาณความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นทุกปี โดยสับปะรดแปรรูปกระป๋องจากประเทศผู้ผลิตทั้งอเมริกาเหนือ และอเมริกากลาง เอเชีย แอฟริกา และออสเตรเลีย ประมาณ 414,505 เมตริกตัน ในปี 2513 ... (F.A.O, 1976: 25) จากสถิติการผลิตสับปะรดกระป๋องของประเทศไทยตั้งแต่ปี 2520-2524 ผลผลิตของโลกเพิ่มขึ้นตลอดมา ตั้งแต่ 6.75 ล้านตัน จนถึง 9 ล้านตัน และประเทศไทยเป็นผู้นำการผลิตรายใหญ่อันดับหนึ่งของโลกโดยมีฐานการผลิตและการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดขนาดใหญ่แทบจะเรียกได้ว่า “การตื่นสับปะรด” จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในอำเภอหัวหินมีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดทั้งสิ้น 158,295 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2524: 25) ในปี 2521 และมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง นับว่าเป็นการเพิ่มจำนวนการปลูกสับปะรดมากขึ้นตามความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด และตามความต้องการการบริโภคสับปะรดกระป๋องของตลาดโลก ที่ยอมรับในรสชาติและคุณภาพของสับปะรดกระป๋องที่ผลิตในประเทศไทย ประกอบกับอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีแรงงานราคาถูก “ภูมิประเทศและภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกสับปะรดฯ รุ่นแรกจึงใช้เวลาเพียง 14-15 เดือนก็เริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตได้” (บรรจง บัวล้อม, 2550) จากการศึกษาพบว่าการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างต่อเนื่องในปี 2526 มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สูงถึง 325,320 ไร่ (ศูนย์สถิติการเกษตร, 2528: 121) พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดที่สำคัญของจังหวัด

ประจวบคีรีขันธ์ อยู่บริเวณตอนบนของจังหวัดโดยอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน 157,158 ไร่ กิ่งอำเภอสามร้อยยอด 151,920 ไร่ อำเภอปราณบุรี 120,773 ไร่ อำเภอกุยบุรี 74,635 ไร่ อำเภอเมือง 71,302 ไร่ นอกจากนั้นกระจายในอำเภอต่างๆ ได้แก่ อำเภอทับสะแก 2,792 ไร่ อำเภอบางสะพาน 25,162 ไร่ อำเภอบางสะพานน้อย 8,730 ไร่ รวมพื้นที่ปลูกสับปะรดทั้งสิ้น 612,472 ไร่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, มปป.: ไม่มีเลขหน้า) และเกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เริ่มรุนแรงอย่างมากในปี พ.ศ. 2529 สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการบุกเบิกพื้นที่ป่าไม้เพื่อใช้ปลูกสับปะรด การเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์จึงมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการเกษตรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากขึ้น พื้นที่ป่าไม้ในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลดลงอย่างรวดเร็วทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐไม่เข้ามาควบคุมพื้นที่ปลูกสับปะรดอย่างจริงจัง

ในปี 2532 พื้นที่บางส่วนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับความเสียหายจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ ทำให้พื้นที่ปลูกสับปะรดบางส่วนได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม มีผลให้เกษตรกรบางรายต้องขาดทุนจากผลผลิตเน่าเสีย ในปี 2533 โรงงานจึงขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการแปรรูปต้องรับซื้อจากเกษตรกรโดยให้ราคาสูงถึง 1.60 บาท ซึ่งมากกว่าปี 2532 ที่มีการรับซื้อสับปะรดหน้าโรงงานเพียง 1.23 บาท(ศูนย์สถิติการเกษตร, 2538 : 87) เท่านั้น ถึงแม้ว่าราคาสับปะรดจะดีในปี 2533 แต่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ก็ไม่สามารถนำสับปะรดไปขายให้แก่โรงงานได้มากนัก เพราะผลผลิตส่วนใหญ่เน่าเสีย ทำให้พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลดลงจาก 251,934 ไร่ ในปี 2532 เป็น 243,275 ไร่ ในปี 2533 และในปี 2534 เนื้อที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 268,996 ไร่ เป็น 297,262 ไร่ ในปี 2535 (สยามออลมาแนค, 2531-2532:88) จำนวนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของอำเภอหัวหินกับระดับราคาซื้อขายของโรงงานมีความสัมพันธ์กันกับการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหิน

ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เกษตรกรลดพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด

ผลจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในปี 2536 ที่สูงถึง 328,897 ไร่ มีผลผลิตมากถึง 318,007 ตัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) อำเภอหัวหินเป็นผู้ผลิตสับปะรดได้มากที่สุดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สาเหตุที่สามารถผลิตสับปะรดได้มาก เพราะสับปะรดในอำเภอหัวหินมีคุณภาพดี ส่งผลให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด และเกินกำลังการผลิตของโรงงาน ทำให้ราคารับซื้อสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ปรับตัวลดลงเหลือเพียง 1.48 บาท ลดลงจากปี 2537 คือ 2.59 บาท (สิริรัตน์ กุศล, 2546: 52) ในปีการผลิต 2538 มีพื้นที่เก็บเกี่ยว 280,168 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,093 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตรวม 855,073 ตัน เกษตรกรขายผลผลิตได้เฉลี่ยตลอดปี ต้นละ 2,307 บาท (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2540: ไม่มีเลขหน้า) เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน และมีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคา รัฐบาลได้อนุมัติเงินจากกองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) เพื่อชดเชยราคา สับปะรดกิโลกรัมละ 0.15 บาท เหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องจึงได้คลี่คลาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้จ่ายเงินชดเชยค่าสับปะรด จำนวน 381,084,513 กิโลกรัม คิดเป็นเงินชดเชย 47,707,277.67 บาท (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) ประจวบเหมาะกับสับปะรดกระป๋องของไทยไม่สามารถแข่งขันได้ดีในตลาดสหรัฐอเมริกาเนื่องจากถูกเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti dumping duty) ทำให้ผู้นำเข้าไม่สนใจที่จะ นำเข้าสับปะรดกระป๋องจากไทยจนกว่าจะไม่มีทางเลือกอื่น

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหิน

จากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่ผ่านมา เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมของเกษตรกรในอำเภอหัวหินเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำไร่ ทำสวน จากเดิมเป็นชาวไร่ ชาวสวนที่มีระบบการจัดการการผลิตในครัวเรือน เปลี่ยนเป็นการผลิตที่พึ่งพาปัจจัยภายนอกทั้งหมด การอุปโภคบริโภคพึ่งพาตลาดที่นับวันยิ่งเข้าไปในวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง จนลืมวิถีการผลิตดั้งเดิมในเรื่องของการพึ่งพาจากระบบเครือญาติอย่างสิ้นเชิง ระบบเงินตราเริ่มเข้ามาครอบงำวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยจึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมใน 3 ช่วงเวลาดังนี้

ช่วงแรก ระหว่าง พ.ศ.2510-2524 เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงระบบเครือญาติและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางสังคม

ประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีโครงสร้างครอบครัวเหมือนๆ กับโครงสร้างครอบครัวในชนบทของจังหวัดที่อยู่ในภาคกลางทั่วๆ ไป คือมีทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย จากการศึกษาพบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ลักษณะครอบครัวในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย การใช้วิถีชีวิตในครอบครัวของชุมชนยังคงมีความเหนียวแน่นเหมือนในอดีต ความรักความผูกพันระหว่างพ่อ แม่ ลูกยังคงเหมือนเดิม แต่ความใกล้ชิดและระยะเวลาที่อยู่ร่วมกันในแต่ละวันจะลดน้อยลงบ้างสำหรับบางครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่ทำไร่สับปะรด และมีบุคคลในครอบครัวบางส่วนไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ต้องออกไปประกอบอาชีพในตอนเช้าและกลับถึงบ้านในตอนค่ำ ส่วนสาวโรงงานก็จะกลับบ้านตอนค่ำบ้าง ตอนเช้าบ้างเพราะการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกะป๋องทำงาน 2 กะ จึงไม่ค่อยจะมีเวลาอยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตามากนัก สำหรับสมาชิกในครอบครัวที่เป็นวัยรุ่นจะมีความอิสระมากขึ้นในด้านของเวลาความเป็นส่วนตัว

การช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเริ่มหายไปจากสังคมระบบเงินตราถูกนำมาใช้แทนที่ระบบการพึ่งพากัน การเข้ามาช่วยเหลืองานในไร่สับปะรดต้องจ่ายเป็นเงินทดแทนค่าแรง จากที่เคยตอบแทนด้วยแรงงานและน้ำใจ เช่น การหุงหาอาหารเลี้ยงตอบแทนแรงงานที่มาช่วยงาน ปรากฏว่าระบบการให้वानแรงงานจากเครือญาติได้หายไปจากสังคมเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จนแทบหมดสิ้นแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 เป็นต้นมา วิธีการผลิตเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลในการไถพรวนพื้นที่เพาะปลูกแทนสัตว์เลี้ยว เช่น วัว และควาย เกษตรกรชาวไร่สับปะรดบางส่วนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงระบบชลประทานก็จะหันมาใช้น้ำจากระบบชลประทานในฤดูแล้ง แทนที่จะรอเพียงน้ำฝนอย่างเดียว ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรดีขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกสับปะรดทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ได้เงินมากขึ้นกว่าที่จะปล่อยให้เติบโตเองตามธรรมชาติ เหมือนแต่ในอดีต

ถึงแม้ว่าการทำไร่ทำสวนจะเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่หลังจากการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกะป๋องในอำเภอหัวหิน เกษตรกรมีทางเลือกในอาชีพมากขึ้น เนื่องจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอาชีพ

ที่คนหนุ่มสาวให้ความสนใจเพราะไม่ต้องโดนแดดโดนลม งานไม่หนักเหมือนการทำไร่สับปะรด มีรายได้ที่แน่นอน สามารถวางแผนการใช้เงินได้ค่อนข้างชัดเจน เห็นได้จากการที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่มีลูกสาวลูกชายเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดได้ไม่นานทางครอบครัวสามารถซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นตู้เย็น โทรทัศน์ พัดลม เครื่องซักผ้า ไมโครเวฟได้ทันที การทำงานในโรงงานยังมีสังคมที่หลากหลาย ได้พบปะผู้คนมากหน้าหลายตา มีการแต่งงานกันระหว่างคนงานในพื้นที่อำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กับคนงานที่มาจากที่อื่น เช่น จากภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง และภาคใต้ ด้านการศึกษาเกษตรกรกล่าวว่า “...ในจำนวน 100 ครอบครัว มีสมาชิกที่ทำงานในโรงงานถึง 80 ครอบครัว เด็กที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือปีที่ 6 ที่ไม่สามารถเรียนต่อในระดับที่สูงได้เนื่องจาก ในอดีตเกษตรกรไม่นิยมส่งลูกเรียนหนังสือเพราะส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำสวน ต้องใช้แรงงานมากรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมจำเป็นต้องพึ่งพิงแรงงานภายในครอบครัวทั้งหมดในการช่วยกันทำมาหากิน ไม่เว้นแม้กระทั่งเด็กๆ ที่มีอายุตั้งแต่ 7-8 ปีขึ้นไป ก็ต้องเข้าไปช่วยเหลืองานในไร่เหมือนคนอื่นๆ ในครอบครัว น้อยคนที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเพราะต้องทำงานในไร่เพื่อหารายได้มาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของทุกคนในครอบครัว...” (จันท์ โตใหญ่, 2550) “... พออายุได้ 13-14 ปี ก็เริ่มเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ซึ่งในขณะนั้นยังไม่เคร่งครัดในการรับสมัครงาน เด็กที่มีอายุ 14 ปี ก็สามารถไปทำงานในโรงงานได้...” (เขียน โตใหญ่, 2552)

วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของเกษตรกรในอำเภอหัวหิน เป็นวิธีการผลิตที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาทุนจากภายนอกในการผลิต แรงงานที่ใช้ในการผลิตทั้งหมดเป็นแรงงานภายในครอบครัว มีทั้งแรงงานผู้ใหญ่และและแรงงานเด็กที่ช่วยกันทำงานในไร่ เกษตรกรจะให้ความสำคัญกับความเป็นอยู่ของครอบครัวด้านการอยู่ดีกินดีมากกว่าการให้เด็กได้เรียนหนังสือ เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่าการไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือตอนหนึ่งว่า “...พ่อ แม่ เข้าใจว่าการเรียนหนังสือเป็นภาระต่อครอบครัว การเรียนหนังสือไม่ช่วยปากท้องอึดได้ การทำงานในไร่ต่างหากที่จะทำให้ปากท้องอึด ไม่ลำบากเมื่อยามแก่เฒ่า...” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550) วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมจึงเป็นวิธีการผลิตเด็กไม่ได้เรียนหนังสือ เด็กๆ ที่มักได้รับการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นลูกชายของบ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ด้วยเหตุที่ชาวไร่ใช้แรงงานในการผลิตมาก เกษตรกรชาวไร่จึงนิยมมีลูกมากเมื่อโตขึ้นจะได้มาช่วยงานในไร่ การส่งลูกเข้าเรียนหนังสือจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ขาดแคลนแรงงานในการทำไร่ ในขณะที่พ่อแม่ในสมัยนั้นก็ไม่ได้รับการส่งเสริมจากครอบครัวให้ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากโรงเรียนในชนบทมีน้อย และห่างไกล เกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงวิถีชีวิตที่ไม่ได้เรียนหนังสือตอนหนึ่งว่า “...เด็กที่มีโอกาสได้เรียนหนังสือจะไปเรียนกันที่วัด หรือไม่กี่ศาลา

ประจำหมู่บ้าน ซึ่งก็ได้คนที่พอมีความรู้ช่วยสอนให้โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน...” (จันท์ โตใหญ่, 2550) จึงไม่ค่อยจะให้ความสำคัญกับการศึกษาของเด็กๆ มากนัก แต่ให้ความสำคัญกับการทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่า การมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีเงินจับจ่ายใช้สอยในครอบครัวถือเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับครอบครัวเกษตรกรในสมัยนั้น

การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบใหม่ คือการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า ช่วงปี 2510-2524 การให้ความสำคัญกับการศึกษาเริ่มมีมากขึ้นเนื่องจากมีกฎหมายการศึกษาที่บังคับให้พ่อแม่ผู้ปกครองส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือตามเกณฑ์อายุที่กำหนดไว้ คือต้องจบการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อเด็กเหล่านี้จบระดับการศึกษาภาคบังคับแล้วจะสืบทอดอาชีพทำไร่สับปะรดอยู่เช่นเดียวกับบรรพบุรุษของตน เพราะช่วงแรกที่เกษตรกรทดลองปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานแปรรูปสับปะรดยังเป็นช่วงที่ต้องอาศัยแรงงานหลักจากครอบครัวในการทำไร่สับปะรดอยู่เช่นเดียวกับการผลิตแบบดั้งเดิม ถึงแม้จะเป็นช่วงของการเข้าสู่วิถีการผลิตแบบใหม่ที่เกษตรกรพอจะมีเงินจับจ่ายใช้สอยมากขึ้นจากการขายสับปะรดที่ได้กำไรอย่างมากก็ตาม เกษตรกรบางส่วนยังคงให้ความสำคัญการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพมากกว่าการให้ความสำคัญด้านการศึกษาอยู่เช่นเดิม ดังนั้นในช่วง 10 ปีแรกของการผลิตสับปะรดเพื่อการค้าจึงเป็นช่วงที่ยังต้องแรงงานเด็กตามที่เกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงการจ้างแรงงานเด็กว่า “...แรงงานเด็กในครอบครัวและแรงงานเด็กที่มาจ้างในไร่สับปะรดเพื่อช่วยในการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตเนื่องจากการใช้แรงงานเด็กนั้นจะจ่ายค่าจ้างเพียงวันละ 5 บาท เด็กที่ที่จ้างส่วนใหญ่มีครอบครัวที่ยากจน การทำงานแล้วได้เงินกลับไปบ้านแต่ละวันจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กมาทำงานรับจ้างในไร่สับปะรดมากขึ้น...” (วน, อายุ 72 ปี : สัมภาษณ์) ถึงแม้รูปแบบการผลิตสับปะรดในอำเภอหัวหินจะเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อการค้าแล้วก็ตาม เกษตรกรมีรายได้และมีกำไรจากการขายสับปะรดมากขึ้น มีเงินมากพอที่จะจ้างแรงงานในการผลิตแต่ก็ยังต้องใช้แรงงานเด็กที่มีค่าจ้างแรงงานถูกกว่าผู้ใหญ่ให้มารับจ้างทำงานในไร่สับปะรดอยู่เช่นเดิม จะเห็นได้ว่าช่วง 10 ปีแรกของการปลูกสับปะรดเพื่อส่งงานเป็นช่วงที่ทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังต้องใช้แรงงานเด็กในการทำงานตลอดมาทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม และผู้ปกครองยังคงให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพของเกษตรกร ส่งผลกระทบให้เกิดการใช้แรงงานเด็กโดยไม่มีการควบคุมดูแลใกล้ชิดจากหน่วยงานภาครัฐ แรงงานเด็กกลุ่มนี้จึงไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเช่นเด็กในกรุงเทพมหานคร

รูปแบบการทำงานในโรงงานจะมีลักษณะการใช้แรงงานที่เป็นระบบเป็นเวลามากขึ้น แตกต่างจากการทำไร่สับปะรดที่จำเป็นต้องเข้าไร่แต่เช้าเพื่อควบคุมแรงงานที่จ้างมาทำงานในไร่ ในส่วนของคนที่ปลูกจ้างก็ต้องไปทำงานเป็นเวลาทุกวันเพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงครอบครัว “...ใน ส่วนของสาวโรงงานก็ต้องไปทำงานทุกวัน หยุดวันอาทิตย์เพียงวันเดียว โดยออกจากบ้านตั้งแต่ตี 5 กลับถึงบ้านที่ 6 โมงเย็น พอถึงวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนาก็เหนื่อยมากต้องการพักผ่อนอยู่กับ บ้าน จึงไม่สามารถไปร่วมทำบุญที่วัดกับเพื่อนบ้านเหมือนแต่ก่อนได้...” (ลำแพน ลิทธิโชติ, 2550) เมื่อทางราชการสร้างโรงเรียนเพิ่มขึ้น บิดา มารดา พี่สาว พี่ชาย ที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ เนื่องจากต้องช่วยเหลือครอบครัวแบ่งเบาระยะในการทำไร่ ทำสวน ประกอบกับในช่วงเวลาต่อมา สับปะรดมีราคาดีเกษตรกรในอำเภอหัวหินจึงปลูกสับปะรดมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันราคาค้นทุน การผลิตก็เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ถ้าจะผลิตให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครัวเรือนต้องลงทุนเช่า ที่ดินเพิ่มอีกจึงจะได้ผลผลิตที่มากพอเลี้ยงครอบครัว การตั้งโรงงานสับปะรดกระป๋องจึงเป็นช่อง ทำเงินช่องทางหนึ่งที่หญิงสาวในครอบครัวเกษตรกรเหล่านี้มีโอกาสดำเนินการทำงานในโรงงาน อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกันมากขึ้นเพื่อหารายได้เข้ามาช่วยเหลือครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องเหล่านี้ต้องการแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมาก ครอบครัว เกษตรกรเหล่านี้จึงมีเงินใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น และเริ่มมองเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงส่งลูก หลาน น้องสาว น้องชาย ให้เข้ารับการศึกษามากขึ้น

แต่เดิมการทำงานในไร่ ในสวนไม่เรียกว่า “แรงงาน” เพราะไม่มีค่าจ้างแรงงานให้กับผู้ที่มา ช่วยเหลืองานในไร่ เป็นการพึ่งพาแบบครอบครัวและเครือญาติในลักษณะเอาแรงกัน คือ การเข้ามา ช่วยเหลืองานในไร่ของญาติพี่น้อง และเพื่อนบ้านหมุนเวียนกันไปตามแต่กำลัง เกษตรกรรายหนึ่ง เล่าถึงวิธีการเอาแรงไว้ว่า “...เป็นการเข้าไปช่วยงานบ้านโน้น บ้านนี้หมุนเวียนกันไป แล้วแต่ ลักษณะงาน เช่น คายหญ้า ปลูกหน่อ หลักหน่อสับปะรด เก็บมะม่วง เก็บพริก ฯลฯ ก็ใช้เวลาบ้าน หนึ่ง 2-3 วัน หลักจากเราช่วยเขาเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว บ้านที่เราไปช่วยเหลือเขาจะกลับมาเอา แรงช่วยเราตอบแทนกัน ได้ทั้งเพื่อน ได้ความสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในหมู่บ้าน เกิดขึ้น...” (จันท์ โตใหญ่, 2550)

การทำการเกษตรกรรมก่อนที่จะมีการปลูกสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียเพื่อส่งโรงงานนั้น เกษตรกรจะใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินของตนเองเท่านั้นในการปลูกพืชผัก ไร่กิน ไร่ขายตามแต่ กำลังที่จะทำได้ จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงพื้นที่ในการปลูกพืชในครัวเรือนว่า “...บ้านไหนที่มีที่ดินมากจะปลูกพืชได้หลากหลายชนิดเพื่อเอาไว้กิน ผลผลิตที่เหลือเอาเก็บไว้ขาย

ให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงในไร่ ถึงแม้จะมีราคาถูกกว่านำไปขายเองที่ตลาดแต่ก็มีเงินกิน มีเงินเก็บกันอย่างไม่ขาดแคลน ถ้าบ้านไหนมีที่ดินน้อยก็จะทำไร่ทำสวนตามกำลังที่ดินจะสามารถปลูกได้ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัวได้ไม่ขาดตกบกพร่อง อยากกินอะไรก็ไปเก็บมาจากไร่ สวน ทำให้มีชีวิตอย่างสุขสบายแต่ก็ไม่ถึงกับร่ำรวยอะไรมากนัก การทำไร่ไม่ต้องลงทุนอะไรมาก ที่ดิน เมล็ดพืชผักสวนครัว หน่อพันธุ์สับปะรดก็มีอยู่แล้ว แรงงาน ก็อาศัยลูกหลาน เพื่อนบ้านช่วยกันทำช่วยกันเก็บ ทุกอย่างมีครบถ้วน ตอนที่ยังไม่ทำไร่สับปะรดเป็นอาชีพหลักก็ไม่มีหนี้สินต้องรับผิดชอบ ถึงแม้ทำอาชีพชาวไร่ชาวนาจะลำบากกายแต่ก็สบายใจ...” (นฤมล ศรีสด, 2550)

แรงงานในครัวเรือนที่ผู้หญิงมีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบในเรื่องการดูแลบ้านและการดูแลลูก นอกจากนี้ผู้หญิงเหล่านี้ยังมีบทบาทในการทำการผลิตเพื่อครัวเรือนด้วยผู้หญิงจะช่วยสามีทำงานในไร่สับปะรด และยังต้องรับผิดชอบในเรื่องของอาหาร จะเห็นได้ว่าการทำไร่สับปะรดนั้นผู้หญิงมีบทบาทมิใช่น้อยในการผลิตทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นการช่วยทำงานในไร่สับปะรดหรือการหารายได้พิเศษในช่วงว่างเว้นจากการเกษตร เช่น นำสับปะรดและผักผลไม้ไปขายที่ตลาด ในขณะที่สามียังทำงานอยู่ในไร่เพื่อดูแลควบคุมการผลิต ผู้หญิงบางส่วนจะเป็นฝ่ายออกไปรับจ้างนอกบ้านหรือปลูกผักเพื่อนำมาขายที่ตลาด แต่อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักของผู้หญิงชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินก็ยังคงเป็นการดูแลลูกและรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานบ้าน เช่น ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซักผ้า ถูบ้าน แต่ในขณะเดียวกันการผลิตทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องอาศัยแรงงานของผู้หญิง จึงทำให้ผู้หญิงต้องแบกภาระหนักขึ้นและหนักกว่าผู้ชาย กล่าวคือ เมื่อว่างเว้นจากงานบ้านก็ต้องเข้าไปช่วยงานในไร่สับปะรดอย่างเต็มที่ แรงงานผู้หญิงส่วนใหญ่จะใช้เวลาทำงานมากกว่าแรงงานชายถ้าได้ว่างงานบ้านเข้าไปด้วย

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 การเปลี่ยนแปลงด้านแรงงาน

วิธีการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปคือ การปลูกสับปะรดส่งโรงงานแทนการปลูกเพื่อบริโภคผลสด ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการใช้แรงงานในภาคเกษตรกรรมในอำเภอหัวหิน แรงงานรับจ้างในไร่สับปะรด ในอดีตแรงงานคนและสัตว์ ถือเป็นกำลังที่สำคัญในทุกขั้นตอนของการผลิตเกษตรกรรมหนึ่งกล่าวถึงการจ้างแรงงานในครัวเรือนว่า “...การทำงานในไร่ที่ใช้แรงงานคนจำนวนน้อยจะใช้เพียงแรงงานในครอบครัว ถ้าต้องการใช้แรงงานจำนวนมากก็จะใช้วิธีการลงแขก หรือที่ชาวไร่เรียกว่า “การเอาแรง” การเอาแรงนี้จะไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแรงงาน แต่ผู้ที่เป็นเจ้าภาพต้องเลี้ยงอาหารกลางวันเป็นค่าตอบแทน และต้องจดจำไว้ว่างานของคนนั้นมีใครมาช่วยบ้าง แล้วถ้าคนที่มาช่วยมีงานเราก็จะไปช่วยเหลือด้วย เป็นการตอบแทน...” (ช่วง, อายุ 72 ปี : สัมภาษณ์) แต่ใน

ระยะเวลาต่อมาการเอาแรงกันก็ลดน้อยลง เพราะต่างคนต่างประกอบอาชีพของตนเองจึงไม่ค่อยมีเวลาไปช่วยเพื่อนบ้าน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายหนึ่งเล่าว่า “...ตั้งแต่ปี 2511 เป็นต้นมา ชาวบ้านในอำเภอหัวหินเริ่มนำเงินเข้ามาใช้ในการจ้างแรงงานแทนที่การเอาแรงกัน เนื่องจากงานในไร่สับปะรดเป็นงานหนัก แรงงานที่จ้างก็เป็นแรงงานทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ถ้าเป็นเป็นแรงงานเด็ก ค่าจ้างจะถูกตกวันละ 3-5 บาท ในตอนนั้นถือว่าแพงมากแล้ว ถ้าเป็นผู้ใหญ่วันละ 8 บาท แต่ปัจจุบันการจ้างแรงงานในหมู่บ้านหายากเนื่องจากไปรับจ้างในโรงงานสับปะรดหมด จำเป็นต้องไปจ้างแรงงานนอกพื้นที่เข้ามาทำงานแทนแรงงานในพื้นที่...” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550)

หลังจากปี 2525 เป็นต้นมา เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาแก่บุตรหลานอย่างจริงจังโดยส่งบุตรหลานให้ได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นใน 3 ช่อง ทาง คือ 1) ได้กำไรจากการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน 2) การรับจ้างใช้แรงงานในโรงงานสับปะรดกระป๋อง 3) รับจ้างทำไร่สับปะรด จึงมีกำลังทรัพย์มากพอที่จะส่งให้บุตรหลานได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นโดยที่ทางครอบครัวไม่ขัดสน และค่านิยมทางการศึกษาที่เปลี่ยนไป เพราะการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นกับการที่จะมีโอกาสยกระดับอาชีพได้หลากหลายมากขึ้น ผู้ปกครองทุกคนต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษามากกว่าตน เกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลานว่า “...ความเหนื่อยยากลำบากในชีวิตความเป็นเกษตรกรที่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ ทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะพ่อ แม่ ต่างไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือจึงไม่อยากให้ลูกต้องลำบากทำไร่เหมือนกับพ่อ แม่ การได้รับการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่เดียวที่จะจุดชีวิตของเด็กทุกคนให้พ้นชีวิตที่แสนลำบากตรากตรำจากการทำไร่สับปะรด ทำให้ลูกหลานเกษตรกร เกิดค่านิยมทางการศึกษาว่าควรจะต้องจบมัธยมศึกษาปีที่ 3-6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นอย่างต่ำ เพื่อที่จะเข้าทำงานในโรงงานแปรรูปสับปะรด ในช่วงแรกๆ โรงงานอาจรับผู้จบการศึกษาประถมปีที่ 4 เพราะต้องการแรงงานในการผลิต ประกอบกับต้องการได้ใจชาวบ้านไม่ให้ต่อต้านหรือประท้วงโรงงาน ลูกหลานเกษตรกรที่เข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจะมีเงินเดือนประมาณเดือนละ 3,000-5,000 บาท ซึ่งค่านิยมในการเลือกขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องของลูกหลานเกษตรกรต่างได้รับการสนับสนุนจากพ่อแม่...” (สมใจ จันทร์ตรี, 2552) ถึงแม้จะมีไร่สับปะรดก็ไม่ส่งเสริมให้ลูกหลานทำไร่สับทอดจากรุ่นพ่อแม่ เพราะเห็นว่าอาชีพทำไร่สับปะรดเป็นงานหนัก ทำแล้วไม่รวย ค่านิยมเรื่องความรวยที่วัดกันด้วย “เงิน” จึงเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อระบบความคิดและการกระทำของเกษตรกรที่ละน้อยจากการได้เห็นคนมีการศึกษาทำงานที่มีความมั่นคง ประกอบกับทางโรงงานเริ่มมีนโยบายรับคนที่จบการศึกษาระดับ

ประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไปที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปเข้าทำงานในโรงงาน คนที่ไม่มีวุฒิการศึกษาไม่สามารถทำงานได้เหมือนเช่นที่โรงงานเปิดการผลิตในช่วงแรกๆ (ระหว่าง พ.ศ. 2510-2520) ได้เหมือนแต่ก่อน

จากการสัมภาษณ์พบว่าเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินส่วนใหญ่จึงใช้แรงงานในครอบครัวทำการเกษตร ได้แก่ “...แรงงานพ่อ แม่ ลูก โดยเฉพาะลูกที่จบการศึกษามัธยมแล้ว ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพทำไร่ ครอบครัวไหนมีแรงงานตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไปถือว่าเป็นครอบครัวใหญ่...” (นฤมล ศรีสด, 2550) ก็จะขายพื้นที่เพาะปลูกของตนออกไป อาจจะเช่าที่ดินเพิ่มเติม หรืออาจจะแบ่งแรงงานในครอบครัวบางส่วนไปออกไปรับจ้างก็ได้ เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการใช้แรงงานในครอบครัวว่า “...เกษตรกรจึงนิยมมีลูกมากๆ เพื่อต้องการมีแรงงานไว้ช่วยงานในไร่ และบางส่วนก็ออกไปรับจ้างเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวด้วย เป็นการช่วยกันทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัวด้วยส่วนหนึ่ง...” (จันท์ โตใหญ่, 2550) เมื่อมีโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องเกิดขึ้น ทำให้เกษตรกรในอำเภอหัวหินที่เคยปลูกสับปะรดขายในตลาดบริโภคผลสดเพียงอย่างเดียว เริ่มปลูกสับปะรดขายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมแทน การขายสับปะรดให้กับโรงงานแปรรูปสับปะรดเป็นการสร้างรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำให้แก่ครอบครัว ในขณะที่เกษตรกรรายอื่นๆ ที่ประกอบอาชีพทำไร่ทั่วไป เริ่มให้ความสำคัญกับการปลูกสับปะรด เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการปลูกสับปะรดว่า “...เมื่อเห็นเพื่อนบ้านมีบ้านหลังใหม่ มีรถยนต์ขับ มีเงินมีทองส่งให้ลูกได้เรียนหนังสือในระดับสูงๆ จากรายได้ที่มาจากการขายสับปะรดให้แก่โรงงาน ก็หันมาปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักแทนการปลูกผลไม้และพืชผักชนิดอื่นๆ...” (พล พระเทศน์, 2550) และชาวบ้านรายหนึ่งกล่าวถึงการทำไร่สับปะรดตอนหนึ่งว่า “...ช่วงนี้แหละที่ต้องจ้างแรงงานจากคนภายนอกครอบครัวเข้ามาช่วยทำไร่สับปะรด มีการลงทุนทำไร่สับปะรดแบบจริงจัง เริ่มใช้เงินในการลงทุนเพิ่มมากขึ้นทั้งจ่ายค่าแรงงาน ค่าหน่อพันธุ์สับปะรด ค่าปุ๋ยเคมีและสารเคมี ค่ารถไถปรับพื้นที่เพาะปลูกการไถแต่ละครั้งคิดเป็นไร่ ตกไร่ละ 100-200 บาท ก็แพงสำหรับสมัยนั้นเมื่อ 30 ปีก่อน แต่ถ้าขายสับปะรดได้ก็คุ้มกับต้นทุนที่ลงไป...” (วน บัวล้อม, 2552) เกษตรกรได้กล่าวถึงการรับจ้างในพื้นที่ว่า “...สำหรับเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกน้อยก็จะหันไปรับจ้างในไร่สับปะรดของเพื่อนบ้าน ซึ่งมีรายได้ในขณะนั้นเพียงวันละ 8 บาทเท่านั้น ถือว่าเป็นรายได้ที่มากในขณะนั้น...” (บุญแทน เก่งทอง, 2550) จากความต้องการวัตถุดิบที่มากขึ้นของโรงงาน เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ภาคเกษตรกรรมต้องการแรงงานมากขึ้น เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดที่มีพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ 20 ไร่ขึ้นไป แรงงานในครอบครัวไม่สามารถปฏิบัติงานได้ทันกับการเพาะปลูก การดูแลบำรุงรักษาสับปะรด และการเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการจ้างแรงงานว่า

“...จำเป็นต้องจ้างแรงงานทั้งในพื้นที่และแรงงานจากถิ่นอื่นเข้ามาช่วย แหล่งงานที่จ้างเข้ามาส่วนใหญ่ได้แก่ อำเภอปรางบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอชะอำ อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เข้ามาช่วยงานในไร่ ค่าจ้างในขณะนั้นประมาณ 8-10 บาท ต่อวัน โดยทำงานทั่วไป เช่น คายหญ้า ใส่ปุ๋ย ปลุกสับปะรด หักหน่อ หักลูก โดยจะเป็นแรงงานแบบมาเช้าเย็นกลับ...” (ธูป บ่อทราย, 2550)

แรงงานในครอบครัวส่วนใหญ่มักเป็นแรงงานของสามีภรรยาและ เกษตรกรเล่าถึงแรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวว่า เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึง “...คนที่ทำไร่สับปะรดส่วนใหญ่ก็เป็นคนที่มีอายุประมาณ 40 ปีขึ้นไป ขนาดของไร่สับปะรดก็ประมาณ 5-10 ไร่ เป็นขนาดที่สามารถทำได้ระหว่างสองคนสามีภรรยา...” (บุญแทน เก๋ทอง, 2550) ปัจจุบันชาวไร่สับปะรดมีค่านิยมไม่ให้ลูกหลานทำไร่สับปะรด จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่า “...ไม่ต้องการให้ลูกหลานมารับมรดกความยากจน ซึ่งผิดไปจากในอดีตที่ถือว่าการทำไร่เป็นอาชีพที่เรียนรู้สืบทอดกันมาในครอบครัว จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เป็นอาชีพหลักที่นำรายได้มาเลี้ยงครอบครัว โดยลูกๆทุกคนต้องมีหน้าที่เป็นแรงงานช่วยเหลืองานในไร่ของพ่อแม่...” (จันท์ โตใหญ่, 2550) แต่ปัจจุบันชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินส่วนใหญ่ไม่ยอมให้ลูกเข้ามาช่วยงานในไร่สับปะรด มองว่าชีวิตชาวไร่เหนื่อยยากลำบาก เป็นอาชีพที่ต้องสัมผัสและซึมซับเอาสารเคมีอันตรายที่ใช้ในไร่สับปะรด ทั้งยาฆ่าหญ้า ยาคุมวัชพืช ยาฆ่าแมลง สารเคมีและปุ๋ยเคมี ถึงแม้บางคนจะมีความภาคภูมิใจที่เกิดมาเป็นลูกหลานชาวไร่และถ่ายทอดอาชีพทำไร่จากพ่อแม่ แต่ก็ต้องเหนื่อยยากและเสี่ยงอันตราย ดังนั้นพ่อแม่จะไม่ส่งเสริมให้ลูกหลานทำอาชีพเกษตรกรรมสืบทอดจากตน และพยายามส่งลูกให้มีการศึกษาในระดับสูงขึ้นเพื่อในอนาคตได้ทำงานกินเงินเดือนแทนอาชีพทำไร่ทำสวน

แม้ว่าจะมีการขยายตัวของแรงงานรับจ้างในไร่สับปะรดภายในอำเภอหัวหินหลังปี 2524 เป็นต้นมา แต่จำนวนแรงงานยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของภาคเกษตรกรรม ชาวไร่สับปะรดรายใหญ่จึงต้องจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น การจ้างแรงงานรับจ้างอาจแยกได้เป็น 3 ประเภทคือ 1) แรงงานจ้างภายในท้องถิ่น 2) แรงงานรับจ้างจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 3) แรงงานต่างด้าว กล่าวคือ การจ้างแรงงานในท้องถิ่นมาจากครอบครัวเกษตรกรที่ยากจน มีที่ดินทำกินเพียงเล็กน้อย จึงไปรับจ้างทำไร่สับปะรดให้กับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายใหญ่ หรือเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง อดีตนายจ้างเล่าถึงแรงงานที่มารับจ้างว่า ...“อัตราค่าจ้างคิดเป็นรายวัน วันละ 90 บาท ถึง 120 บาท นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างด้าวตามตะเข็บชายแดน เช่น กระเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บริเวณตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน เป็นชนกลุ่มน้อยที่เข้ามารับจ้างในไร่

สับปะรดมากที่สุด เนื่องจากชาวกระเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย คนกลุ่มนี้ทำมาหากินด้วยการรับจ้างทำทั่วไป โดยเฉพาะทำไร่สับปะรด ด้วยข้อจำกัดในเรื่อง สัญชาติทำให้ชาวกระเหรี่ยงถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างโดยจ่ายค่าจ้างแรงงานถูกกว่าแรงงานไทย ประมาณวันละ 60-80 บาท ถึงแม้จะได้รับค่าจ้างแรงงานถูกกว่าคนไทยก็ตาม คนกลุ่มนี้มีความขยัน และอดทนในการทำงานเป็นอย่างมาก แม้การทำงานในไร่ทุกประเภทจะได้รับค่าจ้างในราคาเดิม แตกต่างจากแรงงานไทยที่จะคิดค่าจ้างตามลักษณะงานที่ทำว่าเป็นงานหนักหรือเบา...” (วน บัวล้อม, 2552) นายจ้างรายหนึ่งกล่าวถึงค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานมาทำไร่สับปะรดตอน หนึ่งว่า “...ส่วนแรงงานรับจ้างจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะจ้างวันละ 90-100 บาท ขึ้นอยู่กับ ลักษณะของงาน ถ้าหักลูก หักหน่อ คิดยา จ้างวันละ 100 บาท...” (ผล พระเทศน์, 2550) เมื่อถึงฤดู เก็บเกี่ยวแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อทำนาเป็นผลให้ภาค เกษตรกรรมขาดแคลนแรงงานช่วงนี้เป็นอย่างมาก

ผู้ประกอบการรายใหญ่ที่ปลูกสับปะรดและอ้อยจะเดินทางไปจ้างแรงงานจากจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือกันมากในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาอุตสาหกรรม สับปะรดแปรรูปกระป๋องได้ยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างดี จึงทำให้การจ้างงานในภาคเกษตรกรรมยากขึ้นทุกที ในขณะที่เดียวกันแนวโน้มเรื่องค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะสูงขึ้นด้วย เกษตรกรผู้ปลูก สับปะรดรายย่อยหลายครอบครัวไม่สามารถสู้กับค่าจ้างแรงงานและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงได้ จำเป็นต้องยุติบทบาทการทำไร่สับปะรดลงอย่างสิ้นเชิง การให้ความสำคัญกับรับจ้างในภาค เกษตรกรรมในอำเภอหัวหินลดน้อยลง เนื่องจากค่าจ้างแรงงานค่อนข้างถูก ชาวกระเหรี่ยงจึงเป็น แรงงานที่เป็นที่ต้องการของนายจ้างในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมาก

การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด กระป๋องในอำเภอหัวหินมีมาอย่างต่อเนื่องในเขตอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เช่น อำเภอ หัวหิน อำเภอ ปราณบุรี อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีโรงงานอุตสาหกรรมใหญ่ เกิดขึ้นหลายแห่ง ในปี 2510-2524 โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานผู้หญิงที่เคยทำงานในไร่สับปะรด ในอำเภอหัวหินเริ่มเข้าไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องมากขึ้นเนื่องจากภาวะ เศรษฐกิจในครอบครัวเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มปัจจัยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างแรงงาน ค่าสารเคมี และหนี้สินที่ต้องจ่ายให้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และธนาคาร พาณิชย์บางส่วน นอกจากนี้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยบางส่วนยังกู้เงินนอกระบบ เช่น

จากนายหน้าค้าสับปะรดที่ต้องจ่ายทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเงินกู้เมื่อขายผลผลิตได้แล้ว ทำให้บทบาทของเกษตรกรผู้หญิงเริ่มมีความชัดเจนขึ้น มีความคิดที่จะออกมาทำงานนอกบ้าน โดยส่วนใหญ่แล้วคือการเข้าไปใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดนั่นเอง เพื่อนำรายได้จากค่าจ้างแรงงานมาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวเพื่อแบ่งเบาภาระด้านค่าใช้จ่ายจากปัจจัยการผลิต และการดำเนินชีวิต การเฝ้ารอเพื่อหวังเพียงรายได้จากการขายสับปะรดเพียงรายได้เดียวนั้นไม่เพียงพอแล้วกับรายจ่ายที่มีมากกว่ารายรับ การทำงานในโรงงานสับปะรดเป็นทางออกเดียวของผู้หญิงที่สามารถหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวได้อย่างรวดเร็ว อดีตผู้ใช้แรงงานในโรงงานรายหนึ่งกล่าวว่า “...การทำงานในโรงงานเป็นการทำงานที่มีระบบแบบแผนอย่างชัดเจนทั้งทางด้านเวลาการทำงาน มีเวลาเข้าทำงานและเลิกงานอย่างชัดเจน ในช่วงแรกๆ ทางโรงงานมีแรงงานที่จำกัดในขณะที่การผลิตยังคงต้องดำเนินต่อไปตามข้อตกลงสั่งซื้อจากต่างประเทศ แรงงานที่มีอยู่จึงจำเป็นต้องสลับสับเปลี่ยนกันทำงานที่เรียกว่า การทำงาน 2 กะ คือทำทั้งกะกลางวัน และกะกลางคืน การเข้างานกะกลางวันจะเริ่มงานเวลา 07.30 -16.30 น. ส่วนแรงงานกะกลางคืนจะเข้าทำงานเวลา 16.30-02.30 น. แรงงานที่ทำงาน 2 กะจะได้รับเงินค่าจ้างมากกว่าแรงงานที่ทำงานกะเดียว ซึ่งทางโรงงานเองจะตัดงวดค่าแรงทุกวันที่ 15 ของเดือน ดังนั้นในแต่ละเดือนผู้ที่ทำงานในโรงงานสับปะรดจะได้รับเงินค่าจ้างถึงเดือนละ 2 งวดด้วยกัน คือ ทุกวันที่ 15 และวันที่ 1 ของทุกเดือน...” (เขียน ไต่อใหญ่, 2552)

ดังนั้น แรงงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดนับว่ามีความสำคัญมากในสังคมแบบครอบครัวชาวไร่ สมาชิกในครอบครัวของเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เป็นผู้หญิงจะมีรายได้จากการไปรับจ้างในโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหิน อดีตแรงงานรับจ้างในโรงงานสับปะรดเล่าถึงชีวิตช่วงที่ทำงานในโรงงานว่า “...แรงงานที่อพยพจากต่างจังหวัดมาทำงานในโรงงาน ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ในหอพักของ ที่ทางโรงงานได้เตรียมไว้สำหรับแรงงานที่ไม่สะดวกต่อการเดินทาง ในขณะที่แรงงานในพื้นที่ทางโรงงานจะมีรถมาบริการรับส่งฟรีทุกวัน ครอบครัวเองก็มีรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำมากขึ้น สามารถหาเงินมาใช้จ่ายได้คล่องตัวมากขึ้น นับตั้งแต่เข้ามาทำงานในโรงงาน ถึงแม้จะเหนื่อยบ้างแต่ก็ต้องอดทนเพราะการทำให้ไร่สับปะรดเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอแล้วสำหรับสภาพสังคมที่ต้องพึ่งพิงทุกอย่างจากการหาซื้อด้วยเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพที่ครอบครัวต้องตกอยู่ในภาวะที่เป็นหนี้สินจากการลงทุนทำไร่สับปะรด โดยการคาดหวังว่าการทำไร่สับปะรดจะทำให้ฐานะการเงินดีขึ้น แต่ผลที่ได้รับจากการทำไร่สับปะรดเพื่อส่งขายให้โรงงานสับปะรดอย่างจริงจังของครอบครัว คือความเหนื่อยยากและความยากลำบากจากการชักหน้าไม่ถึงหลังของรายได้ที่ได้รับจากการขายสับปะรด โดนพ่อค้า

คนกลางและโรงงานผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องกวดคารับซื้อผลผลิตอยู่ตลอด มีหนี้สินมากจนยากที่จะหาทางออก ได้แต่หวังว่าการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มขึ้น มีผลผลิตมากขึ้นจะขายได้เงินมากขึ้น และสามารถใช้นี้เงินกู้ได้หมดก็เพียงพอแล้ว ฉันจึงเลือกที่จะทำงานในโรงงานเพื่อเป็นทางเลือกหลักในการหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัวเพื่อแบ่งเบาภาระด้านค่าใช้จ่ายของครอบครัว ผ่อนชำระหนี้สินได้บ้างเท่าที่จะทำได้...” (เขียน โตใหญ่, 2552)

จากการศึกษาพบว่าสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ของครอบครัวเกษตรกร ผู้หญิงจำเป็นต้องเข้ามา มีบทบาทในการช่วยเหลือครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจน ครอบครัวไม่สามารถดำรงอยู่ได้เพียงลำพังอาศัยรายได้ของหัวหน้าครอบครัวอย่างเดียวเช่นในอดีตที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาถึงรายได้ที่ถูกนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รายได้ส่วนใหญ่ผู้หญิงได้รับมาจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด เงินที่ได้มาจะใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ค่าซ่อมแซมบ้าน ค่าเล่าเรียนของลูกและน้อง ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่นอกเหนือไปจากนี้เป็นค่าผ่อนส่งรถยนต์ ซึ่งจัดเป็นยานพาหนะที่สำคัญของครัวเรือนในการประกอบอาชีพทำไร่สับปะรด รายได้จากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดนี้มีส่วนช่วยอย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัวเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย ในอำเภอหัวหิน ด้วยสาเหตุทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือนที่สูงขึ้นนี้ทำให้สาวโรงงานส่วนใหญ่ยังคงทำงานอยู่ในโรงงานอีกต่อไปโดยไม่คิดที่จะเลิกทำงาน แม้ว่าบางช่วงเวลาของครอบครัวจะไม่มีปัญหาทางการเงินแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะสาวโรงงานทุกคนต่างปรารถนาที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันสังคมไทยได้ให้ความสำคัญกับค่านิยมในการบริโภคนิยมมากขึ้น นั่นหมายความว่าผู้หญิงเหล่านี้ต้องทำงานหนักมากขึ้นเป็นเท่าตัว

ชาวกระเหรี่ยงจึงเป็นแรงงานที่เป็นที่ต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด กระป๋องที่ขาดแคลนแรงงานทั้งในฝ่ายไร่และฝ่ายผลิตที่ทำงานในโรงงานเป็นอย่างมาก บางโรงงานจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวมาทดแทนแรงงานที่ขาด โดยที่แรงงานต่างด้าวเหล่านี้จะได้รับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเท่ากับแรงงานไทย เพราะเป็นแรงงานที่มีใบอนุญาตทำงานในไทยอย่างถูกกฎหมาย จึงได้รับการคุ้มครองค่าจ้างแรงจากรัฐเช่นเดียวกับคนแรงงานไทย (สำนักงานแรงงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2546: ภาคผนวกตารางที่ 6) แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายเหล่านี้สามารถแก้ไขปัญหาด้านขาดแคลนแรงงานในอำเภอหัวหินได้บ้าง

ปัญหาเรื่องแรงงานกำลังจะเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งขึ้นของอำเภอหัวหิน เนื่องจากหาแรงงานได้ยาก แรงงานผู้หญิงส่วนหนึ่งจะทำงานตามโรงงานแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อีกส่วนหนึ่งจะทำงานก่อสร้างและงานภาคบริการซึ่งปัจจุบันได้มีการขยายกิจการด้านการให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง จึงทำให้เกิดปัญหาการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานที่ใช้ในกระบวนการผลิตเป็นจำนวนมาก มีค่าจ้างแรงงานที่ดึงดูดใจให้ประชาชนเข้ามาทำงานในโรงงานมากขึ้น ดังนั้นโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินมีความต้องการแรงงานที่ใช้ในการบริหารการผลิต ประกอบด้วยแรงงานหลัก 2 ประเภท คือ

แรงงานประเภทที่ 1 เป็นแรงงานขั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือระดับกรรมกร ไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง หรือมีทักษะความชำนาญในการประกอบอาชีพ แรงงานเหล่านี้เป็นที่ต้องการในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดระบือมากที่สุดใน

แรงงานประเภทที่ 2 แรงงานขั้นสูง เป็นบุคลากรที่จะมาปฏิบัติหน้าที่สำหรับตำแหน่งที่ใช้ความรู้ ความสามารถ ประกอบกับความชำนาญเฉพาะด้าน เป็นที่ต้องการของภาคอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดระบือเป็นอย่างมาก เช่น การควบคุมเครื่องจักร การวางแผนการตลาด การค้าต่างประเทศ ระบบบัญชีและภาษีอากร เป็นต้น

ความต้องการแรงงานประเภทไร้ฝีมือในโรงงานสับปะรดระบือเพื่อใช้ในฝ่ายผลิตเป็นจำนวนมาก และรายได้จากการทำงานในโรงงานก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (ตารางที่ 4.3) หนุ่มสาวชาวไร่เริ่มหันหลังให้อาชีพเกษตรกรรมที่มีวัฒนธรรมในการทำงานที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง และมีรายได้ที่แน่นอนกว่า เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมตอนหนึ่งว่า “...ช่วงที่มีอุตสาหกรรมเข้ามาเปิดกิจการในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กันมากๆ ชาวไร่ก็ขาดแคลนแรงงานหมด คือ คนที่เคยมารับจ้างทำงานในไร่สับปะรด เขาก็ไม่มารับจ้างเรา เขาพากันเข้าไปทำงานในโรงงานสับปะรดกันหมด เด็กวัยรุ่น พอบจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 6 ถ้าไม่ได้ไปเข้ามหาวิทยาลัยก็จะไปเข้าสู่ระบบโรงงานกันหมด โรงงานเขามีเสื้อผ้าให้ มีเพื่อนมากหน้าหลายตา และความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนไป มันคล้ายๆ ว่าอยู่โรงงานจะทันสมัยกว่าทำงานอยู่ในไร่สับปะรด...” (วน บัวล้อม, 2552)

ตารางที่ 4.3 อัตราค่าจ้างขั้นต่ำปี 2516-2525

ปีพ.ศ.	กรุงเทพฯและปริมณฑล (บาท/วัน)	จังหวัดภาคกลางและภาคใต้ (บาท/วัน)
2516	12	-
2517	16	-
2518	20	-
2519	25	18
2520	28	21
2521	35	28
2522	45	38
2523	54	47
2524	61	52
2525	64	52

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิจารณาค่าจ้างแรงงาน (2526)

จากตารางที่ 4.3 แรงงานที่เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดจะได้รับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำเมื่อปี 2516 เพียงวันละ 18 บาท และได้รับการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำเรื่อยมาจนกระทั่งในปี 2525 ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดได้รับการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 52 บาท เป็นการให้แรงงานที่มีค่าตอบแทนสูงกว่าช่วงที่ยังไม่มีประกาศใช้อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ค่าจ้างจึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้หญิงส่วนใหญ่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดใกล้เคียงเข้ามาใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินมากขึ้นตามลำดับ

ในระยะแรกที่โรงงานเข้ามาเปิดกิจการในอำเภอหัวหิน ชาวบ้านรู้สึกพอใจเพราะลูกหลานมีทางเลือกในการทำงานมากขึ้น การเพิ่มทางเลือกของการจ้างงานในพื้นที่ การมีงานทำ การมีเงินเดือนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ มีเกียรติ คนรุ่นใหม่จึงไม่นิยมที่จะทำไร่สับปะรด ชอบที่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แปรรูปสับปะรด หรือทำงานราชการมากกว่าเพราะมีเครื่องแบบและมีเวลาทำงานที่แน่นอนมากกว่าเกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงลูกสาวที่ทำงานในโรงงานว่า “...การทำงานในโรงงานนั้นไม่ต้องลำบาก หน้าดำ เนื้อตัวเต็มไปด้วยรอยขีดข่วนจากหนามใบสับปะรด ลักษณะการทำงานก็ดูดีกว่าการทำไร่สับปะรด...” (จุมพล พุกพูน, 2550)

ในเวลาต่อมาชาวบ้านเริ่มรู้สึกว่าการเข้ามาของโรงงานทำให้เกิดการเปรียบเทียบทางสังคม เพราะการทำงานในโรงงานหมายถึงการมีรายได้ประจำที่แน่นอน ในขณะที่ทำงานในไร่สับปะรดไม่ค่อยมีความแน่นอน ยังต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก อย่างเช่น ฝนฟ้า ภัย ไข้ ป่วย ยาปราบศัตรูพืช เงินทุน พ่อค้าคนกลาง และตลาดซึ่งมีพ่อค้าคนกลางและโรงงานเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร ในขณะที่การทำงานในโรงงานไม่หนักมากนัก ไม่ต้องกรำแดดกรำฝน ในแต่ละวันจะมีระยะเวลาในการทำงานที่แน่นอน มีเงินค่าล่วงเวลา (โอที) อีกด้วย การเข้ามาของโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องในอำเภอหัวหิน นับเป็นจุดหักเหที่สำคัญของสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตของเกษตรกรเริ่มเปลี่ยนไป แรงงานหนุ่มสาวมุ่งหน้าเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ไม่สนใจกับการทำอาชีพเกษตรกรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษอีกต่อไป

รูปแบบของแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีผลกระทบต่อเรื่องการอพยพแรงงานจากถิ่นอื่นเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เป็นการอพยพแรงงานจากต่างจังหวัดเพื่อเข้ามาใช้แรงงานในโรงงานสับปะรดกระป๋อง เช่น จังหวัดเพชรบุรี ชุมพร แรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแรงงานต่างด้าวที่ย้ายเข้ามาทำงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างมาก ในปี 2513 มีจำนวนผู้อพยพเข้ามาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จากทุกภาคทั้งหมด 27,765 คน เป็นชาย 16,047 เป็นหญิง 11,718 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2522: 4) และภาคที่ย้ายเข้ามามากที่สุด คือ ภาคตะวันตก ทั้งนี้เพื่อเข้ามาจับจองพื้นที่ทำไร่ สับปะรด และส่วนหนึ่งเข้ามาเพื่อรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ตารางที่ 4.4)

อย่างไรก็ตามแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเหล่านี้ไม่ได้มีเฉพาะคนหนุ่มสาวจากไร่สับปะรดในพื้นที่เท่านั้น แต่มีแรงงานจากภาคอื่นๆ เข้ามาด้วย นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ทำให้อำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีสังคมที่มีความหลากหลายมากกว่าเดิม เมื่อมีแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามา ก็มีการสร้างหอพักให้แรงงานเหล่านี้เช่า มีตลาด ร้านค้า ต่างๆ เกิดขึ้นบริเวณรอบๆ โรงงานเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ 4.4 ประชากรในแต่ละภาคที่ย้ายภูมิลำเนาเข้ามาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2513

ภาคที่เคอยู่	ประชากรที่อพยพจากที่อื่น					
	ประชากรที่ย้าย		ชาย		หญิง	
	ภูมิลำเนา					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	27,765	13.45	16,047	15.02	11,718	11.77
ภาคกลาง	5,448	2.64	3,135	2.94	2,313	2.33
ภาคตะวันออก	538	0.26	309	0.29	229	0.23
ภาคตะวันตก	17,603	8.53	10,178	9.53	7,425	7.49
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	696	0.34	494	0.47	202	0.21
ภาคเหนือ	788	0.39	455	0.43	333	0.34
ภาคใต้	2,692	1.31	1,476	1.39	1,216	1.22

ที่มา: สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2522)

จากตารางที่ 4.4 พบว่าประชากรที่ย้ายภูมิลำเนาจากภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยเข้าสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดและทำไร่สับปะรดเป็นอาชีพหลักเพราะเห็นลู่ทางในการสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับครอบครัวมากขึ้น

แรงงานรับจ้างในโรงงานแปรรูปสับปะรดเป็นผลพวงมาจากการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม แปรรูปสับปะรดกระป๋องของรัฐบาลเริ่มเข้ามาครอบงำแรงงานรับจ้างในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในลักษณะของการจ้างงานเป็น อดีตแรงงานรับจ้างรายหนึ่งกล่าวว่า “...การรับจ้างรายวันจะได้รับค่าจ้างวันละ 12 บาท ในส่วนของรายชั่วโมงจะได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้น ชั่วโมงละ 1.50 บาท การทำงานหลายชั่วโมงติดต่อกันทำจะได้รับเงินเดือนประมาณเดือนละ 360 บาท ถ้ารวมค่าล่วงเวลาด้วยจะได้รับเงินเดือนสูงถึงเดือนละ 400 บาททีเดียว...” (เขียน โตใหญ่, 2552) จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานในโรงงานรายหนึ่งกล่าวว่า “...ผู้ใช้แรงงานในโรงงานสับปะรดมีเงินในการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น และยังมีเงินเหลือเก็บถึงเดือนละ 50 บาททีเดียว...” (บุญแทน เกทอง, 2550)

ปัจจุบันแรงงานหญิงที่เคยช่วยทำงานในไร่สับปะรดมีบางส่วนทำงานที่มีโรงงานในครอบครัวมากขึ้น แตกต่างจากการทำงานในไร่ที่อาศัยเพียงต้นทุนและแรงงานในครอบครัวในการผลิตสับปะรดเพียงอย่างเดียว ไม่มีรายจ่ายด้านปัจจัยการผลิตและหนี้สิน จึงทำให้เกษตรกรสามารถอยู่ได้จนกระทั่งรอให้ขายผลผลิตได้และนำเงินที่ได้จากการขายผลผลิตไปใช้หมุนเวียนในปีต่อไป เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนทำให้บทบาทของเกษตรกรผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว การรอเพียงเพื่อให้ถึงช่วงเวลาที่ผลผลิตออกมาพร้อมที่จะขายในแต่ละปีนั้นก็จะทำให้การดำเนินชีวิตในช่วงระหว่างรอขายผลผลิตไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เหมือนแต่ก่อนที่จะปลูกสับปะรดเพื่อการค้าเป็นหลัก แรงงานหญิงจึงเป็นแรงงานหลักของครอบครัวที่มีความสำคัญที่ออกไปรับจ้างนอกบ้านเพื่อหาเงินมาช่วยเหลือครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้แรงงานหญิงในอำเภอหัวหินเป็นแรงงานหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวในช่วงที่สับปะรดยังไม่ให้ผลผลิต อาจมีคำถามว่าทำไมผู้ชายไม่ไปทำงานในโรงงานสับปะรด เพราะผู้ชายส่วนหนึ่งต้องคอยดูแลควบคุม แรงงานในการทำไร่สับปะรด อดีตแรงงานรับจ้างในโรงงานกล่าวว่า “...ช่วงแรกๆ ที่โรงงานสับปะรดเปิดสายการผลิตไม่มีนโยบายรับผู้ชายเข้าทำงาน เพิ่งจะเริ่มรับผู้ชายทำงานในสายการผลิตประมาณปี 2530 เป็นต้นมา แต่ก็ไม่ค่อยมีผู้ชายมาทำงานในฝ่ายผลิตมากนัก เพราะมองว่าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานผู้หญิงมากกว่าแรงงานผู้ชาย...” (เขียน โตใหญ่, 2552) ดังนั้นแรงงานที่ทำงานในโรงงานสับปะรดกระป๋องส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแรงงานผู้หญิง เพราะผู้หญิงมีความรับผิดชอบต่อการทำงานสูงกว่าผู้ชาย มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน สามารถดูแลควบคุมได้ง่าย มีความอดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์จากหัวหน้างานสูง

สาเหตุดังกล่าวทำให้มีแรงงานผู้หญิงชาวไร่สับปะรดไม่น้อยออกจากครอบครัวเพื่อทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องโดยทำงานเต็มเวลา และอาจจะต้องทำงานล่วงเวลาในบางช่วงที่มีงานเร่งด่วนในช่วงที่ทางโรงงานมียอดสั่งซื้อสับปะรดกระป๋องจากต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมากด้วย ประกอบกับโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเปิดการผลิตแบบ 2 ช่วงเวลา คือ ทำงานแบบกะกลางวัน และแบบกะกลางคืน ทั้งสองกะนี้จะต้องหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไป สำหรับแรงงานที่ทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดของผู้หญิงชาวไร่สับปะรดนั้น ทำให้พฤติกรรมการทำงานในครอบครัวเปลี่ยนไป ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ทั้งๆ ที่การผลิตแบบเกษตรกรรมผู้หญิงได้เข้าไปช่วยงานในการทำไร่อย่างเต็มที่ นอกเหนือจากการทำหน้าที่แม่บ้าน แต่เนื่องจากการทำงานนั้นเป็นการทำงานในไร่สับปะรดของตัวเอง และผู้หญิงเหล่านี้มักจะถูกสามีพิจารณาว่ามีบทบาทเพียงผู้ช่วยงานในไร่สับปะรดเท่านั้น จึงถูกผนวกเข้าเป็นหน้าที่ของภรรยาหรือแม่บ้านอีก

ด้วย แต่เมื่อเป็นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ผู้หญิงเหล่านี้ต้องออกนอกบ้านไปทำแบบเต็มเวลา ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการผลิตทางโรงงานอุตสาหกรรมได้แยกงานออกจากบ้านโดยสิ้นเชิง อดีตแรงงานรับจ้างเล่าถึงการเข้าไปทำงานในโรงงานสับปะรดว่า “...การเข้ามาใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ของแรงงานหญิงส่วนใหญ่มีเหตุผลที่สำคัญคือการทำงานในร่ม ไม่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถมากนัก ขยัน อดทนก็เพียงพอ มีค่าตอบแทนที่สูงกว่าการทำงานในไร่สับปะรด ได้รับค่าตอบแทนทุก 15 วัน มีการทำงานที่เป็นระบบ มีเวลาทำงานที่แน่นอน กรณีที่เห็นชัดเจนของแรงงานรับจ้างในโรงงานสับปะรดก็คือ การจ้างแรงงานต่างถิ่นของภาคเกษตรกรที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลง และแรงงานในพื้นที่มีราคาสูง การขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมแสดงให้เห็นว่า ได้มีแรงงานในการทำไร่สับปะรดจำนวนมากย้ายไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเนื่องจากทางโรงงานให้ค่าจ้างที่สูงกว่าภาคเกษตรกรรม...” (นฤมล ศรีสด, 2550)

และการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างจังหวัดและจากชนบทซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้หญิง เข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินมากขึ้น เป็นสาเหตุให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมของอำเภอหัวหินต้องขาดแคลนแรงงานอย่างหนัก เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการจ้างแรงงานตอนหนึ่งว่า “...นายทุนเจ้าของไร่สับปะรดรายใหญ่จำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น นครราชสีมา เข้ามาทำงานในไร่สับปะรดแทนแรงงานในพื้นที่และแรงงานในพื้นที่ใกล้เคียง แรงงานในภาคเกษตรกรรมจะได้รับอัตราค่าจ้างในปี 2531-2532 เพียงวันละ 50 บาท แต่แรงงานมักไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าว แรงงานกลุ่มนี้ก็จะย้ายกลับภูมิลำเนาของตนเอง ชาวไร่สับปะรดจึงจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่สามารถทำงานในโรงงานได้แล้ว...” (ผล, อายุ 58 ปี: สัมภาษณ์) มาใช้ในภาคเกษตรกรรมแทน

ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงแรงงานหลังเกษตรกรล้มสลายจากอาชีพปลูกสับปะรดเพื่อการค้า มีรายละเอียดดังนี้

การเปลี่ยนแปลงแรงงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536-2538 รายได้จากการรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรม มีบทบาทในการกำหนดความเป็นอยู่ของเกษตรกรควบคู่ไปกับขนาดถือครองที่ดิน ผลผลิตสับปะรดที่เคยเป็นปัจจัยสำคัญในการเลี้ยงชีพ อิทธิพลของโรงงานที่มีต่อฐานะ

ความเป็นอยู่ของเกษตรกร มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของประเภทครอบครัวที่มีฐานะความเป็นอยู่ดี และปานกลางหลายครอบครัว มักจะเป็นครอบครัวที่มีที่ดินให้เช่า และมีไร่สับปะรดเป็นจำนวนมากไว้สำหรับขายให้แก่โรงงาน จะมีฐานะดีและมีความมั่นคงของรายได้ จะสามารถส่งลูกๆ ให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงถึงขั้นปริญญา จนสามารถหางานที่มีรายได้ดี หรือไม่ก็มีการขายได้เป็นประจำเป็นส่วนใหญ่ จะไม่กลับมาทำไร่เหมือนรุ่นพ่อแม่ แต่ครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ต้องทำงานในไร่สับปะรดของตนเอง หรือเช่าพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มเติมบางส่วน ทำไร่สับปะรดควบคู่ไปกับการทำไร่สับปะรดที่ต้องพึ่งพารายได้จากการส่งผู้หญิงในครอบครัวไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรด เพราะรายได้จากการขายสับปะรดในแต่ละปีมีราคาไม่แน่นอน เกษตรกรมีความจำเป็นต้องแบ่งงานให้คนในครอบครัวเข้าไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรด ครอบงำ และการทำไร่สับปะรดควบคู่ไปด้วยจึงเพียงพอที่จะทำให้ครอบครัวมีเงินออมและเงินหมุนเวียน พอส่งเสียให้ลูกๆ รุ่นหลังๆ ได้เรียนหนังสือในระดับวิชาชีพ จนถึงระดับปริญญา ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่มีฐานะยากจน มีที่ดินน้อย หรือไม่มีเลย ต้องเช่าที่ดินคนอื่นทำไร่สับปะรด และขณะเดียวกัน จำเป็นต้องหารายได้มาเพิ่ม โดยจะเข้าไปรับจ้างในโรงงานสับปะรด หรือไม่ก็รับจ้างทั่วไปในไร่สับปะรดของนายทุน

ดังนั้น โรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดจึงเป็นทั้งโอกาสและแหล่งรายได้ที่สำคัญของประชาชนในอำเภอหัวหินและจังหวัดใกล้เคียง ทั้งในฐานะเป็นรายได้หลักและรายได้เสริม ส่วนเกษตรกรผู้หญิงบางส่วนก็จะยึดอาชีพหลักเป็นสาวโรงงานสับปะรด เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงความไม่แน่นอนของการทำไร่สับปะรดว่า “...เมื่อสับปะรดราคาตกเกษตรกรรายย่อยส่วนหนึ่งก็ไปรับจ้างในเมืองเพื่อทำงานในภาคบริการประเภทต่างๆ เช่น งานบริการด้านการท่องเที่ยว โรงแรม เป็นต้น และส่วนหนึ่งก็เข้าไปทำงานในต่างจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพฯ สมุทรปราการ และนครปฐม แต่เมื่อราคาสับปะรดสูงก็กลับมาดูแลไร่สับปะรด และปลูกสับปะรดกันอีก แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนเลิกอาชีพปลูกสับปะรดอย่างถาวร เพราะทนกับการขาดทุนไม่ไหว...” (สมใจ จันทร์ศรี, 2552) ในขณะที่ค่าครองชีพในครอบครัวสูงขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากการที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยในหัวหิน ทำให้มีการปรับขึ้นราคาสินค้าอุปโภคและบริโภคตามความต้องการสินค้าในตลาด ส่งผลให้คนในท้องถิ่นต้องซื้อสินค้าในราคาแพงขึ้น ค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว ทำให้เกษตรกรต้องทำงานหนักมากขึ้น ทำไร่สับปะรดเพิ่มขึ้น หรือส่งลูกหลานออกไปรับจ้างนอกบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะลูกหลานที่เป็นผู้หญิงได้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดมากขึ้น เพื่อให้ได้ผลตอบแทนพอที่จะนำมาใช้จนเจือครอบครัวและเหลือใช้จ่ายเป็นทุนหมุนเวียนในการทำไร่สับปะรดในปีถัดไป

ถ้าราคาสับปะรดตกต่ำต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี เช่นในปี 2536-2538 เกษตรกรได้รับผลกระทบภาวะผลผลิตล้นตลาดและมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกา เกษตรกรที่มีหนี้สินจากการกู้เงินนอกระบบจากนายทุนและจากการค้างชำระเงินกู้ จากธนาคารจำเป็นต้องขายที่ดินทำกินให้กับนายทุนเพื่อนำเงินมาใช้ชำระหนี้สินและเหลือใช้เป็นค่าครองชีพต่อไป

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านแรงงานดังกล่าว ทำให้บรรดาชาวไร่สับปะรดจำเป็นต้องปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น มีการเปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่ทำสวนต่างๆ ไป มาทำไร่สับปะรดเพื่อการค้าอย่างเต็มตัว แต่เมื่อเกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาสับปะรดตกต่ำอยู่บ่อยๆ ทำให้เกษตรกรรายย่อยบางส่วนผันตัวเองจากเกษตรกรไปรับจ้างใช้แรงงานในโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋องมากยิ่งขึ้น เกษตรกรรายย่อยบางรายถึงกลับเลิกปลูกสับปะรดอย่างถาวร อดีตเกษตรกรรายย่อยรายหนึ่งเล่าถึงวิถีการดำเนินชีวิตหลักเลิกปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักว่า “...หลังจากเลิกปลูกสับปะรดอย่างจริงจัง ก็เปลี่ยนมาปลูกผลไม้ชนิดที่ให้ผลผลิตเร็วเพื่อเป็นการชดเชยรายได้ที่ขาดหายจากการทำไร่สับปะรด เช่น มะนาว มะละกอ ชมพู่ วานหางจระเข้ มะม่วง กล้วยหอม...” (บรรจง บัวล้อม, 2550) ซึ่งเป็นการปรับตัวของเกษตรกรเพื่อให้เกิดผลผลิตประเภทอื่นทดแทนการปลูกสับปะรด ทำให้ไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินเริ่มลดลงอย่างเห็นได้ชัด กลายสภาพมาเป็นสวนผักผลไม้ และพื้นที่รกร้างแทน สาเหตุมาจากราคาสับปะรดตกต่ำ เกษตรกรรายย่อยขาดทุนและบางส่วนมีหนี้สิน จึงมีความจำเป็นต้องทำอาชีพอื่นทดแทนการปลูกสับปะรด เกษตรส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาการขาดผู้สืบทอดในอาชีพทำไร่สับปะรด ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เกษตรกรรายย่อยบางรายต้องเลิกทำไร่สับปะรดไปในที่สุด อดีตเกษตรกรที่เคยทำไร่สับปะรดเล่าให้ฟังตอนหนึ่งว่า “...สาเหตุที่เลิกอาชีพทำไร่สับปะรดไปเพราะราคาสับปะรดไม่ดี ไม่คุ้มทุน ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าแรงงานที่เพิ่มขึ้นทุกๆ ปี และลูกๆ ก็ไปเรียนหนังสือต่อกันหมด บ้างก็ไปทำงานในหน่วยงานเอกชนในเมือง บ้างก็ทำงานในโรงงานแปรรูปสับปะรด บ้างก็ค้าขาย อีกทั้งลูกๆ ขอร้องให้เลิกทำไร่สับปะรดเพราะทำแล้วก็ไม่ได้รวยขึ้นมาเลย แถมเป็นหนี้เป็นสินอีกจำนวนหนึ่งกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ด้วย เลยตัดสินใจเลิกทำไร่สับปะรดจะดีกว่า...” (บรรจง บัวล้อม, 2550)

สรุป ถึงแม้ว่าสับปะรดจะเป็นพืชที่มีความสำคัญสังคมเชิงและเศรษฐกิจของอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นผลไม้ที่มีการพัฒนาเพื่ออุตสาหกรรมส่งออกทำให้เกิดผลดีทางเศรษฐกิจ คือ มีการปรับเปลี่ยนรากฐานการผลิตสับปะรดของเกษตรกรให้ตรงกับความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมและตลาดโลก ...ปริมาณการซื้อขายในตลาดโลกสูงเป็นอันดับ 1 จากผลิตภัณฑ์อาหารกระป๋อง ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกสับปะรดติดต่อกันมายาวนานกว่า

20 ปี โดยมีสัดส่วนการถือครองตลาดในปี 2538 ประมาณร้อยละ 28.56 ของตลาดสหรัฐอเมริกา (อารยา กิจระภูมิ, 2545: 57) และร้อยละ 48.3 ของส่วนแบ่งตลาดโลกในปี 2537 โดยมีสับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรดเป็นผลิตภัณฑ์หลักเพื่อการส่งออกเป็นหลัก... (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2539: 69) อีกทั้งยังมีการปรับปริมาณผลผลิตให้สอดคล้องกับกำลังการผลิตของโรงงาน ทำให้เกิดการลงทุนและเกิดอาชีพทำไร่สับปะรดเพื่อการค้าเป็นหลัก แต่ขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดก่อให้เกิดผลกระทบโดยรวมต่อภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมการผลิตสับปะรดกระป๋องด้วย คือ ทำให้ที่ดินในบริเวณที่มีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมมีราคาแพง และประชาชนประสบกับปัญหาค่าครองชีพสูงขึ้นด้วย รายได้จากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องถือเป็นรายได้หลักของครอบครัวในยามที่ครอบครัวยังไม่ได้ขายผลผลิตที่ได้จากการทำไร่ให้แก่โรงงาน แต่เมื่อขายผลผลิตได้เงินมาแล้ว รายได้จากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องจะเปลี่ยนเป็นรายได้รองแทนที่ แต่ใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ราคาสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตกต่ำอย่างมาก การขายสับปะรดไม่ได้ราคา ทำให้เงินที่ได้จากการทำงานในโรงงานแปรรูปสับปะรดจึงเป็นรายได้หลักที่นำมาจุนเจือครอบครัว ดังนั้น ผู้ที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดในอำเภอหัวหินมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแรงจูงใจให้แรงงานภาคเกษตรกรรมเข้ามาทำงานในโรงงานเป็นจำนวนมากทั้งฝ่ายไร่และฝ่ายผลิต ผู้ที่ทำงานให้กับทางโรงงานจะได้รับอัตราค่าจ้างตามอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับเกษตรกรรายย่อย

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าของที่ดินให้เช่า พ่อค้าคนกลาง และโรงงานแปรรูปสับปะรด มีความสัมพันธ์ในการลักษณะของผู้อุปถัมภ์ และผู้อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ระหว่างนายทุนกับเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในลักษณะการเช่าช่วงที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยใน 3 ช่วงเวลา ดังต่อไปนี้

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 เป็นช่วงการเข้ามาของนายทุนเจ้าของที่ดิน พ่อค้าคนกลาง และโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหิน รวมทั้งนายทุนต่างถิ่นเข้ามากว้านซื้อที่ดิน

เพื่อทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว เพื่อสนองความต้องการวัตถุดิบที่ของโรงงานแปรรูปที่เพิ่มมากขึ้น การเข้ามาของนายทุนช่วงนี้ทำให้เกิดการขยายพื้นที่ทำการเกษตรโดยบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเพาะปลูก พื้นที่ที่ถูกบุกรุกส่วนใหญ่เป็นนายทุนที่มีอาชีพทำไร่สับปะรดและไร่อ้อยอยู่ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติกุยบุรี การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำไร่สับปะรด ไร่อ้อย มาอย่างยาวนานก่อนที่จะประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ซึ่งป่าในเขตอำเภอกุยบุรีทั้งหมดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ทั้งหมด 9 แสนกว่าไร่ หลังจากที่มีการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ เกษตรกรรายย่อยที่เข้าพื้นที่เสื่อมโทรมของอุทยานทำไร่สับปะรดได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นธรรมจากหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้เข้าพื้นที่ของอุทยานปลูกสับปะรด จากการบอกเล่าของเกษตรกรรายหนึ่งถึงการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในป่าอุทยานแห่งชาติว่า “...ในปี 2523 เมื่อองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ดำเนินการให้เข้าพื้นที่ป่าสงวนจากกรมป่าไม้จำนวน 21,875 ไร่ ในระยะเวลา 30 ปี เพื่อจัดสรรเป็นพื้นที่เข้าทำไร่สับปะรดผู้ที่มาเข้าพื้นที่มีทั้งเกษตรกรในพื้นที่ และนายทุนจากที่ต่างๆ เช่น เจ้าแก๊วไร่อ้อย ไร่สับปะรดเจ้าของโรงงานต่างๆ ทั้งจากอำเภอกุยบุรี ปราณบุรี สามร้อยยอด โดยมีเงื่อนไขอัตราการเก็บภาษีและค่าเช่าที่ดินที่แตกต่างกัน ลักษณะการเช่าที่ดินของอุทยานแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ชาวบ้านธรรมดาเป็นผู้เช่า คือ ยื่นเช่าได้ 20 ไร่ ไร่ละ 200 บาทต่อปี

ประเภทที่ 2 เช่าได้ 50 ไร่ ต้องเสียภาษีให้รัฐปีละ 2,000 บาท แต่ถ้ามีต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่นั้นก็สามารถล้มไปขายได้ เสียค่าเช่าไร่ละ 150 บาท

ประเภทที่ 3 เช่าได้ 400 ไร่ ซึ่งเป็นนายทุน ปีแรกไม่เก็บค่าเช่า ปีที่สองเก็บไร่ละ 30 บาท ปีที่ 4 เก็บไร่ละ 50 บาท พอปีที่ 5 ที่ 6 เก็บไร่ละ 100 บาท ซึ่งในพื้นที่มีต้นไม้อยู่มาก โดยทางจังหวัดบอกให้ตัดไม้ไปเสียค่าบำรุง แล้วออกไปขายได้ ปรากฏว่านายทุนเอารถแทรกเตอร์มาลุยต้นไม้ให้ล้ม... (สายหยุด, อายุ 53 ปี: สัมภาษณ์)

จะเห็นว่าลักษณะการเช่าดังกล่าวล้วนมีเงื่อนไขที่เอื้อประโยชน์ให้กับนายทุนและเจ้าของโรงงานทั้งสิ้น เนื่องจากผู้เช่าประเภทที่ 2 และ 3 ผู้เช่าเป็นนายทุนรายใหญ่ที่สามารถเช่าที่ดินได้จำนวนมาก ในขณะที่เสียภาษีค่าเช่าที่ดินเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับการเช่าที่ดินของเกษตรกรที่สามารถเช่าได้เพียง 20 ไร่ แต่ต้องเสียค่าเช่าที่ดินสูงถึงไร่ละ 200 บาทต่อปี ทั้งนี้เพราะพื้นที่ส่วน

ใหญ่ถูกสงวนไว้ให้นายทุน และเกษตรกรรายใหญ่ทำไร่สับปะรดส่งป้อนให้โรงงานของตัวเอง เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการทำไร่สับปะรดก่อนที่จะมีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติว่า “...คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เข้าไปปลูกถั่วในพื้นที่ป่าทำไร่สับปะรดกันมาก ในขณะที่เดียวกันก็มีนายทุนบางส่วนเข้ามาจับจองพื้นที่ทำไร่สับปะรดเช่นกัน ต่างคนต่างทำไม่ยุ่งเกี่ยวกับกัน จนกระทั่งหลังจากทางการประกาศพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติกุยบุรี และตำบลห้วยสัตว์ใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน เกษตรกรรายใหญ่หรือกลุ่มนายทุนต่างเข้ามาเช่าพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวมากขึ้นก่อนที่จะชาวบ้านในพื้นที่จะรู้เสียอีกว่าทางการให้เช่าพื้นที่ทำไร่สับปะรด มารู้ภายหลังก็ไม่เหลือพื้นที่ให้คนยากคนจนได้เช่าทำมาหากินกันแล้ว พื้นที่ที่เคยจับจองไว้ก่อนก็ถูกเช่าตัดหน้าทับพื้นที่ทำไร่สับปะรดของตนเองจนเกือบหมด...” (ราพรรณ ผงโนนแดง, 2552) พฤติกรรมเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความชอบเร้นในระบบเช่าที่ดินของหน่วยงานราชการที่มีเจ้าหน้าที่บางคนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เป็นช่วงเวลาที่ยุทธการรายย่อยได้รับการเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนกลุ่มนี้เป็นอย่างมากจากการแย่งชิงพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด และจากประสบการณ์ตรงของเกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงเกษตรกรที่พลาดโอกาสจากการเช่าที่ดินของอุทยานทั้งสองแห่งว่า “...มีนายทุนไร่สับปะรดรายใหญ่ในพื้นที่ได้จัดสรรพื้นที่ส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการเช่าที่เสื่อมโทรมของอุทยานในราคาถูกและนำมาให้เกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินทำกินน้อยและต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดโดยให้เช่าช่วงต่อจากนายทุนในราคาเช่าสูงถึงไร่ละ 300 บาทต่อปี แต่เกษตรกรก็ยินดีที่จะจ่ายค่าเช่าที่ดินให้กับนายทุนกลุ่มนี้ เพราะมองว่านายทุนกลุ่มนี้มีน้ำใจหยิบยื่นให้เช่าที่ดินทำกิน แต่เมื่อเทียบกับราคาสับปะรดที่เกษตรกรขายได้เป็นเงินก้อนโตถึงแม้ว่าบางปีจะได้เงินมากบ้างน้อยบ้างแต่ก็ ทุกครั้งที่นำผลผลิตไปขายจะได้รับเงินเป็นก้อนกลับมา โดยเฉพาะบางปีฤดูกาลผลิตที่สับปะรดให้ผลผลิตน้อยราคารับซื้อสับปะรดจากโรงงานจะสูงถึงกิโลกรัมละ 5-6 บาททีเดียว จึงเป็นสาเหตุหลักที่เกษตรกรต้องเช่าที่ดินจากนายทุนเพื่อทำไร่สับปะรดเพิ่มอีก 30 ไร่ จากเดิมที่ครอบครัวมีอยู่แล้ว 20 ไร่ เป็น 50 ไร่ เพื่อจ่ายต่อการบังคับผลผลิตในแต่ละแปลงให้ผลผลิตออกมาไม่พร้อมกันเพื่อจะขายให้ได้ราคาที่แตกต่างกัน แม้จะต้องลงทุนเพิ่มจากการเช่าช่วงที่ดินจากนายทุนและหักค่าต้นทุนการผลิตแล้วก็ตามยังเหลือเงินพอให้ลงทุนทำไร่สับปะรดได้ตลอดทั้งปี...” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550)

การเช่าที่ดินทำกินจากนายทุนเริ่มขยายใหญ่ขึ้นเมื่อกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เกษตรกรครอบครองอยู่ไม่เพียงพอต่อการทำมาหากินให้พอเพียงได้อีกต่อไปเป็นผลอันเนื่องมาจากการเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดขายให้โรงงานตามคำบอกเล่าของเกษตรกรรายหนึ่งว่า “...ตอนที่โรงงานเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดขายให้โรงงาน มีชาวบ้านเพียงบางส่วนที่ปลูกสับปะรด

ขายให้โรงงานตามคำแนะนำจากโรงงาน เขาปลูกสับปะรดอยู่ปีกว่าๆ สับปะรดที่ออกมามีขนาดเท่าๆ กัน ไม่ลูกใหญ่เหมือนกับที่เราเอาไปขายที่ตลาด 10 ไร่เขาเก็บได้ หลายคันรถสิบล้อ เขาเอาไปขายให้โรงงานได้เงินมาหลายหมื่นบาท เขาขายสับปะรดครั้งหนึ่งก็รวยเลย เราเอาสับปะรดผลสดไปขายตลาดขายครั้งได้ 1-2 พันบาทต่อไร่ ชาวไร่ที่ทำไร่สวนผสมเห็นเพื่อนบ้านขายสับปะรดรวยก็พากันปลูกสับปะรดตามกันหมด ผลผลิตออกมาขายได้หมดแถมได้รับราคาดี ทางโรงงานบอกว่ามีผลผลิตมากเท่าไรให้อามาขายให้โรงงานเพราะยังขาดสับปะรดอีกมาก เกษตรกรก็บอกต่อกัน...” (ช่วง, อายุ 72 ปี: สัมภาษณ์) จากการขาดแคลนวัตถุดิบของโรงงานทำให้เกษตรกรในอำเภอหัวหินเห็นช่องทางกอบโกยเงินทองจากการขายสับปะรดให้กับโรงงาน แต่เกษตรกรพบว่ากรรมสิทธิ์ที่ดินที่ครอบครองอยู่เริ่มไม่เพียงพอต่อการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดจึงจำเป็นต้องลงทุนเพิ่มโดยการไปเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินรายใหญ่ในพื้นที่

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 การถือครองที่ดินและการเช่าที่ดิน

หลังจากที่รัฐบาลและโรงงานได้ส่งเสริมให้ประชาชนในอำเภอหัวหินปลูกสับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากนั้นนโยบายดังกล่าวนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตแบบยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ส่งผลกระทบต่อพืชผลที่ปลูกอยู่ในไร่ สวน ที่ประชาชนในอำเภอหัวหินพึ่งพาอาศัยในเรื่องปัจจัยสี่ โดยเฉพาะการกินอยู่ เก็บอาหารตามฤดูกาลถูกทำลายทั้งหมด เพื่อขยายพื้นที่ปลูกสับปะรด เกษตรกรเห็นว่าการทำไร่เป็นการเพิ่มรายได้แค่รอบคร้ว จึงทำไร่สับปะรดอย่างต่อเนื่องปลูกสับปะรดซ้ำๆ เป็นเวลา 3-4 ปี ทำให้ดินดินเสื่อมคุณภาพ จึงหันมาใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มผลผลิต ก่อนลงมือปลูกในฤดูกาลใหม่ก็ต้องจ้างรถไถพรวนดิน วัชพืชพวกไม้พุ่มหญ้า ใหญ่น้อยเกิดขึ้นมากมาย ทำเองไม่ไหวต้องจ้างแรงงานเพิ่ม ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกวัน การทำไร่สับปะรดในช่วงนี้มีการลงทุนเป็นจำนวนมากเนื่องจากดินเสื่อมสภาพแล้ว เกษตรกรเริ่มกู้ยืมเงินจากนายทุนในหมู่บ้านเพื่อลงทุนทำไร่สับปะรด ในรูปของปุ๋ย

การใช้ที่ดินของเกษตรกรในอำเภอหัวหินที่ผ่านมา จึงเป็นการใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรเป็นหลัก แต่โรงงานอุตสาหกรรมที่เข้ามาในยุคของการมีแผนพัฒนาประเทศรองรับ เป็นการเปิดมิติใหม่ของพื้นที่เกษตรกรรมในอำเภอหัวหินให้กลายเป็นพื้นที่ปลูกสับปะรดแหล่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และอำเภอปราณบุรีกลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง แหล่งใหญ่ที่สุดของประเทศไทยนอกจากนั้นยังเป็นการเปิดมิติในการใช้พื้นที่เพื่อการปลูกสับปะรดส่งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินบาง

รายต้องขายที่ดินของตนเองให้แก่บริษัท เกษตรกรรมขนาด ที่มีนักลงทุนชาวต่างชาติร่วมลงทุน อยู่เนื่องจากเห็นว่าได้ราคาดี หันมาเป็นลูกจ้างของฝรั่งและญี่ปุ่น ประกอบกับเกษตรกรชาวไร่ สับปะรดแบ่งที่ดินให้เป็นมรดกของลูกหลาน ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำไร่สับปะรดเล็กน้อย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นคนอยู่ติดพื้นที่เดิม มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง แต่พื้นที่การถือครองที่ดินแต่ละรายมีไม่มากนัก โดยเฉลี่ยรายละไม่เกิน 10 ไร่ เนื่องจาก ถูกแบ่งซอยเป็นมรดกให้แก่ลูกหลานจึงเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ไม่คุ้มทุนที่ลงไป เกษตรกรรายย่อย เหล่านี้จึงไม่ค่อยรวย แต่ถ้าอยากมีรายได้จากการผลิตสับปะรดเพิ่มมากขึ้นก็ต้องเช่าพื้นที่สำหรับ ปลูกลูกสับปะรดให้เพิ่มมากขึ้น เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการเช่าที่ดินจากนายทุนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน รายใหญ่ที่ไม่ได้ทำการเกษตรด้วยตนเองแต่จ้างคนงานเข้ามาทำไร่สับปะรดแทน และหารายได้ เสริมจากการให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดทั้งรายย่อยและรายใหญ่เข้ามาเช่าที่ดินของตนเองในการ ทำการเกษตร เกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงราคาเช่าที่ดินเพื่อปลูกลูกสับปะรดว่า “...ค่าเช่าที่ดินเพื่อ ปลูกลูกสับปะรดจะอยู่ที่ราวๆ ไร่ละ 300 บาท/ไร่/ปี ทำให้นายทุนที่เป็นเจ้าของที่ดินรายใหญ่ มีรายได้ จำนวนมากจากการให้เกษตรกรรายย่อยเช่าที่ดินปลูกลูกสับปะรด เกษตรกรต้องการขยายพื้นที่ เพาะปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้น การได้ผลผลิตมากผลตอบแทนจากการขายสับปะรดก็เพิ่มมา กขึ้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะเช่าที่ดินจากนายทุนคนละ 10-20 ไร่ขึ้นไป...” (จารึก สุจริตจันทร์, 2552) ทำให้เกษตรกรต้องตกอยู่ภายใต้การครอบงำของนายทุนที่ดินที่มีอิทธิพลในท้องถิ่นในลักษณะของ การตกเป็นหนี้บุญคุณ และต้องตอบแทนบุญคุณตามความเชื่อของเกษตรกรที่ใครก็ตามให้ความ ช่วยเหลือต้องตอบแทนบุญคุณ ถึงแม้การเช่าที่ดินจะเป็นบุญคุณที่ต้องจ่ายเงินเป็นค่าเช่าก็ตามก็ถือ ว่าผู้ให้เช่ามีบุญคุณที่ให้แก่เกษตรกรเช่าที่ทำการ

ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะเช่าที่ดินเพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้เป็นการเพิ่มรายได้ที่มากขึ้นอย่างที่เกษตรกร ชาวไร่สับปะรดมุ่งหวังมากนัก มีแต่ต้องแบกรับภาระต้นทุนในการผลิตที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการ เช่าที่ดินทำไร่สับปะรด และยังต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปสัมภาษณ์ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าเกษตรกรชาวไร่ สับปะรดเผชิญกับอุปสรรค จากการเช่าที่ดินจากนายทุน สรุปได้ 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการในการดูแลผลผลิต เนื่องจากราคาสับปะรด ต่ำลงทุกปี และยังคงจ่ายค่าที่ดินเป็นเงินจำนวนมากในการเช่าแต่ละปี อย่างน้อยก็ต้องเช่าต่อเนื่อง ให้ครบ 3 ปี เพื่อที่จะได้ต้นทุนกลับคืนมาบ้าง ทำให้มีรายได้หลักการหักค่าเช่าที่ดินไม่เพียงพอต่อ การครองชีพ และไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงดินหรือลงทุนเพิ่มผลผลิต

ประกาศที่ 2 การปลูกสับปะรดซ้ำๆ ในที่ดินแปลงเดิมทำให้คุณภาพของดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากต้องใช้สารเคมีจำนวนมากในการเพิ่มผลผลิตโดยที่ไม่มีการปรับปรุงสภาพดินให้ดีขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ และถูกกดราคาจากโรงงานอุตสาหกรรม มีแนวโน้มที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดเหล่านี้จะตกเป็นหนี้ได้ทุกขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ

ประกาศที่ 3 เกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่เป็นผู้เช่าจะตกเป็นเบี้ยล่างให้นายทุนในท้องถิ่นในเรื่องของการถูกรวบงำทางการเมือง ทำให้ทำให้นายทุนกลุ่มนี้มีอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่นมายาวนาน ทำให้ท้องถิ่นนั้นๆ ไม่เกิดการพัฒนาทางการเมือง และยังเป็นต้นตอของการทุจริตจากเกษตรกรทั้งในแง่ของค่าเช่าที่ดิน

ในขณะที่ราคาประเมินที่ดินในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรรายย่อยบางรายขายที่ดินให้กับนักลงทุนที่เข้ามาลงทุนเนื่องจากราคาที่นักลงทุนเสนอให้เกษตรกรเป็นราคาทีู่งใจให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินบางส่วนให้โรงงาน เพื่อนำเงินมาสร้างฐานะครอบครัวยังมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพร้อมกับเปลี่ยนสถานภาพจากเจ้าของที่ดินเป็นผู้เช่าที่ดินเพื่อปลูกสับปะรดส่งโรงงานแปรรูปสับปะรด จากเป็นนายตัวเองไปสู่การเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด

ช่วงที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ที่ดินจากเจ้าของที่ดินเป็นผู้เช่าที่ดินจากนายทุน

เป็นช่วงที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน แต่เปลี่ยนสถานะเป็นผู้เช่า ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในสังคมนระหว่างชนชั้นเจ้าที่ดิน และชาวไร่ในลักษณะของระบบอุปถัมภ์ ระหว่างผู้อุปถัมภ์ คือ เกษตรกรรายใหญ่ที่เป็นทั้งนายทุนเจ้าของโรงงานและเป็นเจ้าของที่ดินที่ให้เกษตรกรเช่าช่วงที่ดินต่อจากนายทุนเพื่อปลูกสับปะรด และผู้อยู่ภายใต้อุปถัมภ์ก็คือ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยโดยมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ต้องพึ่งพิงกลุ่มนายทุนในลักษณะเจ้าของที่ดินกับผู้เช่าช่วงที่ดิน ความสัมพันธ์ของชนชั้นต่างๆ ภายใต้ระบบอุปถัมภ์อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง ทำให้เป็นที่มาของการเกิดชนชั้นเจ้าที่ดินขึ้นในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นชนชั้นที่ครอบครองปัจจัยการผลิต ทั้งคน เงิน ที่ดิน มีฐานะความเป็นอยู่ดี และมีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด มีด้วยกัน 4 ประเภท ได้แก่

ประเภทมีแรก เป็นนายทุนที่มีตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านสถานะเป็น เจ้าของที่ดิน และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสับปะรด เช่น มีหุ้นส่วนในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป สับปะรดกระป๋อง มีเงินทุนหมุนเวียนจำนวนมาก มีธุรกิจเกี่ยวกับการให้กู้และเก็บดอกเบี้ยแพง โดยผู้กู้ต้องเอาโฉนดที่ดินหรือเอกสารสิทธิ์อื่นๆ เช่น นส.3ก. มาค้ำประกัน อีกทั้งยังทำธุรกิจ เกี่ยวกับการขนส่งพนักงานของโรงงานแปรรูปสับปะรด ธุรกิจการเก็งกำไรที่ดิน ธุรกิจการให้เช่า ที่ดินในการทำไร่สับปะรด ซึ่งธุรกิจเหล่านี้มีอิทธิพลต่อเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอ หัวหินอย่างมากในเรื่องของการพึ่งพิงการเช่าช่วงที่ดิน เงินลงทุนทำไร่สับปะรด และการขอความช่วยเหลือด้านการพัฒนา ด้านสังคม ของหมู่บ้านที่ส่วนใหญ่ทุนกลุ่มนี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยตรงต่อชาวบ้านในพื้นที่ที่ดูแลรับผิดชอบในฐานะข้าราชการ และข้าราชการการเมืองท้องถิ่นที่ เกษตรกรอาศัยอยู่ ให้พัฒนาหมู่บ้านและให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่บุคคลกลุ่มนี้ปฏิบัติต่อชาว โดยใช้งบประมาณจากรัฐบาลนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่าเป็นการช่วยเหลือจากบุคคลกลุ่มนี้ ถือ เป็นบุญคุณที่ชาวบ้านต้องตอบแทนครั้งต่อไปในลักษณะของการเลือกตั้งให้กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้กลับ เข้ามาทำงานรับใช้ประชาชนต่อไป

ประเภทที่ 2 เป็นพ่อค้าคนกลาง เจ้าของแผงรับซื้อสับปะรดและมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่าย จัดซื้อวัตถุดิบหรือฝ่ายจัดซื้อของโรงงานแปรรูปสับปะรดทำให้มีความใกล้ชิดกับกลุ่มเกษตรกรและ โรงงาน แปรรูป เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการต่อรองกับโรงงาน โดยเฉพาะในช่วงที่สับปะรด ขาดแคลนทั้งนี้เพราะกลุ่มพ่อค้าคนกลางจะเข้าถึงเกษตรกรได้ดีกว่าโรงงาน เนื่องจากเกษตรกรราย ย่อยไม่มีรถบรรทุกขนาดใหญ่นำผลผลิตเข้าสู่โรงงาน จะใช้วิธีการระบายผลผลิตในไร่ของตนเอง ด้วยการนำมาขายที่แผงรับซื้อสับปะรดของพ่อค้าคนกลาง นายหน้าค้าสับปะรดจะรับซื้อผลผลิต จากเกษตรกรรายย่อยไปขายให้แก่โรงงานโดยตรง โดยการกำหนดราคาของแผงรับซื้อสับปะรดจะ อิงกับราคารับซื้อที่โรงงาน แต่จะมีราคารับซื้อที่ต่ำประมาณ 10-20 สตางค์ ซึ่งแผงรับซื้อสับปะรด จะรวบรวมสับปะรดไปส่งเข้าสู่โรงงานอีกทอดหนึ่ง โดยส่วนต่างที่นายหน้าจะได้จากการขาย สับปะรดจากเกษตรกร คือ ส่วนต่างระหว่างราคารับซื้อผลผลิตหน้าโรงงานกับราคารับซื้อผลผลิต จากในไร่ เช่น ผลผลิตสับปะรดในปี พ.ศ.2529 จากการเปิดเผยของเกษตรกรรายหนึ่งกล่าวถึงการ รับซื้อสับปะรดจากนายทุนว่า “...ราคาที่เกษตรกรได้รับจากโรงงานกิโกรัมละ 1.12 บาท แต่พ่อค้า คนกลางจะตกลงรับซื้อจากเกษตรกรเพียงกิโกรัมละ 50-80 สตางค์เท่านั้น ถึงแม้ว่าเกษตรกร ชาวไร่สับปะรดจะได้รับราคาจากพ่อค้าคนกลางต่ำมากก็ตาม เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อย ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เหล่านี้ก็ยินดีขายให้กับนายหน้าค้าสับปะรดเนื่องจากได้รับความ สะดวกสบายไม่ต้องไปนอนรอคิวตามโควตาที่โรงงานให้ซึ่งต้องใช้เวลาารอนาน 1-2 วัน

แล้วแต่คิว บางคิวใช้เวลารอเป็นอาทิตย์ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถรอได้เนื่องจากจะทำให้ผลผลิตเน่าเสีย...” (บรรจง บัวล้อม, 2550)

สาเหตุที่นายหน้าค้าสับปะรดเหล่านี้ไม่ต้องรอเข้าคิวเพื่อขายสับปะรดให้แก่โรงงานแปรรูปสับปะรด มีดังนี้

1. นายหน้าค้าสับปะรดเหล่านี้เป็นลูกค้ารายใหญ่ และเป็นลูกค้าชั้นดีของโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เนื่องจากมีผลผลิตส่งให้กับโรงงานตรงเวลาอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสามารถบังคับสับปะรดให้มีผลผลิตได้ตามความต้องการ จึงได้เครดิตโควตาในอันดับต้นๆ ของโควตาทั้งหมดที่เกษตรกรรายย่อยได้รับ

2. นายหน้าเหล่านี้มีผลประโยชน์กับทางโรงงานในด้านมีภาระหน้าที่ในการบริการรับส่งพนักงานให้กับโรงงานในรูปของพนักงานขับรถรับส่งพนักงานแบบรายเดือนโดยการใช้รถส่วนตัวของนายหน้าเองเป็นพาหนะในการรับส่งพนักงานให้กับทางโรงงานในรูปของเงินเดือน ถ้าต้องรอคิวในการขายสับปะรดนานก็จะไม่สามารถไปรับส่งพนักงานของโรงงานได้ทันตามเวลา

ประเภทที่ 3 **ชนชั้นที่มีฐานะปานกลาง** ชาวไร่กลุ่มนี้จะมีที่ดินเป็นของตนเองประมาณ 10-59 ไร่ มีเงิน มีเทคโนโลยีการผลิตเป็นของตนเอง เช่น รถไถ แต่ไม่เป็นหนี้ ใช้เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ มีการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยในการทำไร่สับปะรด เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรและสมาชิกกลุ่มชาวไร่สับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อาทิเช่น กลุ่มชาวไร่สับปะรดหัวหิน กลุ่มชาวไร่สับปะรดปราณบุรี และกลุ่มผู้ปลูกสับปะรดบ้านหนองพลับ เป็นต้น หรือเข้าไปมีบทบาทสำคัญในสมาคมชาวไร่สับปะรด ตลอดจนมีเครดิตที่ดีในการกู้เงินจากธนาคาร แล้วบางรายนำเงินที่กู้มาปล่อยกู้ต่อในอัตราดอกเบี้ยที่แพงขึ้น

ประเภทที่ 4 **ชนชั้นชาวไร่ยากจน** มีที่ดินเป็นของตนเองไม่เกิน 10 ไร่ หากต้องการทำไร่สับปะรดเพิ่มมากขึ้นจำเป็นต้องเช่าที่ดินจากนายทุนมาทำไร่สับปะรดเพิ่มเพื่อต้องการรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นจากการขายผลผลิตที่มีมากขึ้นจากการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูก ในส่วนของชาวไร่ที่ไม่สามารถเช่าที่ดินเพิ่มได้นั้นก็ไม่สามารถสร้างผลผลิตให้สูงกว่าการบริโภค หากเลี้ยงชีพด้วยการทำไร่สับปะรด และรับจ้างทำไร่สับปะรดของเพื่อนบ้านและรับจ้างทั่วไปในชนบทด้วย เพื่อหาเงินให้

เพียงพอกับการหมุนเวียนภายในครอบครัว การใช้จ่ายในการทำไร่ และการใช้หนี้สิน อีกทั้งยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนในด้านการขูดรีดแรงงานและอาจสูญเสียที่ดินในเวลาต่อมาได้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีสภาพการถือครองที่ดินใน 3 ลักษณะ คือ

1. เกษตรกรที่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองและทำไร่สับปะรดในที่ดินของตนเอง โดยไม่ต้องเช่าจากนายทุน เนื่องจากมีที่ดินมากเพียงพอต่อการปลูกสับปะรด
2. เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินในการปลูกสับปะรดเป็นของตนเอง แต่มีจำนวนที่ดินไม่เพียงพอต่อการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มากขึ้นจำเป็นต้องเช่าที่ดินจากนายทุน
3. เกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่เคยมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเองและได้สูญเสียที่ดินนั้นไปแล้วจากการเป็นหนี้สินนายทุนเนื่องมาจากความผิดพลาดจากการทำไร่สับปะรด และต้องเช่าที่ดินที่เคยเป็นของตนเองจากนายทุนเพื่อใช้ทำมาหากินต่อไป

การเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นผลมาจากช่วง 28 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรได้เปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตสับปะรดเพื่อการค้ามากขึ้น ทำให้ระบบการถือครองที่ดินเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามที่เกษตรกรรายใหญ่รายหนึ่งเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินในอำเภอหัวหินตอนหนึ่งว่า “...ที่ดินที่เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเองมีแนวโน้มลดลง ขณะที่เกษตรกรที่เป็นผู้เช่าที่ดินจากนายทุนเริ่มสูงขึ้น...” (คุตติ์ โพธิ์ประเสริฐ, 2552) ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากระบบทุนนิยมที่เข้ามาครอบงำเกษตรกรชาวไร่สับปะรดต้องใช้จ่ายเพื่อปัจจัยการผลิต เช่น หน่อพันธุ์สับปะรด ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ค่ารถไถในการเตรียมร่องปลูก และค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น การพึ่งพิงนายทุนเงินกู้จึงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ต้องกู้หนี้สินมาลงทุนในการทำไร่สับปะรดที่ทำอยู่เดิม นำมาสู่การสูญเสียที่ดิน ทั้งการถูกนายทุนเจ้าของที่ดินยึด เกษตรกรเล่าว่า “...และการขายที่ดินเพื่อนำเงินไปชำระหนี้ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยส่วนใหญ่ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากภาวะหนี้สินไปได้ เหตุผลคือ เกษตรกรมีความชำนาญ มีความรู้ความสามารถในการทำไร่สับปะรดเพียงอย่างเดียว จึงไม่กล้าที่จะถอนตัวออกมาเพื่อประกอบอาชีพอื่นก่อนที่กรรมสิทธิ์ที่ดินจะตกเป็นของนายทุน...” (ราพรรณ ผงโนนแดง, 2552) สภาพเช่นนี้เป็น การบั่นทอนกำลังใจในการผลิตและการปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกรผู้เช่าที่ดิน

เป็นอย่างมาก และทำให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดกลุ่มนี้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิมและตกเป็นเบี้ยล่างของนายทุนเจ้าของที่ดินรายใหญ่ในท้องถิ่น โดยเกษตรกรผู้เช่าจะเสียเปรียบในเรื่องความเป็นธรรมในการเช่า นายทุนที่ดินรายใหญ่อาจจะไม่ต่อสัญญาเช่าในปีต่อไปก็ได้ นั่นหมายถึงเกษตรกรต้องหาที่ดินทำมาหากินใหม่และต้องลงทุนทางการเกษตรใหม่ทั้งหมด

โรงงานแปรรูปสับปะรดไม่สามารถรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรรายย่อยได้เนื่องจากขอดตั้งซื้อสับปะรดกระป๋องจากต่างประเทศลดลง ต้นทุนการผลิตของโรงงานเพิ่มขึ้นทั้งค่าน้ำมันที่ใช้ในการเดินเครื่องผลิต ค่าน้ำมันรถในการขนส่งสับปะรดกระป๋องไปยังท่าเรือในกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศไทยที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา เกษตรกรไม่สามารถระบายสับปะรดออกสู่ตลาดได้ทั้งหมดเนื่องจากไม่มีแหล่งรับซื้อสับปะรดผลสดได้มากเท่ากับโรงงาน เกษตรกรขาดทุนจากการเช่าที่ดินมาเพื่อลงทุนขยายการผลิตสับปะรด

ภาวะหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย

จากการศึกษาพบว่า ภาวะหนี้สินของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดจากการกู้เงินเพื่อขยายการลงทุนจากเงินกู้ยืมในระบบและเงินกู้ ซึ่งประกอบ เจ้าของที่ดินให้เช่า พ่อค้าคนกลาง และโรงงานแปรรูปสับปะรด มีความสัมพันธ์ในการลักษณะของผู้อุปถัมภ์ และผู้อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ระหว่างในทุนกับเกษตรกรรายย่อยในอำเภอห้วยหิน นามาสู่การสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย ใน 3 ช่วงเวลา ดังต่อไปนี้

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 เป็นช่วงที่เกษตรกรใช้เงินทุนของตัวเองในการปลูกสับปะรด

ก่อนการปลูกสับปะรดเพื่อการค้าในอำเภอห้วยหิน ประชาชนในอำเภอห้วยหินดำเนินวิถีชีวิตอย่างเรียบง่ายมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การทำมาหากินพึ่งพาตนเองในชุมชน เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอห้วยหินเพิ่มการขายการลงทุนในการปลูกสับปะรดในช่วงแรก เงินลงทุนส่วนใหญ่เกษตรกรจะได้มาจากการออมภายในครอบครัว หรือเงินเก็บส่วนตัวของเกษตรกรเอง ในช่วงนี้เกษตรกรจะไม่มีภาระหนี้สินผูกพันกับสถาบันการเงินใดๆ เลย เงินทุนในการผลิตส่วนใหญ่เป็นของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดเอง ชาวไร่สับปะรดสมัยนั้นไม่นิยมกู้เงิน เกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงการกู้ยืมเงินตอนหนึ่งว่า “...หากมีความจำเป็นก็หยิบยืมจากญาติมิตรเพื่อนฝูง หรืออาจกู้ยืมบ้างจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ซึ่งการกู้เงินธนาคารถือเป็นเรื่องที่น่าละอายและ

เสียเครดิต แต่ถ้าหากไปกู้ชาวบ้านด้วยกันไม่เป็นไร ถือว่าไม่มีใครรู้ ถึงแม้ว่าจะมีธนาคารมาตั้งอยู่ในตัวอำเภอแต่เกษตรกรก็ไม่ยินยอมนำเงินไปฝากเนื่องจากเอาเงินไปฝากจำนวนมากแต่ธนาคารกลับให้สมุดมาเงินฝากมาเล่มเดียวเกิดความไม่ไว้วางใจ...” (ชูป, อายุ 76 ปี: สัมภาษณ์) การทำไร่สับปะรดสมัยก่อนเกษตรกรมีฐานะพอเลี้ยงตัวเองได้ ถึงแม้ไม่ร่ำรวยมากแต่ไม่ถึงกับอดคัดขัดสนและยังมีเงินออมไว้ใช้เป็นทุนสำรองในการทำไร่ได้ และการจะสังเกตว่าชาวไร่สับปะรดคนไหนร่ำรวยอาจดูได้จากบ้านเรือนที่ปลูกสร้างเป็นทรงสมัยใหม่หลังใหญ่โต และจัดตกแต่งเป็นระเบียบสวยงาม

หลังจากที่ประชาชนในอำเภอหัวหินซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยได้เปลี่ยนแปลงอาชีพมาปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักแล้ว ซึ่งการปลูกสับปะรดเป็นอาชีพที่มีการลงทุนสูงพอสมควร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณพื้นที่ทำไร่ของแต่ละครอบครัว ในด้านการลงทุนนี้เกษตรกรยังคงพึ่งพาตนเอง คือ ใช้ทุนของตนเองที่มีอยู่ประกอบกับอาศัยการหยิบยืมจากญาติพี่น้องเท่าที่จำเป็นแต่จะไม่ไปกู้ยืมเงินจากคนภายนอกหรือญาติ

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2535 เป็นช่วงที่เกษตรกรมีหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบจากการกู้เงินเพื่อขยายการลงทุน

หลังจากที่มีนายทุนเข้ามาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด นายทุนเหล่านี้เริ่มเข้ามาส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินเริ่มพึ่งพาปัจจัยภายนอกเป็นหลัก ทั้งที่เป็นปัจจัยในการอุปโภคบริโภค และปัจจัยในการผลิตเพิ่มมากขึ้น มีการจ้างแรงงานและนำเทคโนโลยีทางการเกษตรสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการคัดพันธุ์พันธุ์ และวิธีการปลูกเพื่อให้ผลผลิตผลผลิตจะออกมาพร้อมกัน และได้คุณภาพตามที่โรงงานต้องการ วิธีการที่ปฏิบัติในการปลูกสับปะรดโดยทั่วไปของเกษตรกรคือการเตรียมดินและปรับสภาพดินให้ร่วนซุย ตามปกติชาวไร่สับปะรดมักจะบำรุงไร่สับปะรดด้วยการใส่ปุ๋ยเป็นหลักตั้งแต่เริ่มปลูกจนกระทั่งให้ผลผลิต แต่ขณะเดียวกันก็มีการใช้ยาป้องกันวัชพืช ยากำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชกันอย่างเข้มข้น โดยนำเทคโนโลยีการผลิตมาใช้ เช่น เครื่องพ่นยา การปรับร่องสับปะรดโดยใช้รถไถเพื่อช่วยผ่อนแรงและทำงานได้รวดเร็วขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและมีคุณภาพ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นระบบสัญลักษณ์ของการทำเกษตรแผนใหม่ที่ต้องใช้เทคโนโลยีหรือปัจจัยการผลิตภายนอกเข้ามามาก ซึ่งเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้สูงขึ้นด้วย

รูปแบบการผลิตด้านการเกษตรในอำเภอหัวหินก็เปลี่ยนแปลงไป แม้ตัวเกษตรกรเองจะรู้ว่าการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจะมีความเสี่ยงจากการลงทุนแต่เกษตรกรก็ยังคงมีการขยายการลงทุนด้านการผลิต ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในหัวหินเปลี่ยนไป มีค่านิยมในการใช้เงินเป็นตัวตั้งในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เริ่มลดน้อยลงและบางอย่างหายไป เช่น การเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันในการทำไร่ทำสวน และเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือปัญหานี้สิ้นและการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน โดยอาศัยแหล่งเงินกู้ยืมทั้งในและนอกระบบ ภายหลังเมื่อผลผลิตที่ได้รับนั้นไม่คุ้มค่ากับการลงทุนเนื่องจากสาเหตุต่างๆ เช่น สภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย ราคาผลผลิตตกต่ำ และการกดราคารับซื้อสับปะรดจากโรงงานและพ่อค้าคนกลาง เป็นผลให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยหลายครอบครัวต้องประสบภาวะหนี้สิน ปัญหานี้สิ้นจึงเป็นปัญหาหลักที่สำคัญของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยที่ถูกครอบงำจากระบบการผลิตเพื่อการค้า ที่ต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอก เช่น ที่ดิน ทุน เทคโนโลยีการผลิต และการตลาด ซึ่งเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อย เกษตรกรจำเป็นต้องอาศัยเงินกู้ยืมจากแหล่งอื่นเพิ่มเติม ทั้งในรูปของเงินยืมที่ไม่ต้องเสียดอกเบี้ย และเงินกู้ที่มีการคิดดอกเบี้ยตามเงื่อนไขที่ผู้ให้กู้กำหนด จากแหล่งเงินกู้ที่มีในอำเภอหัวหินทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็น 2 แหล่งใหญ่ๆ คือ แหล่งเงินกู้ในระบบ ซึ่งได้แก่สถาบันการเงินในรูปนิติบุคคล ทั้งที่รัฐเป็นผู้จัดตั้งขึ้น และที่เป็นองค์กรหรือสถาบันของเอกชนสถาบันการเงินที่รัฐจัดตั้งขึ้นได้แก่ ธนาคารของรัฐที่จัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์หลักในการให้บริการสินเชื่อการเกษตร เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำหรับธนาคารเอกชน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ที่ดำเนินกิจการในอำเภอหัวหิน สำหรับองค์กรของเอกชนได้แก่ สหกรณ์ประเภทต่างๆ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งทุนจากแหล่งอื่นที่มีใช้สถาบันการเงิน ที่เรียกว่า “แหล่งเงินกู้นอกระบบ” ได้แก่ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน พ่อค้าคนกลาง นายทุน รวมทั้งผู้ให้กู้ในรูปของกลุ่มที่ชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

สำหรับเงินกู้ในระบบ เช่น ธกส. เป็นธนาคารที่ให้เกษตรกรสามารถเลือกกู้เงินได้ตามความจำเป็นในการใช้สอย โดยแบ่งการกู้เงินออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

ประเภทแรก เงินกู้ระยะสั้น

เงินกู้ระยะสั้นเป็นเงินกู้เพื่อช่วยเหลือในการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรรายคน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานสำหรับฤดูกาลผลิตหนึ่งๆ เช่น ค่าพันธุ์พืช ค่าปุ๋ย ค่ายากำจัดศัตรูพืช ค่าวัสดุทางการเกษตร ค่าจ้างแรงงาน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนตามความจำเป็น ฯลฯ

เงินกู้ประเภทนี้มีระยะเวลาการให้กู้ไม่เกิน 18 เดือน โดยใช้อสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน หรือใช้บุคคลค้ำประกันหรือใช้เงินฝากหรือหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นประกันจำนวนเงินกู้สูงสุดไม่เกิน 5,000,000 บาท ผู้กู้จะต้องชำระต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยให้เสร็จสิ้น

ประเภทที่ 2 เงินกู้ระยะปานกลาง

เงินกู้ระยะปานกลาง เป็นเงินกู้เพื่อให้เกษตรกรใช้ในการลงทุนในสินทรัพย์ทางการเกษตร ซึ่งโดยปกติแล้วใช้ประโยชน์ได้เกินกว่าฤดูกาลผลิตหนึ่งๆ เช่น บุกเบิกจัดทำที่ดินให้ใช้ในการเกษตรได้ หรือซื้อที่ดินการเกษตรเพิ่มเติม สร้างหรือปรับปรุงแหล่งน้ำ ทำสวน ซื้อสัตว์ใช้งาน ลงทุนในการเลี้ยงสัตว์ ปศุสัตว์ สัตว์ปีก เป็นต้น ระยะเวลาชำระไม่เกิน 5 ปี โดยใช้อสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน หรือใช้บุคคลค้ำประกันหรือใช้เงินฝากหรือหลักทรัพย์รัฐบาลเป็นประกัน ผู้กู้จะต้องชำระต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยให้เสร็จสิ้น เงินกู้ประเภทนี้มีระยะเวลาในการให้กู้ยืมไม่เกิน 5 ปี โดยผู้ให้กู้จะต้องชำระเงินกู้เป็นงวดๆ ไปจนหมด

ประเภทที่ 3 เงินกู้ระยะยาว แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามวัตถุประสงค์ของเงินคือ

ประเภทแรก คือ เงินกู้ระยะยาวเพื่อการพัฒนาการเกษตร

เป็นเงินกู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงทรัพยากรการเกษตร ซึ่งต้องใช้เวลานานกว่าจะได้ผลคุ้มค่าการลงทุน การลงทุนเพื่อการผลิตทางการเกษตร ซึ่งใช้ระยะเวลานานกว่า 3 ปี จึงจะได้ผล เช่น การทำสวนผลไม้ยืนต้น การเพาะเลี้ยงกุ้ง สัตว์น้ำอื่นๆ การซื้อหรือสร้างเครื่องมือ เครื่องจักรกล การเกษตร การปรับปรุงทรัพยากรดินประจำเพื่อการเก็บรักษา การแปรรูป การขาย การขนส่งผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ เงินกู้ชนิดนี้มีระยะเวลาการให้กู้ยืมนานถึง 15 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปี โดยใช้

อสังหาริมทรัพย์เป็นประกัน หรือใช้บุคคลค้ำประกัน เงินกู้สูงสุดไม่เกิน 5,000,000 บาท ผู้กู้จะต้องชำระต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยให้เสร็จสิ้น

ประเภทที่ 2 คือ เงินกู้ระยะยาวเพื่อชำระหนี้สินเดิม

เป็นเงินกู้เพื่อให้เกษตรกรได้นำเงินไปใช้ชำระหนี้สินเดิมที่มีอยู่เพื่อไถ่ถอน หรือปรับโอนที่ดินที่ดำเนินการเกษตรซึ่งเดิมเป็นของตนหรือของบิดามารดา เงินกู้ชนิดนี้มีระยะเวลาการให้กู้ไม่เกิน 10 ปี เงินกู้ระยะยาวทั้ง 2 ชนิด ที่กล่าวข้างต้นนั้น จะมีการชำระคืนเงินกู้แบ่งออกเป็นงวดๆ เงินกู้ทุกประเภทที่ให้ผู้กู้แก่ลูกค้า ธกส. ธนาคารจะคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 12 ต่อปี

ประเภทที่ 3 สินเชื่อเพื่อการผลิตสับปะรด

สำหรับการบริการเงินกู้ในเรื่องสับปะรดนั้น ธนาคารได้ดำเนินการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรผู้ทำการปลูกสับปะรด เช่นเดียวกับเกษตรกรผู้ทำการเกษตรประเภทอื่นๆ โดยทั่วไปภายใต้ข้อบังคับระเบียบและวิธีการของธนาคารอย่างเดียวกัน เพราะการผลิตสับปะรดก็เหมือนกับการผลิตพืชอย่างอื่น เพียงแต่มีแหล่งที่นิยมเพาะปลูกบางพื้นที่เท่านั้น ในการให้บริการสินเชื่อสับปะรดของธนาคารเท่าที่ได้ดำเนินงานมาแล้วตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงปัจจุบัน สินเชื่อส่วนใหญ่ที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรับบริการจากธนาคารเป็นในรูปเงินกู้ระยะสั้นเพียงฤดูกาลผลิตหนึ่งๆ เท่านั้น เกษตรกรจะใช้เงินที่กู้มาเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิตประกอบด้วย ค่าหน่อพันธุ์ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ย ค่าฉีดยาเพื่อป้องกันและปราบปรามโรค ค่าดายหญ้า ค่าแรงปลูกและเก็บเกี่ยว ค่ากำจัดวัชพืช ค่าถ่านแก๊สเคลเซียมคาร์ไบด์ หรือสอร์โอม ค่าขนออกจากไร่ เป็นต้น ส่วนเงินกู้ระยะปานกลางนำมาใช้เพื่อบุกเบิกหรือปรับปรุงที่ดิน ค่าซื้อรถแทรกเตอร์ ค่าซื้อที่ดินเพื่อขยายการผลิต และค่าซื้อเครื่องฉีดยา หรือเครื่องมืออื่นๆ มีเป็นจำนวนน้อยมาก เพราะชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินมักจะมีเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้อยู่แล้ว

การให้บริการสินเชื่อเพื่อผลิตสับปะรดของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่ผ่านมา จะให้บริการสินเชื่อแก่ผู้ปลูกสับปะรดทุกแห่งที่มีการปลูกสับปะรด และการให้บริการสินเชื่อของ ธกส. ในการปลูกสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอหัวหินส่วนใหญ่เป็นเงินกู้ระยะสั้นเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตรอบๆ ปีหนึ่งเท่านั้น ...สำหรับปี 2522/2523 ธกส.ได้ให้กู้เพื่อผลิต

สับปะรดเป็นเงินกู้ระยะสั้นแก่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดไปประมาณ 30.3 ล้านบาท... (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2523: 26)

จะเห็นได้ว่าการลงทุนทำไร่สับปะรดในปัจจุบันของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน แหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพในปัจจุบันจะเป็นการกู้ยืมเงินในระบบมากกว่าแหล่งเงินทุนนอกระบบ และการใช้ทุนส่วนตัว เกษตรกรมีความกล้าที่จะเสี่ยงกับการเป็นหนี้มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะความต้องการที่จะได้ผลผลิตที่มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอับความต้องการของตลาด และมีความคาดหวังว่าจะมีรายได้มากขึ้นตามสัดส่วนของการลงทุน เงินลงทุนที่มีอยู่เกษตรกรจะนำไปใช้ลงทุนในการจัดซื้อ จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องทุ่นแรง เช่น การจ้างรถไถดิน เครื่องพ่นยา เครื่องสูบน้ำ ปุ๋ยเคมี สารเคมีปราบศัตรูพืช การจ้างแรงงาน การซื้อรถกระบะ เพราะจะได้ทำงานได้สะดวกสบายขึ้น ทุนระยะเวลาและแรงงาน ทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น และมีรายได้เพิ่มมากขึ้นด้วย

แต่ช่วงเวลาต่อมา เกิดปัญหาสับปะรดขาดแคลนสับปะรดที่เกษตรกรมีอยู่ขายได้ราคาดี เนื่องจากโรงงานไม่มีวัตถุดิบที่เพียงพอในการใช้แปรรูป จึงทำให้ราคาผลผลิตสับปะรดมีราคาสูง แต่เมื่อต้องการลงทุนมากขึ้น เกษตรกรรายย่อยส่วนหนึ่งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เพื่อการเกษตรได้อาศัยกู้ยืมเงินจากธนาคารเพิ่มมากขึ้น การกู้ยืมเงินจึงไม่ใช่เรื่องใหญ่สำหรับเกษตรกรอีกต่อไป ยิ่งในปัจจุบันศักยภาพในการใช้หนี้ของเกษตรกรมีความแน่นอนกว่าเดิม นั่นหมายความว่าเมื่อถึงเวลาชำระหนี้ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดเหล่านี้สามารถหาเงินมาชำระหนี้ให้แก่ผู้ให้ยืมได้อย่างแน่นอน ยิ่งทำให้เกษตรกรไม่กล้าเป็นหนี้นอกระบบโดยไม่จำเป็น ในปัจจุบันเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. มากที่สุด

จากการดำเนินงานของ ธกส. ในอำเภอหัวหินที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ธกส. จ่ายเงินกู้ในเรื่องการผลิตสับปะรดน้อยมากเมื่อเทียบกับผลผลิตการเกษตรอื่นๆ ทั้งที่สับปะรดเป็นพืชที่ปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ซึ่งเป็นเพราะมีปัญหาในเรื่องของการผลิตของเกษตรกรเอง เช่น ในอำเภอหัวหินซึ่งเป็นแหล่งที่มีการปลูกสับปะรดมากที่สุด มักจะเกิดน้ำท่วมเสียหาย ส่วนปัญหาอื่นได้แก่ปัญหาด้านการตลาดขณะนี้ยังไม่มีประกันราคาสับปะรดจากรัฐบาลและยังไม่มีการจัดการด้านการตลาดเป็นเหตุให้บรรดาเจ้าของโรงงานแปรรูปสับปะรดกระป๋อง หรือพ่อค้าคนกลางฉวยโอกาสไม่ยอมรับซื้อสับปะรด ทั้งๆที่โรงงานเหล่านี้ยังมีกำลังการผลิตสูงพอจะผลิตได้ ทำให้

เกษตรกรต้องยอมขายสับปะรดในราคาถูกซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน และยังคงเป็นวัฏจักรอยู่เช่นนี้ตลอดไปตราบเท่าที่รัฐบาลยังไม่มีมาตรการประกันราคาสับปะรดให้แก่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในเวลาต่อมาการขยายพื้นที่เพาะปลูกในอำเภอหัวหินขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดใช้บริการกู้ยืมเงินเพื่อผลิตสับปะรดมากขึ้น และทำให้เกษตรกรรายในอำเภอหัวหินสามารถกู้เงินได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องนำที่ดินไปจำนองแล้วนำเงินมาลงทุนทำไร่สับปะรดเหมือนการกู้ยืมในระบบอีกต่อไป เกษตรกรไม่ต้องเสี่ยงกับการถูกยึดกรรมสิทธิ์ที่ดินเหมือนเช่นในอดีต

ในส่วน of สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดได้เข้ามาสนับสนุนให้เกษตรกรกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด โดยมีข้อผูกพันว่า “...เมื่อผลผลิตออกจำหน่ายให้แก่โรงงานได้ในแต่ละปี เกษตรกรจะต้องจ่ายเงินคืนสหกรณ์การเกษตรที่ชาวไร่สังกัดอยู่ โดยเกษตรกรจะต้องจ่ายเงินคืนสหกรณ์พร้อมอัตราดอกเบี้ยตามที่สหกรณ์การเกษตรที่ชาวไร่สังกัดเป็นสมาชิกอยู่กำหนดไว้ ถ้าเกษตรกรรายใดไม่สามารถคืนเงินได้ เพื่อนสมาชิกในกลุ่มเดียวกันที่เป็นผู้ค้ำประกันซึ่งกันและกันจะต้องช่วยกันจ่ายเงินคืนสหกรณ์แทนเกษตรกรรายนั้น แต่เหตุการณ์เช่นนี้ไม่เกิดขึ้นภายในกลุ่มสมาชิกด้วยกันเพราะต่างช่วยกันผลักดันกันเองระหว่างสมาชิกในกลุ่มให้จ่ายเงินคืนสหกรณ์ให้ครบเพื่อเพื่อนสมาชิกด้วยกันจะได้มีโอกาสกู้ยืมไปลงทุนในการทำไร่สับปะรดต่อไป...” (ธูป บ่อทราย, 2550)

ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงที่เกษตรกรสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินให้นายทุนหลังจากเกิดภาวะหนี้สินจากการกู้เงินทั้งในระบบและนอกระบบจนไม่สามารถชำระหนี้สินทั้งหมดได้ สำหรับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่ต้องกู้เงินจากแหล่งอื่นที่นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วส่วนใหญ่จะใช้วิธีการ ไปเอาปุ๋ย เอาแก๊สหุงต้มลูกสับปะรด เอายาปราบวัชพืช สารเคมีและอุปกรณ์ทำไร่มาก่อนจากร้านค้าในเมือง เมื่อขายสับปะรดได้จึงนำเงินไปชำระคืน พ่อค้าเหล่านี้ถือว่าเป็นนายทุนที่มีอิทธิพลของท้องถิ่น เป็นหัวคะแนนสำคัญในการเลือกตั้งในท้องถิ่น โดยจกฉวยประโยชน์จากที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดเชื่อเรื่องบุญคุณ ความเกรงใจที่มีต่อกัน และความกตัญญู เช่น การสมัครเลือกตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยคนกลุ่มนี้จะให้นายทุนเหล่านี้เป็นหัวคะแนนให้ โดยบอกให้ลูกค้าที่มาซื้อสินค้าให้ลงคะแนนให้กับผู้สมัคร ซึ่งลูกค้าจะเกรงใจเจ้าของร้าน กลัวว่าถ้าไม่ลงคะแนนให้ต่อไปนายทุนจะไม่ให้ยืมสินค้ามาใช้ทำไร่สับปะรด

ตารางที่ 4.5 เนื้อที่ปลูกสับปะรดและการจ่ายเงินกู้แก่ลูกค้า ธกส. เป็นรายปี

สาขาที่ ดำเนินงาน	2519/2520		2520/2521		2521/2522	2522/2523
	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวนเงิน (บาท)	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวนเงิน (บาท)	จำนวนเงิน (บาท)	เม.ย.22- มี.ค.23 จำนวนเงิน (บาท)
ประจวบคีรีขันธ์	3,613	3,443,650	8,400	24,614,300	31,211,500	30,305,600
เพชรบุรี	130	72,000	6,297	6,301,100	4,636,500	3,531,900
ชุมพร	15	15,000	187	141,000	270,500	93,000
ชลบุรี	-	-	-	50,000	373,000	327,500
พัทลุง	-	-	198	168,800	24,500	39,000
ลำปาง	260	49,350	165	136,000	630,000	1,037,500
ตรัง	20	16,000	-	-	104,000	67,000
สงขลา	110	14,000	52	25,300	58,000	75,000
สุราษฎร์ธานี	-	-	-	-	36,500	124,500
ปัตตานี	-	-	-	-	151,500	37,500
กาญจนบุรี	34	9,000	351	109,000	436,500	323,000
สุโขทัย	-	-	25	50,000	-	8,000
ระยอง	-	-	118	549,000	615,000	530,500
สุพรรณบุรี	-	-	15	10,000	22,000	-
นราธิวาส	-	-	192	145,500	6,000	-
รวม	4,200	3,700,000	16,000	32,300,000	38,576,000	36,500,000

ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (2523)

จากตารางที่ 4.5 พบว่าเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ล้วนแต่มีหนี้สินทั้งทางตรง คือ การกู้ยืมจากนายทุน สถาบันการเงินต่างๆ และทางอ้อม คือ การผ่อนชำระค่ารถยนต์ที่ซื้อมาเพื่อใช้เป็นพาหนะในการบรรทุกผลผลิตจากไร่สับปะรดส่งโรงงาน ตลอดจนนำมาใช้ลงทุนในปัจจัยการผลิต ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีและสารเคมีในการทำไร่สับปะรด เช่น ค่ารถไถ ค่าจ้างแรงงาน ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง แก๊สหยอดสับปะรด และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรูปแบบต่างๆ มากขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น นอกจากการนำเทคโนโลยีและสารเคมีเข้ามาใช้ในขบวนการผลิตแล้ว รูปแบบในการทำไร่สับปะรดได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมช่วยเหลือในขั้นตอนต่างๆ ของการทำไร่สับปะรด ปัจจุบันเหลือเพียงคนในครอบครัวบางส่วนที่ยังยึดอาชีพทำไร่

สับปะรด โดยอาศัยการจ้างแรงงานเข้ามาช่วยทำไว้ในอัตราค่าจ้างสูงถึง 200-300 บาท แล้วแต่ชนิดของงาน

เนื่องจากเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินมีรายได้น้อยแต่มีรายจ่ายมาก จึงมีการกู้ยืมเงินเข้ามาใช้ในครัวเรือนจากแหล่งทุนต่างๆ โดยมีแหล่งเงินทุนคือ เงินกู้ธนาคาร ซึ่งเป็นแหล่งเงินกู้ที่เข้าถึงง่ายที่สุดคือนายทุนเงินกู้รายใหญ่ในอำเภอหัวหินนั่นเอง แต่เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ต้องยอมรับอัตราดอกเบี้ยที่สูง และนับวันจะทวีสูงขึ้นตามลำดับ เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้จึงมองหาแหล่งทุนใหม่ คือ แหล่งเงินทุนที่อยู่ในระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่ถูกลง เพื่อนำมาใช้หนี้ในระบบเดิม แหล่งทุนดังกล่าวได้แก่ ธนาคารของรัฐ เช่นธนาคาร ธกส. ธนาคารออมสิน และสหกรณ์ต่างๆ หรือแม้แต่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักให้กู้ยืมเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ แต่เกษตรกรรายย่อยเหล่านี้ไม่ได้กู้เพื่อใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์การกู้ เมื่อครบกำหนดชำระคืนผู้กู้ก็ต้องไปกู้ยืมธนาคารมาใช้หนี้ในระบบ หมุนเวียนอยู่เช่นนี้เป็นวงจรที่ไม่มีที่สิ้นสุด อย่างไรก็ตามเกษตรกรพยายามที่จะแก้ไขและคลี่คลายปัญหานี้สินของตนเอง แต่พบว่าสามารถแก้ไขได้ในระดับหนึ่งด้วยการแบ่งขายที่ดินทำกินบางส่วนขายให้กับนายทุน

การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรหลังความล้มเหลวจาก การปลูกสับปะรดเพื่อการค้า

จากการศึกษาพบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรหลังความล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาที่สำคัญ ได้แก่ ช่วงแรก การดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาตลาด ช่วงที่ 2 ปัจจัยที่นำไปสู่ความล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า และช่วงที่ 3 ความล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า ดังต่อไปนี้

ช่วงแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2524 การเปลี่ยนแปลงการดำเนินวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาตลาด

การดำเนินชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินจากที่เคยอยู่ในสภาพสังคมที่มีวิธีการดำเนินชีวิตแบบการพึ่งพาการผลิตเพื่อยังชีพ ถูกทำลายลงเมื่อมีการขยายพื้นที่ทำกินและบุกเบิกป่าไม้เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น สับปะรด เป็นการทำลายแหล่งอาหารตามธรรมชาติของชาวหัวหิน หากอยู่หากินไม่ได้ต้องหันไปพึ่งพาตลาดแทน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่มีอีกแล้ว เพราะทุกคนต้องแข่งขันกันหาเงินทองมาใช้จ่ายภายในครอบครัว หาซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทันสมัย

ในขณะที่ฐานการผลิตยังคงเป็นการทำไร่สับปะรดเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ที่มีการลงทุนมาก เป็นการทำไร่สับปะรดแบบนายทุน คือเกษตรกรมีรายได้จากการทำไร่สับปะรดน้อยแต่มีรายจ่ายเกินตัว โดยเฉพาะค่านิยมเรื่องการใช้สารเคมีในการผลิตสับปะรด การจ้างแรงงาน เมื่อรากฐานการผลิตเปลี่ยนไป วิถีชีวิตของเกษตรกรรายได้เปลี่ยนไปตามการผลิตที่มุ่งหวังเพียงเงินทองจนลืมพื้นฐานที่มั่นคงทางการผลิตแบบยังชีพไปในที่สุด ความไม่มั่นคงและแน่นอนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถปรับตัวได้ทันกลไกตลาด จนทำให้เกิดวงจรหนี้สินอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

การทำไร่สับปะรดของเกษตรกรจะมีรายได้ดีกว่าการทำอาชีพอื่น แต่กลไกการกำหนดราคาผลผลิตยังอยู่ในมือพ่อค้าคนกลาง และโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเช่นเดิม โดยพ่อค้าคนกลางเป็นผู้มารับซื้อผลผลิตจากไร่สับปะรด และนำไปขายโดยไม่มีการตกลงราคาและยังไม่จ่ายเงิน เมื่อพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิตงวดใหม่จึงจะชำระค่าผลผลิตงวดที่มารับไปขายในงวดก่อน แต่ถ้าเกษตรกรอยากรับเงินก่อนขายผลผลิตก็ได้ แต่พ่อค้าจะกดราคารับซื้อให้ต่ำกว่าราคาที่ทางโรงงานตั้งไว้ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยเหล่านี้เองก็ไม่มีอำนาจในการต่อรองแล้วแต่พ่อค้าคนกลาง การที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดจะขายผลผลิตให้ได้ราคาต้องนำผลผลิตไปขายที่โรงงานเองโดยตรงซึ่งไม่คุ้มกับการจ้างรถบรรทุกผลผลิต และความเสี่ยงในการเน่าเสียของผลผลิตเนื่องจากรอคิวตรวจสอบคุณภาพผลผลิตนาน เพื่อเป็นการตัดปัญหาเกษตรกรจำเป็นขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลาง ทำให้พ่อค้าคนกลางสามารถกดราคาผลผลิตได้ตลอด สำหรับราคาสับปะรดไม่มีความแน่นอน และมีราคาถูกลงเรื่อยๆ หากเกษตรกรรายย่อยที่ไม่สามารถทนกับภาวะขาดทุนได้ก็จะหยุดทำไร่สับปะรดแล้วเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่นแทน

วิธีการซื้อขายสับปะรดที่ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง เป็นการเอาเปรียบเกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ชาวไร่สับปะรดจะพยายามหาทางแก้ไขปัญหา แต่ดูเหมือนว่าความพยายามดังกล่าวยังไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสะท้อนได้จากคำพูดของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายหนึ่งกล่าวว่า “...มันเสียอยู่น้อยหนึ่งที่ชาวไร่สับปะรดรายย่อยด้วยกันมักจะรวมกลุ่มกันไม่ค่อยได้ จึงไม่มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง เราเป็นชาวไร่สับปะรดรายเล็กๆ ไปสู้รายใหญ่ไม่ได้ เข้ามีเครดิต การขาดความร่วมมือ ขาดสามัคคีภายในกลุ่ม ก็เป็นช่องทางให้แม่ค้ากดราคารับซื้อสับปะรดได้...” (กี วงศ์ซ้อน, 2552)

ช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2525-2535 ปัจจัยที่นำไปสู่ความล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า

สับปะรดเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันมากในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่สนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะโรงงานแปรรูปสับปะรด ก่อให้เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมประเภทนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา เพื่อรองรับการพัฒนาศักยภาพของสับปะรดเพื่อการส่งออก การขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดที่เพิ่มขึ้นตามความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม และความต้องการในตลาดทั่วไปที่ใช้บริโภคสดๆ เกษตรกรรายหนึ่งให้ข้อสังเกตได้จากราคาหน่อสับปะรดที่มีราคาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วว่า “...ราคาหน่อละ 20-30 สตางค์ เป็นราคาหน่อละ 50-60 สตางค์ ใน พ.ศ. 2525...” (วน บัวล้อม, 2552) และในช่วงที่ราคาอ้อยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เริ่มตกต่ำ เกษตรกรชาวไร่อ้อยเริ่มจะหาพืชอื่นมาปลูกแทนอ้อย และตามสภาพพื้นที่ที่ใช้ปลูกอ้อยทั่วไปเป็นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ พืชที่จะมาปลูกแทนอ้อยและให้รายได้ต่อไร่สูงก็ควรจะเป็นสับปะรด จากการเปิดเผยของเกษตรกรรายหนึ่งกล่าวว่า “...เพื่อนเกษตรกรที่ปลูกสับปะรดก็มีรายได้ที่มั่นคง ลูกหลานมีโอกาสได้เรียนสูงๆ ฐานะครอบครัวก็ดีขึ้นจึงเปลี่ยนจากการปลูกอ้อยมาปลูกสับปะรดแทนการปลูกอ้อย อีกทั้งราคาสับปะรดก็ดีกว่าราคาอ้อยในขณะนั้น...” (ช่วง ราชรองเมือง, 2550) ราคาสับปะรดตั้งแต่ปี 2526 เป็นต้นมามีราคาค่อนข้างสูงเมื่อนำไปขายให้กับโรงงาน ดังนั้น เกษตรกรจึงหันมาปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานแทนการปลูกพืชอื่น ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมในพื้นที่กล่าวว่า “...การที่เกษตรกรปลูกพืชชนิดอื่นแล้วก็ไม่รู้จะขายให้ใครเพราะไม่มีโรงงานมารองรับ ต่างกับสับปะรดที่มีโรงงานรองรับถึง 3 โรงงาน...” (ณรงค์ พัทธกษัตริย์, 2550)

ภายหลังฤดูการผลิตในปี พ.ศ. 2525 จำนวนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ทวีจำนวนพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นเรื่อยๆ ตลอดระยะเวลา 28 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่โรงงานเริ่มเปิดดำเนินการผลิตสับปะรดแปรรูปกระป๋อง ดังนั้น ระดับราคาที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดได้รับจากโรงงานจึงขึ้นลงตลอดเวลา เกษตรกรรายย่อยเล้าถึงความผันผวนด้านราคาซื้อขายสับปะรดคนหนึ่งว่า “...เป็นระดับราคาที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดพอประทังชีวิตอยู่ได้เท่านั้นไม่มีความมั่นคงจากรายได้ที่รับจากการขายผลผลิตเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับรายได้ที่ได้รับเมื่อ 13 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2510-2524) ซึ่งเป็นช่วงทองของรายได้ที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดได้รับจากโรงงานเมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นทุกปี...” (ชูป บ่อทราย, 2550) ตามภาวะเศรษฐกิจ

ของประเทศ แต่ราคาผลผลิตที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับกลับสวนทางกับการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีการผลิต

ดังนั้น ลักษณะการปลูกสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอหัวหินที่ได้รับผลกระทบจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้าใน 3 ประการ ได้แก่ **ประการแรก** ปริมาณผลผลิตที่ไม่เพียงพอและไม่สม่ำเสมอของผลผลิตที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปส่งผลให้โรงงานต้องขึ้นราคารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเพื่อจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มพื้นที่ปลูกสับปะรด **ประการที่สอง** คุณภาพไม่ได้มาตรฐานและสินค้าไม่ตรงตามความต้องการของโรงงานมีผลกระทบต่อการเพิ่มต้นทุนในการพัฒนาคุณภาพผลผลิตของเกษตรกร **ประการที่สาม** การขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรมากเกินไปจนการควบคุมมีผลให้ผลผลิตล้นตลาดเกินความต้องการของโรงงานแปรรูปสับปะรดราคาผลผลิตตกต่ำเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ประกอบการโรงงานต้องปรับกลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านการกำหนดราคาจัดซื้อวัตถุดิบจากเกษตรกรตามปริมาณผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ในแต่ละปีทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจ แต่เป็นหนทางแห่งความหายนะของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยในอำเภอหัวหิน

ผลกระทบจากปัจจัยทั้ง 3 ประการดังที่กล่าวข้างต้น เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินได้รับผลกระทบอย่างหนักและต้องจำวนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2529 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่เพาะปลูกสับปะรดประมาณ 243,711 ไร่ ปริมาณผลผลิตโดยรวมของประจวบคีรีขันธ์ มีจำนวน 830,231 ตัน.. (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2540) ปริมาณการผลิตที่ออกสู่ตลาดมีปริมาณเกินความต้องการของโรงงานและตลาด ทำให้เกษตรกรขายได้ราคาต่ำ ภายหลังจากนั้นเป็นต้นมาพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ใน ปี พ.ศ. 2530 ลดลงเหลือพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพียง 202,418 ไร่ เนื่องจากขาดเงินทุนดูแลรักษาสับปะรด ทำให้ผลผลิตสับปะรดโดยรวมของประจวบคีรีขันธ์เหลือเพียง 754,563 ตัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2536: 4) จากข้อมูลทั้งหมดจะเห็นได้ว่า สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประสบปัญหาด้านการตลาดที่รับซื้อสับปะรดทั้ง 2 ตลาด คือตลาดโรงงานและตลาดบริโภคผลสด ในด้านของปัญหาการขาดแคลนผลผลิต และปัญหาผลผลิตล้นตลาดจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดที่เพิ่มขึ้นและลดลงตามราคารับซื้อสับปะรดเรื่อยมา เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดขาดทุน จึงลดพื้นที่เพาะปลูกให้น้อยลงและขาดการดูแลไร่สับปะรดที่เหลืออยู่ ทำให้จำนวนผลผลิตที่ออกสู่ตลาดน้อยลง จากการศึกษาพบว่าโรงงานแปรรูปสับปะรด

ขาดแคลนผลผลิตมากกว่าราคาผลผลิตก็จะสูงขึ้น เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจะกลับมาเริ่มปลูกสับปะรดกันใหม่

ในปี 2532-2535 ปัญหาสับปะรดล้นตลาดได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลผลิตสับปะรดได้ออกสู่ตลาดพร้อมๆ กัน ทำให้ราคาสับปะรดโรงงานตกต่ำเหลือเพียงกิโลกรัมละ 0.91 บาท (รศดา เวชฎาพันธุ์, 2533: 49) แต่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจำเป็นต้องคัดนำออกขายสู่ตลาดบริโภคสดและโรงงาน เพราะไม่สามารถเก็บผลผลิตไว้ได้นาน ทั้งนี้เป็นเพราะการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตจากรัฐโดยปราศจากมาตรการควบคุมและคำนึงถึงตลาดในระยะยาว จึงเป็นปัญหาราคาและผลผลิตล้นตลาดมากขึ้นในระยะเวลาที่ผ่านมา โดยรัฐบาลไม่สามารถตกลงกับโรงงานให้กำหนดราคารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดด้วยราคาที่คุ้มต้นทุนการผลิตได้ และในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถให้หลักประกันแก่โรงงานในการหาตลาดระบายสับปะรดกระป๋อง หากทางโรงงานจะแบกรับภาระการรับซื้อสับปะรดสดจากเกษตรกรมากขึ้น เท่ากับเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตของโรงงานโดยปราศจากตลาดรองรับผลผลิตระยะยาวในต่างประเทศให้กับทางโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหิน นอกจากนี้ยังไม่มีมาตรการใดๆที่จะสามารถควบคุมการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้อย่างจริงจัง เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวให้แก่โรงงานแปรรูปสับปะรด และเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ.2536-2538 ความล้มเหลวจากการปลูกสับปะรดเพื่อการค้า

ลงทุนประกอบกิจการประเภทเดียวกันในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จาก จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องที่เกิดขึ้นมากมายหลายแห่ง การประกอบกิจการประเภทเดียวกันและในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดการแข่งขันทั้งทางด้านราคา และการตลาด เกิดผลเสียต่อโรงงานอุตสาหกรรม คือ มีการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในช่วงที่สับปะรดขาดแคลนโดยดัดราคารับซื้อตัวเอง และยังมีการขายสับปะรดแปรรูปกระป๋องดัดราคากันเองอยู่เสมอในตลาดโลก ทำให้โรงงานสับปะรดกระป๋องในประเทศไทยถูกเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดอยู่เสมอ การแข่งขันทางการตลาดก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องภายในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากผู้ประกอบการต้องแข่งขันด้านคุณภาพสับปะรดกระป๋องอย่างเข้มงวด เพื่อใช้การันตีถึงความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าของผู้บริโภค และเพื่อให้ตลาดต่างประเทศยอมรับและเชื่อถือในสินค้าของบริษัทตน คุณภาพและความปลอดภัยจากการบริโภค

สับปะรดกระป๋องจะเป็นปัจจัยให้ต่างประเทศสั่งสินค้าของบริษัทมากขึ้น ผลดีที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะได้รับจากการแข่งขัน คือ มีสถานที่รับซื้อผลผลิตที่แน่นอน และมีได้จากการขายสับปะรดส่งโรงงานในช่วงที่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องต้องการวัตถุดิบในการผลิตจำนวนมาก

ผลจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกในปี 2536 ที่สูงถึง 610,540 ไร่ มีผลผลิตมากถึง 1,881,000 ตัน (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) ส่งผลให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด และเกินกำลังการผลิตของโรงงานทำให้ราคารับซื้อสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ปรับตัวลดลงเหลือเพียง 1.48 บาท ลดลงจากปี 2537 คือ 2.59 บาท (สิริรัตน์ กุศล, 2546: 52) เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน และมีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคา รัฐบาลได้อนุมัติเงินจากกองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) เพื่อชดเชยราคาสับปะรดกิโลกรัมละ 0.15 บาท เหตุการณ์ชุมนุมเรียกร้องจึงได้คลี่คลายลง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้จ่ายเงินชดเชยค่าสับปะรด จำนวน 381,084,513 กิโลกรัม คิดเป็นเงินชดเชย 47,707,277.67 บาท (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.) ประจวบกับสับปะรดกระป๋องของไทยไม่สามารถแข่งขันได้ดีในตลาดสหรัฐอเมริกา เนื่องจากถูกเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti dumping duty) สินค้าสับปะรด ทำให้ผู้นำเข้าจากต่างประเทศไม่สนใจที่จะนำเข้าสับปะรดกระป๋องจากไทยจนกว่าจะไม่มีทางเลือกอื่น

ในปี 2537 บริษัท Mavi Pineapple Company Ltd. แห่งรัฐฮาวายได้ร้องเรียนให้กระทรวงพาณิชย์สหรัฐอเมริกาประกาศได้ส่วนเพื่อเรียกเก็บอากรตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti Dumping-AD) สินค้าสับปะรดกระป๋องจากประเทศไทย เป็นสาเหตุให้ทางโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรน้อยลงเนื่องจากในโกดังสินค้าของโรงงานเก็บสต็อกสับปะรดกระป๋องไว้เป็นจำนวนมาก ทางโรงงานจำเป็นต้องจำหน่ายสินค้าในสต็อกให้หมดก่อนการผลิตเพิ่มในช่วงเวลาที่มีปัญหาเรื่องการเก็บภาษีอากรสับปะรดกระป๋องจากประเทศไทย เป็นสาเหตุให้ทางโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรน้อยลง ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2537 เพื่อรอดูท่าทีของสหรัฐอเมริกาในการเรียกเก็บภาษีอากรสับปะรดจากโรงงานในประเทศไทยเป็นรายบริษัท ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งวงการอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการขายผลผลิตได้น้อยลง เนื่องจากอุตสาหกรรมสับปะรดแปรรูปสับปะรดกระป๋องในประเทศไทย เป็นลักษณะการผลิตเพื่อการ

ส่งออกมากกว่าการจำหน่ายในประเทศ ดังนั้นตลาดเกือบทั้งหมดของสินค้าแปรรูปประเภทนี้จึงเป็นตลาดภายนอกประเทศที่เป็นผู้นำเข้าสับปะรดกระป๋องสำคัญของโลกได้แก่ สหรัฐอเมริกา เยอรมันนี ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ ฯลฯ เป็นต้น ในจำนวนนี้ประเทศคู่ค้าที่นำเข้าสับปะรดกระป๋องจากไทยที่สำคัญได้แก่ สหภาพยุโรป โดยมีเยอรมันนีและเนเธอร์แลนด์ เป็นประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ของไทย รองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งยอดการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยไปยังประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีแนวโน้มลดลงเรื่อยมา เนื่องจากกลางปี 2537 สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็น ประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย ได้มีการนำกฎหมายการต่อต้านการทุ่มตลาดมาใช้กับอุตสาหกรรมส่งออกสับปะรดกระป๋องของประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ สหรัฐอเมริกา สอบสวนในเรื่องนี้เมื่อต้นเดือนมิถุนายน 2537 ด้วยการส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบข้อเท็จจริง พร้อมเก็บข้อมูลของบริษัทผู้ผลิตสับปะรดกระป๋องไทย (สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป ได้, 2541) การทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋อง สืบค้นที่ <http://www.thaifood.org> ในขณะเดียวกัน คณะกรรมาธิการระหว่างประเทศได้พิจารณาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของสหรัฐอเมริกาและได้ประกาศผลตรวจสอบว่าการทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋องของไทยก่อให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของสหรัฐอเมริกามาจริง ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋องจากไทย และได้เพิ่มภาษีนำเข้ากับบริษัทที่ถูกกล่าวหา ตามอัตราส่วนของการทุ่มตลาดแต่ละบริษัทในอัตราส่วนร้อยละ 1.73-51.16 เปอร์เซ็นต์ (สิริรัตน์ กุศล, 2546: 113) ส่งผลให้การส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทยไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาในปี 2538 ลดลงเหลือเพียง 96,521 ตัน มูลค่า 185,300 พันเหรียญสหรัฐอเมริกา (FAO, 1987-1995) ตั้งแต่ พ.ศ.2538 ภายหลังจากที่กระทรวงพาณิชย์ของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of Commerce: USDC) ได้ฟ้องร้องผู้ผลิตและผู้ส่งออกของประเทศไทยและคณะกรรมการการค้า ระหว่างประเทศ (International Trade Commission: ITC) เรื่องการทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋อง ทำให้บริษัทมารูว์ จำกัด บริษัทเดลมอนเต้ จำกัด บริษัทโดลฟุส ฮาวาย จำกัด ที่มลรัฐฮาวายและผู้ประกอบการรายอื่นในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับความสูญเสียส่วนแบ่งตลาดผลิตภัณฑ์สับปะรดกระป๋องให้กับประเทศไทยและทำให้ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ เช่น ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย เข้ามาแทนที่ตลาดสับปะรดกระป๋องของประเทศไทยในตลาดสหรัฐอเมริกา

ราคาสับปะรดเมตคั่วอย่างหนักตั้งแต่ปี พ.ศ.2536-2538 เนื่องจากผลผลิตล้นตลาดอย่างต่อเนื่องไปจากมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋องของไทย ทำให้เกษตรกรขายสับปะรดไม่ได้ราคาและต้องปล่อยทิ้งให้น่าเสียดายไว้ เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบในครั้งนี้เปิดเผยว่า “...ไร่สับปะรดที่เคยมีอยู่มากมายบริเวณพื้นที่อำเภอต่างๆในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เริ่มซบเซา

ชาวไร่ชาวดการบำรุงดูแลรักษา (ภาพที่ 4.3) บ้างก็ปล่อยทิ้งร้าง บ้างก็เปลี่ยนไปทำสวนผักผลไม้แทน ทำให้ไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบันเหลือบางตาลงโดยเฉพาะที่อำเภอหัวหิน...” (วน บัวล้อม, 2552) เกษตรกรเล่าถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินว่า “...อำเภอหัวหินและอำเภอบางสะพานเมื่อก่อนสองข้างทางเต็มไปด้วยไร่สับปะรด แต่ปัจจุบันเหลือน้อยแล้ว ชาวไร่ไม่กระตือรือร้นที่จะทำไร่สับปะรดแล้ว เพราะทนแบกรับต้นทุนและหนี้สินไม่ไหว จำเป็นต้องขายไป บ้างก็ให้คนอื่นเช่าต่อ...” (บุญแทน เกทอง, 2550) ราคาสับปะรดที่เกษตรกรได้รับจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ค่อยจะมีเสถียรภาพเท่าที่ควร ความเข้มงวดในการคัดคุณภาพในการรับซื้อผลผลิต ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินมีต้นทุนในการผลิตสูงขึ้นมากในแต่ละปี เกษตรกรบางส่วนไม่สามารถทนทำไร่สับปะรดอยู่ต่อไปได้อีกและหันไปปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น กล้วยหอม มะนาว มะม่วง ฯลฯ (ภาพที่ 4.2) เป็นต้น เกษตรกรชาวไร่สับปะรดบางรายขายที่ดินให้หนี้เงินกู้และหันไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปแทนการทำไร่สับปะรด

ความไม่สม่ำเสมอของราคารับซื้อสับปะรดของโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากราคาสับปะรดกระป๋องในตลาดโลกเป็นสาเหตุให้โรงงานสับปะรดกระป๋องมียอดการสั่งซื้อสับปะรดกระป๋องของไทยลดลง เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยเปิดเผยว่า “...ต้องแบกรับภาระต้นทุนการผลิตต่อไร่สูงถึง 5,231.71 บาทในปี 2538 ราคาสับปะรดที่โรงงานรับซื้อจากเกษตรกรเพียงกิโลกรัมละ 1.45 บาท แต่เกษตรกรขายสับปะรดได้ในราคาไร่ละ 4,196.9 บาท...” (รูป บ่อทราย, 2550) เกษตรกรจึงขาดทุนถึงไร่ละ 1,034.81 บาท การขายขาดทุนอย่างต่อเนื่องของเกษตรกรโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือด้านการประกันราคาสับปะรดล่วงหน้าจากโรงงานสับปะรดกระป๋องเป็นเหตุผลหลักที่เกษตรกรผู้ปลูกในอำเภอหัวหินมีความจำเป็นต้องเลิกปลูกสับปะรดเพื่อการค้าในที่สุด ทั้งนี้เพื่อต้องการหยุดกู้ยืมหนี้สินที่นับวันมีแต่เพิ่มมากขึ้นโดยที่เกษตรกรไม่สามารถที่จะหาหนทางบรรเทาหนี้สินให้ลดน้อยลงได้ตราบเท่าที่เกษตรกรยังทำไร่สับปะรดเพื่อการค้าที่สับปะรดไม่มีเสถียรภาพด้านราคาเช่นนี้ หนทางเดียวที่เกษตรกรสามารถทำได้คือ “...หาอาชีพเสริมทั้งด้านการรับจ้างทั่วไป การทำไร่แบบพืชผักสวนผสมที่ชาวบ้านเรียกกันว่าทำกินอย่างพอเพียง มีรายได้จากการขายพืชผักที่มีอยู่ในไร่ในสวนก็สามารถมีเงินพอเก็บ พอกิน พอเหลือทยอยชำระหนี้สินที่กู้ยืมมาจนหมดไปในที่สุด รู้สึกว่าวิถีการผลิตแบบพืชสวนผสมสามารถขายผลผลิตและชำระหนี้สินได้เร็วกว่าการทำไร่สับปะรดเพียงอย่างเดียวเสียอีก...” (สมใจ จันทร์ตรี, 2552)

ภาพที่ 4.2 การปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกสับปะรดช่วงราคาผลผลิตตกต่ำ
ที่มา: การลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม (2550)

เกษตรกรรายหนึ่งเล่าถึงความเฟื่องฟูของรายได้จากการปลูกสับปะรดก็มีช่วงแรกๆ ว่า “...ตอนที่โรงงานโคโลไทยแลนด์ มาตั้งใหม่ๆ ราวปี 2510-2520 นั้นแหละที่พอจะสร้างเนื้อสร้างตัวจากการขายสับปะรด พอได้เปลี่ยนจากบ้านไม้เป็นบ้านผนังปูนแบบคนมีเงินเขาปลูกกัน แต่หลักจากมีโรงงานสับปะรดเข้ามามากขึ้น คนปลูกสับปะรดกันหมด ราคาสับปะรดก็ต่ำลงๆ ทุกปี ดูเหมือนเมื่อปี 2536 ราคาสับปะรดดินะ ขายได้เงินหลายดั่งค์ พอใช้หนี้ธนาคารได้หมด พอหมดหนี้เราก็คิดว่าปีหน้าราคาสับปะรดจะดีขึ้นได้ข่าวจากโรงงานเขาว่า เราก็จิ๋นกู้เงิน ธกส. มาลงทุนเพิ่มผลผลิตคราวนี้ไปเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นอีก ปลูกไป 20 กว่าไร่ ลงทุนหลายหมื่นบาท ทั้งค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าแรง แพงกันทั้งนั้น แต่ถ้ราคาสับปะรดคืออย่างที่ได้ข่าวมาก็คงได้กำไรเหลือเก็บได้บ้าง แต่พอผลผลิตเก็บเกี่ยวได้ โรงงานกับจำกัดจำนวนการรับซื้อ เราซื้อกับนายทุนที่เป็นจ้าวประจำ โดยให้เหตุผลว่าต่างประเทศไม่มีคำสั่งซื้อเนื่องจากเกิดปัญหาในตลาดอเมริกา ตอนนั้นประมาณ ต้นปี 2537 เห็นจะได้ เราไปนอนรอขายสับปะรดที่โรงงานอยู่หลายวันสับปะรดเริ่มสุกมาก ก็กลับมาเททิ้งให้วัวกินที่เหลือในไร่อีกหลายสิบไร่สุกแดงไม่ได้เก็บเกี่ยวเพราะขายไม่ได้ ขาดทุนเป็นหนี้สินส่วนตัว ไปประท้วงที่ศาลากลางจังหวัดก็ไม่มื่ออะไรกับหน้า เขาช่วยเหลือแต่นายทุนรายใหญ่ๆ เกษตรกรรายย่อยไม่อยู่ในสายตาไม่เคยได้รับความช่วยเหลือ...” (รูป บ่อทราย, 2550)

ปลายปี พ.ศ.2536 โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องได้รับผลกระทบจากราคาผลผลิตสับปะรดกระป๋องในตลาดโลกที่มีการแข่งขันสูง สับปะรดกระป๋องที่มาจากประเทศไทยมีต้นทุนการผลิตต่ำและอยู่ในเกรดที่ยังขายในราคาที่ต่ำได้จึงถูกกล่าวหาว่าไทยขายสินค้าต่ำกว่าราคาตลาดโลก ถึงแม้ว่าในขณะนั้นยังไม่มี การฟ้องร้องจากประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่ทางโรงงานก็มีสินค้าเก็บสำรองไว้ในโกดังจำนวนมากจึงลดจำนวนการผลิตลง มีการลดกะการทำงานให้เหลือเพียงกะเดียว เข้มงวดกับการลางานเป็นอย่างมากพนักงานที่ลาหยุดติดต่อกัน 2 วัน โดยไม่ได้เขียนใบลาหรือมีใบรับรองแพทย์จะถูกคัดชื่อออกจากการเป็นพนักงานทันที และมีแนวโน้มว่าทางโรงงานมีความพยายามให้คนงานที่มีอายุงานเกิน 10 ปี ออกจากการทำงานเนื่องจากต้องการลดค่าใช้จ่ายเรื่องการจ้างแรงงานลง อดีตแรงงานรับจ้างในโรงงานกล่าวว่า “...ทำงานมา 10 กว่าปี ตั้งแต่ค่าจ้างวันละ 56 บาทแต่ทางโรงงานเขาไม่ให้ความสำคัญกับคนที่มียายุเยอะ เขากลัวจะทำงานให้โรงงานได้ไม่เต็มที่ เขาเข้มงวดมากขึ้นเหมือนกับเขาใจให้เราทำงานต่อไปไม่ได้ในที่สุดก็ลาออกมาเนื่องจากโรงงานให้เหตุผลว่า ต้องลดกะการทำงานลง โรงงานจำเป็นต้องจ้างคนน้อยลง เพราะผลิตได้ไม่เต็มสายการผลิตเพราะไม่มีการสั่งซื้อจากต่างประเทศ ตอนนั้นคนออกงานกลับมาอยู่บ้านเยอะ เหตุผลที่เราออกก็คือเขาไม่มีงานมากพอให้ทำเหมือนแต่ก่อน เลยต้องเลิกจ้างชั่วคราว เมื่อมีการผลิตขึ้นก็จะเปิดรับสมัครเข้ามาใหม่ แต่พอปลายปี 2538 ไปสมัครใหม่ทางโรงงานก็ไม่รับแล้ว เพราะอายุการสมัครงานเกินที่เขาหนดไว้ นี่อาจเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทางโรงงานเตรียมการไว้เพื่อไล่คนที่มียายุการทำงานมากออกไปเพื่อที่จะได้จ่ายค่าจ้างน้อยลง” (เขียน โตใหญ่, 2552) และเกษตรกรรายย่อยและอดีตแรงงานรับจ้างในโรงงานรายหนึ่งเปิดเผยว่า “...การลดกะทำงานและการเลิกจ้างงานบางส่วนทำให้ชีวิตครอบครัวลำบากมากขึ้น สับปะรดที่สามีทำก็ขายไม่ได้ รายได้จากการทำงานในโรงงานก็หมดหนี้สินจากการทำไร่สับปะรดก็มากเหลือเกิน จึงจำเป็นต้องเลิกทำไร่สับปะรดแล้วปรับพื้นที่ใส่ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อเพิ่มคุณค่าของดินเพราะตลอดระยะเวลา 20 กว่าปีที่ปลูกสับปะรดมาไม่เคยเลยที่จะปรับปรุงดินใช้สารเคมีมาตลอดดินเลยแข็งปลูกอะไรไม่ค่อยขึ้นจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยคอกลงในดินแล้วไถแปรพื้นที่อีกครั้งรดน้ำให้ดินดีขึ้นเพื่อเตรียมไว้สำหรับทำไร่พริก สวนมะนาว ปลูกผักสวนครัวขายส่งให้กับตลาดกลางการค้าเกษตรที่จังหวัดเพชรบุรี ที่เหลือจากขายส่งที่ตลาดกลางการค้าเกษตรแล้วก็ใส่รถกระบะนำไปนั่งขายในตลาดนัดในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดที่จัดตั้งขึ้นสำหรับคนที่อาศัยอยู่ไกลจากตลาด รายได้แต่ละวันมีมากกว่าการขายสับปะรดทั้งปี ทั้งเดือนขายผักได้เป็นหมื่นบาทแต่ต้องขยันและอดทนให้มากเพราะเคยแต่ทำงานในโรงงานมานานต้องมาตากแดดขายผัก ทำสวน ก็เหนื่อยแต่ได้เงินมากกว่าการทำงานในโรงงานอีก

ด้วย และสามารถนำเงินมาใช้หนี้จากการทำไร่สับปะรดของสามีได้เกือบหมดแล้ว...” (บุญแทน เก๋ทอง, 2550)

ถึงแม้ว่าโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องจะสูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาดในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ.2538 แต่ในช่วงเวลาเดียวกันสับปะรดกระป๋องในตลาดโลกขาดแคลน จึงเป็นโอกาสดีของไทยที่จะขยายตลาดเข้าไปในสหภาพยุโรปได้มากขึ้น ทางตรงกันข้าม โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กลับขาดแคลนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสับปะรดกระป๋องอย่างหนัก เนื่องจากกลางปี พ.ศ. 2537 เกษตรกรลดพื้นที่ปลูกสับปะรดลง ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ ที่ร้างไม่มีการปรับปรุงต้นต่อสับปะรดและการไม่ดูแลบำรุงรักษา สับปะรดที่เหลือ ทำให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ต่ำ โรงงานจึงรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในราคาสูงถึง 2.12 บาท/กิโลกรัม เกษตรกรที่ยังยึดมั่นอยู่กับอาชีพปลูกสับปะรดจึงมีรายได้มากจากการขายผลผลิตในปีนี้

จากสาเหตุดังกล่าวในปี 2537 สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขึ้นตลาดและราคาตกต่ำเหลือเพียง 1.70 บาทต่อกิโลกรัม ...ตั้งแต่กลางปี 2537 เกษตรกรอ้างว่าไม่คุ้มต้นทุนจึงรวมตัวกันเพื่อไปเรียกร้องให้ทางรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคาสับปะรดให้แก่เกษตรกรที่ศาลากลางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รัฐบาลได้อนุมัติเงิน กองทุนเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร (คชก.) แต่ทางกรยังมิได้ดำเนินการราคาสับปะรดก็ปรับตัวสูงขึ้น... (สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ม.ป.ป.: 63) ตามความต้องการของตลาดสับปะรดกระป๋องต่างประเทศ รัฐบาลจึงยกเลิกการช่วยเหลือในที่สุด แต่ทางโรงงานเองประสบปัญหาอย่างหนักเนื่องจากไม่สามารถตอบสนองราคาซื้อสับปะรดจากเกษตรกรได้ตามราคาต้นทุนที่เกษตรกรเรียกร้องเนื่องจากโรงงานประสบปัญหาด้านการตลาดในสหรัฐอเมริกา จึงไม่สามารถรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรได้ทั้งหมดและไม่สามารถให้ราคาตามที่เกษตรกรเรียกร้องได้ เป็นผลให้เกษตรกรลดพื้นที่ปลูกสับปะรดตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา เนื่องจากประสบปัญหาสับปะรดขึ้นตลาดและราคาตกต่ำ

ลักษณะการเลิกทำไร่สับปะรดของชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจด้านความเป็นอยู่ และรายได้ เพื่อความจำเป็นในการดำเนินชีวิตที่ต้องอยู่ต่อไปเพื่อหวังว่าจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และหนี้สินที่มีอยู่จะได้ชดใช้ให้หมดไป ด้วยวิธีการการหาทางออกให้กับครอบครัวโดยการเลิกปลูกสับปะรดและเปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่นดังที่กล่าวมาแล้ว

เมื่อการทำไร่สับปะรดที่เคยเฟื่องฟู เป็นอาชีพที่สร้างรายได้ที่ดี สร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กลับซบเซาลง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อยบางส่วนที่ประกอบอาชีพทำไร่สับปะรดต้องหาทางรอดในการดำรงชีวิตด้วยการทำอาชีพเสริมไปพร้อมกับการทำไร่สับปะรด บางรายต้องหาช่องทางในการประกอบอาชีพใหม่ๆให้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว และการใช้หนี้สิน

ภาพที่ 4.3 สภาพไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เกษตรกรทิ้งร้างไม่ให้เกิดดูแลบำรุงรักษา
ที่มา: การลงสำรวจพื้นที่ภาคสนาม (2550)

เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีการรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มสหกรณ์ ได้แก่ สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดอำเภอหัวหิน สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดอำเภอปราณบุรี สหกรณ์ชาวไร่สับปะรดอำเภอเมือง ฯลฯ เป็นต้น เป็นการรวมตัวกันเพื่อรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรรายย่อยกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดโรงงานบ้านเขาน้อย อำเภอปราณบุรี กลุ่มผู้ปลูกสับปะรดบ้านหนองพลับ อำเภอหัวหิน ฯลฯ เป็นต้น เพื่อส่งโรงงานเกษตรกรจะได้ราคาสูงกว่าการนำไปขายให้กับทางโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเอง ซึ่งการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ เป็นการรวมตัวกันเพื่อต่อรองราคากับโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดราคาซื้อสับปะรดจากเกษตรกร และทางหนึ่งเพื่อเป็นพลังในการ

ต่อรองราคากับบุคคลภายนอกโดยเฉพาะการซื้อขายกับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้กำหนดราคาซื้อขายสับปะรดเอง เกษตรกรเป็นเพียงผู้ป้อนผลผลิตให้แก่พ่อค้าเท่านั้นเอง

หากสภาพการผลิตสับปะรดของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ยังคงประสบกับปัญหาต่างๆ ข้างต้นที่กล่าวมานั้น และยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหามาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐและจากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องอย่างทันทั่วถึง และมีแนวโน้มว่า 20 ปีข้างหน้ารูปแบบการผลิตสับปะรดของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะเปลี่ยนไปในลักษณะของการผลิตแบบผสมผสานเหมือนเมื่อครั้งในอดีตก่อนที่จะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเกิดขึ้น จากการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวไร่สับปะรดกลุ่มหนึ่งที่เลิกทำไร่สับปะรด และเกษตรกรรายย่อยที่ยังทำไร่สับปะรดอยู่ ต่างให้ความคิดเห็นที่ตรงกัน สรุปได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การปลูกพืชเชิงเดี่ยวไม่ได้ช่วยให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงถาวร ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นอาวูรร้ายที่ทำลายเกษตรกรรายย่อยให้ต้องตกอยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก มีแต่โรคภัยไข้เจ็บ หนี้สิน และไร้ที่ทำกิน แตกต่างจากการปลูกพืชแบบผสมผสานที่เกษตรกรไม่เคยมีหนี้สิน

ประการที่ 2 รัฐบาลในฐานะที่เป็นผู้ส่งเสริมการปลูกสับปะรดเพื่อการค้าให้กับเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ควรจะเข้ามารับผิดชอบกับปัญหาที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ควรมีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผลกระทบเกิดกับเกษตรกรน้อยที่สุด

ประการที่ 3 ราคาผลผลิตที่ตกต่ำลงอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกษตรกรเลิกปลูกสับปะรดอย่างถาวร

ประการที่ 4 ปัญหาด้านสุขภาพ เกษตรกรที่ทำไร่สับปะรดส่วนใหญ่มักจะเป็นโรคมะเร็ง เนื่องจากสัมผัสกับสารเคมีมาโดยตลอด เป็นผลกระทบที่สร้างความเจ็บปวดให้กับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างมาก

แนวทางการแก้ไขปัญหาจากเกษตรกรรายย่อย

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า การปลูกสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ก่อนการรวมกลุ่มจะเป็นในลักษณะของต่างคนต่างปลูก ต่างคนต่างขายเท่านั้น เกษตรกรชาวไร่สับปะรดเป็นเพียงผู้ผลิตที่ไม่มีอำนาจต่อรองในด้านการตลาด ราคาผลผลิตไม่แน่นอน การผลิตมีความเสี่ยงสูง ผลตอบแทนที่ได้รับไม่ดี การรวมกลุ่มจึงเป็นทางเลือกที่หน่วยงานราชการต้องดำเนินการให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งมีการณรงค์ให้รวมกลุ่มกัน เกษตรกรที่ไม่อยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะไม่ได้รับสิทธิจากการกู้ยืมเงินมาลงทุน และเป็นแนวทางเดียวที่จะให้เกษตรกรได้มีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้นเพื่อวางแผนรับมือได้ถูกต้อง อีกทั้งเกษตรกรยังได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อปรึกษาหารือกัน วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจรับมือกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิกด้วยกัน

ประการที่ 2 การจัดการ

ในการรวมกลุ่มเกษตรกรจะได้รับข้อมูลต่างๆเพื่อนำมาบริหารจัดการผลผลิตของตนให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาผลผลิตล้นตลาด เพราะต่างคนต่างปลูก

ประการที่ 3 การพัฒนาจิตสำนึก

การดำเนินงานของกลุ่มแต่ละกลุ่มให้ความสำคัญกับสมาชิกเท่าเทียมกัน การแสวงหาทางเลือกร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่ม ทำให้เกิดความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน

สาเหตุที่ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาราคาสับปะรดตกต่ำในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สาเหตุที่ภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาราคาสับปะรดตกต่ำในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้สำเร็จเนื่องจากเกษตรกรใช้ความเคยชินในการเพาะปลูกสับปะรดโดยไม่คำนึงถึงตลาด ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวตัวทางด้านการผลิตอยู่เป็นประจำ เช่น ในฤดูใดมีผลผลิตมาราคามักตกต่ำเกษตรกรก็จะประสบกับปัญหาผลผลิตล้นตลาด โดยเฉพาะโรงงานไม่สามารถรับซื้อวัตถุดิบไว้ได้ทั้งหมด ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุน ในปีถัดไปเกษตรกรจึงลดปริมาณการผลิตลง ซึ่งจะกระทบถึงปริมาณความต้องการผลผลิตของตลาดโลกในปีต่อไป และเป็นผลกระทบให้ราคาผลผลิตสูงขึ้นในปีต่อมา จะเห็นได้ว่าราคาสับปะรดเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพิ่มการผลิตขึ้นจนเกินความสมดุลของตลาด

มาตรการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เท่าที่ควร จะเห็นได้ว่า จำนวนพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดจะขยายตามระดับราคาสับปะรดที่มีความสัมพันธ์กัน แม้ทางการได้กำหนดให้มีการควบคุมพื้นที่การเพาะปลูกสับปะรดของเกษตรกรแล้วก็ตาม แต่มาตรการนี้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่ทำให้มาตรการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดไม่สามารถแก้ไขปัญหา หรือควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ไม่เต็มประสิทธิภาพเท่าที่ควร มีสาเหตุมาจากเกษตรกรไม่ให้ความร่วมมืออย่างจริงจังกับหน่วยงานทางราชการที่รับผิดชอบเรื่องการขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรายหนึ่งเปิดเผยว่า “...โดยไม่ไปขออนุญาตขึ้นทะเบียนกับหน่วยควบคุมพื้นที่เพาะปลูกกับทางจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับผู้ที่ไม่แจ้งพื้นที่ปลูกสับปะรดก็ไม่ไปแจ้งตามความเป็นจริง มักจะแจ้งพื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่าความเป็นจริงมาก...” (กัญญา จันวิไชย, 2550)

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามาตรการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้นในอดีตที่ผ่านมาการ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายหนึ่งกล่าวถึงนโยบายการควบคุมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ว่า “...ลงทุนปลูกสับปะรดของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจึงมีลักษณะลองผิดลองถูกตลอดมา คือ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไม่สามารถที่จะรู้ล่วงหน้าได้เลยว่าสับปะรดที่ตนได้ลงทุนลงแรงปลูกไปนั้น จะจำหน่ายได้ราคามากน้อยเพียงใด คู่มีค่ากับต้นทุนการผลิตหรือไม่ หรือว่าจะต้องประสบปัญหาการขาดทุน...” (พัชรินทร์ ศรีสนธิ, 2550) จากสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในขณะนี้ คือ

เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์บางส่วนยังคงทำไร่สับปะรดของตนให้พอประทังชีวิตอยู่ได้ไปเท่านั้น และส่วนมากยังประสบภาวะหนี้สิน ทั้งจากนายทุนเงินกู้ ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปลดเปลื้องหนี้สินเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปได้จากสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

นโยบายภาครัฐและแนวทางการแก้ไขปัญหา

พ.ศ. 2531 การปลูกสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการปลูกเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรมกว่า 20 ปีแต่เกษตรกรยังคงยึดถือวิธีการปลูกสับปะรดแบบดั้งเดิม คือ ปลูกแบบแถวเดี่ยว ผลผลิตที่ได้จะมีความเหมาะสมแก่การบริโภคผลสด ประกอบกับยังไม่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีช่วยในการเพาะปลูกมากนัก ทำให้ผลผลิตที่ได้ต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้นเพื่อให้การใช้ประโยชน์พื้นที่เพาะปลูกมีประสิทธิภาพมากขึ้น สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงได้ร่วมกับบริษัท เมย์ แอนด์ เบเกอร์ จำกัด จัดแข่งขันประกวดผลผลิตการปลูกสับปะรดแบบแถวคู่ขึ้น ถึงแม้ว่าราคาสับปะรดจะดีในปี 2533 แต่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ก็ไม่สามารถนำสับปะรดไปขายให้แก่โรงงานได้มากนัก เพราะผลผลิตส่วนใหญ่เน่าเสีย ทำให้พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลดลงจาก 251,934 ไร่ ในปี 2532 เป็น 243,275 ไร่ ในปี 2533 และในปี 2534 เนื้อที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจาก 268,996 ไร่ เป็น 601,140 ไร่ ในปี 2537 (สยามออนไลน์, 2531-2532: 88) และ ...ปีพ.ศ. 2538 พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียง 280,168 ไร่ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2549: 59) จากการได้รับผลกระทบจากการตอบโต้การทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋องของประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะพบว่า รัฐได้ออกมาตรการควบคุมและช่วยเหลือ แต่มาตรการดังกล่าว ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้ เนื่องจากขาดงบประมาณในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง รวมทั้งยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถร่วมงานยังมีไม่มากพอ ในปัจจุบันรัฐมีมาตรการในการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3 ด้าน ดังนี้ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2524 : 25)

ด้านการผลิต

1. มีการแนะนำให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ให้มากที่สุด เพื่อลดต้นทุนการผลิต และลดปัญหาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนทางวิชาการให้เกษตรกรเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องฤดูกาลของสับปะรด เพื่อให้สามารถมีสับปะรดป้อนโรงงานได้ตลอดปี
2. ส่งเสริมให้ผู้ปลูกสับปะรดรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ หรือสถาบันเกษตรกรทั้งหมด เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและควบคุมการผลิต ทั้งนี้มอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงมหาดไทยได้ร่วมกันดำเนินการ
3. เร่งวิจัยเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ และแก้ไขปัญหาการแก่งแย่งของสับปะรด โดยมอบให้กรมวิชาการเกษตรเร่งดำเนินการ โดยเร่งด่วนเป็นกรณีพิเศษ
4. กำหนดเขตเศรษฐกิจในการเพาะปลูกสับปะรด ในการควบคุมปริมาณและคุณภาพของผลผลิตสับปะรด
5. ควบคุมการผลิตสับปะรดให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงงานและตลาดบริโภคสด (ประเจิด สินทรัพย์, 2525: 102-103)

ด้านการตลาด

เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการผลิต จากที่เคยปลูกสับปะรดแบบธรรมชาติ ไม่มีการดูแลใส่ปุ๋ย หรือบำรุงรักษารักษาสับปะรด เปลี่ยนมาใช้เทคโนโลยีการผลิต โดยใช้สารเคมีช่วยในการปลูกดูแลรักษาสับปะรดให้ได้ตามขนาดที่โรงงานต้องการ มีการใส่ปุ๋ยในอัตราที่เหมาะสมทั้งด้านปริมาณและกำหนดเวลาในการเพาะปลูก เพื่อจะได้วางแผนการผลิตให้ตรงกับกำลังการผลิตของโรงงาน โดยรัฐบาลให้ความช่วยเหลือด้านการตลาดแก่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ดังนี้ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2524: 25)

1. รัฐให้ความร่วมมือเป็นผู้ประสานการเจรจาตกลงในเรื่องราคารับประดศระหว่างชาวไร่กับฝ่ายโรงงาน ซึ่งมีปัญหาอยู่เกือบทุกปี โดยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการร่วมมือกันกำหนดราคาซื้อขาย ณ ที่โรงงาน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่าย

2. ให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกรในกรณีที่สับประดมีราคาตกต่ำมาก เพื่อช่วยพยุงราคารับประด (นฤมล ศรีสด, 2550)

มาตรการช่วยเหลือของรัฐแก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับประด

อุตสาหกรรมสับประดกระป๋องเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และของประเทศเป็นอย่างมาก ที่ผ่านมาในช่วง 10 ปีแรกๆ โรงงานได้ช่วยเหลือธุรกิจตัวเองในด้านการตลาดมาโดยตลอด ต่อมารัฐได้ให้ความสำคัญและเล็งเห็นว่าอุตสาหกรรมสับประดเป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่นำรายได้เข้าประเทศอย่างมาก จึงได้ให้การสนับสนุนในมาตรการต่างๆ ดังนี้ (ประเจิด สันทรัพย์, 2535: 103-104)

1. ให้กระทรวงพาณิชย์เร่งรัดหาตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้นทั้งสับประดกระป๋อง และสับประดแช่เย็น

2. ส่งเสริมให้มีการบริโภคสับประดและน้ำผลไม้อื่นๆภายในประเทศ ทั้งนี้โดยให้กระทรวงการคลังได้พิจารณาเพิ่มภาษีเครื่องดื่มประเภทอื่นที่ไม่ได้ใช้วัตถุดิบการเกษตรให้สูงขึ้น

3. ให้สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของกระทรวงอุตสาหกรรมได้ทำการควบคุมมาตรฐานสับประดกระป๋องให้เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ

4. มีการกำหนดราคาขั้นต่ำสำหรับการส่งออก เพื่อป้องกันการขายต่ำกว่าราคากันสำหรับผู้ผลิตและผู้ส่งออกสับประดกระป๋อง

5. กรมการค้าต่างประเทศได้ดำเนินการเจรจา ขอสิทธิพิเศษสำหรับสินค้าสับประดกระป๋องจากต่างประเทศที่ยังไม่ให้สิทธิพิเศษฯ เพื่อช่วยในการขยายตลาดการส่งออกสับประดกระป๋องให้กว้างขวางขึ้น

6. รัฐบาลได้พยายามทบทวนกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นปัญหาในการส่งเสริมการส่งออก

7. กระทรวงการคลังมีมาตรการสนับสนุนการส่งออก โดยการคืนเงินภาษี อากรที่มีอยู่ในสินค้าส่งออก เช่น ภาษีการค้า ภาษีอากรนำเข้าวัตถุดิบบางชนิดที่ใช้ในการผลิตสับปะรดกระป๋อง

8. กระทรวงอุตสาหกรรมมีนโยบายระงับการอนุญาตให้ตั้ง/ขยายโรงงานสับปะรดกระป๋องเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากเห็นว่ากำลังการผลิตที่มีอยู่เพียงพอที่จะสนองความต้องการได้ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2524: 25)

อนึ่งมาตรการของภาครัฐเป็นเพียงแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างกว้างๆ เท่านั้น เพราะปัญหาหลายประการยังคงปรากฏอยู่ อาทิเช่น ราคาผลผลิตที่เกษตรกรได้รับยังคงต่ำอย่างต่อเนื่อง เป็นวัฏจักร ป่าไม้ถูกทำลายจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างต่อเนื่อง โรงงานสับปะรดยังขยายสับปะรดแปรรูปในตลาดต่างประเทศโดยใช้วิธีตัดราคากัน จะเห็นได้จาก มาตรการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดที่เกิดขึ้นกับสับปะรดกระป๋องของไทยอยู่เป็นระยะ อันเป็นผลมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่ออกมาอย่างเคร่งครัด และขาดความร่วมมือจากเกษตรกร โรงงานอุตสาหกรรม และขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยที่มีการเปลี่ยนคณะรัฐบาลอยู่เสมอๆ ส่งผลให้นโยบายด้านการพัฒนาการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปด้วย

จะเห็นได้ว่าระบบหนี้สินได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตแบบดั้งเดิมมาเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเพื่อการค้า ถึงแม้ว่าเกษตรกรชาวไร่สับปะรดเหล่านี้ไม่อยากจะเป็นอย่างนี้ ทำให้เกิดคำถามเพิ่มขึ้นมาว่า แล้วทำไมชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องกู้หนี้สินเพื่อลงทุนทำไร่สับปะรดให้เพิ่มมากขึ้น ไร่สับปะรดที่ลงทุนแล้วแต่เดิมไม่เพียงพอต่อการดำเนินวิถีชีวิต หรือ คำตอบคือ สาเหตุหลักที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดต้องการลงทุนทำไร่สับปะรดเพิ่ม เป็นเพราะความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นสิ่งผลักดันให้สังคมเกษตรกรชาวไร่สับปะรดเปลี่ยนแปลงตามภาวะเศรษฐกิจของไทย โดยมีปัจจัยทางด้านการผลิต เช่น เทคโนโลยีในการผลิต แรงงาน และทุน เข้ามาเกี่ยวข้องกับเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากขึ้น สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวเกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่ต้องมีรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นรายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่จึงต้องพึ่งพิงรายได้จากการทำไร่

สับปะรด ซึ่งไร่สับปะรดเดิมที่ลงทุนอยู่ก่อนแล้ว มีพื้นที่เพาะปลูกและให้ผลผลิตไม่มากพอกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นจากการทำไร่สับปะรดและไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายภายในครอบครัว จึงมีความจำเป็นต้องกู้เงินจากสถาบันการเงินทั้งของรัฐ เอกชน และจากเงินนอกระบบ เช่น นายหน้าค้าสับปะรด นายทุนเงินกู้ (ตารางที่ 4.6) โดยที่เกษตรกรคาดว่า เมื่อกู้เงินมาได้ก็จะมีทุนในการขยายพื้นที่เพาะปลูกได้มากขึ้น ผลผลิตที่ได้รับก็จะมากขึ้นตามมาด้วย รายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย

ความอยากรวยทำให้เกษตรกรเข้าสู่วิถีการผลิตเกษตรเชิงเดี่ยวที่ขาดทุนอย่างต่อเนื่องจากการสนับสนุนของภาครัฐด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรด ร่วมกับภาระดอกเบี้ยเงินกู้ที่กู้มาลงทุน และกู้มาใช้จ่ายส่วนตัว เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์แขวนอนาคตของตัวเองไว้กับราคาสับปะรด ปีใดที่สับปะรดมีราคาดี ก็จะมีเงินมาชำระหนี้ และมีเงินใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มเติม ปีใดราคาสับปะรดตกต่ำก็จะเกิดปัญหาการขาดทุน ก็ไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ทั้งต้นและดอกรวมทั้งยังไม่มีเงินใช้จ่ายใช้สอย เกษตรกรชาวไร่สับปะรดได้พยายามหาทางออกโดยความร่วมมือของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) ที่เปิดช่องโดยให้ลูกหนี้หาเงินมาชำระตามกำหนดเวลา และสามารถกู้เงินในวงเงินที่เพิ่มขึ้นจากเดิม ปรากฏว่าการกู้เงินเพื่อไปชำระหนี้ ธกส. โดยหันไปกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ และนายทุนนอกระบบไปใช้หนี้ ทั้งต้นและดอกของ ธกส. จากนั้นจะกู้เงินในวงเงินที่เพิ่มขึ้น เพื่อนำไปชำระหนี้ทั้งต้นและดอกของเงินกู้ระยะสั้น โดยมีเงินบางส่วนไปใช้จ่ายใช้สอยส่วนตัว และบางส่วนไปลงทุนทำไร่สับปะรด

ปรากฏการณ์กู้หนี้แบบหมุนเวียนเช่นนี้ของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถือเป็นทางออกเฉพาะหน้าของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในการจัดการสภาพคล่องของตัวเอง และจะไม่เกิดปัญหาตราบเท่าที่ทรัพย์สินโดยรวมมีมากกว่าหนี้สิน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นทางออกของแหล่งทุนในการขยายวงเงินกู้ทำให้มีกำไรจากวงเงินกู้และดอกเบี้ยเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามข้อมูลที่พบจากการสัมภาษณ์เกษตรกรชาวไร่สับปะรด พบว่า การชำระหนี้ของเกษตรกรมีความยากลำบากมากขึ้น การที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดมีหนี้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ภาระดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากต้นทุนและปัจจัยการผลิต กลายเป็นภาระอันหนักอึ้งและเป็นวงจรแห่งความทุกข์ยากของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่ยากจะหลุดพ้นออกมาได้ การแก้ไขปัญหานี้หนี้สินของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยโดยการขายที่ดินทำกินบางส่วน การสนับสนุนลูกหลานให้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด และการเลิกอาชีพชาวไร่สับปะรดลงอย่างถาวร

การเป็นหนี้เกิดจากความขาดร่ำรวย ทำให้เกษตรกรผันชีวิตตนเองเข้าสู่วิถีการผลิตพืชเชิงเดี่ยว ซึ่งทำให้ขาดทุนอย่างต่อเนื่องเพราะสินค้าออกมาล้นตลาด รวมทั้งมีรายจ่ายด้านการผลิตสูง ในขณะที่รายได้กลับลดลงเนื่องจากมีผลิออกมาจนราคาตกต่ำ นอกจากความเสี่ยงในการผลิต รวมทั้งวิถีชีวิตที่อยากรวย อยากมีชีวิตที่ดีขึ้นนำไปสู่การซื้อหามาขายหมด ไม่มีกั๊ก จึงกลายเป็นวงจรหนี้ที่ไม่มีวันหมดสิ้นไปจากสังคมเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดของไทย

จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี แต่การพัฒนาที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ท้องถิ่น และสังคม ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรม ผลผลิตล้นตลาด ราคาสับปะรดตกต่ำ การเป็นหนี้สินของเกษตรกรเกษตรกร การขาดแคลนสาธารณูปโภค ความแออัด และค่าครองชีพสูง ทั้งหมดนี้ส่งผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมื่อวิเคราะห์ถึงการเชื่อมโยงของผลกระทบนั้นโดยส่วนใหญ่แล้ว เมื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมก็จะมีผลทางด้านเศรษฐกิจก็จะส่งผลกระทบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์โดยตรง เนื่องจากเศรษฐกิจหรือการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นพื้นฐานหลักในการกำหนดโครงสร้างของสังคม และเศรษฐกิจ (ลีอซา ธรรมวินัยสถิต, 2539: 141-142) จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นการผลิต การประกอบอาชีพ การมีรายได้รายจ่ายและหนี้สิน จะส่งผลต่อสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น การที่เกษตรกรเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพไปสู่การผลิตเพื่อการค้า สิ่งที่มาคือรายได้ และจะเชื่อมโยงไปสู่การจ้างแรงงาน ทำให้ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกัน ในสังคมเปลี่ยนแปลงไป สิ่งอำนวยความสะดวกได้เข้ามาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นของเกษตรกรชาวไร่สับปะรด วิถีชีวิตแบบเรียบง่ายก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการผลิตแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้มีผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นำมาสู่การขายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายกลายเป็นไร่สับปะรด นำมาสู่ผลผลิตล้นตลาด ราคาสับปะรดตกต่ำอย่างหนักในช่วงวิกฤตการณ์น้ำมัน ครั้งที่ 1 และ 2 ในปี พ.ศ. 2516 และ 2522 เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เริ่มเป็นหนี้จากการขายการลงทุนเพื่อปลูกสับปะรด

จนกระทั่งปลายปี 2537-2538 เกษตรกรชาวไร่สับปะรดได้รับความเดือดร้อนอย่างหนักจากการที่โรงงานไม่สามารถรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรได้เนื่องจากโรงงานสับปะรดได้รับผลกระทบจากมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกา ผลกระทบจากมาตรการดังกล่าวส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถชะหนี้สินได้ตามที่คาดการณ์ไว้ จากภาวะหนี้สินที่เข้ามามีเกษตรกรอยากหนี นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพของเกษตรกรบางส่วน เกษตรกรบางรายถึงกับขายที่ดินที่เคยใช้ทำมาหากินเพื่อนำเงินมาใช้หนี้ เกษตรกรบางส่วนก็ต้องอดทนทำไร่สับปะรดต่อไปหวังว่าสักวันสับปะรดจะขายราคาและสามารถนำเงินมาชำระหนี้สินได้ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถไปประกอบอาชีพอย่างอื่นได้ดีเท่ากับการทำไร่สับปะรดที่เคยทำมาทั้งชีวิต เพราะเป็นอาชีพหลักที่เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการทำไร่สับปะรดมากกว่าอาชีพอื่น

ตารางที่ 4.6 จำนวนผู้ถือครองที่ดินทำการเกษตรที่มีหนี้สินเพื่อการเกษตรและจำนวนเงินที่เป็นหนี้จำแนก ตามแหล่งเงินกู้และขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น

(จำนวนเงิน: 1,000 บาท)

ขนาดเนื้อที่ ถือครอง ทั้งสิ้น (ไร่)	แหล่งเงินกู้					
	ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ(ธกส.)		ธนาคารอื่น/สถาบันการเงิน		สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร	
	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน
รวม	7,684	598,114	1,862	505,173	1,326	52,647
ต่ำกว่า2	92	5,537	69	19,633	28	809
2-5	698	34,585	224	39,597	190	7,735
6-9	565	21,102	131	19,290	107	3,439
10-19	2,083	99,085	382	66,808	443	14,188
20-39	2,510	163,222	514	76,067	360	13,465
40-59	918	87,684	205	47,726	100	3,470
60-139	662	117,275	218	76,962	81	6,667
140 ขึ้นไป	156	69,624	119	159,090	17	2,874
รวม	441	12,880	376	43,705	1,644	103,039
ต่ำกว่า2	5	23	25	398	40	1,421
2-5	67	971	67	2,193	307	5,601
6-9	37	223	47	789	207	4,133
10-19	111	1,694	80	2,851	412	10,241
20-39	151	5,504	87	3,003	395	12,344
40-59	33	792	26	3,025	146	6,048

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

(จำนวนเงิน: 1,000 บาท)

ขนาดเนื้อที่ ถือครอง ทั้งสิ้น (ไร่)	แหล่งเงินทุน					
	ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ (ธกส.)		ธนาคารอื่น/สถาบันการเงิน		สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร	
	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน	จำนวนผู้ถือ ครอง	จำนวนเงิน
60-139	33	3,587	37	2,852	129	13,099
140 ขึ้นไป	4	86	7	28,594	8	50,152

หมายเหตุ: ผู้ถือครอง 1 ราย อาจรายงานการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้มากกว่า 1 แหล่ง
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2536)

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ในปี 2536 เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ให้ความสำคัญกับการกู้เงินในระบบมากขึ้นทั้งจากธนาคารเพื่อการเกษตรฯ (ธกส.) ธนาคารอื่น สถาบันการเงิน สหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เกิดการสูญเสียที่ดินทำกินให้กับนายทุนเหมือนเช่นในอดีต และยังพบว่าเกษตรกรที่กู้เงินในระบบจะได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ จากนโยบายของรัฐบาลอีกทั้งจากการชำระหนี้ซึ่งทางธนาคารจะคำนวณให้เกษตรกรสามารถชำระหนี้ขั้นต่ำสุดจากธนาคาร และได้รับการพักชำระหนี้ในกรณีที่เกิดภัยพิบัติจนพืชผลเสียหาย การกู้เงินนอกระบบจากพ่อค้าคนกลางและนายทุนเงินกู้ของเกษตรกรบางรายเริ่มลดน้อยลง โดยเกษตรกรจะเลือกที่จะไปกู้เงินจากญาติพี่น้องหรือบุคคลใกล้ชิดมากกว่า

สรุป

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงปี พ.ศ. 2510-2524 อำเภอหัวหินได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาด้านต่างๆ ที่ขยายตัวเข้ามาสู่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากรัฐบาล ทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขนาดใหญ่ขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นแห่งแรกของประเทศ เมื่อนำผลผลิตทางการเกษตรมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูป จะทำให้ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีศักยภาพในการผลิตค่อนข้างสูง อันเนื่องมาจากความเหมาะสมทางทางภูมิศาสตร์เพราะมีสภาพพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำสามารถปลูกสับปะรดได้ดีมากกว่าพืชชนิดอื่น สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งนโยบายของรัฐในการส่งเสริมและควบคุมการผลิตสับปะรด สับปะรดจึงกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของ

ประจวบคีรีขันธ์ที่มีผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดภายนอก เช่น ตลาดสหรัฐอเมริกา ต้องการผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรดจากประเทศไทยในปริมาณมาก เนื่องจากรสชาติสับปะรดกระป๋องที่ส่งมาจากประเทศไทยเป็นที่ถูกปากของคนอเมริกา และราคาไม่แพงมาก ส่งผลให้สับปะรดแปรรูปของไทยมีชื่อเสียงในระดับโลกจนมีขอดีสั่งซื้อกลับมายังโรงงานจำนวนมาก นับแต่นั้นมาสับปะรดกลายเป็นสินค้าเกษตรที่นำเงินตราระหว่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มูลค่าหลายร้อยล้านบาทต่อปี ครั้นเมื่อความต้องการของต่างประเทศในสินค้าประเภทนี้มีมากขึ้น ทำให้พื้นที่ในการเพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

การเป็นหนี้สิน เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดใน 2-3 ปีแรก มักจะใช้ทุนตนเองในการปลูกสับปะรดของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ เพราะยังไม่มีการขายพื้นที่เพาะปลูกมากนัก ส่วนใหญ่จะเริ่มทำกันที่ 10-15 ไร่ ในขณะที่ต้นทุนการผลิตยังไม่สูงมากนัก ต่อมาเมื่อราคาสับปะรดเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากโรงงานขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต จึงส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดส่งโรงงานมากขึ้น เกษตรกรเริ่มขยับขยายพื้นที่เพาะปลูกให้มากขึ้นเท่าที่จะทำได้ เพราะนั่นหมายถึงรายได้จำนวนมหาศาลที่ครอบครัวจะได้รับจากการปลูกสับปะรดส่งโรงงาน จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยเงินทุนที่มากขึ้น เพื่อนำเงินมาลงทุนในการจ้างแรงงานในการเพาะปลูก ดูแลรักษาสับปะรด ซื้อมือพันธุ์ และปัจจัยทางการผลิต อาทิ เครื่องสูบน้ำ ถังฉีดพ่นยา และสารเคมีในการเพาะปลูก และซื้อรถยนต์ (รถกระบะ) เป็นของตนเอง เพราะรถยนต์มีความจำเป็นสำหรับการขนส่งสับปะรดไปขายยังโรงงานอย่างมาก และเกษตรกรจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน พ่อค้าคนกลางและนายทุนเงินกู้เอกชนซึ่งมีดอกเบี้ยแพง แต่ก็ไม่พอสำหรับใช้เป็นค่าปัจจัยการผลิต เช่น ค่าไถพื้นที่ ค่าแรงงาน ค่าอุปกรณ์ฉีดพ่นสารเคมี ค่าเช่าที่ดินปลูกสับปะรด และค่าเงินผ่อนรถยนต์ มีความจำเป็นต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจากภาครัฐ อาทิ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตร แหล่งเงินทุนเหล่านี้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดต้องรวมกันเป็นสมาชิก และใช้สมาชิกภายในกลุ่มเดียวกันเป็นผู้ค้ำประกันให้ซึ่งกันและกัน โดยใช้วิธีกู้แบบหมุนเวียนระหว่างสมาชิกในกลุ่ม แต่ถ้าไปกู้ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ต้องใช้เอกสารสิทธิ์ทางที่ดิน เช่น โฉนด นส.3ก เป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันจึงจะได้เงินลงทุนในการทำไร่สับปะรดและซื้ออุปกรณ์ส่งอำนวยความสะดวกในการทำไร่ได้ ซึ่งทางธนาคารจะคอยตรวจสอบว่าเกษตรกรนำเงินมาใช้ผิดวัตถุประสงค์ในการทำไร่สับปะรดหรือไม่

การส่งเสริมด้านการเงินจากสถาบันของรัฐให้เกษตรกรในอำเภอหัวหินปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น สับปะรด เป็นต้น ทำให้เกิดการขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้กระแสวัตถุนิยม การบริโภคนิยมเข้ามาสู่เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างรวดเร็ว มีการปรับตัวเรื่องวิถีการผลิตให้เป็นการผลิตเพื่อการค้า เกษตรกรมีค่านิยมในการผลิต การอุปโภคบริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด และเกิดปัญหาหนี้สินตามมา เกษตรกรเริ่มกู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบเพื่อนำมาใช้จ่ายในปัจจัยการผลิตและการยังชีพ เกษตรกรชาวไร่สับปะรดต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากพ่อค้าโดยกู้ยืมเงินมาซื้อทั้งเครื่องจักร เครื่องยนต์ และสารเคมีอื่นๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตมีการจ้างแรงงานตั้งแต่เริ่มการผลิตจนเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อรวมค่าใช้จ่ายแล้วเหลือกำไรน้อยมาก

การกู้ยืมเงินของเกษตรกรในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะเป็นการกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) เป็นหลัก มีการกู้มาแล้วผ่อนส่งเป็นรายปี ผ่อนจนหมดหนี้จึงจะสามารถกู้ได้ใหม่อีกครั้ง เกษตรกรรายย่อยบางรายจำเป็นต้องกู้ยืมทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยสูงมาเป็นทุนค่าจ้างแรงงานและปุ๋ย เมื่อถึงฤดูการผลิตใหม่ก็ต้องกู้เพื่อมาลงทุนอีกและกู้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะราคาค่าจ้างแรงงานและปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ในขณะที่ราคาขายผลผลิตไม่ขยับขึ้นเลย เกษตรกรชาวไร่สับปะรดมีชีวิตที่ผูกติดกับวงจรการเป็นหนี้แบบหมุนเวียนอยู่ทุกปีการผลิต มีการจำนองที่ดินกับธนาคารเพื่อนำมาใช้ในการซื้อรถยนต์เพื่อขนย้ายผลผลิตไปยังโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง เกษตรกรชาวไร่สับปะรดรายย่อยส่วนหนึ่งทนอยู่กับสภาพความหนี้จากราคาผลผลิตตกต่ำจนไม่มีทางออก ขอมขายที่ดินของตนเองเพื่อนำเงินมาใช้หนี้กับธนาคารและนายทุนนอกระบบ เพื่อเป็นการปลดเปลื้องภาระหนี้สินในระดับหนึ่ง รายได้และรายจ่าย จากการที่เกษตรกรมีอาชีพหลากหลายขึ้นทั้งทำไร่สับปะรดเป็นอาชีพหลัก งานรับจ้างทำไร่สับปะรดของเพื่อนบ้าน และงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง ทำให้มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยมในเรื่องของการบริโภคสิ่งอำนวยความสะดวก ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยในเรื่องของการซื้อสินค้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ตนเองและครอบครัว โดยที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตแบบใหม่ เพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขท่ามกลางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป คือมีการใช้ชีวิตที่คล้ายกับสังคมเมืองมากขึ้น เช่น การใช้จ่ายหาซื้ออาหารจากตลาดในเมือง ตลาดนัดในหมู่บ้าน หรือร้านค้าในหมู่บ้านมากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทนการออกไปหาอาหารตามธรรมชาติ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของบุตรหลานที่เพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในกระบวนการผลิตสับปะรดตลอดจนการซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกที่เป็นเทคโนโลยีในการผลิต สิ่งเหล่านี้มีผลต่อรายจ่ายของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตที่

ผ่านมาก่อนที่จะเกิดการการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำไร่สับปะรดเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดจึงมีรายได้และรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นทั้งสองด้าน แต่ในปัจจุบันรายจ่ายจะเพิ่มมากขึ้นตามการประกอบอาชีพของแต่ละครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวเกษตรกรจำเป็นต้องขวนขวายหารายได้ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในปัจจุบัน

ช่วงปี พ.ศ. 2525-2535 ด้วยเหตุผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ขยายตัวเข้ามามีบทบาทในวิถีการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตั้งแต่เริ่มมีการวางพื้นฐานโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทั้งสาขาอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนหนทาง และโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อปูทางให้เกิดการผลิตใหม่ นั่นคือ การปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานเพียงชนิดเดียว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจภายในจังหวัด จากสังคมเกษตรกรที่ปลูกพืชแบบผสมผสานเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาชีพของเกษตรกรภายในจังหวัด จากที่เคยผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารและสับปะรดเพื่อบริโภคเพียงพอยังชีพ โดยการปลูกสับปะรดเป็นพืชแซมในไร่หรือในร่องสวน มาสู่ระบบการผลิตสับปะรดเป็นอาชีพหลักและเพื่อการค้า เป้าหมายเพื่อส่งป้อนให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดภายในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็ว รวมทั้งใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัย เช่น การใช้รถไถปรับพื้นที่เพาะปลูก ใช้เครื่องพ่นยา และการใช้สารเคมีเป็นจำนวนมากในการเพิ่มผลผลิตเพื่อมุ่งหวังผลผลิตที่มากขึ้นด้วย

การตั้งโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินก่อให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มากขึ้นตามลำดับ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมการเกษตรในการสร้างงาน สร้างรายได้ รวมถึงเกษตรกรได้รับผลพวงจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปสับปะรดที่เข้ามาตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท เกษตรกรที่ปลูกสับปะรดส่งโรงงานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เกษตรกรมีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคงจากการทำไร่สับปะรด และเป็นช่วงสูงสุดของการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกษตรกรต่างพากันขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพิ่มมากขึ้นในทุกอำเภอของจังหวัด เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่กู้ยืมเงินมาลงทุนทำไร่สับปะรดโดยใช้เอกสารสิทธิ์ในที่ดินของตนเองเป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้ และเช่าที่ดินจากนายทุนเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดออกไปให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ครั้นต่อมาเมื่อสับปะรดที่ปลูกมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

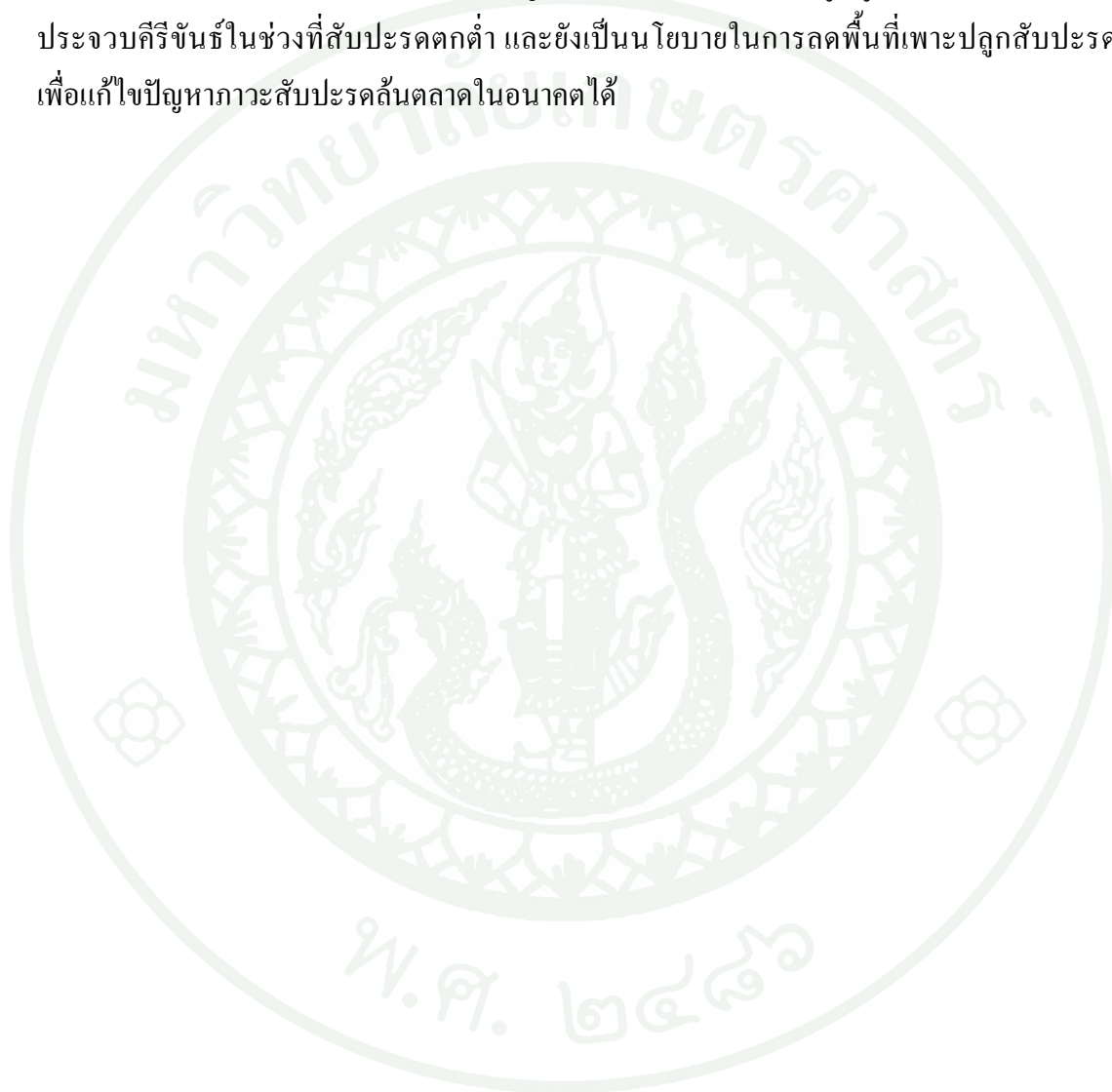
คือ มีการผลิตและปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เพิ่มขึ้นมากเกินความต้องการของโรงงานทำให้ราคาผลผลิตที่เกษตรกรขายได้ลดลง ส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด ตัวเจ้าของโรงงานและผู้ร่วมทุนในอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเสมอมา ราคาซื้อขายสับปะรดถูกกำหนดโดยโรงงานแปรรูปสับปะรดซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาซื้อสับปะรดจากเกษตรกร โดยโรงงานจะอาศัยการกำหนดราคาซื้อสับปะรดที่แตกต่างกันในแต่ละวัน โดยพิจารณาจากยอดสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ ถ้าสินค้าในสต็อกของโรงงานมีมากการซื้อสับปะรดหน้าโรงงานจะถูกลง แต่ถ้าสินค้าในสต็อกของโรงงานเหลือน้อยยอดสั่งซื้อจากต่างประเทศมีมาก ทางโรงงานจะกำหนดราคาการซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในราคาสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ส่วนพ่อค้าคนกลางที่ซื้อสับปะรดจากเกษตรกรโดยตรงจะเอาราคาที่กำหนดจากโรงงานเป็นเกณฑ์เพื่อตัดราคาซื้อสับปะรดจากเกษตรกรลงถึงครึ่งหนึ่งของราคาจริงที่ซื้อจากหน้าโรงงาน ผลคือเกษตรกรไม่มีอำนาจที่จะกำหนดราคาขายผลผลิตที่ตนสร้างขึ้นมา อีกทั้งยังไม่มีอำนาจในการกำหนดราคาสินค้าที่ตนจำเป็นต้องซื้อในการดำรงชีพและใช้ในการเพาะปลูกสับปะรด เกษตรกรจึงเป็นฝ่ายเสียเปรียบเมื่อราคาสับปะรดตกต่ำลงเนื่องจากผลผลิตล้นตลาดในแต่ละปี

หนี้สินของเกษตรกร ในอดีตการทำไร่สับปะรดจะไม่ลงทุนมากนัก เนื่องจากในขณะนั้นเกษตรกรเจ้าของไร่สับปะรดยังไม่ค่อยได้จ้างแรงงาน ในการทำไร่จะใช้แรงงานเฉพาะสมาชิกที่อาศัยอยู่ภายในครอบครัวเท่านั้น รายจ่ายด้านค่าแรงจึงมีไม่มากนัก การกู้หนี้ยืมสินจึงไม่ค่อยมี มีเพียงบางครอบครัวเท่านั้นที่ต้องกู้ยืมเพื่อการลงทุน แต่ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการกู้ยืมจากญาติพี่น้อง โดยไม่มีดอกเบี้ย แต่ในปัจจุบันการประกอบอาชีพทำไร่สับปะรดต้องมีการลงทุนที่มากขึ้น ทั้งค่าจ้างแรงงาน ค่าหน่อพันธุ์ การลงทุนซื้อเครื่องมือทางเทคโนโลยีการผลิต ค่าปุ๋ยเคมี สารเคมีต่างๆ ค่ารถแทรกเตอร์ในการเตรียมดินเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด ค่าใช้จ่ายในการซื้อยานพาหนะ เช่น รถกระบะ เพื่อใช้ในการขนย้ายสับปะรดไปส่งยังโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องในพื้นที่ และใช้ขั้วจี้เพื่อไปปรับคนงานในการไปทำงานในไร่สับปะรดในแต่ละวัน ทำให้เกษตรกรชาวไร่สับปะรดบางส่วนต้องกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนโดยใช้วิธีการกู้ยืมจากธนาคาร โดยเฉพาะธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือ ธกส. และสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ที่เกษตรกรชาวไร่สับปะรดเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งเป็นการกู้ยืมที่มีดอกเบี้ยต่ำและมีระยะเวลาในการส่งคืนนาน ประกอบกับเงื่อนไขในการกู้ยืมไม่ค่อยจุกจิกทำให้เกษตรกรเข้าถึงได้ง่าย

ช่วงปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงเวลาที่ราคาสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตกต่ำมากที่สุดช่วงเวลาหนึ่ง เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศไทยอย่างใกล้ชิดในฐานะผู้สั่งซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรดจากประเทศไทยมากที่สุดประเทศหนึ่ง กล่าวหาว่าประเทศไทยทำการทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋อง ส่งผลให้ประเทศสหรัฐอเมริกาทำการเรียกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดจากผู้ประกอบการแปรรูปสับปะรดของไทย ในปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ปัญหาการค้าระหว่างประเทศนับเป็นปัญหาที่มีผลต่อภาคอุตสาหกรรมซึ่งส่งผลกระทบไปยังการระบายสับปะรดจากภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากตลาดต่างประเทศเป็นตลาดหลักในการระบายสินค้าดังกล่าว มีผลให้โรงงานอุตสาหกรรมรับซื้อสับปะรดสดจากเกษตรกรน้อยลง เนื่องจากต้องจำหน่ายสับปะรดกระป๋องที่เหลือค้างอยู่ในสต็อกสินค้าของโรงงานให้หมดก่อน ราคาสับปะรดที่โรงงานรับซื้อในปี 2537-2538 จึงมีราคาต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่ปล่อยให้ผลผลิตเน่าเสียเต็มไร่ เพราะไม่คุ้มทุนกับการจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในช่วงเวลาดังกล่าวจึงต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการขาดทุน เหตุการณ์ในครั้งนี้ถึงแม้ว่าจะมีเกษตรกรรายใหญ่ยังคงทำการเพาะปลูกสับปะรดอยู่มาก แต่ก็มีเกษตรกรรายย่อยบางส่วนที่ละทิ้งไม่ดูแลเอาใจใส่กับสับปะรดที่เหลืออยู่ส่งผลให้สับปะรดจำนวนมากถูกละเลยไม่ได้รับการดูแลแต่อย่างใด เกษตรกรบางรายเลิกปลูกสับปะรดไปในที่สุดหันไปปลูกม่วง ปลูกพืชผักสวนผสม และประกอบอาชีพในงานบริการด้านอื่นๆ เพื่อหารายได้มาทดแทนการปลูกสับปะรด เกษตรกรส่วนหนึ่งก็ผันตัวเองไปเป็นผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด เพราะการทำงานในโรงงานมีรายได้ที่แน่นอนกว่าการปลูกสับปะรดที่มีราคาลงไปตามจำนวนผลผลิตและความต้องการวัตถุดิบของโรงงานในแต่ละปี ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาใช้แรงงานในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งในส่วน of ภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าวจะมีผลต่อการเพิ่มปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจภายในอำเภอหัวหิน

ในปี 2538 เกษตรกรชาวไร่สับปะรดได้รับผลกระทบอย่างหนักจากมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกา สับปะรดแปรรูปกระป๋องของไทยไม่สามารถขายได้ในตลาดอเมริกา โรงงานจำเป็นต้องลดกำลังการผลิตส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรชาวไร่สับปะรดที่ขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพื่อรองรับการสั่งซื้อสับปะรดสดจากโรงงานที่มีความต้องการวัตถุดิบที่เพิ่มมากขึ้น การทุ่มตลาดสับปะรดกระป๋องของไทยจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมายของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องและเกษตรกร

ผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงานที่ไม่สามารถคาดเดาได้ก่อนล่วงหน้าว่าจะไม่สามารถขายผลผลิตให้กับโรงงานได้ เป็นสาเหตุให้เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ เปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่สับปะรดหันมาปลูกอ้อย ปลูกปาล์มน้ำมัน ปลูกมะพร้าว มันสำปะหลัง กัญชหอม ผลไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์ เช่น โคเนื้อ ตามการส่งเสริมของทางจังหวัดด้วยการนำสับปะรดไปเป็นอาหารเสริมในการเลี้ยงโค และเป็นรายได้หลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในช่วงที่สับปะรดตกต่ำ และยังเป็นนโยบายในการลดพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดเพื่อแก้ไขปัญหาภาวะสับปะรดล้นตลาดในอนาคตได้

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประจวบคีรีขันธ์อันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมสับปะรด พ.ศ. 2510-2538 ผลการวิจัยพบว่า การปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและสภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา ดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงช่วงแรกระหว่างปี พ.ศ.2510-2524 ภาครัฐได้เริ่มปรับใช้นโยบายส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เป็นผลให้ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2-4 เกิดการลงทุนของนักลงทุนข้ามชาติและบริษัทข้ามชาติจากประเทศ ได้หวัน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เคลื่อนย้ายทุนข้ามพรมแดนมาลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋อง โดยร่วมทุนกับนักธุรกิจไทย เพื่อตั้งฐานการผลิตอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องขนาดใหญ่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่บริเวณพื้นที่ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ที่มีการเพาะปลูกสับปะรดอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะอำเภอหัวหินที่มีการปลูกสับปะรดมากที่สุด ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในประเทศไทย และเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยการเพาะปลูกสับปะรดเพียงชนิดเดียว เพื่อส่งขายให้โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่ตั้งอยู่ในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การปลูกสับปะรดเพื่อการค้าจึงเป็นตัวแปรหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านการดำเนินวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหิน

การเปลี่ยนแปลงช่วงที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2525-2535 เป็นช่วงของการขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็วและไร้ขอบเขต ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของเกษตรกรจากที่ทำเกษตรกรรมแบบผสมผสาน เป็นการทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยวทั้งจังหวัดเพื่อปลูก

สับปะรดส่งขายให้กับโรงงานแปรรูปสับปะรดโดยเฉพาะ การตั้งโรงงานแปรรูปสับปะรดและการปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้ประชาชนมีอาชีพ เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดในอำเภอหัวหิน และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้ ประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปก่อนที่จะมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด แต่หลังจากที่มีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของรัฐบาล โดยเฉพาะการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงรากฐานการผลิตจากที่ประชาชนในอำเภอหัวหินมีอาชีพในการเพาะปลูกพืชแบบหลากหลายชนิด เปลี่ยนมาเป็นการเพาะปลูกสับปะรดเพื่อการค้าโดยตรง การเปลี่ยนแปลงนี้สืบจากที่เกษตรกรไม่มีหนี้สินจากการเพาะปลูกเปลี่ยนมาเป็นการกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการลงทุนเพาะปลูกสับปะรดและขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดให้มากขึ้นเพื่อต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการขายผลผลิต นำมาสู่การเกิดขึ้นนายทุนนายหน้าในการเข้ามารับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในราคาที่ต่ำกว่าราคาที่เกษตรกรขายได้หน้าโรงงาน และนายทุนกลุ่มนี้ยังมีอิทธิพลต่อเกษตรกรในฐานะเจ้าของที่ดินให้เช่า และเจ้าหนี้ในกรณีที่เกษตรกรไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกสับปะรดหรือสมาชิกของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เกษตรกรรายย่อยกลุ่มนี้จึงไม่มีสิทธิ์ในการกู้ยืมเงินจากธนาคารที่มีดอกเบี้ยต่ำ มีระยะเวลาใช้เงินคืนนาน การเปลี่ยนแปลงด้านการใช้แรงงานผู้หญิงในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่ต้องเข้ามาใช้แรงงานเพื่อหารายได้มาทดแทนรายได้หลักจากการขายสับปะรดที่นับวันมีแต่ขาดทุนและเป็นหนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามรายได้ของเกษตรกรที่มองเห็นช่องทางในการขยับขยายช่องทางการทำมาหากินที่มีความหลากหลายขึ้นเพื่อนำเงินมาจุนเจือครอบครัว เพราะการศึกษาของลูกหลานเกษตรกรเป็นใบเบิกทางในการเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด

หลังจากปี 2525 เป็นต้นมา เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยสนับสนุนให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น เกษตรกรเริ่มมีความคิดที่แตกต่างออกไปจากความคิดดั้งเดิมคือเรียนเพื่อให้ได้วุฒิการศึกษานำมาสมัครงานในโรงงานแปรรูปสับปะรด จากความไม่แน่นอนของรายได้จากอาชีพเกษตรกรรม การใช้แรงงานในโรงงานแปรรูปสับปะรดที่ไม่มีความสม่ำเสมอในการผลิตทำให้ระบบการรับคนเข้าทำงานในโรงงานต้องปรับรูปแบบการรับสมัครพนักงานตามวัตถุดิบ และสภาพทางเศรษฐกิจด้วย การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าเข้ามาทำลายรากฐานของครอบครัวชนบทจากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ระบบการพึ่งพาหมดไปเหลือเพียงการคาดหวัง

เพื่อค่าจ้างแรงงาน ตลอดจนการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะถนนใช้เป็นเส้นทางที่สำคัญในการขนส่งผลผลิตจากไร่เข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดได้รวดเร็วขึ้น การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นช่องทางให้มีผู้อพยพเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเป็นจำนวนมาก ตลอดจนประชาชนทั่วไปมีรายได้จากการเข้าไปใช้แรงงานในโรงงานแปรรูปสับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้รูปแบบทางกายภาพทางสังคมของประชาชนในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดกระป๋องเกิดขึ้น

เกิดการเปลี่ยนแปลงรากฐานการผลิตสับปะรดของเกษตรกรให้ตรงกับความต้องการของตลาดโลก โดยระยะแรกโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดจะจูงใจประชาชนให้ปลูกสับปะรดมากขึ้น โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในราคาสูง แต่เมื่อประชาชนในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่เลิกปลูกพืชแบบผสมผสานหันมาประกอบอาชีพปลูกสับปะรดเพื่อขายให้กับโรงงานโดยตรง กลับพบว่า มีการปลูกสับปะรดมากขึ้นทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาด ราคาสับปะรดตกต่ำเกษตรกรขายสับปะรดไม่ได้ราคา การที่ภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดโดยไร้ขอบเขตถือเป็นการขูดรีดผลผลิตจากชาวไร่สับปะรด คือ โรงงานรับซื้อสับปะรดจากเกษตรกรในราคาถูก แต่แปรรูปขายให้ต่างประเทศในราคาสูงทำให้โรงงานแปรรูปสับปะรด และพ่อค้าคนกลางได้กำไร แต่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดขาดทุน ในขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม ที่ดินมีราคาแพง ประชาชนประสบปัญหาค่าครองชีพสูง ภาคเกษตรกรรมขาดแคลนแรงงานในการทำไร่สับปะรด

การเปลี่ยนแปลงช่วงที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2538 เป็นช่วงที่เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินลดพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดลงจากความไม่แน่นอนของวัตถุดิบในแต่ละปี ขึ้นอยู่กับความแปรปรวนของธรรมชาติ ความผันผวนของสับปะรดในตลาดโลก การกีดกันสับปะรดกระป๋องของไทยจากประเทศคู่ค้า เช่น มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นผลให้ตัวเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน หลังเกิดภาระหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว หนี้สินจึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพโดยเลิกทำไร่สับปะรดไปทำอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การปลูกสับปะรดมากขึ้น

ผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานนอกบ้านมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นผลให้เกษตรกรได้รับผลกระทบจากราคาสัตว์ประดตกต่ำอย่างต่อเนื่อง และได้รับความเดือดร้อนอย่างหนักจากการขายผลผลิตขาดทุน

ผลกระทบจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวจึงเป็นเงื่อนไขหลักของการเป็นหนี้ของเกษตรกรผู้ปลูกสัตว์ประดรายย่อยในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตลอดระยะเวลา 30 กว่าปีที่ผ่านมา มีสาเหตุหลักจากการเปลี่ยนแปลงรากฐานการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า ต้นเหตุของการเกิดหนี้สินคือ การกู้เงินนอกระบบ เป็นผลมาจากเกษตรกรรายย่อยมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย ใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ กู้เงินในลักษณะการหมุนเวียนระหว่างเงินในระบบและเงินนอกระบบ เกษตรกรไม่มีรายได้ประจำ ต้นทุนการผลิตด้านการเกษตรสูง สาเหตุการกู้ เกษตรกรกู้เงินเพื่อใช้หนี้ที่มีอยู่จากการกู้ กู้มาเพื่อมาใช้อุปโภคบริโภค กู้มาเพื่อนำไปใช้ในการผลิต กู้มาเพื่อลงทุน การตกอยู่ภายใต้ภาวะหนี้สินที่มากมายจนถึงขั้นที่เกษตรกรรายย่อยในอำเภอหัวหินและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์บางรายต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเองให้แก่นายทุน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์จึงเป็นปัญหาที่มาจากนโยบายของภาครัฐในพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ถูกลามกลายปัญหาระดับชาติ เช่น ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตสัตว์ประดตกต่ำ ถ้าภาครัฐไม่มีความจริงจังและจริงจังในการแก้ไขปัญหาเรื่องราคาผลผลิตสัตว์ประดตกต่ำให้กับเกษตรกรก็จะทำให้ปัญหาลูกถามใหญ่โตเหมือนดังเช่นที่ผ่านมา ทั้งนี้ในการการควบคุมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้บรรเทาและหมดไปได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และเกษตรกรในท้องถิ่นร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ถึงแม้ช่วงเวลาที่ผ่านมามีการร่วมกันแก้ไขปัญหาราคาสัตว์ประดตกต่ำในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างต่อเนื่องจากทั้ง 3 ฝ่าย จากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ปัญหาราคาสัตว์ประดตกต่ำไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องและจริงจังมาโดยตลอดการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในช่วง 38 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นซ้ำๆ ในทุก 2-3 ปี และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปจากสังคมเกษตรกรผู้ปลูกสัตว์ประดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เสียทีเดียว อาจเป็นเพราะขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากทั้งสามฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรชาวไร่สัตว์ประด และโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในขณะนี้ ผลกระทบดังกล่าวอาจมีแนวโน้มที่นำมาสู่การล่มสลาย

ของอาชีพปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อีก 20 ปีข้างหน้าก็เป็นไปได้

ปัญหาและข้อจำกัดในการศึกษา

- 1) ปัญหาเรื่องฐานข้อมูลทางสถิติที่พบว่า ข้อมูลทางสถิติที่ได้จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับสับปะรดโดยตรงกับฐานข้อมูลสำนักงานสถิติการเกษตรไม่ค่อยตรงกันทำให้เกิดความขัดแย้งกันเองของฐานข้อมูล
- 2) ข้อจำกัดเรื่องข้อมูล ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนายทุนและการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรรายย่อย เนื่องจากเกษตรกรไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลที่ลึกเกินที่จะเข้าถึงได้ ส่วนตัวนายทุนเองก็ปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลที่มากกว่าข้อมูลทั่วไป
- 3) ข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ เป็นการศึกษาสภาพทางสังคมโดยรวมของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งจังหวัดได้ จึงเน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่อำเภอหัวหิน ซึ่งเป็นอำเภอที่มีพื้นที่ปลูกสับปะรดมากที่สุดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และได้รับผลกระทบจากการปลูกสับปะรดก่อนเกษตรกรรายย่อยทั้งหมด ในฐานะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนเกษตรกรรายย่อยทั้งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลัก เพื่อรองรับอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับสับปะรด

- 1) จัดตั้งกองทุนสับปะรดและผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรด เพื่อให้การสนับสนุนด้านสินเชื่อแก่เกษตรกร และผู้ประกอบการโรงงาน
- 2) ให้มีการประกันราคาสับปะรดเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่เกษตรกร และมีความมั่นคงด้านรายได้จากการขายสับปะรดให้แก่โรงงาน ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรผลิตสับปะรดออกมาอย่างสม่ำเสมอเพียงพอต่อความต้องการในการดำเนินการผลิตของโรงงานได้อย่างต่อเนื่อง

3) ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเพาะปลูกสับปะรดอย่างถูกวิธีให้กับเกษตรกรอย่างทั่วถึง รวมทั้งสำรวจการขึ้นทะเบียนสับปะรดให้ตรงกับการปลูกสับปะรดอย่างแท้จริง เพื่อให้ง่ายต่อการวางแผนการผลิตของโรงงานในแต่ละฤดูกาลผลิต

หากภาครัฐสามารถแก้ปัญหาด้านราคาผลผลิตตกต่ำให้แก่เกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้สำเร็จ ผลกระทบที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดรายย่อยได้รับในปัจจุบันก็จะบรรเทาเบาบางลงได้ เพราะสังคมเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นสังคมที่ต้องพึ่งรายได้จากการขายสับปะรดเป็นส่วนใหญ่ และในปี พ.ศ. 2538 พบว่าราคาสับปะรดผันผวนขึ้นลงตลอดเวลา ในขณะที่ต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้นเกษตรกรชาวไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีแนวโน้มเลิกปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักมากขึ้น ซึ่งในอนาคตจะมีผลกระทบต่อกระบวนการแปรรูปสับปะรดของโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ และมีแนวโน้มนำไปสู่การล่มสลายของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ต้องปิดกิจการลงเนื่องจากขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิต และจะมีผลกระทบต่อภาคสังคมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ขาดรายได้จากการทำไร่สับปะรด และเป็นผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดที่มีอยู่เป็นจำนวนมากจะต้องประสบกับปัญหาการว่างงานลงทันที และจะเกิดปัญหาอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าไปรับจ้างในเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร จังหวัดนครปฐม และสมุทรปราการในอนาคตได้ หากเกษตรกรยังไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาราคาสับปะรดตกต่ำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การทำวิจัยครั้งต่อไป จะศึกษาเรื่องสุขภาพของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีผลิตสับปะรด เพื่อต้องการศึกษาว่าการใช้สารเคมีมีผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรชาวไร่สับปะรดอย่างไร และบ่งชี้ให้เกษตรกรตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมีในการผลิตสับปะรด ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาด้านสุขภาพอย่างหนัก หลังจากเกษตรกรเลิกปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลัก และเป็นการหาแนวทางช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดที่ยังคงใช้สารเคมีในการผลิตได้เล็งเห็นถึงโทษที่เกิดจากการใช้สารเคมีในการผลิต โดยภาครัฐต้องเข้าไปส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรโดยใช้เกษตรอินทรีย์เป็นหลักเพื่อหลบเลี่ยงโรคร้ายแรงจากการใช้สารเคมีทำไร่สับปะรดอย่างต่อเนื่อง และเป็น

การลดต้นทุนการการผลิตให้กับเกษตรกร อีกทั้งยังส่งเสริมการรักษาคุณภาพของดินและ
สิ่งแวดล้อมให้มีความปลอดภัยจากสารเคมี

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมชลประทาน. 2545. ประวัติการพัฒนางานชลประทานในประเทศไทย 100 ปี กรมชลประทาน.
กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน.

กรมทรัพยากรธรณี. 2535ก. กรมทรัพยากรธรณี 100 ปี=The Department of Mineral Resources
100 Years. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.

กรมทางหลวง. 2535. ทางหลวงในประเทศไทย 2535=Highway in Thailand 1992. กรุงเทพฯ:
กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2523. การสัมมนาเรื่องภาวะการผลิตและการตลาดสับปะรด. ณ สมาคม
กลุ่มชาวไร่ประจวบคีรีขันธ์-เพชรบุรี อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2535. แนวทางการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ. โครงการปรับปรุงระบบแผน และ
พัฒนาการเกษตร. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2537ก. การขึ้นทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดส่งโรงงาน. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2537ข. จดทะเบียนสับปะรด. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

_____. 2537ค. จดทะเบียนสับปะรด. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

กรมพัฒนาที่ดิน กองนโยบายที่ดินและแผนงาน. 2524. แผนนโยบายในการใช้ที่ดินเพื่อผลิต
สับปะรด. ฉบับที่ 255. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน.

กรมศิลปากร. 2510ข. ประชุมพงศาวดาร เล่ม 20 ภาคที่ 33 และ 34. พระนคร: องค์การข้าของครู
สภา.

_____. 2542ก. พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดเลขา เล่ม 1-2. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ:
กรมศิลปากร.

_____. 2542ข. สมุดภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงศรีอยุธยา-ฉบับกรุงธนบุรี เล่ม 1. กรุงเทพฯ:
กรมศิลปากร.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2529. แนวทางการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2546. ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงพาณิชย์ กรมการค้าต่างประเทศ. 2545. วิเคราะห์และประเมินผลกระทบมาตรการตอบ
โต้การทุ่มตลาดลับประดกระป๋องในประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: กรมการค้า
ต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2526. 200 ปี การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ครูสภา.

กระทรวงอุตสาหกรรม. 2524. รายงานการศึกษาภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเฉพาะประเภท.
กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.

_____. 2527. รายงานภาวะเศรษฐกิจเฉพาะประเภท: อุตสาหกรรมลับประดกระป๋อง.
กรุงเทพฯ: กระทรวงอุตสาหกรรม.

กองเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. สำนักปลัดฯ. 2527. รายงานภาวะเศรษฐกิจ
อุตสาหกรรมเฉพาะประเภท: อุตสาหกรรมลับประดกระป๋อง. กรุงเทพฯ:
กระทรวงอุตสาหกรรม.

กองวิจัย สำนักผังเมือง. ม.ป.ป. รายงานวิจัยเมืองประจวบฯ เรื่องการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางผังเมืองรวมประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: กองวิจัยผังเมือง สำนักผังเมือง.

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2528. สัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534). กรุงเทพฯ: กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2532. แนวทางการพัฒนาสัมปราคา. กรุงเทพฯ: กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2536. เอกสารเศรษฐกิจการเกษตรเลขที่ 159/2536 สรุปสถานการณ์สัมปราคาปี 2536 และแนวโน้มปี 2537. กรุงเทพฯ: กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กองส่งเสริมพืชไร่. 2537. ปีเริ่มต้นของสัมปราคาไทยมิติใหม่แห่งการพัฒนา. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมพืชไร่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กองส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ป. เอกสารทางวิชาการที่ 2 รายงานผลการสำรวจสภาพการสัมปราคาเบื้องต้นในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กัญญา จันวิไชย. 2550. อายุ 49 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์, สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2550.

กั วังชัย. 2552. อายุ 58 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 93 หมู่ 6 หมู่บ้านห้วยแสงพัง ตำบลหนองตาเต้ม อำเภอ ปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 18 กันยายน 2552.

กำภู สท้านไตรภพ. 2539. การศึกษาวิเคราะห์แผนพัฒนาสัมปราคาไทยปี 2537-2540. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

กู้ศักดิ์ จันทราช. 2528. การกำหนดราคาสับประรดที่โรงงานรับซื้อจากเกษตรกรภาคตะวันออก.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โกมล ชอบชื่น, อมรรัตน์ ชันดี และจิตติ ชื่นยง. 2543. “ทศวรรษที่ 4 ยุคฝ่าฟันวิกฤตสู่ความโชติ
ช่วงสว่าง (พ.ศ.2523)”, ใน 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ขุนวิจิตรมาตรา. 2516. ประวัติการค้าไทย. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.

คมขำ คีวงษา. 2531. บทบาทของตลาดในเมืองพระนครศรีอยุธยาต่อการค้าภายในและภายนอก
พ.ศ.2173-2310. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ควอริช เวลลส์. 2527. การปกครองและการบริหารของไทย=Ancient Siamese Government and
And Administration 1943. กาญจนี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และยุพา ชุมจันทร์ แปล.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

จันท์ โตใหญ่. 2550. อายุ 67 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 20/23 ถนนทางรถไฟฝั่งตะวันตก ตำบล
หัวหินอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 5 พฤษภาคม 2550.

จารึก สุจริตจันทร์. 2552. อายุ 64 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 212 หมู่ที่ 4 หมู่บ้านหนองยายอ่วม
ตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 19 กันยายน 2552.

จารึก สุดใจ. 2529. นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์
ธนบุรี 2501-2506. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จารุทัศน์ พุฒคำ. 2548. ผลของมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของต่างประเทศต่อการส่งออก
 สับปะรดกระป๋องของไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์
 ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จินดารัฐ วีระวุฒิ. 2541. สับปะรดและสตรีวิทยาการเจริญเติบโตของสับปะรด. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิราภรณ์ ประพินพงศกร. 2545. ประวัติศาสตร์บทบาทของประเทมหาอำนาจหลังสงครามโลก
 ครั้งที่ 2. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. 2523. วิฤติการณ์สยาม ร.ศ.112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง.
 กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

จุมพล พุกพูน. 2550. อายุ 49 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 295 หมู่ 1 หมู่บ้านวัดนิโค ตำบล
 หินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 28 มิถุนายน 2550.

จุมพล อิ่มทั่ว. 2544. บันทึกตำนานเมืองปราณบุรี. ประจวบคีรีขันธ์: สภาวัฒนธรรมอำเภอ
 ปราณบุรี.

เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. 2545. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่1. กรุงเทพฯ:
 กรมศิลปากร.

ชยันต์ ออไอสุญ. 2526. สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ.2473-2453. วิทยานิพนธ์
 อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้,
 มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ช่วง ราชรองเมือง. 2550. อายุ 72 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 84 หมู่ 10 หมู่บ้านไทรงาม ตำบล
 หอนงพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2550.

ณรงค์ พิทักษ์ชลทรัพย์. 2550. อายุ 51 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์,ที่บ้านปรีดิยาชัย เลขที่ 10/119 ถนนทางรถไฟฝั่งตะวันตก ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 17 เมษายน 2550.

ณัชคารา วินิจวุฒิวงศ์. ม.ป.ป. เอกสารประกอบการอบรมเรื่อง การผลิตสับปะรดตามระบบจัดการคุณภาพ GAP สับปะรด. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานเกษตรจังหวัด. (อัดสำเนา).

ดวงฤดี ศิริเสถียร. 2539. การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันส่งออกอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดุสิต โพธิ์ประเสริฐ. 2552. อายุ 52 ปี. ที่บ้านเลขที่ 319 หมู่ 10 หมู่บ้านหนองขอนใต้ ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2552.

ดรุณ, ฟรังซัวส์ อังรี. 2539. ประวัติศาสตร์แห่งราชอาณาจักรสยาม=Historie du Royaume de Siam. ปอล ชาเวียร์ แบล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

เดือนจิตร รักร้อย. เขตส่งเสริมพิเศษ: มาตรการส่งเสริมการลงทุน. รายงานเศรษฐกิจธนาคารกรุงไทย จำกัด 29, 11(พ.ค. 2539): 46-47.

ธงชัย จารุพัฒน์. 2541. สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 37 ปี (พ.ศ.2504-2541)= Forest Situation of Thailand in the Past 37 Years (1961-1998). กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

ธนาคารกรุงไทย จำกัด. 2524. รายงานการศึกษาพืชเศรษฐกิจของไทย. กรุงเทพฯ: ส่วนการเกษตร ฝ่ายวิชาการและแผน ธนาคารกรุงไทย.

_____. 2527. รายงานภาวะสินค้าเกษตรที่สำคัญปี2526. กรุงเทพฯ: ส่วนการเกษตร ฝ่ายวิชาการและแผน ธนาคารกรุงไทย.

รูป ป่อทราย. 2550. อายุ 76 ปี. ที่บ้านเลขที่ 41 ถนนเดชนาซิด ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหินจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2550.

ธนศ กองประเสริฐ. 2526. การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรของประเทศไทย. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิชย์.

นฤมล ศรีสด. 2550. อายุ 64 ปี. ที่บ้านเลขที่ 118 หมู่ 4 หมู่บ้านหนองตะเภา ตำบล
หินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2550.

นิตยา ศรีอ้นชู. 2552. อายุ 40 ปี. ที่บ้านเลขที่ 298/4 หมู่ที่ 3 หมู่บ้านหนองเป่า ตำบลศาลาลัย
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2552.

นิพนธ์ พัวพงศกร. 2539. ผลกระทบของการเจรจาอุปถัมภ์ต่อสินค้าเกษตรในตลาดโลกและ
ภาคเกษตรของไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

บรรจง บัวล้อม. 2550. อายุ 53 ปี. ที่บ้านเลขที่ 332 หมู่ 9 หมู่บ้านหนองขอน ตำบล
หินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2550.

บริษัทเข้าที่อีสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด. 2539. รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับ
ความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ:
สำนักงานจังหวัดประจวบฯ.

บริษัทสยามบรรณ จำกัด. 2527-2537. สยามออลมาแนค. กรุงเทพฯ: สยามบรรณ.

_____. 2528, 2535. สยามออลมาแนค. กรุงเทพฯ: สยามบรรณ.

_____. 2535-2537. สยามออลมาแนค. กรุงเทพฯ: สยามบรรณ.

บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด. ม.ป.ป. ประวัติความเป็นมาของบริษัท.
ประจวบคีรีขันธ์: บริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด. (อัดสำเนา).

บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน). 2538. การขยายโรงงาน (Online)

<http://www.dole.co.th>, 25 มีนาคม 2552.

_____. 2551ก. การขยายทุน (Online). <http://www.dole.co.th>, 25 มีนาคม 2552.

บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด (มหาชน). 2551ข. ประวัติการลงทุนของบริษัท (Online).

<http://www.bangkaen.com>, 25 มีนาคม 2552.

บุญแทน เก่งทอง. 2550. อายุ 55 ปี. ที่บ้านเลขที่ 254 หมู่บ้านหนองไผ่ ตำบลวังก้ง
อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2550.

บางกอกโพสต์. ม.ป.ป. บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด. เนื่องในโอกาสได้รับประกาศนียบัตร ISO
14001. (แผ่นพับ).

ประเจิด สินทรัพย์. 2525. รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาการผลิตและการตลาดสับปะรดกระป๋อง
ของไทย. สถาบันวิจัยสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ อังสกุล. 2543. การวิเคราะห์ระบบการผลิตสับปะรดที่เหมาะสมในจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ปีการผลิต 2541/2542. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
เศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประสงค์ บุญเจริญ. 2545. การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตสับปะรดโดยใช้เกษตรกรที่เหมาะสม
ของเกษตรกรในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม
การเกษตรและสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประสาร พันธุ์ลิมา. 2537. การประสานการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวห้วยหิน-ชะอำ. วิทยานิพนธ์การ
วางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ประเสริฐ จันวิไชย. 2545. การวิเคราะห์ระบบการผลิตตามมาตรฐานสากลและการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อการส่งออก (ฉบับปรด). ม.ป.ท.

ประเสริฐ จันวิไชย. 2546. สภาพการผลิตสับปะรดของเกษตรกรในอำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและและสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปราณี ทินกร. 2531. เส้นทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผล พระเทศน์. 2550. อายุ 58 ปี. ที่บ้านเลขที่ 121 หมู่ 9 หมู่บ้านหนองขอน ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 20 พฤษภาคม 2550.

ผยอม อุนารณ. 2550. อายุ 65 ปี. ที่บ้านเลขที่ 80 หมู่ 7 ตำบลห้วยทราย อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2550.

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. 2521. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฝ่ายประสานราชการและบริหารงานทั่วไป, สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ม.ป.ป. เอกสารแนะนำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (อัดสำเนา).

ฝ่ายวางแผนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. 2523. สินเชื่อเพื่อการผลิตสับปะรด. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวางแผนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

พรเทพ อำนรรณกิตติกุล. 2546. การวิเคราะห์การตอบสนองอุปทานสับปะรดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พรพรรณ ทองตัน. 2542. “เล่าเรื่องรังนกนางแอ่นในสยาม”. ศิลปากร. 42(3):90.

พรณวดี ทองแดง. 2545. รายงานการวิจัยเรื่องการผลิตและการตลาดสับปะรดจังหวัดเพชรบุรี.
สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร.

พัชรินทร์ ศรีสนิต. 2550. อายุ 44 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 356 หมู่ 3 หมู่บ้านศิลาลอย
ตำบลศาลาลัย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน
2550.

พิษณุ ภูมิจิตร. 2547. การวิเคราะห์ศักยภาพในการส่งออกสับปะรดกระป๋องของไทย.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แพร สุวรรณที. 2550. อายุ 32 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 181 หมู่ 9 หมู่บ้านหนองขอน ตำบล
หินเหล็กไฟ อำเภอดำเนิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2550.

ไพรัช เมืองครุฑ. 2542. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ผลิตสับปะรด
ปีการเพาะปลูก 2539/40. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภารดี มหาจันทร์. 2524. รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (2394-2475). ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

มุกดาวรรณ แสนนามวงษ์. 2545. การวิเคราะห์พฤติกรรมการเคลื่อนไหวนิเวศสับปะรดไทย.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มงเซญอร์ ปาเลกัวซ์. 2520. เล่าเรื่องกรุงสยาม=Description du R0yaume Thai ou Siam. สันต์
ท. โกมลบุตร แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ก้าวหน้า.

มณฑลราชบุรี สยามรัฐพิพิธภัณฑ. 2468. สมุดราชบุรี. พระนคร: หนังสือพิมพ์ไทย.

มนิรัตน์ พรสวัสดิ์. 2546. การวิเคราะห์อุปสงค์การส่งออกสับประดะกระป๋องและน้ำสับประดะของไทยในประเทศที่สำคัญบางประเทศ. ม.ป.ท.

มนตรี กล้าขาย และคณะ. 2537. รายงานผลการวิจัยเรื่องการผลิตสับประดะตามระบบตลาด
ข้อตกลงในจังหวัดระยอง ปี2537. จังหวัดระยอง:สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาค
ตะวันออกจังหวัดระยอง.

มัทนา ศรีกระจ่าง. 2547. “กุยบุรี....อุทยานช้างป่า”. อ.ส.ท. 44 (12): 98.

ยุรัตน์ เหมะศิลป์. 2542. การศึกษาเพื่อเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์บ้านพักตากอากาศ
ชายทะเลหัวหินในช่วง ปี พ.ศ. 2454-2488. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เยียน โตใหญ่. 2550. อายุ 50 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 182 หมู่ 9 หมู่บ้านหนองซอน ตำบล
หินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2550.

รศดา เวชฎาพันธุ์. 2533. การวิเคราะห์อุปสงค์และอุปทานของสับประดะไทย. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. 2528. ภาษีอากรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

ราพรรณ ผงโนนแดง. 2550. อายุ 57 ปี. ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 1 หมู่บ้านเฉลิมพระเกียรติพัฒนา
อำเภอหัวหิน ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2552.

ราชกิจจานุเบกษา. 2503. “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503”
(2503, 25 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอน 88 หน้า 865.

ราชกิจจานุเบกษา, รายงานประจำปี 2526. กิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริม. กิจกรรมผลิตสับปะรด
กระป๋อง. กรุงเทพฯ: ทอรัตันชัยการพิมพ์.

ลือชา ธรรมวินัยสถิต. 2539. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: ธรรมรักษ์การพิมพ์.

ลุงคำแก้ว (นามแฝง). 2528. ตลาดสับปะรดกับความเสี่ยงของเกษตรกร. หนังสือพิมพ์
ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 5 121 (วันที่ 11-16 มีนาคม 2528): 24-25.

ลำแพน สิทธิโชติ. 2550. อายุ 38 ปี. ที่บ้านเลขที่ 180 หมู่ 9 หมู่บ้านหนองซอน ตำบลหินเหล็กไฟ
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 16 กรกฎาคม 2550.

วน บัวล้อม. 2552. อายุ 72 ปี. ที่บ้านเลขที่ 11 หมู่ 3 หมู่บ้านวังโสม ตำบลหินเหล็กไฟ
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2552.

วัชร ถิ่นธานี และคณะ. 2539. ความสัมฤทธิ์ผลของนโยบายกระจายการลงทุนสู่ภูมิภาค. วารสาร
ส่งเสริมการลงทุน 7,9(ก.ย.39): 7-29.

วิจิตร วังใน. 2545. สับปะรดพืชอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.

วิชานัน ศุภจรรยา. 2539. การเปรียบเทียบที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และ
หัวหิน. วิทยานิพนธ์เคหพัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเคหการ,จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

วิจิต รัชดาตะนันท์ และคณะ. 2543. “ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากมากแพง (พ.ศ.2493-2502)”.
ใน 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.

ศูนย์สถิติการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2525. สถิติการเกษตรของประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

ศูนย์สถิติการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2527. ราคาสับปะรดโรงงานที่เกษตรกรขายได้. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

ศูนย์สถิติการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2529. สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2527/28. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

_____. 2537ก. ข้อมูลการผลิตและการตลาดสับปะรดโรงงาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

_____. 2537ข. รายงานผลการสำรวจสับปะรดโรงงานรายอำเภอ ปี 2536. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

_____. 2538. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2532-2537. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

_____. 2542ก. สถิติการเกษตรของประเทศไทยเพาะปลูก 2540/41. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

_____. 2542ข. สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2540/41. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2539. สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีเพาะปลูก 2538/39. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

สนิท สมัครการ. 2525. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สถาปัตย์ ปรีดา. 2518. สับปะรด. ม.ป.ท.

สภาวัฒนธรรมอำเภอปรางบุรี. 2544. **ตำนานเมืองปรางบุรี**. ประจวบคีรีขันธ์: สภาวัฒนธรรม
อำเภอปรางบุรี.

สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป. 2539. รายงานมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดลับประดกระป้อง.
http://www.Thaifood.org/Thai_Food_Processors_Association.htm. (Online). 2 มีนาคม
2551.

สมเด็จพระยาตำรงราชานุภาพ. 2545. **พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า**. พระนคร:
ราชบัณฑิตยสถาน.

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. 2504. **ชีววัฒน์**. พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

สมชาย ประภาวัต. 2532. เอกสารประกอบคำบรรยายในการสัมมนาการแปรรูปอาหาร ณ โรงแรม
เซ็นทรัลพลาซ่า. กรุงเทพฯ:

สมชาย อุ๋อัน. 2526. การศึกษาการขยายตัวของไร่ลับประดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมบัติ ทรงโถม. 2540. การผลิตลับประดของเกษตรกร ภายใต้ระบบการตลาดข้อตกลงใน
จังหวัดชลบุรี ปีพ.ศ.2538. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมพงษ์ อรพินท์. 2522. รายงานผลการศึกษาโครงสร้างการตลาดลับประดและลับประดกระป้อง
ของไทย. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2530. **สังคมไทยแนวทางวิจัยและพัฒนา**. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.

สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปได้. 2541. การทุ่มตลาดลับประดกระป้อง (Online).
<http://www.thaifood.org>, 25 มีนาคม 2552.

สมาน ศิริภัทร. สับประรดพืชทองของชาวไร่. หนังสือพิมพ์กสิกร. ปีที่ 50 เล่ม 2 มีนาคม 2520.
หน้า 129-131.

สมใจ จันทร์ศรี. 2552. อายุ 55 ปี. ที่บ้านเลขที่ 37/5 หมู่ที่ 7 หมู่บ้านนิคม
ตำบลอ่าวน้อย อำเภอมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2552.

ส่วนการเกษตร, ฝ่ายวิชาการและวางแผนธนาคารกรุงไทย จำกัด. 2527. รายงานภาวะสินค้าเกษตร
ที่สำคัญปี 2526. ม.ป.ท.

สายงานเศรษฐกิจการผลิต, กองเศรษฐกิจการเกษตร. 2518. เอกสารการเกษตรเลขที่ 81 สถานการณ์
สับประรดของประเทศไทย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

สถานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 8. 2542. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
สถานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์

ส่วนการเกษตร, ฝ่ายวิชาการและวางแผนธนาคารกรุงไทย จำกัด. 2527. รายงานภาวะสินค้าเกษตร
ที่สำคัญปี 2526. กรุงเทพฯ: ส่วนการเกษตรฝ่ายวิชาการและวางแผนธนาคารกรุงไทย.

สายงานเศรษฐกิจการผลิต, กองเศรษฐกิจการเกษตร. 2518. เอกสารการเกษตรเลขที่ 81 สถานการณ์
สับประรดของประเทศไทย. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ท.

สถานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 8. 2542. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
สถานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ม.ป.ป. ความสัมพันธ์ระหว่างสาขาพาณิชย์และสาขา
เศรษฐกิจที่สำคัญ. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

_____. 2533. ลักษณะการปลูก เทคนิคการปลูกสับประรดและปัญหาต่างๆ. ประจวบคีรีขันธ์:
สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2540ก. ข้อมูลพืชเศรษฐกิจประจำจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

_____. 2540ข. ข้อมูลพืชเศรษฐกิจประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ประจวบคีรีขันธ์:
สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ฉบับที่ 5 ปี 212 วันที่ 11-16 มีนาคม 2528 หน้า 6.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2531. สONGมหาชนนักพัฒนา. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2543ก. การพัฒนาการเกษตรแบบ
ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2543ข. 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ม.ป.ป. เนื้อที่การใช้ที่ดินผลิต
สับปะรดของประเทศเป็นรายจังหวัด ปีการผลิต 2511/12-2520/21. กรุงเทพฯ:
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

_____. 2536ก. สถิติการเกษตรของประเทศไทย 2532-2533. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

_____. 2536ข. รายงานผลการสำรวจสำมะโนประชากรเบื้องต้น 2523/2534. กรุงเทพฯ: กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.

_____. 2545. รายชื่อโรงงานผลิตสับปะรดกระป๋องในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ:
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. 2539. การขยายทุน (Online). <http://www.oie.go.th/industrystatus2/37.pdf>, 25 มีนาคม 2552.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2520. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯสำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2525. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2530. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯสำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2535. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2524. สรุปประเด็นปัญหานโยบายแนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. 2520. การส่งเสริมการลงทุน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

_____. 2546. นโยบายและหลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์ และบัญชีประเภทกิจการส่งเสริมการลงทุน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. 2530. มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง. ม.ป.ท.

สำนักงานที่ดินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2543. บัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม พ.ศ.2543-2546. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานที่ดินจังหวัด.

สำนักบริการส่งออก กรมการส่งเสริมการส่งออก. 2545. ตลาดสับปะรดกระป๋องในสหรัฐอเมริกา (Online). <http://www.depthai.go.th>, 2 มีนาคม 2551.

สำนักผังเมือง, กองวิจัย. ม.ป.ป. รายงานการวิจัยเรื่องเมืองประจวบฯ. กรุงเทพฯ. สำนักผังเมือง

สำนักงานแรงงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2546. ปัญหาแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย. ม.ป.ท.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. 2507. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.2504-2505 ระยะที่สอง (พ.ศ.2507-2509). กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. 2510. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สอง พ.ศ.2510-2514. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2544ก. สถิติการใช้ที่ดิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2534-2541. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

_____. 2544ข. สถิติการใช้ที่ดิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2534-2541. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานสถิติจังหวัด.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ม.ป.ป. รายงานสำมะโนการเกษตร พุทธศักราช 2493 ฉบับสมบูรณ์. เล่มที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2509. สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 29 พ.ศ.2508. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2514. สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ.2514. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2516. สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ.2514. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2521. สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ.2518.

กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2522. สมุดสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2523ก. สมุดสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ.2522. กรุงเทพฯ:

สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2523ข. ตำมะโนประชากรและเคหะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ:

สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2524ก. สถิติการปลูกพืชไร่ที่สำคัญปี 2520-2523. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ

สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2524ข. สถิติการปลูกพืชไร่ที่สำคัญปี 2520-2523. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ

สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2525. สถิติการปลูกพืชไร่ที่สำคัญปี 2520-2523. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ

สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2533. การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นรายจังหวัด พ.ศ.2529 และ 2531.

กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2536. ตำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ:

สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2538. การใช้ที่ดิน 2527-2536. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

_____. 2539ก. สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ.2538. กรุงเทพฯ:

สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2539ข. สมุดสถิติรายปีประเทศไทย 2539 ฉบับย่อ. กรุงเทพฯ:
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2539ก. จำนวนประชากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2539ข. การใช้ที่ดิน พ.ศ.2530-2536. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2545. สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 48 พ.ศ.2544.
กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2548ก. ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ.2518-2543.
กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2548ข. ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ.2518-2543.
กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. 2548ค. ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ.2518-2543.
กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.ศ.113. เลขที่ ม-ร 5ม/6. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย
เรื่อง ขอพระบรมราชานุญาตยกเมืองประจวบคีรีขันธ์ และ เมืองปราณบุรี เป็นเมืองขึ้น
เมืองเพชรบุรี. (ไมโครฟิล์ม).

_____. ร.ศ.115ก. เรื่อง รายงานตรวจหัวเมืองปักษ์ใต้. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5
กระทรวงมหาดไทย. (ไมโครฟิล์ม).

_____. ร.ศ.115ข. เรื่อง รายงานตรวจราชการเมืองประจวบคีรีขันธ์. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2.
เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. (ไมโครฟิล์ม).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ร.ศ.115ค. เรื่องพระอินทราธิบาล รายงานตรวจราชการเมือง
ปราณบุรี. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. (ไมโครฟิล์ม).

_____. ร.ศ.123. เรื่อง พระยาราชพงษานุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงครามรายงานราชการ.
ประจำปี สก 112 เทียบ สก 121 เลขที่ ร5ม55/24. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย.
(ไมโครฟิล์ม).

_____. จ.ศ.1215. หนังสือว่าด้วยให้ขุนศรีประเทศไปบุตรอ่อนแร่ดีบุกแขวงเมืองกำนิคณพคุณ
เมืองประจวบคีรีขันธ์. ม.ร.4รล-กห/5 ลำดับที่ 65. เอกสารรัชกาลที่ 4 เอกสารเขียนเล่มกรม
พระกลาโหม. (ไมโครฟิล์ม).

_____. 2459. เรื่องประกาศใช้อำเภอที่เปลี่ยนใหม่ให้ตรงกับชื่อดำบลที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ บำลือ
รายชื่ออำเภอที่ขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อใหม่ มณฑลราชบุรี. เลขที่ ก-ร 6ม/4.
เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย. (ไมโครฟิล์ม).

_____. 2469. นาย ที.เอ.เกิทเซ ชาวเดนมาร์ก ยื่นเรื่องราวขอประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก อำเภอ
บางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ.2469-2470). ม-ร กษ/5ปีที่56. เอกสารรัชกาลที่ 7
กระทรวงเกษตรธิการ. (ไมโครฟิล์ม)

สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. 2543. ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ.2543. ประจวบคีรีขันธ์: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด.

_____. 2545. แผนพัฒนาอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด.

สิริรัตน์ กุศล. 2546. การศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันของอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง
ของไทย. ; วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุธิดา แสงโสภณ. 2546. การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและความได้เปรียบเชิง
แข่งขันของการส่งออกสับปะรดกระป๋องและน้ำสับปะรดของไทย. วิทยานิพนธ์วิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนิสา โพธิ์เด็ย. 2535. การศึกษารูปแบบการพัฒนาการของชุมชนหัวหินอันเนื่องมาจากการ
ท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาค
และเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ เอื้องไฟโรจน์. 2540. เศรษฐกิจไทยจากภาคเกษตรกรรมสู่เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมใน
สายตาของช่างไทย. *Bangkok Electricity Magazine* 8, 91 (พ.ศ.40): 64.

สุรัช หวันแก้ว. 2538. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายหยุด น้ำกลั่น. 2552. อายุ 53 ปี. ที่บ้านเลขที่ 113 หมู่ที่ 13 หมู่บ้านมาลัยทับใต้ ตำบลทับใต้
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2552.

หน่วยวิจัยธุรกิจเกษตร. 2541. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสินค้ายุทธศาสตร์การเกษตร กรณี
ของสับปะรด. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมฝึกหัดครู. 2516. รายงานการสำรวจสภาพการทำไร่สับปะรดในจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: กรมฝึกหัดครู.

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. ม.ป.ป. โรงงานสับปะรดแช่แข็งประจวบฯ อนุมัติแผนขยายผลผลิต
ล้นตลาด. ปี 5 ฉบับที่ 121 วันที่ 11-16 มีนาคม 2528 หน้า 24.

_____. ม.ป.ป. ตลาดสับปะรดกับความเสี่ยงของเกษตรกร. ปีที่ 5 ฉบับที่ 121
วันที่ 11-16 มีนาคม 2528 หน้า 22.

อนันต์ อมรรตย์ (บรรณาธิการ). 2544. คำให้การชาวกรุงเก่า. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ.

อนงค์วรรณ อุปประดิษฐ์. 2545. **ต้นทุนและผลตอบแทนการทำไร่สับปะรดเพื่อส่งโรงงาน**
อุตสาหกรรมของตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมร ภูมิรัตน์. 2509. **จะทำอุตสาหกรรมสับปะรดได้หรือไม่ในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: คุรุสภา

อรรณณ จันทระพิท. 2540. **การวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมืองเพื่อรองรับการพัฒนา**
อุตสาหกรรม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาค
 และเมืองมหบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อารยา กิจระภูมิ. 2545. **การวิเคราะห์ส่วนรองตลาดและอุปสงค์การนำเข้าสับปะรดกระป๋อง**
ไทยของประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญ. ม.ป.ท.

อานวย แสงโนรี และ ศิณีย์ สังข์ศรี. 2525. **ผลการวิจัยเรื่องอุปทานการส่งออกและอุปสงค์การ**
นำเข้าสับปะรดกระป๋องของไทย. ภาควิชาบริหารธุรกิจ, คณะเทคโนโลยีการเกษตร,
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

เอกวุฒิ สหยา. 2521. **การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจการส่งออกผลิตภัณฑ์สับปะรดของประเทศไทย.**
 วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร,
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Bartholomew, D.P., R.E. Paull and K.G. Rohrbach. 2003. **The Pineapple: botany**
production, and Uses. London: University of Hawaii.

Collis, M. 1951. **“Overland Route to Ayudhya”.** in Sammese. White.

Donner, W. 1978. **The Five Faces of Thailand: An Economic Geography.**SL. lucia:
 University of Queensland Press.

F.A.O. 1976. "Recent Tread in the Canned Pineapple Market". **F.A.O Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics** Vol.25 No.5 (May 1976): 25.

Ngodup, D. 1994. **Problems and Prospects of Pineapple Production and Canning Industry in Prachuap Khiri Khan Province.** Thailand.

Samson, J.A. 1980. **Tropical Fruits.** New York: Longman Group Limited.

Thailand, Ministry of Agriculture and Co-operative 9, Cited in "Grand Opening of the Thai Pineapple Co., Ltd." **Bangkok post.** 28 July 1978: 11.

United States Department of Angriculture. 1989-1995. **Foreign Agriculture Trade of the United States.** n.p.

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวสุภาพิศ โตใหญ่
วันเดือนปีเกิด	16 ตุลาคม 2524
สถานที่เกิด	จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	20/23 ซ.ข้างโรงน้ำแข็งสุภายูนิค ถ.โรงเรียนหัวหินวิทยาคม ต.หัวหิน อ.หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) เกียรตินิยมอันดับ 1 จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนิวัฒนา (เวสเทิร์น)
สถานที่ทำงาน	สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร